

TÜRK SİYASİ HAYATINDA MEHMET ALTAN ÖYMEN

Çağhan UYAR

(Yüksek Lisans Tezi)

Eskişehir, 2019

TÜRK SİYASİ HAYATINDA MEHMET ALTAN ÖYMEN

Çağhan UYAR

T.C. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih Anabilim Dalı

Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Eskişehir

2019

T.C.

ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTİSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Çağhan UYAR tarafından hazırlanan Türk Siyasi Hayatında Mehmet Altan Öymen başlıklı bu çalışma .../.../2019 tarihinde Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddesi uyarınca yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak, jürimiz tarafından Tarih Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Numan ELİBOL

**Üye: Dr. Öğr. Üy. Mehmet KAYIRAN
(Danışman)**

Üye: Prof. Dr. Fahri YETİM

Üye: Dr. Öğr. Üy. Murat BURGAÇ

ONAY

.../.../2019

**Prof. Dr. Mesut ERŐAN
Enstitü Müdürü**

.../.../2018

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi hükümlerine göre hazırlandığını; bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmanın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Eskişehir Osmangazi Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla taranmasını kabul ettiğimi ve hiçbir şekilde intihal içermediğini beyan ederim. Yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması halinde ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Çağhan UYAR

ÖZET

TÜRK SİYASİ HAYATINDA MEHMET ALTAN ÖYMEN

UYAR, Çağhan

Yüksek Lisans – 2019

Tarih Ana Bilim Dalı

Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üy. Mehmet KAYIRAN

Mehmet Altan Öymen, 20 Haziran 1932 tarihinde İstanbul'da doğmuştur. Çocukluk ve gençlik yaşamı Ankara'da geçmiştir. Öymen, 15 Mayıs 1950 tarihinde Cumhuriyet Halk Partisi'ne üye kaydı yaptırarak siyasete atılmıştır. Bu süreçten itibaren, bir yandan gazetecilik mesleğini yürütürken diğer taraftan da partisi içerisinde, çeşitli idari mevkilerde bulunmuştur. 1961 senesinde, Kurucu Meclis'te Temsilciler Meclisi üyeliği yapmıştır. 1961 Anayasası'nın hazırlanması çalışmalarına katkılar sunmuştur. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 16. ve 20. Dönemlerde milletvekili olarak yer almıştır. Milletvekillikleri sırasında, TBMM ve Cumhuriyet Halk Partisi bünyesinde; Grup Başkanvekilliği ile Genel Sekreter Yardımcılığı gibi mevkilerde bulunmuştur. 1977'de Bülent Ecevit'in başkanlığında kurulan 40. Hükümet'te, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı görevini yürütmüştür. 1999-2000 yıllarında Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanlığı yapmıştır. Aktif siyaseti bırakmasının ardından gazetecilik mesleğine devam etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Altan Öymen, Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)

ABSTRACT

MEHMET ALTAN ÖYMEN IN TURKISH POLITICAL LIFE

UYAR, Çağhan

Master's Degree – 2019

Department of History

Field of Turkish Republic History

Mehmet Altan Öymen was born on 20 June 1932 in Istanbul. His childhood and youth life was spent in Ankara. On May 15, 1950, Öymen became a member of the Republican People's Party and entered politics. Since then, he has held various managerial positions within his party while on the one hand carrying out the profession of journalism. In 1961, he was a member of the House of Representatives in the Constituent Assembly. He contributed to the preparation of the 1961 Constitution. He was a member of Parliament in the 16th and 20th periods. While he was a member of parliament, he also served as Group Vice President and Deputy Secretary General within Turkish Grand National Assembly and the Republican People's Party. He was the Minister of Tourism and Publicity in the 40th Government established in 1977 under the leadership of Bülent Ecevit. In 1999-2000 he served as the Chairman of the Republican People's Party. After quitting active politics, he continued to work as a journalist.

Keywords: Mehmet Altan Öymen, Republican People's Party (RPP)

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	iii
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
EKLER LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR LİSTESİ	x
ÖNSÖZ.....	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MEHMET ALTAN ÖYMEN'İN HAYATI

1.1. Mehmet Altan Öymen'in Çocukluğu ve Aile Kökleri.....	8
1.2. Mehmet Altan Öymen'in Eğitim Hayatı.....	10
1.3. Mehmet Altan Öymen'in Siyaset ve Basın Hayatı.....	12

İKİNCİ BÖLÜM

MEHMET ALTAN ÖYMEN'İN ENTELEKTÜEL FAALİYETLERİ

2.1. Mehmet Altan Öymen'in Düşünce Yapısı.....	19
2.2. Mehmet Altan Öymen'in Gazetecilik Hayatı.....	21

2.3. Mehmet Altan Öymen'in Eserleri.....	31
2.4. Mehmet Altan Öymen'in Çağdaş Siyasi Liderler İle İlgili Görüş ve Düşünceleri	33
2.5. Mehmet Altan Öymen'in Katıldığı Televizyon Programları.....	38

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MEHMET ALTAN ÖYMEN'İN 1950-1980 DÖNEMİ SİYASİ HAYATI

3.1. Mehmet Altan Öymen'in CHP Üyeliği.....	40
3.2. Demokrat Parti Döneminde CHP ve Mehmet Altan Öymen'in Parti İçi Faaliyetleri.....	44
3.3. Mehmet Altan Öymen'in Kurucu Meclis Üyeliği ve Faaliyetleri.....	63
3.4. 1961-1977 Döneminde CHP ve Mehmet Altan Öymen'in Parti İçi Faaliyetleri.....	79
3.5. 1977 Seçimleri ve Mehmet Altan Öymen'in Milletvekilliği Faaliyetleri.....	99
3.6. Bir Devlet Adamı Olarak Mehmet Altan Öymen'in Turizm ve Tanıtma Bakanlığı.....	112

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MEHMET ALTAN ÖYMEN'İN 1980-2000 DÖNEMİ SİYASİ HAYATI

4.1. 1980 Darbesi ve Sonrasında CHP, Türk Solu ve Mehmet Altan Öymen'in Parti İçi Faaliyetleri.....	118
4.2. 1995 Seçimleri ve Mehmet Altan Öymen'in Milletvekilliği Faaliyetleri.....	137
4.3. Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Olarak Mehmet Altan Öymen.....	155

4.4. Mehmet Altan Öymen'in Aktif Siyasetten Çekilmesi.....	190
SONUÇ.....	194
KAYNAKÇA.....	199
EKLER.....	264

EKLER LİSTESİ

EK-I: Mehmet Altan Öymen ile 10 Mayıs 2019 Tarihinde Yapılan Röportaj Sırasına Çekilen Fotoğraf-1.....	264
EK-II: Mehmet Altan Öymen ile 10 Mayıs 2019 Tarihinde Yapılan Röportaj Sırasında Çekilen Fotoğraf-2.....	265
EK-III: Mehmet Altan Öymen ile 11 Mayıs 2019 Tarihinde Yapılan Röportaj Sırasında Çekilen Fotoğraf-1.....	266
EK-IV: Mehmet Altan Öymen ile 11 Mayıs 2019 Tarihinde Yapılan Röportaj Sırasında Çekilen Fotoğraf-2.....	267
EK-V: Mehmet Altan Öymen ile 11 Mayıs 2019 Tarihinde Yapılan Röportaj Sonrası Çekilen Fotoğraf.....	268
Ek-VI: Mehmet Altan Öymen ile 10 Mayıs 2019 Tarihinde Yapılan Röportaj.	269
Ek-VII: Mehmet Altan Öymen ile 11 Mayıs 2019 Tarihinde Yapılan Röportaj.	291

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
age	: Adı geçen eser
agm	: Adı geçen makale
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
ANAP	: Anavatan Partisi
AP	: Adalet Partisi
bkz.	: Bakınız
BP	: Birlik Partisi
BBP	: Büyük Birlik Partisi
C.	: Cilt
CCA	: Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi
CGP	: Cumhuriyetçi Güven Partisi
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
CIA	: Central Intelligence Agency (Merkezi İstihbarat Teşkilatı)
CKMP	: Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi
DP	: Demokrat Parti
DKP	: Demokratik Parti
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DSP	: Demokratik Sol Parti
DTP	: Demokratik Türkiye Partisi
DYP	: Doğru Yol Partisi
Ed./ed.	: Editör
FP	: Fazilet Partisi
GP	: Güven Partisi
GYK	: Genel Yönetim Kurulu
HP	: Halkçı Parti
İMF	: International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)
MBK	: Milli Birlik Komitesi

MDD	: Milli Demokratik Devrim
MDP	: Milliyetçi Demokrasi Partisi
MGK	: Milli Güvenlik Konseyi
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
MNP	: Milli Nizam Partisi
MP	: Millet Partisi
MSP	: Milli Selamet Partisi
MYK	: Merkez Yönetim Kurulu
No	: Numara
OECD	: Organisation de cooperation et de developpement economiques
PM	: Parti Meclisi
PTT	: Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü
RP	: Refah Partisi
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfa sayısı
SHP	: Sosyaldemokrat Halkçı Parti
SODEP	: Sosyal Demokrasi Partisi
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TBP	: Türkiye Birlik Partisi
T. C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TİP	: Türkiye İşçi Partisi
vd.	: Ve Diğerleri
VIP	: Very Important Person (Çok Önemli Kişi)
vol.	: Volume (Cilt)
YTP	: Yeni Türkiye Partisi
yy.	: Yüzyıl

ÖNSÖZ

Cumhuriyet Halk Partisi, kökleri cumhuriyet öncesine kadar uzanan bir siyasi partidir. 4-11 Eylül 1919 tarihleri arasında toplanan Sivas Kongresi, partinin ilk kurultayı olarak kabul edilmektedir. Anadolu ve Rumeli'nin muhtelif yerlerinde, işgallere karşı koymak için çeşitli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri kurulmuştu. Mustafa Kemal Atatürk'ün, Samsun'dan Türk ulusunun bağımsızlık ve egemenlik mücadelesini başlatması neticesinde, Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adı altında birleştirilmiştir. Milli Mücadele'de büyük bir zafer kazanılması, emperyalizmin yenilmezliği üzerine olan öğrenilmiş çaresizliğe son vermiştir. Milli Mücadele başarısı, Türkiye'yi cumhuriyet rejimine giden yola sokmuştur. Bu süreçte, Atatürk de siyasi örgütlenme çalışmalarını başlatmıştır.

9 Eylül 1923 tarihinde, 9 Umde adını taşıyan parti programı niteliğinde bir maddeler diziniyle Cumhuriyet Halk Partisi kurulmuştur. Parti, Türk siyasetinde varlık göstermeye başladığı andan itibaren; Cumhuriyet'in ilanı, Atatürk öncülüğündeki Türk Devrimi'nin başarıya ulaştırılması, çok partili siyasi hayata geçiş, sosyal demokrasi gibi pek çok konuda önemli atılımlar gerçekleştirmiştir.

Cumhuriyet Halk Partisi, Türk politik hayatında en uzun süre varlık göstermiş siyasi partidir. Bu vetirede; Mustafa Kemal Atatürk, İsmet İnönü, Bülent Ecevit, Hikmet Çetin, Deniz Baykal, Mehmet Altan Öymen ve Kemal Kılıçdaroğlu gibi birbirinden değerli isimler partiye genel başkanlık yapmıştır.

Tarihsel geçmişi ve gerçekleştirdiği icraatlar bakımından Cumhuriyet Halk Partisi, dünya genelindeki birkaç siyasi partiden bir tanesidir. Bu nedenle, sadece Türkiye'de değil, küresel ölçekteki çok sayıda araştırmacı açısından çalışma konusu olmuştur. Bir tarihçi olarak, Cumhuriyet Halk Partisi ile ilgili bir yüksek lisans tezi hazırlamayı düşündüğümde, Mehmet Altan Öymen'in genel başkanlığı konusuyla ilgili herhangi bir akademik bir araştırma yapılmadığını tespit ettim. Öymen'i, basın vesilesiyle geçmişten de takip ediyor olmamın da etkisiyle böyle bir yüksek lisans tezi hazırlamaya karar verdim.

Yakın dönem hakkında yaptığım bir dizi okumalar neticesinde, Öymen'in sadece genel başkanlığının değil, bütün siyasi hayatının çok önem arz ettiğini fark ettim.

Eğitimci bir ailenin çocuğu olan Öymen'in, 1950 yılında Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle başlayan politik yaşamı, Kurucu Meclis'te yeni anayasanın hazırlanması çalışmalarıyla devam ediyordu. İlerleyen dönemlere baktığımda, bakanlık ve iki kez milletvekilliği yaptığını gördüm. Bu süreçlerde hem partisi içerisinde, hem de parlamentoda değişik mevkilerde görev aldığını tespit ettim. Türkiye'nin en köklü partisi olan Cumhuriyet Halk Partisi'nin genel başkanlığını yürütmesi siyasi yaşamının en önemli noktasıydı. Buradan yola çıkarak, Öymen'in siyasi hayatının tamamı hakkında bir çalışma yapmanın daha uygun olacağına kanaat getirdim.

Cumhuriyet Halk Partisi'nde, parti örgütlerinin en alt kademelerinden başlayıp, genel başkanlık makamına kadar yükselen Öymen'in siyasi hayatını araştırıp kapsamlı bir çalışma ortaya çıkarmak pek kolay bir iş değildi. Bu nedenle araştırmamı hazırlarken, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tarih Bölümü'nden danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Mehmet Kayıran'ın büyük desteğini gördüm. Yardımlarından ve desteklerinden dolayı kendisine teşekkür ederim.

Türk siyasetinin "*Altan Abisinin*" politik hayatı üzerine hazırladığım bu araştırmayı yürüttüğüm sıralarda, bir yandan da Öymen'le irtibat kurabilmenin yolunu aradım. Buradaki amacım, Öymen'in de kendi şahsıyla ilgili bir çalışmadan haberdar olmasını sağlamak ve görüşlerini alabilmektir. Süreç içerisinde, Öymen'in Radikal gazetesinde çalışırken kullandığı mail adresini tespit ettim ancak gazeteden ayrıldığı için mail adresi de geçerliliğini yitirmişti. Araştırmamı büyük oranda ilerlettiğim sıralarda, Dokuz Eylül Üniversitesi Tarih Bölümü'nden Prof. Dr. Hakkı Uyar ile yüksek lisans tez konum üzerine yaptığımız bir sohbet esnasında, bana Öymen'i tanıdığını ve telefon numarasını verebileceğini söyledi. Bu vesileyle, Öymen'e ulaşmamı sağlayan Prof. Dr. Hakkı Uyar'a da teşekkür ederim.

Mehmet Altan Öymen'e ulaştığımda, böyle bir çalışma yürütmemden ötürü çok memnun olduğunu belirtti ve olumlu karşıladı. Araştırmamı kendisine gönderdiğimde, okuduğunu ve çok beğendiğini belirtti. Üzerinde çalıştığım konu vesilesiyle de kendisiyle birkaç kez buluştuk. Bana, araştırmamla ilgili bazı önerilerde bulundu. Verdiği tavsiyelerden en önemlilerinden bir tanesi, Mehmet ismini kullanmadığı ve kamuoyunda Altan Öymen olarak bilindiği, dolayısıyla tezde de bu şekilde bahsedilmesini istediğiydi. Kendisine, yürütülen çalışmanın bilimsel bir araştırma olduğunu ve bu nedenle tam isminin kullanılmasının daha uygun olduğunu ifade ettim.

Öymen de olumlu karşıladı. Öymen ile buluşmalarında, kendi hayatı ve yakın dönem hakkında güzel söyleşiler gerçekleştirdik. Öymen, neredeyse Cumhuriyet tarihi ile yaşıt olmasının da verdiği donanımla, bilgi ve deneyimlerini aktardıkça birinci elden bir tarih dersi dinliyormuş gibi hissediyordum. Yakın döneme dair merak ettiğim, aklıma takılan bütün soruları kendisine yönelttim. Öymen de hepsine samimiyetle cevap verdi. Bu söyleşilerin yazılı metnini de Ekler kısmında sundum. Çalışmamda, Öymen'in büyük yardımını ve desteğini gördüm. Bana sağladığı kaynaklar, verdiği tavsiyeler, yaptığımız söyleşiler ve ayrıca misafirperverliği için kendisine teşekkür ederim. Bu vesileyle hem Öymen'e, hem de ailesiyle çalışma arkadaşlarına da teşekkürlerimi de ayrıca ifade etmek istiyorum.

Bu araştırmam sırasında, bana maddi ve manevi her türlü desteği sağlayan aileme teşekkürlerimi sunuyorum. Aylar süren metnin yazım aşamasında, bazı yerlere dikkat çekerek, "*şöyle olsa daha iyi olurdu*" gibi telkinlerde bulunan Esen Ertuğrul'a da teşekkür ediyorum.

GİRİŞ

Dünya politik tarihi incelendiğinde, siyasi parti olgusunun güncel biçimine gelmeden birtakım aşamalardan geçtiği görülmektedir. Demokratik sistemlerin yaygınlaşmasıyla paralel olarak evrilen, yakın görüşlülerin birleşerek temsil mekanizmaları haline aldığı parti oluşumları, köken bakımından Roma İmparatorluğu'na dayandırılmaktadır. Parti kavramı ilk olarak, İmparatorlukta asiller (Optimates) ile özgür halkın (Populares) bir araya gelerek Senato kontrolündeki toplumsal meseleleri müzakere ettiği toplantıları tanımlamak için kullanılmıştır.¹

Antik Yunan şehir devletlerinde ilkel biçimiyle direkt olarak uygulanan demokratik rejimler, XVIII. Yüzyıl'da büyük devletlere uyarlanarak modern temsili demokrasileri oluşturmuştur. Maurice Duverger, XIX. Yüzyıl ortalarında günümüzdeki formuna ulaşan siyasi partileri, temsili demokrasilerin direkt bir sonucu olarak değerlendirmektedir.²

Fransız Devrimi'yle çok unsurlu imparatorlukların parçalanma sürecine girmesi ve "*liberte, egalite, fraternite*" -özgürlük, eşitlik, kardeşlik- esaslarının evrensel ölçekte yayılması, uzun vadede, yeni kurulan ulus devletlerde halkın yönetimde söz sahibi olması sonucunu doğurmuştur. Toplum içerisindeki belli başlı görüşlerin örgütlenerek politik ortamda çatışmasına imkân veren bu yeni düzen, Türk toplumuna meşruti yönetim şeklinde yansımıştır.

Osmanlı Devleti'nde, önce 1876'da sonra 1908'de kısa süreliğine tecrübe edilen meşruti monarşi, esasen imparatorluğun dünya konjonktürüne entegre olma çabası şeklinde ortaya çıkmıştır. Devletin varlığını sürdürmesi Yeni Osmanlılar hareketi ve Jön Türk Devrimi ile mümkün kılınmaya çalışılmıştır. Ardından iktidar erkini kendi tekellerinde toparlayan İttihatçılar, meşruti monarşi ile bir süre ülkeyi yönetmişlerdir. Küresel çerçevede gelişen olayların iç siyasaya yansımaları, Birinci Dünya Savaşı'na giriş biçiminde gerçekleşmiştir. Osmanlı Devleti'nin savaştan yenik çıkması ise "*Ulusal Bağımsızlık Savaşı*" sürecini başlatmıştır.

---

¹ Ali Yaşar Sarıbay, *Siyasal Sosyoloji*, Uludağ Üniversitesi Yayınları, Bursa, 1996, s. 103.

² Maurice Duverger, *Siyasal Rejimler*, Çeviren: Teoman Tunçdoğan, İletişim Yayınları, İstanbul, 1994, s. 14-15.

Milli Mücadele'nin liderliğini yapan kesim ile Osmanlı Devleti'nin modernleşme sürecini yürüten aydın-bürokrat-asker topluluğu aynı kadrodan oluşmaktadır. Türk toplumu için öngördükleri hedefleri imparatorluk bünyesinde tam anlamıyla gerçekleştiremeyen bu kitle, savaş sonrası kurulan Türkiye Cumhuriyeti'ni modern dünyaya adaptasyonunu sağlayacak reformlar gerçekleştirmeyi hedeflemiştir.

Genç Cumhuriyet'in kurucu kuşağı, siyasal, toplumsal ve kültürel alanlardaki inkılapları gerçekleştirebilmek için siyasi meşruiyet gerektiğinin bilincindedir. Bu nedenle Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğini yaptığı grup, Halk Fırkası'nı teşkil ederek politik örgütlenme yoluna gitmiştir.

John Locke siyasal iktidarı, "...yasalar yapma; topluluğun gücünü bu yasaların uygulanmasında ve devletin dış zararlara karşı savunulmasında kullanma ve bütün bunları kamu yararı için yapma hakkı"³ olarak tanımlamıştır. 9 Eylül 1923'de kurulan Halk Fırkası da –güncel adıyla Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)- bu amaçlar doğrultusunda, parlamenter sistem bünyesinde iktidarı üstlenerek, yasalar ve yaptırımlar aracılığıyla Türkiye Cumhuriyeti'ni yönetmiştir.

Hikmet Bilâ, CHP'nin tarihini Türkiye tarihinin ekseni olarak değerlendirerek Cumhuriyet tarihi ile CHP tarihini eş tutmuştur. Kurulduğu tarihten itibaren çok sayıda siyasi oluşum veya akım CHP'nin içinden çıkmış veya direkt ya da endirekt bir şekilde etkilenmiştir.⁴

Cumhuriyeti yönetme salahiyetini 27 yıl elinde bulunduran CHP, bu süre zarfında Mustafa Kemal Atatürk'ün vizyonu çerçevesindeki devrimlerin tamamlanması yönünde adımlar atmıştır. Buradan hareketle Erol Mütercimler CHP için: "*Osmanlı'nın statükocu, çağdışı kalmış, çağa karşı direnen sistem ve düzenine karşı çıkış yapan devrimci bir ideolojinin, eylemin temsilcisiydi.*"⁵ değerlendirmesinde bulunmuştur. Tek Parti döneminde, çok partili siyasi hayata geçiş denemeleri olduysa da dönemin koşulları itibarıyla bu mümkün olamamıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında oluşan konjonktür, iç siyasette Demokrat Parti'nin (DP) politik camiaya girmesine imkan tanımıştır. Parti içi muhalefetten doğan DP'nin 14 Mayıs 1950 Genel

---

³ John Locke, *Yönetim Üzerine İkinci İnceleme*, "Sivil Yönetimin Gerçek Kökeni, Boyutu ve Amacı Üzerine Bir Deneme", Çeviri: Fahri Bakırcı, Ebabel Yayınları, Ankara, 2012, s. 8.

⁴ Hikmet Bilâ, *CHP 1919-1999*, Doğan Kitap, İstanbul, 1999, s. 7.

⁵ Erol Mütercimler, *Kompro Teorileri*, "Aynanın Ardında Kalan Gerçekler", Alfa Yayınları, İstanbul, 2005, s. 51.

Seçimleri ile sorunsuz Şekilde iktidarı devralmasıyla Türkiye’de yeni bir döneme girilmiŐtir. CHP’nin muhalefete geçmesiyle birlikte, aile kökleri ve yetiştiği ortam itibarıyla CHP’li bir gelenekten gelen Mehmet Altan ymen de partiye ye kaydını yaptırmıştır.

ymen; cumhuriyeti kuran, siyasi, sosyal, kültürel çok sayıda dnŐmn öncüsü olan ve Türk siyasi tarihinin her döneminde aktif rol oynayan⁶ CHP’nin 1950’den beri aktif bir üyesidir. Kişiliği, aile yapısı, entelektüel birikimi ve parti içinde uzun yıllar boyunca çeşitli mevkilerde görev yapması nedeniyle ymen’in hayatı sadece kişisel olarak değil, CHP tarihi ile de paralel okunabilmektedir.

Mehmet Altan ymen, 1950 yılında Ulus gazetesinde muhabirlik mesleğine başlamıştır. Ulus gazetesinin o dönemde Cumhuriyet Halk Partisi'nin yayın organı olması nedeniyle aynı zamanda politika hayatına da girmiştir. ymen ilerleyen süreçte Kurucu Meclis yeliği, milletvekilliği, bakanlığı ve Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanlığı görevleriyle Türk siyasi hayatında varlık göstermiştir. Bunun harici dönemlerde ise gazetecilik mesleği gereğince siyasi liderlerin sürekli yanında veya yakınında yer almıştır.

ymen, 1950-1960 döneminde bir yandan gazetecilik yaparken bir yandan da CHP teŐkatlarında görev almıştır. ymen’in milletvekilliği 1961 Kurucu Meclis yeliği ile başlamıştır. Kurucu Meclis görevini tamamladıktan sonra on altı yıl aktif siyasete ara vermiştir. ymen, 1977 Genel Seçimleri’nde Bülent Ecevit tarafından Ankara’dan aday gösterilerek parlamentoya girmiş; 12 Eylül Darbesi’ne kadar milletvekilliği yapmıştır. Bu dönemde Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) içerisinde Turizm ve Tanıtma BakanlıĐı⁷ ile CHP Grup Başkanvekilliği görevinde bulunmuştur. 1979-1980 döneminde CHP Genel Sekreter Yardımcısı olarak çalışmıştır. 12 Eylül sürecinde milletvekilliği son bulmuŐ ve on yıl siyasi yasak ile cezalandırılmıştır. ymen’in siyasi yasağı 1987 yılında yapılan referandum ile kalkmıştır. Bu tarihten itibaren dönemin sol olarak nitelendirilebilecek partilerinden milletvekili adayı olarak gösterilme teklifleri aldıysa da kabul etmemiştir. ymen, 12 Eylül’ yapan darbeci kadro

---

⁶ Alev Coşkun, *Cumhuriyet Halk Partisi ve Demokratik Sol*, (basım evi, basım yeri ve basım tarihi belirtilmemiş), s.9-10; Suna Kili, *1960-1975 Döneminde Cumhuriyet Halk Partisinde Gelişmeler, “Siyaset Bilimi Açısından Bir İnceleme”*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1976, s. 18.

⁷ II. Ecevit Hükümeti’nde, 21 Haziran 1977-21 Temmuz 1977 tarihleri arasında Turizm ve Tanıtma Bakanlığı yapmıştır. Türker Sanal, *Türkiye’nin Hükümetleri*, Sim Matbaacılık, Ankara, 1997, s. 169-170.

tarafından kapatılan CHP'nin, 1992 yılında siyasi hayata tekrar girmesi için büyük çaba sarf etmiştir. Dönemin bazı partileriyle birleşme aşamasında da müzakereci görevi üstlenmiştir. 1995 Genel Seçimleri'nde Deniz Baykal tarafından milletvekili adayı gösterilen Öymen, seçimleri kazanarak parlamento'ya geri dönmüştür. Milletvekillikleri süresince TBMM ve partisi içerisinde çeşitli pozisyonlarda görev almıştır.

1999 Genel Seçimleri'nde CHP'nin baraj altı kalması nedeniyle Baykal, Genel Başkanlık görevinden istifa etmiştir. Aynı sene yapılan Olağanüstü Kurultay'da Mehmet Altan Öymen, Genel Başkan seçilmiştir. Öymen, genel başkanlık görevini on beş ay kadar sürdürmüştür.

Mehmet Altan Öymen, üç kuşak CHP'li olduğunu iddia etmektedir. Öymen'e göre birinci kuşak; Milli Mücadele ve Cumhuriyet'in ilanı süreçlerinde yaşayan kesimdir. İkinci kuşak; Tek Parti dönemi ile CHP'nin Demokrat Parti iktidarı karşısındaki muhalefet yıllarının tanığı olanlardır. Üçüncü kuşak ise; Bülent Ecevit'in başını çektiği Ortanın Solu ve Demokratik Sol hareketlerin içinde yer alanlardır.⁸ Öymen, aile kökleri ve yetiştiği ortam vesilesiyle bu üç kuşağı da temsil etmektedir.

Siyasi hayatının yanı sıra önemli bir gazetecilik kariyeri olan Öymen'in çeşitli gazetelerde yazıları yayınlanmıştır. Ulus, Yeni Ulus, Halkçı, Tercüman, Öncü, Akis, Yeni Gün, Akşam, Cumhuriyet, Günaydın, Milliyet ve Radikal gibi çok sayıda gazetede çalışmıştır. Bu gazetelerde muhabirlik, röportajcılık, yöneticilik, yazarlık ve başyazarlık gibi çeşitli mevkilerde bulunmuştur. WDR ve DPA muhabirliğini yürütmüştür. Ayrıca Anka Ajans adında bağımsız bir haber ajansının sahipliğini yapmıştır. Bir dönem Almanya'da Bonn Büyükelçiliği Basın Ataşeliği görevi de yapmıştır. Basın hayatı sayesinde siyasetin hep içerisinde olmuş ve siyaseti yakından takip etme olanağı bulmuştur. Ayrıca basın yaşamında -özellikle köşe yazarlığıyla- genellikle içinde bulunduğu dönemin güncel siyasetine ışık tutan rasyonel bakış açıları geliştirdiği gözlemlenmiştir.

Mustafa Kemal Atatürk, İsmet İnönü, Adnan Menderes, Süleyman Demirel, Bülent Ecevit, Turgut Özal gibi isimler Türk siyasi hayatında bazı değişim ve dönüşümlerin öncüsü olmuştur. Mehmet Altan Öymen de CHP içinde bu süreçlere bir

---

⁸ Bilâ, *CHP 1919-1999*, s. 7-8.

şekilde müdahildir. Bu nedenle hem gazeteci hem de politikacı kimliği ile CHP'nin de hafızası olma özelliği taşımaktadır.

CHP, 1990'lı yıllarda "hizipleşme" olarak nitelenen iç siyasi çalkantılar içerisinde yer almaktadır. Aynı dönemde partisi ve kamuoyu içerisinde "hizipçi" iddialarıyla gündeme gelen Deniz Baykal'ın 25. Kurultay'da genel başkanlık makamına gelmesi bu sürecin şiddetlenmesini tetikleyen en önemli sebeplerdendir. Baykal liderliğindeki CHP, 1994'te düzenlenen mahalli idareler seçiminde ilk sınavını vermiştir. Türkiye genelinde, diğer partiler arasında yedinci sıraya yerleşmiştir. Bir yıl sonraki genel seçimlerde beşinci parti konumundadır. CHP, aldığı oy oranına mukabil barajı az farkla geçerek Meclis'te yer alabilmiştir. 1999'a gelindiğinde ise CHP seçim barajının altında kalarak parlamentoda temsiliyet hakkı elde edememiştir. Bütün bu süreç hem parti içi muhalefeti alevlendirmiş, hem de Baykal'ın genel başkanlık mevkiinden çekilmesine yol açmıştır. Buradan hareketle, CHP içerisinde seçim başarısızlıklarına ve parti içi çatışmalara bir çözüm üretme fikri belirmiştir. Bu noktada, Türk siyasetinde ılımlı ve uzlaşmacı politik tavrıyla bilinen Mehmet Altan Öymen'in genel başkanlığı konusunda fikir birliğine varılmıştır. CHP içerisindeki birleştirici ve bütünleştirici bu siyasa, "Altan Abi" olarak formüle edilmiştir. Öymen'in genel başkanlık yaptığı dönem, Türk demokrasi tarihi ve siyasi tarihi açısından yeterince ele alınabilmiş değildir. Tezin ana problemi de bu noktada ortaya çıkmaktadır. Araştırmanın esas maksadı, bu sürecin baş aktörü üzerinden incelenmesidir. Çalışma kapsamında, Türkiye'nin en uzun soluklu partisinin tek parti yönetimi, ortanın solu, demokratik sol gibi hareketlerle devam eden tarihsel sürecindeki bu kesite ışık tutma amacı güdülmüştür.

Mehmet Altan Öymen'in CHP Genel Başkanlığı dönemini kapsayan süreci tek başına ele almak yerine bir bütün teşkil etmesi amacıyla siyasi hayatının tamamını kapsamlı bir şekilde ortaya koymanın hem demokrasi tarihi, hem de siyasi tarihe katkıları açısından daha uygun olacağı öngörülmüştür. Öymen üzerinden aydınlatılacak tarihsel süreç, 1950'de araştırmanın baş aktörünün CHP'ye üyeliğiyle başlamaktadır. Daha sonra 1961 yılında Kurucu Meclis üyeliği, 1977-80 dönemi milletvekilliği, bakanlığı, 1995-1999 dönemi milletvekilliği ve parti genel başkanlığı ile sona ermektedir. Öymen'in Türk siyasi hayatında etkin olduğu 1950-2000 dönemi; elli yıl gibi uzun bir zaman dilimini kapsamaması ve süreç içerisindeki politik olayların

yoğunluğu nedeniyle tek başına bir bütün olarak ele almak oldukça güçtür. Bu nedenle araştırma dört ana bölüme ayrılarak incelenmiştir.

Birinci bölümde Mehmet Altan Öymen'in kısa biyografisi verilmiştir. Bu bölümde, Öymen'in Türkiye'nin önemli bir siyaset adamı ve gazetecisi olarak yetişmesine olanak tanıyan çevresel faktörler işlenmiştir. Bölümde ele alınan konular dolaylı olarak Öymen'in ilerleyen yaşamında yansımaları ve sonraki tarihsel süreci aydınlatması bakımından önemlidir.

İkinci bölümde Mehmet Altan Öymen'in entelektüel faaliyetlerine odaklanılmıştır. Aydın bir gazeteci ve siyaset adamı portresi çizen Öymen'in düşünce yapısının temellerini oluşturan dinamiklerden hayatının önemli bir dönemini teşkil eden gazetecilik mesleğine kadar uzun bir tarihsel kesit içerisinde araştırmanın baş aktörünün demokrasi tarihi ve siyasi tarihe katkıları perspektifinden bazı faaliyetleri aktarılmıştır.

Mehmet Altan Öymen'in politik hayatının yarım asırlık bir dönemi kapsamı nedeniyle siyasi yaşamının iki ana bölümde sunulması uygun görülmüştür. Üçüncü bölüm, 1950 yılından başlatılmıştır. Bu tarihin saptanmasında, Öymen'in CHP'ye üye olduğu ve aynı zamanda CHP'nin yayın organı olan Ulus gazetesinde işe başladığı vetire baz alınmıştır. Öymen'in Kurucu Meclis üyesi, 1977'deki milletvekilliği ve bakanlığının ele alındığı bölüm 1980 senesiyle sonlanmaktadır. Bu yılın belirleyici rol oynamasında ise 12 Eylül 1980 müdahalesi ile Öymen'in milletvekilliğinin sonlanması ve siyasi yasak koşulları nedeniyle politikaya veda etmesi etkili olmuştur.

Dördüncü bölümde, Öymen'in siyasi hayatının 1980-2000 dönemlerine yer verilmiştir. 12 Eylül 1980 sonrasında yasaklar çerçevesinde Öymen'in geri planda kalarak bir şekilde müdahil olduğu bazı partisel meseleler ve özellikle 1987 yılında düzenlenen referandum ile yasakların kalkması sonrasındaki politik hayatı üzerinde durulmuştur. Öymen'in CHP'nin yeniden açılması çalışmalarına katkıları, 1995-1999 dönemindeki milletvekilliği ve araştırmanın ana eksenini teşkil eden 1999-2000 yılları arasındaki CHP Genel Başkanlığı bu bölüm içerisinde verilmiştir. Siyasi hayatının 1980 senesi sonrasındaki kısmının ayrı bir bölüm olarak verilmesinde, Öymen'in "*partinin ağır topu*" olarak nitelendirilmeye başlanması ve özellikle doksanlı yıllardan itibaren parti liderliğine yükselebilecek konuma gelmesi büyük oranda etkili

olmuştur. Ayrıca Öymen'in siyasi liderliğinin anlatıldığı kısmın oldukça hacimli olması da diğer bir nedendir.

Sonuç kısmında, Öymen'in realist bakış açısıyla entelektüel ve reformist politik yaşantısı hakkındaki bulgular –özellikle parti genel başkanlığı merkeze alınarak- bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Genel tarama modeline göre hazırlanan bu çalışmada konuyla ilgili çok sayıda kaynak incelemesi yapılmıştır. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'ne ait kataloglar başta olmak üzere Meclis Tutanakları, gazeteler, hatıratlar, bilimsel araştırmalar ve konu kapsamında çok sayıda kitap ve makale yayınlarından faydalanılmıştır.

Bu çalışmada edebi biyografik bir araştırma ya da siyasi tarihten çok, Mehmet Altan Öymen'in siyasi hayatına odaklanılmıştır. Öymen'in milletvekilliği, bakanlığı ve parti genel başkanlığı gibi politik görevleri merkeze alınarak Türk siyaseti üzerindeki etkileri ve bu yöndeki çalışmaları üzerinde durulmuştur.

Araştırma kapsamında; Öymen ile ilgili bilgi ve dokümanlar aktarılırken, konulara bir sosyal bilimci etiği ile yaklaşmıştır. Bu nedenle Öymen'in siyasi hayatı etrafında anlatılırken, aynı zamanda –öncesi ve sonrasıyla- dönem de analiz edilmiştir. Böylece konunun daha iyi anlaşılması amaçlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

MEHMET ALTAN ÖYMEN'İN HAYATI

1.1. Mehmet Altan Öymen'in Çocukluğu ve Aile Kökleri

Mehmet Altan Öymen, 20 Haziran 1932 tarihinde İstanbul'da doğmuştur.⁹ Eğitimci, gazeteci ve milletvekili kimliğiyle bilinen Hıfzırahman Raşit Öymen¹⁰ ile öğretmen Nezaket Hanım'ın oğludur.

Mehmet Altan Öymen, aslen Trabzonludur. Öymen'in baba tarafından dedesi Mehmet Raşit Bey, Trabzon'da İstinaf Mahkemesi üyeliği yapmıştır. Hıfzırahman Raşit Öymen de 10 Temmuz 1899 Trabzon doğumludur.¹¹

Dede Mehmet Raşit Bey'in hayatının bir bölümü II. Abdülhamit devrine denk gelmiştir. Dönemin siyasi koşullarından bunalan Mehmet Raşit Bey, bir süre ailesiyle birlikte Midilli'de yaşamıştır. Daha sonra tayin nedeniyle Diyarbakır/Ergani'ye taşınmak zorunda kalmıştır. Ergani'de ulaşım ve bazı imkânların kısıtlı olmasından dolayı Mehmet Raşit Bey ailesini Trabzon'da bulunan akrabalarının yanına yerleştirmiştir. Mehmet Altan Öymen'in babası Hıfzırahman Raşit Öymen, liseye kadar eğitimini burada tamamlamıştır. İlerleyen süreçte Mehmet Raşit Bey vefat edince -Trabzon o dönemde işgal altında olduğu için- Hıfzırahman Raşit Öymen de eğitimini tamamlamak amacıyla önce İstanbul'a daha sonra da Almanya'ya gitmiştir. Eğitimini tamamlayan Hıfzırahman Raşit Öymen, Kastamonu'da bir öğretmen okulunda öğretmenlik görevine başlamıştır. Kastamonu'dan sonra Samsun ve Trabzon'da da öğretmenlik yapmıştır. Milli Mücadele sürecinde Yeni Mektep¹² adında bir dergi de çıkartmıştır.¹³

---

⁹ Mehmet Seyitdanlıoğlu, *Türk Parlamento Tarihi, "Kurucu Meclis", "6 Ocak 1961-15 Ekim 1961", "Milli Birlik Komitesi Temsilciler Meclisi Üyeleri Özgeçmişler", C. 2, TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara, s. 294.*

¹⁰ Birsen Gündüz, *"Hıfzırahman Raşit Öymen'in Hayatı ve Kişiliği", Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Tarih Programı, Yüksek Lisans Tezi, Trabzon, 2000, s. 6-19.*

¹¹ Ekrem Bahşi, *"Eğitim ve Siyaset Alanındaki Çalışmalarıyla Hıfzırahman Raşit Öymen", T. C. İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2005, s. 1.*

¹² Mustafa Kemal Atatürk, Yeni Mektep adındaki dergideki başarılarından ötürü Hıfzırahman Raşit Öymen'e tebrik telgrafi çekmiştir. bkz: *Atatürk'ün Bütün Eserleri, "1923", C. 15, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2005, s. 135.*

¹³ Bahşi, *age*, s. 1-2; Altan Öymen, *Bir Dönem Bir Çocuk*, Doğan Kitap, İstanbul, 2018, s. 34-47.

Hıfzırahman Raşit Öymen, Cumhuriyet'in İlanı'na kadar Trabzon'da öğretmenlik mesleğini yürütmüştür. Bu süreçte Trabzonspor'un temelini oluşturan İdman Ocağı'nın kurucuları arasında yer almıştır.¹⁴ 1923 yılında cumhuriyet idaresine geçilince Viyana'ya gönderilen Hıfzırahman Raşit Öymen, orada bir süre kaldıktan sonra 1926 yılında İstanbul'a yerleşmiştir.¹⁵

Mehmet Altan Öymen'in annesi ise Bolulu bir aileden gelmektedir. Nezaket Hanım, Feride ile Agâh Bey çiftinin iki kızından büyük olanıdır. Baba Agâh Bey, ticaret işiyle uğraşmıştır. Bu nedenle Tüccar Agâh Bey olarak bilinmektedir. Öymen, annesi için "*Herkesin annesi gibi güzel bir kadındı*" değerlendirmesini yapmaktadır.¹⁶

Nezaket Hanım, İstanbul'da Öğretmen Okulu'nda açılan bir kursa başlamıştır. Burada kurs hocalarından birisi olan Hıfzırahman Raşit Öymen ile tanışarak evlenmişlerdir. Çiftin nişanları Düzce'de, nikâhları ise 6 Ekim 1930 tarihinde İstanbul'da gerçekleşmiştir.¹⁷

Mehmet Altan Öymen, İstanbul'da dünyaya gelmiştir fakat doğduktan kısa bir süre sonra babasının tayini nedeniyle Ankara'ya taşınmışlardır.¹⁸ Öymen'in çocukluğuna dair ilk hatırladığı olay Ankara'daki evlerine radyo alınmasıdır.¹⁹ Küçüklüğü ile ilgili aktardığı diğer bir önemli olgu ise Mustafa Kemal Atatürk'ü bizzat görmüş olması²⁰ ve cenazesine katılmasıdır.²¹

Tek Parti döneminde Türkçe kökenli isim kullanılması yönünde teşvik edici çalışmalar yapılmıştır. Mehmet Altan Öymen'e de ailesi bu akımdan esinlenerek dedesinden aldığı Mehmet²² adının yanına Türkçe kökenli bir isim olan Altan'ı²³ da eklemiştir. Ailenin "*Öymen*" soyadını almış olması da muhtemelen aynı sebepten ötürüdür.

---

¹⁴ Öymen, *Bir Dönem Bir Çocuk*, s. 47.

¹⁵ *age*, s. 47-48.

¹⁶ *age*, s. 14.

¹⁷ *age*, s. 50-51.

¹⁸ *age*, s. 51-52.

¹⁹ *age*, s. 10-12.

²⁰ Altan Öymen, "Atatürk Yılı'nda", *Cumhuriyet*, 7 Ocak 1981, s. 1-7.

²¹ Öymen, *Bir Dönem Bir Çocuk*, s. 94-95.

²² Öymen'in resmi tutanaklarda tam adının Mehmet Altan Öymen olduğu tespit edilmiştir. Ancak Öymen, eserlerinde ve kişisel yaşantısında Mehmet ismini kullanmamaktadır.

²³ Cem Dilçin, *Adlar Sözlüğü*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2014, s. 22.

Öymen ailesinin; Örsan Öymen ve Gülden Hacaloğlu adında iki çocuğu daha vardır. Bilsay Kuruç ile Onur Öymen de Mehmet Altan Öymen'in kuzenidir. Bilsay Kuruç, Mehmet Altan Öymen'in halası Süeda Kuruç ile Kimyacı İmadettin Kuruç'un oğludur. Onur Öymen ise Mehmet Altan Öymen'in amcası Münir Raşit Öymen ile Coğrafyacı Nebahat Öymen'in çocuklarıdır.²⁴

1.2. Mehmet Altan Öymen'in Eğitim Hayatı

Mehmet Altan Öymen ilkokula Eylül 1938'de Ankara'da -annesinin de görev yaptığı- Devrim İlkokulu'nda başlamıştır.²⁵ Öymen, ikinci sınıfa geçtiğinde Mimar Kemal İlkokulu'na devam etmiştir.²⁶ Bu okuldaki öğrenci numarası 943'tür.²⁷ Öymen, Mimar Kemal İlkokulu'nda milletvekili ve memur gibi Ankara'nın elit²⁸ ya da bürokrat kesiminin çocuklarıyla beraber okumuştur.²⁹

Türkiye'nin bazı tanınmış simaları, Mehmet Altan Öymen'in de okuduğu Mimar Kemal İlkokulu mezunudur. Örneğin; Güldal Akşit, Bülent Ecevit, Orhan Pamuk, Hasan Cemal, Mehmet Barlas, Murat Karayalçın, Seçil Heper, Çetin Altan gibi isimler bu okuldan mezun olmuştur. Bülent Ecevit, Mimar Kemal İlkokulu'nu önemli bürokratlar, politikacılar ve edebiyatçılar yetiştirmesi yönüyle devrim mutfağı olarak nitelendirmiştir.³⁰

Babasının Maarif Vekâleti'ndeki görevi vesilesiyle Mehmet Altan Öymen çocukluğunda bazen bakanlığa gitmektedir. Buraya gittiği bir gün dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel ile tanışmıştır. Öymen'in aktardığına göre Yücel, kendisine "*Büyüyünce ne olacaksınız?*" diye bir soru yöneltmiştir. Öymen ise pilot olmak istediğini belirtmiştir.³¹

---

²⁴ Altan Öymen, ... *Ve İhtilal*, Doğan Kitap, İstanbul, 2014, s. 332.

²⁵ Öymen, *Bir Dönem Bir Çocuk*, s. 79-81.

²⁶ *age*, s. 138-139.

²⁷ Altan Öymen, *Değişim Yılları*, Doğan Kitap, İstanbul, 2018, s. 407.

²⁸ Elit kavramı ile ilgili bkz: Mehmet Turhan, *Siyasal Elitler*, Gündoğan Yayınları, Ankara, 2000, s. 29-231; Mehmet Turhan, "Siyasal Elit Değişimi Kuramı", *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 2, S. 2, 1984, ss. 69-106.

²⁹ Öymen, *Bir Dönem Bir Çocuk*, s. 140.

³⁰ Can Dünder, "Okulumuzu Vermeyiz", *Milliyet*, 6 Mart 2010.

³¹ Öymen, *Bir Dönem Bir Çocuk*, s. 98-99.

Mehmet Altan Öymen'in, aktardığına göre, küçüklüğünden itibaren ciddi bir okuma alışkanlığı vardır.³² Gazetecilik mesleğine ilgi duyması da o dönemlerdeki okuduğu çocuk dergileriyle başlamıştır.³³

Hıfzırahman Raşit Öymen, 1943 Genel Seçimleri'nde Bolu Milletvekili olarak TBMM'ye girmiştir.³⁴ Mehmet Altan Öymen babası milletvekili seçilince hayatlarında bir değişiklik olmadığına fakat konuyla ilgili "*babamın ve annemin gardıroplarına birkaç yeni giysi eklendi. Babam frak diktirdi. Annem de düğünlerde giydiği uzun elbiselere yeni bir şeyler ekledi*"³⁵ değerlendirmesini yapmıştır.

Mehmet Altan Öymen, ilkokuldan sonra lise eğitimi için -orta kısmı da olan- Atatürk Lisesi'ne devam etmiştir. Atatürk Lisesi'ne kayıt yaptırmasında dönemin devlet erkânın çocuklarının da bu tür okullarda öğrenim görmesi ve babasının eğitimci arkadaşlarıyla arasında yaptığı müzakere etkili olmuştur.³⁶ Burada Öymen'in derslerine Fevziye Abdullah Tansel gibi dönemin önde gelen eğitimcileri girmiştir.³⁷

Mehmet Altan Öymen'in siyasete ilk defa ilgi duyması 1946 Genel Seçimleri ile başlamıştır. Bu dönemde Öymen, seçim süreciyle ilgili haberleri gün gün gazetelerden takip ettiğini ve arkadaş çevresince "*siyasette uzman*" olarak nitelendirildiğini aktarmaktadır.³⁸ Bu seçimlerde babası liste dışı kaldığı için tekrar parlamentoya girememiştir.³⁹

1946 Genel Seçimleri'nde milletvekili seçilemeyen Hıfzırahman Raşit Öymen, CHP'nin parti müfettişliği işine girmiştir.⁴⁰ Öymen'e göre, babası bu görevi severek yerine getirmiştir.⁴¹

---

³² *age*, s. 319.

³³ *age*, s. 321.

³⁴ Bahşi, *age*, s. 76.

³⁵ Öymen, *Bir Dönem Bir Çocuk*, s. 378.

³⁶ *age*, s. 390-391.

³⁷ *age*, s. 552-554.

³⁸ *age*, s. 526; Öymen, *Değişim Yılları*, s. 154-174.

³⁹ Bahşi, *age*, s. 76-77.

⁴⁰ Ömer Cenik, "*Hıfzırahman Raşit Öymen ve Türk Eğitimine Katkıları*", T. C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü Din Eğitimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2004, s. 2; Hıfzırahman Raşit Öymen'in parti müfettişliği görevi nedeniyle aldığı harcırahlar ile ilgili bkz: T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 13. Büro, Fon Kodu: 490-1-0-0, Yer No: 1620-616-1.

⁴¹ Öymen, *Bir Dönem Bir Çocuk*, s. 582.

Hıfzırâhman Raşit Öymen, 17 Ekim 1948 tarihinde yapılan ara seçimlerde Bolu'dan milletvekili seçilerek tekrar TBMM'ye girmiştir. Milletvekilliği görevi 1950 Genel Seçimleri'ne kadar devam etmiştir. Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle birlikte, Hıfzırâhman Raşit Öymen aktif siyaseti bırakarak partisinin eğitimle ilgili politikalarıyla ilgilenmeye başlamıştır.⁴²

Mehmet Altan Öymen, liseden mezun olduktan sonra üniversite eğitimi için -eski Sayıştay başkanlarından Servet Şamlıoğlu'nun tavsiyesi üzerine- önceki adıyla "Mülkiye" olarak bilinen Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne kayıt yaptırmıştır. Öymen'in üniversiteye başladığı tarih; 1949 yılının Temmuz ya da Ağustos aylarıdır. Siyasal Bilgiler'in devlete bürokrat yetiştiren bir kurum olması ve bu sayede vatan hizmeti yapacağı düşüncesi, Öymen'i okul seçiminde cezbetmiştir.⁴³

Mehmet Altan Öymen, üniversitede Turgut Özal döneminin Maliye ve Gümrük Bakanı Vural Arıkan, gazeteci kimliğiyle tanınan Mümtaz Soysal, akademisyen Cevat Geray, siyasetçilerden Mustafa Kemal Palaoğlu ile Mehmet Nazif Kurucu ve Bülent Ecevit Başbakanlığında kurulan 56. ve 57. Hükümetlerin Milli Savunma Bakanı Sabahattin Çakmakoğlu gibi isimlerle beraber okumuştur. Derslerine Turhan Feyzioğlu, Rıfki Salim Burçak, Bülent Nuri Esen, Fadıl Hakkı Sur, Yavuz Abadan gibi dönemin önemli bilim adamları girmiştir.⁴⁴

1.3. Mehmet Altan Öymen'in Siyaset ve Basın Hayatı

Cumhuriyet döneminde çok partili siyasi hayata geçiş olarak kabul edilen 14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan genel seçimlerde Öymen, on sekiz yaşındadır. O dönemde seçmen yaşı (oy kullanma yaşı) yirmi iki olduğu için oy kullanamamıştır fakat seçimle ilgili izlenimlerini "Türkiye'nin tarihindeki en heyecanlı günlerden biri... Mahallenin büyükleri oy kullanıyor. Biz seyrediyoruz. (...) seçmen kıyafetleri genellikle resmi... Erkekler takım elbiseli, kravatlı... Kadınlar eşlerine uygun ağır başlı giysiler içinde"⁴⁵ şeklinde aktarmıştır. Öymen'i doğrular nitelikte; Uyar'a göre de seçimler "son derece olgunluk ve sükûnet içinde"⁴⁶ geçmiştir.

---

⁴² Bahşi, *age*, s. 4.

⁴³ Öymen, *Değişim Yılları*, s. 348-356.

⁴⁴ *age*, s. 366-375.

⁴⁵ *age*, s. 406.

⁴⁶ Hakkı Uyar, *Demokrat Parti İktidarında CHP, "1950-1960"*, Doğan Kitap, İstanbul, 2017, s. 17.

1950 Genel Seçimleri'nde Demokrat Parti'nin (DP) iktidara gelmesi ve CHP'nin muhalefete geçmesi nedeniyle; seçimlerden bir gün sonra 15 Mayıs 1950 tarihinde Mehmet Altan Öymen, Mustafa Kemal Palaoğlu ve Hüsnü Ertuğrul adında iki arkadaşıyla birlikte CHP'ye üye kaydı yaptırmıştır. Parti üyelikleri Ulus'ta bulunan Birinci TBMM'den kalma taş binada gerçekleşmiştir.⁴⁷ Geçmişte İttihat ve Terakki Fırkası ile TBMM'ye hizmet vermiş olan yapı, o dönemde CHP Genel Merkezi olarak kullanılmaktadır.

Mehmet Altan Öymen, gazetecilik mesleğine üniversitede okuduğu dönemde atılmıştır. Meslek seçiminde Ressam Ömer Uluç'un yönlendirmeleri büyük oranda etkili olmuştur.⁴⁸ Öymen, CHP üyesi olduğu için, partinin yayın organı Ulus gazetesine çalışmak üzere başvuru yaparak işe girmiştir. Gazetecilik kariyerine polis ve adliye muhabirlikleri ile başlamıştır. Daha sonra hükümet, bakanlıklar, meclis, belediye muhabirlikleri de yapmıştır.⁴⁹ Öğrencilik yıllarında gazetecilikle ilgilenmesi derslerini ihmal etmesine sebep olmuştur.⁵⁰ Bu nedenle de üniversiteyi geç bitirmiştir.

Ulus gazetesinin o dönemdeki kadrosunda Bülent Ecevit de vardır.⁵¹ Öymen ve Ecevit, aynı gazetede çalışmış olmaları vesilesiyle tanışarak dost olmuşlardır.⁵²

Mehmet Altan Öymen, Ulus gazetesinde çalışırken Atilla İlhan ve Can Yücel gibi isimlerle birlikte Pazar Postası'nı da çıkarmıştır. Öymen, Pazar Postası'nda yazı işleriyle ilgilenmiştir.⁵³

DP, 1953'te CHP'nin mallarının müsadere edilmesine olanak tanıyan bir kanun çıkarmıştır. Ulus gazetesi de o dönemde CHP'nin hem malı, hem de yayın organı olması nedeniyle gazeteye de el konulmuştur.⁵⁴ Kapanan Ulus'un yerine Yeni Ulus

---

⁴⁷ Öymen, *Değişim Yılları*, s. 435-436.

⁴⁸ *age*, s. 500-502.

⁴⁹ Altan Öymen, "Karbon Kağıtlı Daktilo Çağı", *Milliyet*, 12 Eylül 1998, s. 14.

⁵⁰ Güngör Uras, "Mülkiye'li Aysel'i 59, Altan'ı 56 Yıldır Tanıyorum", *Milliyet*, 18 Aralık 2010.

⁵¹ Mustafa Çolak, *Bülent Ecevit, "Karaoğlan"*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2016, s. 73; Orhan Koloğlu, *Kim Bu Ecevit?*, Boyut Kitapları, İstanbul, 2001, s. 79.

⁵² Rıdvan Akar ve Can Dünder, *Ecevit ve Gizli Arşivi*, İmge Kitabevi, Ankara, 2008, s. 44-45.

⁵³ Bülent Yağcı, "Çok Partili Siyasal Hayata Geçiş Sonrası CHP'de İdeoloji Arayışı: Cemil Sait Barlas ve Pazar Postası Örneği", T. C. Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kars, 2018, s. 132; Ferhat Korkmaz, "Pazar Postası'nın Türk Edebiyatındaki Yeri ve Önemi", T. C. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Van, 2007, s. 23-24.

⁵⁴ Şerafettin Turan, *Kökeni Ulusal Direnişe Dayanan Bir Devrim Partisi Cumhuriyet Halk Partisi*, Tüses Yayınları, İstanbul, 2000, s. 50; Şerafettin Turan, *Türk Devrim Tarihi, "Çağdaşlık Yolunda*

kurulmuştur. Öymen de yeni gazetenin kadrosunda yer almıştır.⁵⁵ Daha sonra da aynı yayın organlarının türevi olan Halkçı'da⁵⁶ da çalışmıştır.⁵⁷ Öymen, Halkçı gazetesinde muhabirlik yaparken Tercüman, Sabah, Demokrat İzmir, Bugün, Son Telgraf ve Son Posta gibi gazetelere de haber servis etmiştir.⁵⁸

Mehmet Altan Öymen, gazetecilik faaliyetlerinin yanı sıra CHP Çankaya Gençlik Ocağı'nda başkanlık yapmıştır. Bülent Ecevit ve Hikmet Çetin de Merkez Yönetimi'nde Öymen ile birlikte görev almıştır.⁵⁹

1955 yılında, Öymen, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Maliye Bölümü'nden mezun olmuştur. Okulu bitince, üniversite eğitimi sırasında devletten burs aldığı için Maliye Bakanlığı Hazine Genel Müdürlüğü'ne mümeyyiz olarak atanmıştır. Ancak Öymen, gazetecilik mesleğine devam etmek istediği için mecburi hizmet bedelini ödeyerek mümeyyizliği bırakmıştır.

Mehmet Altan Öymen eşi Aysel Gönül (Asal) Öymen ile üniversitede tanışmıştır.⁶⁰ Öymen çifti, 4 Haziran 1956 tarihinde Ankara'da evlenmiştir. Tercüman gazetesinin sahibi Cihad Baban ile hukukçu ve siyasetçi kimliğiyle bilinen Turhan Feyzioğlu da nikâh şahitliğinde bulunmuşlardır.⁶¹

Aysel Gönül Öymen, Cumhuriyet Türkiye'sinin ilk öğretmenlerinden Tarık Asal ve Hikmet Asal çiftinin kızıdır. Ankara Kız Lisesi ve Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunudur. Üniversite eğitimini tamamladıktan sonra Maliye Bakanlığı bünyesinde memuriyet hayatına girmiştir. Aysel Gönül Öymen, Hazine Mümeyyizliği, Servis şefliği, Raportörlük, Şu'be Müdür Muâvinliği ve Şu'be

---

Yeni Türkiye", "14 Mayıs 1950-27 Mayıs 1960", C. 4/2, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1999, s. 82-86; Güliz Sütçü, "Democratic Party and Democracy In Turkey: With Special Referance To Celal Bayar and Adnan Menderes", Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 2011, s. 155-158.

⁵⁵ Altan Öymen, *Öfkeli Yıllar*, Doğan Kitap, İstanbul, 2014, s. 412-416.

⁵⁶ Kadri Unat, "Ulus, Yeni Ulus ve Halkçı Gazeteleri Işığında Nihat Erim'in Siyasi Kişiliği ve Gazeteciliği (1945-1955)", T. C. Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2008, s. 20-26.

⁵⁷ Öymen, *Öfkeli Yıllar*, s. 507-508.

⁵⁸ *age*, s. 516-524; Öymen, ... *Ve İhtilal*, s. 70.

⁵⁹ Öymen, *Öfkeli Yıllar*, s. 407; Orhan Birgit, *Evvel Zaman İçinde*, Doğan Kitap, İstanbul, 2012, s. 112; Alptekin Gündüz, *En Sevddiği Güneşi*, "Dr. Suphi Baykam'ın Fırtınalı Yaşamı", Piramid Yayıncılık, İstanbul, 2004, s. 120-121.

⁶⁰ Güngör Uras, "Mülkiye'li Aysel'i 59, Altan'ı 56 Yıldır Tanıyorum", *Milliyet*, 18 Aralık 2010; Onur Öymen, *Zor Rota*, "Gençlik ve Diplomasi Anıları", Remzi Kitabevi, İstanbul, 2017, s. 34-35.

⁶¹ Öymen, ... *Ve İhtilal*, s. 268-285.

Müdürlüğü gibi çeşitli devlet memurluğu görevleri yapmıştır. 1961-1965 döneminde Bonn Büyükelçiliği Maliye Ataşeliği'ne tanzim edilmiştir. Daha sonra Türkiye'ye döndüğünde Hazine Genel Müdürlüğü Türk Konsorsiyomu Şubesi Müdürlüğü'ne getirilmiştir.⁶² 1975-1980 yılları arasında Hazine'deki vazifesi vesilesiyle, Aysel Gönül Öymen'in adı duyulmaya başlamıştır.⁶³ Mehmet Altan Öymen'in de milletvekilliği yaptığı 1977-1980 seneleri arasındaki on altıncı dönemde Aysel Gönül Öymen, Hazine Genel Müdürü'dür. Dolayısıyla önemli bir bürokrattır. Aysel Gönül Öymen, bu dönemde; Finlandiya ile kredi antlaşması,⁶⁴ Finlandiya ve Japonya ile borçların ertelenmesi,⁶⁵ Londra'da Büyük Bankalar Topluluğu ile T. C. Merkez Bankası arasında imzalanacak olan kredi antlaşmaları,⁶⁶ OECD çerçevesinde imzalanan bazı mali antlaşmalar,⁶⁷ Avrupa Konseyi,⁶⁸ Hollanda⁶⁹ ve Norveç⁷⁰ gibi ülkelerle çeşitli kredi antlaşmaları müzakerelerinde hükümetler tarafından yetkili kılınmıştır.

Mehmet Altan Öymen, 1956-1958 yılları arasında Yenigün gazetesinin neşriyat müdürlüğü görevini yürütmüştür. 1957 Genel Seçimleri'nden sonra Ulus'a

---

⁶² *age*, s. 79.

⁶³ Güngör Uras, "Mülkiye'li Aysel'i 59, Altan'ı 56 Yıldır Tanıyorum", *Milliyet*, 18 Aralık 2010.

⁶⁴ T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 112-359, Fon Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 382-272-5.

⁶⁵ T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 112-359, Fon Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 381-269-4; T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 111-81, Fon Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 376-191-16; T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 111-67, Fon Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 376-194-20.

⁶⁶ T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 111-98, Fon Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 378-219-19.

⁶⁷ T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 111-109, Fon Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 379-238-17; T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 111-61, Fon Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 376-181-7; T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 112-350, Fon Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 382-273-6; T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 112-326, Fon Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 381-260-5.

⁶⁸ T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 111-89, Fon Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 377-204-17; T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 111-82, Fon Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 380-248-11; T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 111-82, Fon Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 381-264-13; T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 111-82, Fon Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 381-256-4.

⁶⁹ T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 111-88, Fon Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 377-204-18; T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 111-88, Fon Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 382-272-7.

⁷⁰ T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 112-294, Fon Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 379-239-15.

geçmiştir.⁷¹ İlerleyen süreçte Ankara Gazeteciler Cemiyeti Başkanlığı ile Ankara Gazeteciler Sendikası Başkanlığı da yapmıştır.⁷²

1959 senesinin Ocak ayında Öymen, vatani görevini yerine getirmek üzere yedek subay olarak orduya katılmıştır. Askerliğini, Ankara Dışkapı civarındaki Ordu Denetim Okulu'nda yapmıştır. 27 Mayıs sürecinde de askerdir. Öymen, askerliği süresince Ulus, Akis ve Kim gibi basın organlarına imzasız yazılar göndermiştir.⁷³

Mehmet Altan Öymen,^{74*} 1961 yılında Kurucu Meclis'e (6 Ocak 1961-15 Ekim 1961) Basın Temsilcisi olarak girmiştir.⁷⁵ Yeni anayasanın hazırlanması sürecinde aktif görevde bulunmuştur.

1962-1966 yılları arasında Öymen, Federal Almanya'da Bonn Büyükelçiliği Basın Müşavirliği ve Basın Ataşeliği yapmıştır.⁷⁶ 1967'de Ulus, 1968-1972 yılları arasında Akşam gazetesinde çalışmıştır. WDR ve DPA'nın Ankara muhabirliğini yürütmüştür. 1972'de Anka Ajans'ı kurmuştur. 1972-1977 döneminde hem Anka Ajans'ını yönetmiş, hem de Cumhuriyet gazetesinde köşe yazıları kaleme almıştır.⁷⁷

Mehmet Altan Öymen, 1977 Genel Seçimleri'nde TBMM'ye, CHP Ankara Milletvekili olarak girmiştir. Bülent Ecevit tarafından kurulan 40. Hükümet'te Turizm ve Tanıtma Bakanlığı yapmıştır. Bu dönemde CHP Grup Başkanvekilliği, CHP Genel Sekreter Yardımcılığı ve Avrupa Konseyi Delegeliği görevlerini üstlenmiştir.⁷⁸

12 Eylül sürecinde Öymen'in milletvekilliği son bulmuştur. On yıl da siyasi yasak cezası almıştır.⁷⁹ 1980'den sonra Cumhuriyet ve Milliyet gazetelerinde çalışmıştır.⁸⁰

---

⁷¹ Öymen, ... *Ve İhtilal*, s. 400-420.

⁷² Altan Öymen, *Umutlar ve İdamlar*, "1960-1961", Doğan Kitap, İstanbul, 2018, s. 210-214.

⁷³ Öymen, ... *Ve İhtilal*, s. 20-21.

^{74*} Mehmet Altan Öymen'in Kurucu Meclis üyeliği ile politika hayatı başlamaktadır. Siyasi hayatı ile ilişkili bilgiler ilerleyen bölümlerde daha ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Bu nedenle biyografi kısmında ilgili konular kısaca aktarılmıştır.

⁷⁵ Seyitdanhoğlu, *age*, C. 2, s. 295.

⁷⁶ Onur Öymen, *Zor Rota*, s. 204-205.

⁷⁷ Aslı Öymen, *Altan Abi*, "Vaziyete Hâkimiz", "Gazetecilikte 60 Yıl", Doğan Kitap, İstanbul, 2010, s. 14-16.

⁷⁸ Temuçin Faik Ertan, *Türk Parlamento Tarihi*, "TBMM-XX. Dönem", "1995-1999", C. 3, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara, s. 567-568.

⁷⁹ Kaan Gaytancıoğlu, "Politik Liderlik ve Bir Politik Lider Olarak Bülent Ecevit", T. C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul, 2013, s. 258; *Sağım Solum Tarih*, CNN Türk, 4 Ekim 2015.

⁸⁰ Aslı Öymen, *Altan Abi*, s. 17.

Mehmet Altan Öymen'in kardeşi Örsan Öymen, 22 Temmuz 1987 tarihinde vefat etmiştir. Gazeteci ve Televizyoncu kimliği ile bilinen Örsan Öymen,⁸¹ Bodrum'da geçirdiği bir kalp krizi sonrası hayatını kaybetmiştir. İlkın Bodrum'dan İzmir'de bir hastaneye kaldırılan Örsan Öymen, tüm müdahalelere rağmen kurtarılamamıştır. Mehmet Altan Öymen de kardeşi kalp krizi geçirdiği için İstanbul'dan İzmir'e hareket etmiştir. Örsan Öymen'in vefatı ile ilgili, Milliyet gazetesindeki köşesinde "Kardeşim" başlıklı bir yazı kaleme almıştır.⁸²

6 Eylül 1987 tarihinde yapılan referandum ile Öymen'in siyasi yasağı kalkmıştır.⁸³ Bu süreçte Sosyal Demokrat Halkçı Parti'den milletvekili adayı gösterilmesi yönünde teklifler aldıysa da herhangi bir siyasi partiye katılmayı düşünmediği için kabul etmemiştir.⁸⁴

Mehmet Altan Öymen, 12 Eylül sürecinde kapatılan CHP'nin yeniden açılması çalışmalarında aktif rol üstlenmiştir. Aynı dönemde CHP'nin bazı partilerle birleşme görüşmelerinde müzakereci heyette yer almıştır.

Öymen, 1995 Genel Seçimleri'nde CHP İstanbul Milletvekili olarak TBMM'ye girmiştir.⁸⁵ Meclis içerisinde ve Milliyet gazetesindeki köşesinde, dönemin güncel siyasi konularına ilişkin görüş ve düşüncelerini paylaşmıştır.

1999 Genel Seçimleri'nde CHP'nin baraj altı kalması nedeniyle Deniz Baykal genel başkanlık görevinden istifa etmiştir. Bunun üzerine toplanan kurultayda Mehmet Altan Öymen, CHP Genel Başkanı seçilmiştir. Öymen, 23 Mayıs 1999-1 Ekim 2000 tarihleri arasında genel başkanlık yapmıştır. Mehmet Altan Öymen, 30 Eylül-1 Ekim 2000 tarihinde toplanan 11. Olağanüstü Kurultay'da yapılan oylamada, partili delegeler tarafından tekrar genel başkanlığa getirilmemiştir. Kurultay'da Öymen'in yerine Deniz Baykal, CHP Genel Başkanı olarak seçilmiştir.⁸⁶

---

⁸¹ Örsan Öymen'in bir adet basılı kitabı bulunmaktadır. bkz: Örsan Öymen, *Bir İhtilal Daha Var, "1908-1980"*, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1987.

⁸² Altan Öymen, "Kardeşim", *Milliyet*, 26 Temmuz 1987, s. 9.

⁸³ *Tercüman*, 8 Eylül 1987, s. 1; *Milliyet*, 8 Eylül 1987, s. 1.

⁸⁴ Erol Tuncer, *CHP'nin Yeniden Açılış Öyküsü*, TESAV Yayınları, Ankara, 2013, s. 20.

⁸⁵ Ertan, *Türk Parlamento Tarihi*, C. 3, s. 568.

⁸⁶ Mehmet Akif Bal, *Trabzonlu Ünlü Simalar ve Trabzon'un Ünlü Aileleri*, Çatı Yayınları, İstanbul, 2007, s. 583-584.

Mehmet Altan Öymen, evli ve iki çocuk sahibidir. İyi derecede Almanca, Fransızca ve İngilizce bilmektedir.⁸⁷ Türkiye Gazeteciler Sendikası ve Çağdaş Gazeteciler Derneği üyesidir.⁸⁸

---

⁸⁷ Ertan, *Türk Parlamento Tarihi*, C. 3, s. 568.

⁸⁸ Gülen Kurt Öncel, "*Soruşturmacı Gazeteciliğin Demokrasilerdeki Yeri: Kuramlar ve Uygulamalar*", T. C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı Radyo Televizyon Bilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul, 2012, s. 16.

İKİNCİ BÖLÜM

MEHMET ALTAN ÖYMEN'İN ENTELEKTÜEL FAALİYETLERİ

2.1. Mehmet Altan Öymen'in Düşünce Yapısına Zemin Oluşturan Faktörler

İnsanların çocukluk yaşantısı ileri yaşlarındaki kimliğini belirleyen önemli bir periyottur. Çocukların toplumla kontak kurmaya başladığı dönemler bireysel değerlerinin oluşumunu direkt olarak etkilemektedir. Çünkü çocuklar etraflarında gözlemledikleri kültürel öge veya olguları bilinçaltlarına absorbe etmektedir.⁸⁹

Mehmet Altan Öymen, İstanbul'da doğmuş; Ankara'da yetişmiştir. Cumhuriyet'in İlanından sonra Tek Parti yönetimi, modern bir başkent yaratmayı amaçlamıştır.⁹⁰ Genç Cumhuriyet, Yeni Türkiye'ye yakışan çağdaş bir başkent kurarak hem cumhuriyet idaresinin gücünü ve azmini göstermeyi, hem de Ankara örneğinden yola çıkarak ülkenin tamamını modern şehirlere dönüştürmeyi hedeflemiştir. Cumhuriyet Türkiye'si, bu düşüncelerle yola çıkarak, Ankara'ya; yeşil alanlar, yeni bulvar ve binalar kazandırmıştır. Ankara Palas Oteli, İş Bankası, Ziraat Bankası, Osmanlı Bankası, Türkocağı, Etnografya Müzesi ve Dışişleri Bakanlığı gibi önemli yapılar başkent merkezi yerlerine inşa edilmiştir. Fabrikalar, okullar, üniversiteler yapılmıştır.⁹¹ Öymen'in yetiştiği Ankara'da, anıtlar ve heykeller bulunmakta; tiyatro oyunları sergilenmekte, gezici sinema uygulanmaktadır.

Ankara, o dönemde başkent olmasının ayrıcalığı ile hemen her türlü imkâna ulaşma fırsatının bulunduğu bir şehirdir. Cumhuriyet döneminin neredeyse bütün elit, bürokrat kesimi Ankara'da yaşamaktadır.

Mehmet Altan Öymen'in aile kökleri Osmanlı entelijansiyasına dayanmaktadır. Öymen'in dedesi Mehmet Raşit Bey, Osmanlı Devleti'nde İstinaf Mahkemesi üyeliği yapmıştır. Babası Hıfzırahman Raşit Öymen, Meşrutiyet'ten beri toplumda etkili birisidir. Hıfzırahman Raşit Öymen, eğitimcilikten gazeteciliğe, yazarlıktan

---

⁸⁹ Ayşegül Komsuoğlu, *Siyasal Yaşamda Bir Lider Süleyman Demirel*, Bengi Yayınları, İstanbul, 2008, s. 97-98; Erol Mütercimler, *Fikrimizin Rehberi Gazi Mustafa Kemal*, Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti., İstanbul, 2016, s. 50-51.

⁹⁰ Hakkı Uyar, "Türkiye'de ve Dünyada Yerel Yönetimler: Kısa Bir Tarihçe", *Aydınlanma 1923*, Yıl: 8, S. 51, Kış 2004, ss. 34.

⁹¹ Sinan Meydan, *Akl-ı Kemal, "Atatürk'ün Akıllı Projeleri"*, C. 5, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2014, s. 265-295.

politikacılığa kadar çeşitli konularda uğraş vermiş çok yönlü bir kimsedir. Ayrıca cumhuriyetin kurucu kuşağındandır. Cumhuriyet Türkiye'sinin ilk öğretmenlerindendir. Tek Parti döneminde milletvekilliği yapmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı'nda çalışmıştır. CHP içerisinde de oldukça etkilidir.

Mehmet Altan Öymen'in annesi Nezaket Hanım, bütün çocuklarını okutmaya özen göstermiş bir aileden gelmektedir.⁹² Öymen'in annesi de babası gibi öğretmendir. Eğitimci ve aydın bir ailenin çocuğudur. Bu sayede Ankara'nın en iyi okullarında okumuş, yabancı dil öğrenme imkânına malik olmuştur.

Hıfzırahman Raşit Öymen'in CHP içerisinde etkin olması, Maarif Vekâleti'nde çalışması ve politika hayatına atılması Mehmet Altan Öymen'in fikri yapısını daha küçük yaşlarda şekillendirmiştir. Öymen, babası vesilesiyle Ankara'nın seçkin bürokrat kesiminin içinde yetişmiştir. Hasan Ali Yücel, Cevat Dursunoğlu, Suut Kemal Yetkin, Ahmet Kutsi Tecer, Fuat Köprülü gibi isimlerle aile dostluğu kurmuşlardır. Süleyman Demirel ile de bir dönem kapı komşuluğu yapmışlardır.

Ankara'da ileri gelen aydın bir kesimden oluşan ortamda büyümüş olması Öymen'in düşünce yapısını şekillendirmiştir. Öymen'in çocukluğunu geçirdiği çevre hem bir politikacı için, hem de bir gazeteci için en elverişli yetişme ortamıdır.

Mehmet Altan Öymen'in küçüklüğünden beri ciddi bir okuma alışkanlığına sahip olan yapısı vardır. Kitap, şiir, gazete ve dergi takibi yapmıştır. Özellikle her gün düzenli olarak evlerine gazete gelmesi sayesinde gündemi yakından takip etme imkânı bulmuştur. Siyasete ve gazeteciliğe ilgi duymaya başlaması da bu şekilde meydana gelmiştir.

1950 Genel Seçimleri'nde, CHP iktidarı kaybedip muhalefete geçtiği için Öymen, CHP'ye üye kaydı yaptırmıştır. Burada CHP'li bir aileden gelmiş olması ve CHP'li bir çevrede yetişmesi büyük oranda etkili olmuştur. Ulus gazetesinde işe başlaması da aynı sebeplerden ötürüdür.

Ulus gazetesinde çalışması Öymen'in düşünce yapısını oluşturan en önemli olaylardan bir tanesidir. Ulus gazetesi o dönemde CHP'nin yayın organıdır. Gazetenin kadrosunda; Bülent Ecevit ve Nihat Erim gibi isimler vardır. Öymen'in de gazeteciliğe

---

⁹² Öymen, *Bir Dönem Bir Çocuk*, s. 14.

üniversite öğrenciliği gibi çok genç bir yaşında başladığı baz alındığında politik duygularının pekiştiği sonucuna varılabilir.

2.2. Mehmet Altan Öymen'in Gazetecilik Hayatı

Mehmet Altan Öymen, çocukluğunda dergi ve çizgi roman takip etmektedir. Bu dönemde Çocuk Sesi adında bir dergiye mektup yazmıştır. Öymen'in mektubu, derginin okurlar köşesinde yayınlanmıştır. Öymen, gazetecilik mesleğine ilk defa ilgi duymasını bu olaya bağlamaktadır.⁹³

Mehmet Altan Öymen, lise yıllarında; avukatlık, hariciyecilik, idarecilik gibi mesleklere yönelmek istediğini aktarmaktadır. Bu nedenle de lisede sözel alanda eğitim gördüğünü ileri sürmektedir. Öymen, lise döneminde; okul gazetesinde çalışmıştır. Aile içinde de “Öymen Kardeş” adında bir gazete çıkarmıştır.⁹⁴ Öymen, farklı meslek dallarına yönelmeyi düşündüyse de gazetecilik mesleğine ilgi duymaktadır.

Ressam Ömer Uluç, Öymen'in gazetecilik mesleğine başlaması konusunda telkinlerde bulunmuştur. 1950'li yılların başlarında Ankara'da Ulus, Zafer ve Kudret gazeteleri vardır. Zafer gazetesi DP'nin, Kudret gazetesi de Millet Partisi'nin yayın organıdır. Ulus gazetesi ise CHP'nin görüşlerini yansıtmaktadır.⁹⁵ Öymen, hem CHP'li olması hem de Ulus'ta babasının da yazılarının yayınlanması nedeniyle, Ulus gazetesinde işe girmiştir. Gazetecilik kariyerine; polis ve adliye muhabirlikleriyle başlamıştır. İlerleyen süreçte; hükümet, bakanlıklar, meclis ve belediye muhabirlikleri de yapmıştır.⁹⁶

Ulus gazetesinin kadrosunda Bülent Ecevit de vardır. Ecevit ile Öymen gazetede muhabirlik yaparken tanışmışlardır. Öymen, Ulus gazetesinde çalıştığı dönem iş çıkışlarında, Ecevit ile birlikte evlerine yürüyerek gittiklerini “*Ulus Meydanı'ndan Bahçelievler'e (...) Hava soğuk ve karlı olduğu zaman da yürürdük. Orada Ecevit'in iyimserliğini hatırlıyorum (...) Taksi parası vermek de o kadar kolay değil (...)* (Bülent

---

⁹³ Öymen, *Bir Dönem Bir Çocuk*, s. 321.

⁹⁴ *age*, s. 551-583.

⁹⁵ Fahri Yetim, “*Ulus ve Zafer Gazetelerinin Karşılaştırmalı İncelemesi (1957-1960)*”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara, 2006, s. 30-39.

⁹⁶ Öymen, *Bir Dönem Bir Çocuk*, s. 500-630; Öymen, “*Karbon Kağıtlı Daktilo Çağı*”, s. 14.

Ecevit) Karda yürümenin ne kadar sağlıklı bir şey olduğunu anlatırdı”⁹⁷ sözleriyle ifade etmektedir. Öymen, Ecevit ile dostluklarının hep devam ettiğini aktarmaktadır.⁹⁸

Mehmet Altan Öymen, Ulus gazetesinde muhabirlik yaparken Pazar Postası’nda da çalışmıştır. Öymen, Pazar Postası’nın yazı işlerinde görev almıştır.⁹⁹ Gazetenin kadrosunda Çetin Altan, Oktay Akbal, Turhan Selçuk, Burhan Felek ve Mehmed Kemal gibi önemli isimler bulunmaktadır. Mehmet Öznur Alkan’a göre, bu dönemde basın hayatında görünmeye başlayan gazeteciler izleyen elli yıla damgasını vurmuştur.¹⁰⁰

Pazar Postası, sol eğilimli bir fikir gazetesi olarak tasarlanmıştır. Gazete, DP Hükümeti’ne muhalefet etmek ve Kemalizm’i canlandırma amacı gütmektedir.¹⁰¹

DP Hükümeti, 8 Aralık 1953 tarihinde CHP’nin mal varlığına el konulmasına olanak tanıyan bir yasa çıkarmıştır. Bu kanunla CHP’nin resmi malı olan Ulus gazetesi de müsadere edilmiştir.¹⁰² Bunun üzerine kapanan Ulus’un yerine Yeni Ulus kurulmuştur. Daha sonra da Halkçı ile devam edilmiştir. Öymen, Yeni Ulus ve Halkçı gazetelerinde de çalışmıştır.¹⁰³ Halkçı gazetesinde muhabirken; Tercüman, Sabah, Demokrat İzmir, Bugün, Son Posta ve Son Telgraf gibi basın organlarına da haber servisi yapmıştır.¹⁰⁴ Öymen, haber geçme işleri için Aydın Köker adında birisini de yanına işe almıştır.

Ulus, Yeni Ulus ve Halkçı gazetelerinin yayın çizgisi CHP’nin sözcülüğünü yapmaktır. DP döneminde, yapılan baskılar nedeniyle CHP’liler -radyo dâhil¹⁰⁵- basında yer bulmadığı için kendi basın organlarıyla seslerini duyurmak istemişlerdir. Ulus ve türevi gazetelerin temel amacı DP Hükümeti’nin “ülkeyi ne kadar kötü yönettiğini” halka empoze etmektir. Buna karşın diğer partilerin de Zafer, Meydan ve Kudret gibi yayın organları vardır. Aynı şekilde bu gazeteler de CHP’ye yönelik

---

⁹⁷ Akar ve Dünder, *Ecevit ve Gizli Arşivi*, s. 44-45.

⁹⁸ Öymen, *Değişim Yılları*, s. 641-643.

⁹⁹ Yağcı, *age*, s. 132; Korkmaz, *age*, s. 23-24.

¹⁰⁰ Mete Kaan Kaynar, *Türkiye'nin 1950'li Yılları*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2016, s. 601.

¹⁰¹ Çolak, *age*, s. 74.

¹⁰² Fevzi Çakmak, “Halkevlerinin Kapatılması ve Cumhuriyet Halk Partisi Mallarına El Konulması”, *History Studies*, vol. 7, no. 3, Sep. 2015, ss, 11-16.

¹⁰³ Unat, *age*, s. 20-26; Öymen, *Öfkeli Yıllar*, s. 412-416.

¹⁰⁴ Öymen, *Öfkeli Yıllar*, s. 516-524; Öymen, ... *Ve İhtilal*, s. 70.

¹⁰⁵ Uygur Kocabaşoğlu, *Şirket Telsizinden Devlet Radyosuna, “TRT Öncesi Dönemde Radyonun Tarihsel Gelişimi ve Türk Siyasal Hayatı İçindeki Yeri”*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010, s. 366-371.

eleştirel yaklaşımlar sergilemektedir. Hatta iktidar ile muhalefet arasındaki ilişkiler zamanla o kadar hiddetlenmiştir ki; iş, İsmet İnönü'nün tarih kitaplarından çıkarılmasına kadar gitmiştir.¹⁰⁶

Mehmet Altan Öymen, Ulus ve türevi yayın organlarından sonra Tercüman'da çalışmıştır. 1956-1958 yılları arasında Yeni Gün gazetesinde Neşriyat Müdürlüğü yapmıştır.

1957 Genel Seçimleri'nde CHP, parlamentodaki sandalye sayısını artırmıştır. Ulus gazetesi de partinin sözcüsü konumu gereği; CHP'nin sesini basında daha çok duyurmayı hedeflemiştir. Bu nedenle de Öymen, Ulus'a geri dönmüştür.¹⁰⁷

Irak'ta 14 Temmuz 1958 tarihinde bir askeri darbe olmuştur.¹⁰⁸ Öymen de Ulus gazetesi tarafından bölgeye muhabir olarak gönderilmiştir.¹⁰⁹

Mehmet Altan Öymen, Ankara Gazeteciler Cemiyeti ile Ankara Gazeteciler Sendikası'nda başkanlık görevlerini yürütmüştür.¹¹⁰

27 Mayıs sürecinde Öymen, vatani görevini yerine getirmek üzere askerlik yapmaktadır. Öymen, askerliği esnasında bazı yazılar kaleme almıştır. Köşe yazılarını; Ulus, Akis ve Kim gibi bazı gazete ve dergilere imzasız olarak göndermiştir.¹¹¹ Bu basın organları dönemin muhalif olarak nitelendirilen neşriyatlarındandır.¹¹²

Mehmet Altan Öymen, askerliğini yaptıktan sonra Ulus gazetesine devam etmiştir.¹¹³ Bir süre sonra da Öncü gazetesine geçmiştir.

---

¹⁰⁶ Nevzat Köken, *Cumhuriyet Dönemi Tarih Anlayışları ve Tarih Eğitimi*, "1923-1960", Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2014, s. 234-237.

¹⁰⁷ Öymen, ... *Ve İhtilal*, s. 419-420.

¹⁰⁸ Mustafa Bostancı ve Erdem Karaca, "Bağdat Paketi'na Etkisi Bakımından 1958 Irak Askeri Darbesi", *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Yıl: 14, S. 27, Bahar 2018, ss. 131.

¹⁰⁹ Öymen, ... *Ve İhtilal*, s. 439-441.

¹¹⁰ Öymen, *Umutlar ve İdamlar*, s. 210-214.

¹¹¹ Öymen, ... *Ve İhtilal*, s. 20-21.

¹¹² Nuran Yıldız, "Demokrat Parti İktidarı (1950-1960) ve Basın", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C. 51, S. 1, 1996, ss. 481-505.

¹¹³ Öymen, *Umutlar ve İdamlar*, s. 207-209.

Öncü, 27 Mayıs'tan kısa bir süre sonra 26 Ağustos 1960 tarihinde ilk sayısını çıkarmıştır.¹¹⁴ Gazete, yayın hayatına başlama tarihi itibariyle Milli Mücadele'ye atıfta bulunmaktadır. Öncü'nün yayın hayatına başlamasında yirmi sekiz genç gazeteci önemli rol oynamıştır.¹¹⁵

Ziya Tansu, Öncü gazetesinin sahibidir. Öymen, Fikret Ekinci'nin, Tansu'ya kendisini önermesi üzerine gazetede işe başlamıştır. Öymen, gazetenin genel yayın müdürlüğü görevini yürütmüştür.¹¹⁶

Mehmet Altan Öymen, Öncü gazetesindeki çalışma hayatını “benim başıma bir gazete sahibi olma hadisesi geldi. Ben istemediğim halde, durup dururken geldi... 27 Mayıs döneminde ben bir gazetenin neşriyat müdürüydüm. Öncü gazetesinin... Yani genel yayın müdürüydüm... Ziya Tansu diye bir sahibi vardı. Sonradan ünlü on dörtler hadisesi vardır... 27 Mayıs zamanında, askeri müdahaleyi yapan 38 kişiden 14'ü bir grup halindeydiler. Milli Birlik Komitesi'nin aralarında hadise çıktı. 14 kişiyi sürdüler dışarıya... On dörtler hadisesi diye bilinir. Onların da lideri Türkeş idi. O gazeteyi çıkaran da Ziya Tansu diye eski bir gazeteciydi. Ziya Tansu, gazeteyi çıkarırken bana teklif etti... Benim gibi Oktay Ekşi, Nilüfer Yalçın gibi arkadaşlarla birlikte yirmi, otuz kişi bu gazetenin kadrosu içinde toplandık. Güzel de bir gazete çıkardık. Devam edip gidiyoruz... Günün birinde, ihtilal komitesi –Milli Birlik Komitesi adı- birbirine girdi. 38 kişiden 14'ünü yurt dışına çıkardılar. Bizim Ziya Tansu'nun da Türkeş ile ilişkisi vardır diye gazetesine bir şey yapmak istediler. Ziya Tansu'ya dediler ki; sen gazeteyi sat yahut devret! O sırada satın alacak kimse de yok... O şartlar altında gazete satın alınmaz... Biz de çalışanlarız... Çalışanlara teklif ettiler... Yoksa gazetece kapanacak, herkes işsiz kalacaktı... Herkes gazete devam etsin dedi... Aramızdan birisini gazete sahibi olarak belirlemek için görüştük... İki kişinin adı ön plana çıktı... Benimle Nilüfer Yalçın... Geçici bir süreliğine -ortak olarak- gazetenin sahibi olduk. Devamlı olarak değil çünkü sermaye bizde değildi. Bir nevi kayyum gibi o gazeteyi beş, altı ay

---

¹¹⁴ Ahmet Toklucuoğlu, “27 Mayıs Otoritesinin Medya Temsilinde Öncü Gazetesi”, T. C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı Halkla İlişkiler Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2013, s. 60.

¹¹⁵ Fahri Yetim, “Öncü Gazetesi ve 27 Mayıs”, *Türk Basın Tarihi Uluslararası Sempozyumu*, “19-21 Ekim 2016/Elazığ”, C. 2, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2018, ss. 1232; Halit Esendir, *Kendi Anlatımlarıyla Babiali'nin Meşhurları*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2007, s.29.

¹¹⁶ Abdi İpekçi ve Ömer Sami Coşar, *İhtilalin İçyüzü*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2010, s. 340-342; Hıfzı Topuz, *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*, Remzi Kitabevi, Ankara, 2003, s. 246-247.

yönettik. Daha sonra Nilüfer devam ettirdi... Öyle bir gazete sahipliğim oldu”¹¹⁷ sözleriyle özetlemektedir.

1961 yılında gazetecilerin çalışma koşullarını iyileştirmeye yönelik bir kanun çıkmıştır. Bu yasaya göre; gazeteciler maaşları peşin ödenecek, haftada iki gün izin yapacaklar, kıdem tazminatı ile prim tediyesi alacaklardır. Gazeteciler ile işverenleri arasındaki anlaşmazlıklara da Ticaret Mahkemeleri yerine İş Mahkemeleri bakacaktır. Hürriyet, Tercüman, Dünya, Yeni İstanbul, Yeni Sabah, Cumhuriyet, Vatan, Milliyet ve Akşam gazetelerinin sahipleri yeni düzenlemeye karşı çıkmıştır. Dokuz gazete patronu yasayı protesto ederek üç gün gazetelerini yayınlamama kararı almışlardır. Gazetecilerin yayını durunca muhabirler de Basın adında bir gazete çıkarma kararı almıştır. Öymen ve Nilüfer Yalçın’ın yönetimindeki Öncü de gazetecileri desteklemiştir.¹¹⁸

20 Aralık 1961 tarihinde, Yön adında haftalık bir dergi yayına hayatına başlamıştır. Yön, 27 Mayıs sonrası sol muhalif kesimin sözcülüğünü yapmasıyla bilinmektedir. Doğan Avcıoğlu, Mümtaz Soysal ve Cemal Reşit Eyüboğlu gibi isimlerin önyak olmasıyla kurulan derginin,¹¹⁹ örgütlenme aşamasında Öymen’in de katkıları vardır. Ayrıca; Sırrı Hocaoğlu, İlhan Selçuk, Abdi İpekçi, Turan Güneş, Nimet Arzık, Çetin Altan, Aziz Nesin, Ayperi Akalan, Arslan Başer Kafaoğlu gibi bazı isimler de yapılanma sürecinde yardımcı olmuşlardır.¹²⁰ Yön dergisinin ilk sayısında “Yön Bildirisi” yayınlanmıştır. 164 kişinin imzasını taşıyan bildiride, Öymen’in imzası bulunmamaktadır.¹²¹

Mehmet Altan Öymen, 1962-1966 yılları arasında Almanya’da Bonn Büyükelçiliği’nde basın ataşesi olarak bulunmuştur.¹²² 1966’da Türkiye’ye dönünce bir süre Ulus gazetesinin genel yayın müdürlüğünü üstlenmiştir. Aynı zamanda

¹¹⁷ Mehmet Altan Öymen ile 10 Mayıs 2019 Tarihinde Yapılan Röportaj, bkz: Ek-VI, s. 272.

¹¹⁸ Mete Kaan Kaynar, *Türkiye’nin 1960’lı Yılları*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017, s. 762-763.

¹¹⁹ Mert Dikici, “Yön Dergisi ve Türk Dış Politikası”, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007, s. 48-49; Atıl Cem Çiçek, “Türk Siyasal Yaşamında Yön Dergisi (1961-1967)”, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Malatya, 2013, s. 35.

¹²⁰ Hikmet Özdemir, *Doğan Avcıoğlu, “Bir Yön Türk’ün Ardından...”*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2000, s. 290; Fahrettin Altun, “Kemalist Bir Modernleşme Yorumu Olarak Yön Dergisi”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C. 2, S. 1, 2004, ss. 551-575.

¹²¹ Gökhan Atılğan, *Yön-Devrim Hareketi*, Yordam Kitap, İstanbul, 2008, s. 309-317; Hikmet Özdemir, *Kalkınmada Bir Strateji Arayışı, Yön Hareketi*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1986, s. 295-328; *Yön*, 20 Aralık 1961, s. 12-13.

¹²² Seyitdanlıoğlu, *age*, C. 2, s. 195.

Milliyet'te de yazıları yayınlanmıştır. Öymen, 21 Ekim 1969 tarihinde yayınlanmaya başlayan Devrim gazetesinde yazılar kaleme almıştır.¹²³ Daha sonra 1972 yılına kadar Akşam'da çalışmıştır. Akşam gazetesindeki yazarlığının yanı sıra WDR ve DPA'nın Ankara muhabirliğini de yapmıştır.¹²⁴

12 Mart döneminde, Öymen hükümet hakkında eleştirel bir yazı kaleme almıştır. Yayınladığı yazısından dolayı, sıkıyönetim emriyle, Akşam gazetesindeki işine son verilmiştir.¹²⁵

Mehmet Altan Öymen, 1972 yılında Anka Ajans'ını kurmuş ve yönetimini deruhte etmiştir. Müşerref Hekimoğlu, Örsan Öymen, Hasan Cemal ve Sevgi Soysal ajansın çekirdek kadrosunu oluşturmuştur. Günaydın gibi dönemin yüksek tirajlı bazı gazeteleri Anka Ajans ile çalışmıştır.¹²⁶ Anka, Kıbrıs Barış Hareketi'ni dünyaya ilk duyuran ajanstır.¹²⁷ 1977'de milletvekili seçilen Öymen, ajansı Müşerref Hekimoğlu'na devretmiştir.¹²⁸ Öymen, aynı dönemde Cumhuriyet gazetesinde de yazmaktadır.¹²⁹ Şerafettin Turan'ın aktardığına göre 1976'da da Umut adlı bir gazete bünyesinde yer almıştır.¹³⁰

1974 yılında Arap ülkeleri petrolde fiyat artışına gitmişlerdir. Petrolün ederindeki bu yükseliş iç piyasada yaklaşık dört katlık bir zam olarak yansımıştır. Bunun üzerine Başbakan Yardımcısı Necmettin Erbakan, petrol krizini görüşmek için Suudi Arabistan'a intikal etmiştir. Erbakan'ın yanındaki heyette; CHP'li Devlet Bakanı İsmail Hakkı Birler, Milli Selamet Partisi bakanlarından Abdülkerim Doğru ile Fehim Adak, DPT Müsteşarı Kemal Cantürk, Dışişleri Genel Sekreteri İsmail Erez, Ticaret Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Teoman Köprülüler vardır. Mehmet Altan Öymen de gazeteci olarak bu seyahate katılmış ve gözlemlerde bulunmuştur.¹³¹

---

¹²³ Kemal Barış Tıǧlı, "Doğın Avcioğlu ve Devrim Gazetesi", T. C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2005, s. 90-97.

¹²⁴ Aslı Öymen, *Altan Abi*, s. 14-16.

¹²⁵ Mehmet Altan Öymen ile 10 Mayıs 2019 Tarihli Röportaj, bkz: Ek-VI, s. 281.

¹²⁶ Topuz, *age*, s. 268-269.

¹²⁷ Aslı Öymen, *Altan Abi*, s. 70-71.

¹²⁸ *Cumhuriyet*, 27 Mayıs 1990, s. 16.

¹²⁹ *Cumhuriyet*, 8 Şubat 1973, s. 1.

¹³⁰ Şerafettin Turan, *Türk Devrim Tarihi*, "Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye", "27 Mayıs 1960-12 Eylül 1980", C. 5, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2002, s. 352.

¹³¹ Altan Öymen, "Bir Arabistan Gezisi", *Milliyet*, 5 Ekim 1996, s. 14; Altan Öymen, "Namaz Vakti", *Milliyet*, 6 Ekim 1996, s. 14.

Mehmet Altan Öymen'in gazetecilik kariyerinin en önemli çalışmalarından bir tanesi Süleyman Demirel'in yeğeni Yahya Demirel'in bazı yolsuzluklarıyla ilgili yaptığı araştırmalardır.¹³²

Ferit Melen Hükümeti 1973 yılında bir kararname çıkarmıştır. Buna göre yabancı ülkelere mal satımında vergi iadesi ödenmesi kararlaştırılmıştır. Tazmin edilecek vergi iadelerinin oranları satılan mala göre değişiyordu. Mobilyada yüzde yirmi beş olarak belirlenmiştir.¹³³

Yahya Demirel, Melen Hükümeti döneminde çıkarılan bu kararnameden faydalanmak istemiştir. Bu nedenle, Ankara'da bulunan mobilyacıların elindeki bazı ıskarta möbleleri yurt dışına satmak amacıyla toplamıştır. Bu satış beş kez gerçekleşmiştir. 1975 yılında Yahya Demirel, altıncı defa mobilya satışı için girişimde bulununca; hem meblağların yüksekliğinden, hem de Libya'ya satacağı mallar için İsviçre'nin Lozan kentinde bir şirket adresi gösterdiği için şüpheleri üzerine çekmiştir. Öymen ve bazı gazeteci arkadaşları konuyla ilgili gerekli mercilere başvuruda bulunmuşlarsa da 12 Temmuz 1975 tarihinde gazetelerde yolsuzlukla ilgili haber yayınlanıncaya kadar herhangi bir işlem yapılmamıştır.¹³⁴

Uğur Mumcu ve Öymen, mobilya yolsuzluğunun nasıl gerçekleştiğini “Ahmet Bey örneği” üzerinden şu şekilde anlatmaktadır: “İhracatçı Ahmet Bey, Ticaret Bakanlığı'nda 1 milyon liralık mal ihraç edeceğim diye izin alır. Yurt dışında nasıl olsa para vardır. Orada bir firma ile anlaşarak, alıcı firma gibi gösterdiği bu firma adına Türkiye'ye 1 milyon lira karşılığı döviz göndertir. İhraç edeceği malın karşılığı olarak.. Akreditif şeklinde (...) Ahmet Bey, bu 1 milyon liralık döviz nasıl olsa kendi parasıdır, sonradan bankaya gidip o parayı ihraç ettiğim malın karşılığıdır diye Türk Lirası olarak çekecektir. Yani yurt dışında döviz halindeki parasını sol cebinden alıp Türk parası olarak sağ cebine koyacaktır (...) Bu parayı isterse yeniden az bir zararla dövize çevirtip, yeniden yurt dışına çıkarabilir. Ya da aynı zamanda ithalat yapıyorsa, yapacağı ithalat için Türk parasını yatırarak dövizini gene oraya aktarabilir (...) vergi iadesine hak kazanmak için yapacağı ikinci şey, o 1 milyon liralık malı yurt dışında gösterdiği firmaya gerçekten ihraç ettiğini kanıtlayan belgeler sağlamaktır. (...) Ahmet

¹³² Mehmet Altan Öymen ile 10 Mayıs 2019 Tarihinde Yapılan Röportaj, bkz: Ek-VI, s. 273-275.

¹³³ Altan Öymen ve Uğur Mumcu, *Mobilya Dosyası*, Anka Yayınları, Ankara, 1975, s. 21-22.

¹³⁴ *age*, s. 12-77.

Bey, 1 milyon lira karşılığında (...) 1000 takım elbise ihraç ediyorum demişse ve bu bin elbisenin her biri için bin lira ihraç fiyatı göstermişse, bunu (...) eskicilerden yüz liralık elbiseleri alarak sağlayabilir. Yani bin elbiseyi 1 milyon lira yerine 100 bin liraya toplamış olabilir. (...) Ve gider Merkez Bankası'na, eğer elbisede de vergi iadesi yüzde 75 ise (...) 750 bin lirayı çeker. Yani 200 bin lira sermaye ile (...) 550 bin lira kazanmış olur."¹³⁵

Mobilya yolsuzluğu konusunu siyasilere arasında ilk dillendiren Bülent Ecevit olmuştur. Süleyman Demirel de Ecevit'in açıklama yaptığı mevzu hakkında deliller ortaya koyması gerektiğini savunmuştur.¹³⁶

Mehmet Altan Öymen, Uğur Mumcu ile birlikte mobilya yolsuzluğu ile ilgili "mobilya dosyası" adında bir kitap yazmıştır. Araştırmacı gazetecilik kavramı ve hayali ihracat ibaresi ilk defa bu kitapta kullanılmıştır.¹³⁷

Yahya Demirel, hakkındaki yolsuzluk iddialarıyla ilgili 15 Eylül 1975 tarihinde Öymen'e dava açmıştır. Mahkemede Yahya Demirel, Öymen'den tazminat talebinde bulunmuştur. Ankara 10. Asliye Hukuk Mahkemesi, tazminat istemini kabul etmemiştir.¹³⁸ Yahya Demirel, bir süre sonra vergi kaçakçılığında bir yıl beş ay,¹³⁹ "Hayali Mobilya İhracatı" suçundan da bir yıl dokuz ay hapis ile cezalandırılmıştır.¹⁴⁰ Süleyman Demirel de bu olaylardan ötürü soruşturma geçirmiştir.¹⁴¹

Mehmet Altan Öymen, 1977 yılında milletvekili seçilmiştir. TBMM'deki sorumluluk ve görevleri nedeniyle gazeteciliğe ara vermek durumunda kalmıştır. 12 Eylül Müdahalesi, yeniden gazeteciliğe dönüş yolunu açmıştır.

1980 Darbesi'nden sonra Öymen, Cumhuriyet gazetesine başlamıştır.¹⁴² Daha sonra da Milliyet'e geçmiştir. 12 Eylül sürecinde siyasi yasaklı olması ve siyasi parti faaliyetlerin durdurulması nedeniyle politik yazılar yayınlamamıştır.

---

¹³⁵ *age*, s. 17-19.

¹³⁶ *age*, s. 78-138.

¹³⁷ Kurt Öncel, *age*, s. 69-75.

¹³⁸ *Cumhuriyet*, 25 Haziran 1977, s. 1.

¹³⁹ *Cumhuriyet*, 22 Şubat 1978, s. 1.

¹⁴⁰ *Cumhuriyet*, 17 Ekim 1978, s. 1.

¹⁴¹ *Hürriyet*, 24 Ekim 1980, s. 10.

¹⁴² *Cumhuriyet*, 19 Aralık 1980, s. 1.

12 Eylül askeri müdahalesiyle Türkiye’de demokrasi askıya alınmıştır. Bu nedenle Avrupa Konseyi Parlamenterler Asamblesi büyük önem kazanmıştır. Öymen de Strasbourg’daki toplantıları Cumhuriyet gazetesi adına muhabir olarak takip etmiştir.¹⁴³

Mehmet Altan Öymen, 1981 yılında Almanya’ya gitmiştir. Sosyal demokrat bir yapıya sahip olan Friedrich Ebert Vakfı’nın Bonn’daki konferansına konuşmacı olarak katılmıştır. Bilsay Kuruç ile Korel Göymen de davet edilmiştir.¹⁴⁴

Kenan Evren, Cumhurbaşkanı olduğu dönemde Almanya’ya bir seyahat gerçekleştirmiştir. Öymen de gazeteci olarak heyette yer almıştır. Evren, gezi sırasında verdiği demeçte idam cezasının yanlış bir uygulama olduğunu vurgulamıştır.¹⁴⁵

İş adamı Abidin Cevher Özden, hakkındaki bazı iddialar nedeniyle yurt dışına çıkmıştır. Banker Kastelli olarak da bilinen Özden, Tunus’ta yakalanmıştır. Türkiye’ye iadesi ile ilgili müzakereler yürütüldüğü sırada; konuyla ilgili haber yapmak amacıyla Öymen, Tunus’a gitmiştir.¹⁴⁶

15 Temmuz 1983 tarihinde Asala, Orly Havaalanı’nda Türk Hava Yolları’nın kontuvarına bombalı saldırı düzenlemiştir. Öymen, Orly Katliamı ya da Orly Havalimanı Saldırısı olarak anılan terör eylemini muhabir olarak takip etmek için Paris’e gitmiştir. Gökşin Sipahioğlu, Öymen’in gazetecilik mesleğinde en çok muhabirlik yapmayı sevdiğini aktarmaktadır.¹⁴⁷

Mehmet Altan Öymen, şehirleri; sosyal, kültürel, ekonomik, tarihsel ve coğrafi yönleriyle tanıtmak amacıyla yazı dizileri kaleme almıştır. Bu bağlamda ilk Adana’ya gitmiştir. Görsel malzeme hazırlaması için yanına Tan Oral’ı da almıştır.¹⁴⁸

Mayıs 1985’te Öymen, Milliyet’te yayın koordinatörlüğü vazifesine getirilmiştir. 1992 yılında Öymen’in yerine Yalçın Doğan atanmıştır.¹⁴⁹ Daha sonra Öymen, 1995’te milletvekili oluncaya dek gazetenin başyazarlığını yapmıştır. Milletvekiliyken de

---

¹⁴³ Aslı Öymen, *Altan Abi*, s. 100-101.

¹⁴⁴ Altan Öymen ve Tan Oral, *01 Adana*, Doğan Kitap, İstanbul, 2018, s. 21-23.

¹⁴⁵ Aslı Öymen, *Altan Abi*, s. 46-47.

¹⁴⁶ *age*, s. 114-115.

¹⁴⁷ *age*, s. 24-25.

¹⁴⁸ Öymen, *01 Adana*, s. 20-26.

¹⁴⁹ Topuz, *age*, s. 292-293.

yazılarını sürdürmüştür. Aktif siyaseti bıraktıktan sonra da Radikal gazetesine geçmiştir.

11 Mart 1991 tarihinde dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ne üst düzey resmi bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Özal'a bazı bakan, milletvekili ve bürokratlar eşlik etmiştir. Öymen de geziye katılan basın mensuplarının arasında yer almıştır. SSCB'den sonra Ukrayna, Kazakistan ve Azerbaycan'a da gidilmiştir.¹⁵⁰

Mehmet Altan Öymen, gazetecilik hayatı boyunca bilim adamlarından¹⁵¹ siyasetçilere¹⁵² kadar pek çok kişiyle röportajlar yapmış, yazı dizileri hazırlamıştır. Yerli ve yabancı basını sürekli takip etmiştir.¹⁵³ Gazetelerde yalan haberler yayınlanmasına karşı olduğunu her fırsatta ifade etmiştir.¹⁵⁴

Gazeteciler arasında “*Altan Abi*” olarak anılan¹⁵⁵ Öymen, gazetecilik yaptığı süreçte, her zaman CHP'nin resmi üyesidir. Avni Özgürel'e göre, parti üyeliği olmasına rağmen, mesleğinde hiçbir zaman partizanlık gütmemiştir.¹⁵⁶ Oktay Ekşi de “*Siyasetle organik bağını her zaman koruyan ama her zaman gazeteciliğe öncelik veren bir kişi olarak kaldı*”¹⁵⁷ ifadeleriyle, Özgürel'in görüşünü desteklemektedir.

Mehmet Altan Öymen'in yaşamı, politika ve gazetecilik ekseninde iç içe geçmiştir. Milletvekilliği yaptığı dönemlerde, gazetecilik faaliyetlerini sürdürmüştür. Buradan hareketle, “*(Kendimi) Gazeteci olarak tanımlıyorum. Çünkü mesleğim gazetecilik. Siyaset, her mesleğe mensup vatandaşlar tarafından ilgilenilebilecek bir konumdadır. Çünkü oy atacaksınız, karar vereceksiniz, hadiseleri izlemelisiniz, siyasi hadiseleri değerlendirmelisiniz, oyunuzu da ona göre kullanmalısınız. Daha da iyi yapmak için; gazeteler okursunuz, radyo-televizyon izlersiniz... Siyasette görevler almak daha iyidir. Yani bir partiye üye olmak... Hatta delege olmak gibi bazı görevleri*

---

¹⁵⁰ Hikmet Özdemir, *Turgut Özal*, Doğan Kitap, İstanbul, 2014, s. 326-327.

¹⁵¹ Altan Öymen, “Seçimlerden Sonra Bir CHP Yetkilisinin Görüşleri”, *Devrim*, 28 Ekim 1969, s. 7.

¹⁵² Öymen, ...*Ve İhtilal*, s. 63; Konur Ertop, *Cumhuriyet*, “1976”, Hilal Matbaacılık Koll Şti, İstanbul, 1976, s. 116-120.

¹⁵³ Altan Öymen, “Sakız Çiğnerken..”, *Milliyet*, 14 Mayıs 1996, s. 14; Altan Öymen, “Dışarıdan..”, *Milliyet*, 16 Haziran 1996, s. 14.

¹⁵⁴ Altan Öymen, “Şu Yanlış Haber Konusu”, *Milliyet*, 22 Şubat 1998, s. 14.

¹⁵⁵ *Tarihin Arka Odası*, Habertürk Tv, 30 Kasım 2013.

¹⁵⁶ Aslı Öymen, *Altan Abi*, s. 37.

¹⁵⁷ Esendir, *age*, s. 49.

*üstlenebilmek... Demokrasilerde bunun bir zararı yoktur. Faydası vardır. Siyaset pratiğini yaparken, hangi tavrın daha iyi olduğunu anlarsınız. Yani kısacası, her meslekten olanlar, siyasetle ilgilenmeli. Siyasette aktif de olabilmeli... Ama temelde herkesin bir mesleği olmalı... Zaten o devam ediyor. Benimki de gazetecilik”*¹⁵⁸ sözleriyle kendisini politikacı olarak değil, gazeteci olarak tanımlamaktadır.

Rahmi Turan, Öymen’i “*kendini tüketerek başkalarına sürekli ışık veren bir kandile*” benzetmektedir. Öymen’in gazetecilik camiasındaki çok sayıdaki meslektaşının hocası olduğunu düşünmektedir.¹⁵⁹

Hakkı Devrim, Öymen’in gazetecilik mesleği için “*Gazetecilik Mesleğinin Güvenilir Limanlarından Biri*” nitelemesini yapmaktadır. Devrim, Öymen’in işini ciddiye alan, örnek ve çalışkan bir gazeteci olduğunu ileri sürmektedir.¹⁶⁰

Mustafa Özkan, Öymen’e ithafen “*mesleğe saygınlık kazandırdı. Eğilmedi, bükülmedi, kırılmadı. Kalem her zaman onuru oldu. Kalemimi kirletmedi. Meslek onurunu kendi onuru saydı*”¹⁶¹ ifadelerini kullanmıştır.

Sedat Ergin’e göre Mehmet Altan Öymen gazetecilikte önemli bir ekoldür. Ergin, Türk basınında Uğur Mumcu ve Abdi İpekçi ekolleri ile Öymen’i aynı “*kümenin içinde*” değerlendirmektedir.¹⁶²

2.3. Mehmet Altan Öymen’in Eserleri

Hatırat türü eserler, tarihin canlı tanıklarıdır. Tarihsel bir dönem hakkında önemli bilgi ve kaynaklara hatıratlar sayesinde ulaşılabilmektedir.¹⁶³ Osmanlı’nın çağdaşlaşma sürecinden başlayarak, yakın tarihimiz hızlı bir değişim ve dönüşüm periyodu geçirmiştir. Türk modernleşmesinin tanıkları da bazı gözlem ve tasavvurlarını hatıratlar aracılığı ile aktarmışlardır.¹⁶⁴

---

¹⁵⁸ Mehmet Altan Öymen ile 10 Mayıs 2019 Tarihinde Yapılan Röportaj, bkz: Ek-VI, s. 270.

¹⁵⁹ Rahmi Turan, “78 Yaşında Bir Delikanlı”, *Hürriyet*, 16 Aralık 2010.

¹⁶⁰ Aslı Öymen, *Altan Abi*, s. 26.

¹⁶¹ *age*, s. 30.

¹⁶² *age*, s. 101.

¹⁶³ Cemal Paşa, *Hatırat*, “1913-1922”, Yayına Hazırlayan: Ahmet Zeki İzgöer, Dün Bugün Yarın Yayınları, İstanbul, 2012, s. 9.

¹⁶⁴ İlber Ortaylı, *Türkiye’nin Yakın Tarihi*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2014, s. 7-8.

Yakın dönemde, tarih sahnesinde yer alan çok sayıda kişi hatıratlarını çeşitli şekillerde günümüze kadar bırakmıştır. Mehmet Altan Öymen'in aktif siyaseti bıraktıktan sonra yayınladığı kitaplar da bu türdendir. Öymen, eserlerini “*anılı kitap*” olarak nitelendirmektedir.

Mehmet Altan Öymen'in kaleme aldığı “*anılı kitaplar*” 1930'lu yılların ortalarından başlayarak 1960'a kadarki tarihsel olayları yansıtmaktadır. Öymen, eserlerinde “*vukûat-ı tarihiyeyi*” adeta bir vakanüvis titizliğiyle aktarmaktadır.

Bir Dönem Bir Çocuk, Değişim Yılları, Öfkeli Yıllar, ... Ve İhtilal, Umutlar ve İdamlar; Öymen'in “*anılı kitap*” olarak kategorize ettiği eserleridir. Öymen, “*anılı kitaplarını*” yazarken; içinde bulunduğu dönemi yaşamış ve tartışmalara şahit olmuştur. Buradan yola çıkarak; olayları müktesebatınca içselleştirerek, hadiseleri iç ve dış konjonktürleriyle çok yönlü bir değerlendirmeye tabi tutmuştur. Aktarılan tarihsel kesitte, kendisiyle ilgili de kısa bilgilere yer vermektedir.

Erdal İnönü, hatıratını Anılar ve Düşünceler adı altında üç cilt olarak yayınlamıştır.¹⁶⁵ Öymen, Erdal İnönü'nün hatıratları ile ilgili bir yazısında “*Toplum hayatında sorumluluk mevkilerinde bulunanların anılarını yazıp yayımlamaları çok faydalıdır. Bununla, hem tarihe katkıda bulunmuş olurlar, hem de günün ve geleceğin gelişmeleri için, kendilerinden sonra gelenlere ışık tutmuş olurlar*”¹⁶⁶ ifadeleriyle hatırat türü eserlere verdiği önemi ortaya koymaktadır.

Mehmet Altan Öymen, aile kökleri itibariyle, Cumhuriyet'in kurucu kuşağı “*İttihatçı-CHP'li*” kanadın içerisinde gelmektedir. Bu nesle mensup kişiler arasında hatırat bırakma geleneği oldukça yaygındır. Hatıratlarını yazmaktaki amaçlarından birisi ise gelecek kuşaklara kendileriyle ilgili tarihsel materyal bırakmaktır.¹⁶⁷ Öymen de “*anılı kitaplarıyla*” hem kendisiyle, hem de yaşadığı dönem ile ilgili tarihsel malzeme bırakmak istemiştir.

---

¹⁶⁵ Erdal İnönü, *Anılar ve Düşünceler*, C. 1, Boyut Yayın Grubu, İstanbul, 2007; Erdal İnönü, *Anılar ve Düşünceler*, C. 2, Boyut Yayın Grubu, İstanbul, 2007; Erdal İnönü, *Anılar ve Düşünceler*, C. 3, Boyut Yayın Grubu, İstanbul, 2007.

¹⁶⁶ Altan Öymen, “Yazar İnönü”, *Milliyet*, 18 Ocak 1996, s. 12.

¹⁶⁷ Bunun örneği Enver Paşa'da mevcuttur. bkz: Murat Bardakçı, *Enver*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2015, s. 327-328.

Ali Sirmen, Öymen'in "anılı kitapları" konusunda "kişisel tarihi olan anılarıyla, ülke ve dünya olaylarını fevkalade ustaca mezcederek, anı yazarlığında yepyeni ve henüz eşsiz bir çığır açan (...) Öymen'e yalnız bunun için bile kucak dolusu teşekkür borçluyuz"¹⁶⁸ ifadelerini kullanmıştır.

Mehmet Altan Öymen'in "anılı kitaplarından" başka eserleri de vardır. Bunlar; Kayıp Yaz 2015, Tan Oral ile birlikte hazırladığı 01 Adana ve Uğur Mumcu ile beraber yayınladığı Mobilya Dosyası adlı kitaplardır.

Kayıp Yaz 2015 kitabı, 7 Haziran ve 1 Kasım 2015 Genel Seçimleri dönemlerini anlatmaktadır.

Tan Oral'ın da katkılarının bulunduğu 01 Adana kitabı, Öymen'in 12 Eylül sonrasındaki şehirlerle ilgili yazı dizilerine binaen hazırlanmıştır. Kitap, Adana'yı sosyal, tarihsel, coğrafi, ekonomik ve kültürel yönleriyle tanıtmaktadır.

Mobilya Dosyası kitabı, Uğur Mumcu ve Öymen tarafından yayınlanmıştır. Eserde, Süleyman Demirel'in yeğeni Yahya Demirel ile ilgili bazı yolsuzluk iddialarına yer verilmiştir.

Mehmet Altan Öymen, Bahattin Fırtına'nın Aydınlanma Savaşı¹⁶⁹ ve Taha Akyol'un Kayıp Tarihimiz¹⁷⁰ adlı eserlerine, kitap bölümü yazmıştır. Hikmet Bilâ'nın CHP 1919-1999 ve Şahin Aybek'in Atatürk, CHP ve Eğitim¹⁷¹ kitaplarına da önsöz yazmıştır.

2.4. Mehmet Altan Öymen'in Çağdaş Siyasi Liderler İle İlgili Görüş ve Düşünceleri

1950'li yılların Ankara'sında Başbakanlık, Bakanlık binaları, parti genel merkezleri, basın, banka gibi kurum veya kuruluşlar Ulus'ta bulunan Zafer Anıtı çevresinde konuşlanmıştır. Bu nedenle anıt civarı adeta siyasetin merkezi olarak konumlanmıştır. Sıradan vatandaşların, burada siyasetçilerle ya da siyasetçilerin birbirleriyle karşılaşması çok alışlagelen bir durumdur. Mehmet Altan Öymen de bu

---

¹⁶⁸ Aslı Öymen, *Altan Abi*, s. 41.

¹⁶⁹ Bahattin Fırtına, *Aydınlanma Savaşı*, Kayhan Matbaacılık, İstanbul, 1999, s. 53-56.

¹⁷⁰ Taha Akyol, *Kayıp Tarihimiz*, Yakın Plan Yayınları, İstanbul, 2011, s. 147-175.

¹⁷¹ Şahin Aybek, *Atatürk, CHP ve Eğitim*, Sonçağ Yayıncılık, Ankara, 2015.

sebeple, dönemin siyasetçilerini yakından görme ve gözleme imkânına sahip olmuştur.

Mehmet Altan Öymen, Ulus'ta çalışırken zaman zaman İsmet İnönü'nün gazeteye uğradığını aktarmaktadır. Öymen, İsmet İnönü'nün kendisini, babası vesilesiyle tanıdığını; bu nedenle de “*Hıfzırâhman'ın oğlu*” şeklinde hitapta bulunduğunu ifade etmektedir. İsmet İnönü'nün gazete ziyaretleri ve Ulus Meydanı'ndaki yürüyüşleri sırasında, halk Milli Şef'in elini öpmeye çalışmaktadır. Öymen ise İsmet İnönü ile karşılaştıklarında elini öpmek yerine tokalaştığını belirtmektedir. Daha sonradan Öymen, İsmet İnönü'nün de el öptürmek gibi bir merakının olmadığını öğrendiğini açıklamıştır.¹⁷²

Adnan Menderes, Ulus'ta meydan civarında sıklıkla yürümektedir. Makam otomobili ise arkasından gelmektedir. Öymen de bu yürüyüşler vesilesiyle Menderes ile karşılaşmaktadır. Öymen, Menderes'in yolda rast geldiği vatandaşlarla sohbet ettiğini ve giyimine çok dikkat eden birisi olduğunu aktarmaktadır.¹⁷³

Mehmet Altan Öymen, Demokrat Parti ve Adnan Menderes'in uyguladığı politikaları doğru bulmamaktadır.¹⁷⁴ Buna karşın Menderes için “*zarif bir adamdı*”¹⁷⁵ nitelemesi yapmaktadır.

Ulus gazetesinde, Öymen ile Ecevit birlikte çalışmıştır. Öymen, iş çıkışlarında beraber eve yürüdüklerini ve her zaman dost olduklarını belirtmektedir.¹⁷⁶ Ayrıca Ecevit'in bilgili ve entelektüel birisi olduğunu düşünmektedir.¹⁷⁷

Bülent Ecevit'in CHP'ye üye kaydını Öymen yapmıştır. 1957 Genel Seçimleri'nde Ecevit, İsmet İnönü tarafından milletvekili adayı gösterilmiştir.¹⁷⁸ Öymen, Ecevit'in siyasetteki ilk yılları için “*Olumsuz anlamda partizan bir CHP'li değildi (...) partili*

---

¹⁷² Öymen, *Öfkeli Yıllar*, s. 45-48.

¹⁷³ *age*, s. 37-42.

¹⁷⁴ Öymen, ... *Ve İhtilal*, s. 476-477.

¹⁷⁵ *Tarihin Arka Odası*, Haberturk Tv, 30 Kasım 2013.

¹⁷⁶ Rıdvan Akar ve Can Dünder, *Karaoğlan*, İmge Kitabevi, Ankara, 2006, s. 42; Akar ve Dünder, *Ecevit ve Gizli Arşivi*, s. 44-45; Öymen, *Değişim Yılları*, s. 641-643.

¹⁷⁷ *Açık ve Net*, Haberturk Tv, 10 Mayıs 2018.

¹⁷⁸ Bülent Ecevit, siyasete İsmet İnönü'nün kendisini milletvekili yapmak istemesiyle siyasete girdiğini ifade etmektedir. bkz: Süleyman Kurt, *Bir Karaoğlan Hikayesi*, “Bülent Ecevit”, Birey Yayıncılık, İstanbul, 2002, s. 34; Buna karşın Metin Toker ise Ecevit'in, kendisinden, milletvekili adayı gösterilmesi için İsmet İnönü'den ricacı olmasını istediğini aktarmaktadır. bkz: Metin Toker, “Bir Hafıza Kaybı”, *Milliyet*, 17 Aralık, 2000, s. 2.

olmanın gerekleri vardı. Onu (...) yerine getirirdi. Yani kendi partisini dışarıya karşı savunmak gibi”¹⁷⁹ değerlendirmesinde bulunmuştur.

1961-1965 döneminde, İsmet İnönü başkanlığında üç defa koalisyon hükümeti kurulmuştur. Ecevit, bu hükümetlerde Çalışma Bakanı olarak görev almıştır. Bakanlığı esnasında; Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu ile sosyal güvenlik haklarının genişletilmesi için çaba harcamıştır. Bu çalışmalar için Öymen, “*Ecevit’in çıkardığı yasalar Türkiye için gerekli yasalardı. Geniş bir destek buldu. Bunları yaparken partili gibi davranmadı (...) partisel polemiklere de girmede*”¹⁸⁰ ifadelerini kullanmıştır.

Mehmet Altan Öymen, Ecevit’in Çalışma Bakanlığı süresince gerçekleştirdiği projelerin, sonraki siyasi hayatında çok işine yaradığını iddia etmiştir. Hiç kimsenin işçi hakları konusu üzerinde Ecevit kadar durmadığı görüşündedir.¹⁸¹

Bülent Ecevit, Zonguldak ile bir ilişkisi olmamasına rağmen, Zonguldak’tan milletvekili seçilmiştir. Öymen, Zonguldak halkının Ecevit’i milletvekili yapmasını bakanlığı sırasındaki icraatlarına bağlamaktadır.¹⁸²

1966 yılında toplanan CHP 18. Kurultay’ında Bülent Ecevit, CHP Genel Sekreteri seçilmiştir. Öymen, “*Genel Sekreterliğe seçildikten sonra, genç bir genel sekreterin yönetiminde, İsmet Paşa gibi tecrübeli bir liderin de başında bulunduğu, ama genç bir liderin harekete geçirdiği bir parti..*” yorumunda bulunmuştur. Ayrıca Ecevit’in genel sekreterliği yürütmesinin kamuoyundaki saygınlığını ve ününü artırdığı düşüncesindedir.¹⁸³

Mehmet Altan Öymen, CHP Genel Başkanlığı yaptığı dönemde, -eski genel başkan sıfatı ile- Bülent Ecevit’in fotoğrafının Genel Merkez’de asılı olması gerektiğini savunmuştur. Eski genel başkanlardan Deniz Baykal ve Hikmet Çetin için de aynı şekilde görüş bildirmiştir.¹⁸⁴

---

¹⁷⁹ Akar ve Dündar, *Ecevit ve Gizli Arşivi*, s. 73.

¹⁸⁰ *age*, s. 107-108.

¹⁸¹ *aynı yer*.

¹⁸² *aynı yer*.

¹⁸³ *age*, s. 122.

¹⁸⁴ Orhan Koloğlu, *Ecevit İle CHP, “Bir Aşk ve Nefret Öyküsü”*, Buke Yayınları, İstanbul, 2000, s. 210.

Süleyman Demirel, Su İşleri Genel Müdürlüğü Etüt İdaresi'nde çalıştığı süreçte Ankara'da Yakıtçılar Sokak Şerefli Apartmanı'nda ikamet etmiştir. Eş zamanlı olarak Öymen de aynı binada oturmuştur. Öymen ve Demirel aileleri bir müddet kapı komşusu olmuştur. Hatta Öymen ve ailesi, Şerefli Apartmanı'ndan taşınınca telefon numaralarını Demirel kullanmıştır.¹⁸⁵

Süleyman Demirel, “benim memurum”, “benim esnafım” ve “benim memleketim” gibi söylemleri çok sık dile getirmektedir. Öymen, bu yönüyle Demirel'in “benim” kelimesiyle başlayan cümleleri siyasi literatüre soktuğu fikrindedir.¹⁸⁶

1977-1980 yılları arasında Öymen, CHP Ankara milletvekilidir. Bu dönemde; Süleyman Demirel'e karşı sert eleştirilerde bulunmuştur. Öymen, 7 Eylül 1977 tarihli yazısında “Masonluk belgesi, sicil numarasıyla, resmi ve hüviyetiyle yayınlanmıştır. O belgeye baka baka: Ben Mason değilim... Olmadım... demiştir. Genel Kurmay Başkanıyla bir görüşme yapmış: Görüşmedim.. demiştir.. Genel Kurmay Başkanı görüşmeyi açıklayınca da, (...) Dün dündür, bugün bugündür... (demiştir) (...) MSP'nin kapatılmasını istediği hatırlatılmış (...) söylemedim... demiştir. (...) Bu Demirel'e ait bir politika yöntemidir”¹⁸⁷ ifadeleriyle Demirel'in inkârcı bir siyaset güttüğüne dikkat çekmiştir. 11 Aralık 1977 günü yapılacak yerel seçimler ile ilgili açıklamasında, “Halkımız 5 Haziran seçimlerinde cephe hükümetleri döneminin sona ermesi istediğini açıkça göstermişti. Demirel (...) birkaç milletvekili eksikliğinin yarattığı (...) fırsattan yararlanarak halk iradesinin tam tersine bir hükümet kurdular” sözleriyle Demirel'i “millet iradesini gasp etmekle” suçlamıştır.¹⁸⁸

Mehmet Altan Öymen, Demirel'in CHP ile çatışma siyaseti güttüğünü iddia etmiştir. Demirel ve Adalet Partisi'nin, çatışma ve gerginlik politikasını bir beka mücadelesi olarak yorumlamıştır. Öymen, Demirel'in ülkeyi kutuplaştırdığı ve bu kampaşmadan beslendiği kanısındadır. Buradan yola çıkarak Demirel ve siyasi politikaları için “bu zatla (...) ne köy olur, ne kasaba olur” değerlendirmesini öne sürmüştür.¹⁸⁹

---

¹⁸⁵ Öymen, *Öfkeli Yıllar*, s. 19-23.

¹⁸⁶ Altan Öymen, “Yarış”, *Milliyet*, 15 Eylül 1998, s. 14.

¹⁸⁷ Altan Öymen, “Yöntem...”, *Cumhuriyet*, 7 Eylül 1977, s. 1-9.

¹⁸⁸ *Cumhuriyet*, 10 Aralık 1977, s. 11.

¹⁸⁹ Altan Öymen, “Ya Demirel, Ya Yok Mudur Kurtaracak?”, *Cumhuriyet*, 8 Şubat 1977, s. 1-9.

Osman Bölükbaşı, 1950 Genel Seçimleri'nde Millet Partisi'nin tek milletvekili olarak parlamentoya girmiştir. Daha sonraki süreçte, çeşitli sebeplerden ötürü tutuklamalar geçirmiştir. 1957 Genel Seçimleri'nde Cumhuriyetçi Millet Partisi'nden milletvekili seçilmiştir fakat hapiste olduğu için cezaevinde yemin etmek zorunda kalmıştır. 1958'de Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'nin genel başkanlık makamına getirilmiştir. Bölükbaşı, DP döneminde uğradığı tüm baskılara rağmen Kırşehir halkı tarafından her girdiği seçimde milletvekili intihap olunmuştur. Bölükbaşı, TBMM'de yer almasına karşın ciddi bir başarı gösterememiştir. Parti olarak, meclis içerisinde hep azınlıkta yer almıştır.¹⁹⁰ Öymen, bunun nedenini, DP döneminde radyoda muhalefetin çok az konuşulmasına bağlamaktadır. Öymen'e göre Bölükbaşı iyi bir konuşmacı olmasına rağmen radyoda yer bulamadığı için Türkiye geneline hitap edememiştir. Kendisini halka ifade etme fırsatı bulamamıştır. Mehmet Altan Öymen, Osman Bölükbaşı'nın sevilen ve iyi bir hatip olduğunu düşünmektedir.¹⁹¹

Erdal İnönü, aktif siyaseti bıraktıktan sonra hatıralarını kaleme almıştır. Öymen, Erdal İnönü'nün hatıralarını yayınlamasını tarih alanında çok önemli bir çalışma olarak yorumlamıştır. Ayrıca Erdal İnönü'nün eserinde, otokritik yaptığını ve bu tarz özeleştirilerin politikacılar arasında az rastlanan bir durum olduğu üzerinde durmuştur.¹⁹²

Tansu Çiller, eğitim ve bilimsel faaliyetler gibi nedenlerden ötürü uzun süre yurt dışında yaşamıştır. Öymen, buradan hareketle Çiller'e atfen "*Yıllarca İstanbul sosyetesinin başköşesine oturmuş (...) Türklerden ve Türkiye'den kopuk Amerika'larda, Amerikalularla ömür sürdürmüş. Boğaz'da yalılarda yaşıyor. Tarabya'da Kıyı Restaurant'ın balığına istakozuna abone*"¹⁹³ ifadelerini kullanmıştır. Çiller'in merkez sağ partilerin aksine toplumdan kopuk, elitist bir tavır sergilediği tezini savunmuştur.

---

¹⁹⁰ Şerif Demir, *Türk Siyasi Tarihinde Adnan Menderes*, Paraf Yayınları, İstanbul, 2010, s. 393-409.

¹⁹¹ *Tarihin Arka Odası*, Haberturk Tv, 30 Kasım 2013.

¹⁹² Altan Öymen, "Yazar İnönü", *Milliyet*, 18 Ocak 1996, s. 12.

¹⁹³ Altan Öymen, "DYP'liler Neye Oy Verir?", *Milliyet*, 17 Haziran 1997, s. 12.

2.5. Mehmet Altan Öymen'in Katıldığı Televizyon Programları

Mehmet Altan Öymen, politikacı ve gazeteci kimliği dolayısıyla çok sayıda televizyon programına katılmıştır.** Bunların başında, siyaset ve tarih konulu programlar gelmektedir.

Mehmet Ö. Alkan'ın moderatörlüğünde CNN Türk ekranlarında, “*Sağım Solum Tarih*” adlı program yayınlanmıştır. Alkan, programı; Mehmet Altan Öymen ve Taha Akyol ile birlikte yürütmüştür. Öymen, CHP’li ve sosyal demokrat bir niteliğe sahip olması hasebiyle programın adındaki “*solum*” ibaresini temsilen bulunmuştur. Taha Akyol ise liberal muhafazakâr kimliğiyle “*sağım*” ifadesini mümessilen yer almıştır. Programda genellikle, Türkiye'nin yakın dönem politik tarihi ile ilgili konuların işlenmiştir. Bu nedenle Timsal Karabekir, Mehmet Ali Aybar, Özden Toker İnönü, Kaya Erdem gibi isimler programın konuğu olmuşlardır.

Sağım Solum Tarih programı, 13 Eylül 2015 tarihinde ilk yayın hayatına başlamıştır. Yirmi bir bölüm süren program, 21 Şubat 2016 tarihinde son yayını yapmıştır. Bölümlerin tamamı CNN Türk adlı televizyon kanalında gösterilmiştir.

Bir dönem CNN Türk ekranlarında, “*Dört Bir Taraf*” adlı bir program yayınlanmıştır. Programda gündeme ve siyasete ilişkin konulara değinilmiştir. Dört Bir Taraf’ı Mehmet Altan Öymen, Nazlı Ilıcak, Nagehan Alçı ve Abdülkadir Selvi birlikte yürütmüştür. Zaman zaman konuk katılımcılar da olmuştur. Öymen'in, Nagehan Alçı'nın; Mustafa Kemal Atatürk ve Tek Parti yönetimi ile ilgili eleştirel yaklaşımlarını, tarihsel realiteyi baz alarak cevaplaması programın en dikkat çekici yönüdür.

Mesut Yar'ın moderatörlük yaptığı “*Burada Laf Çok*” programında Okan Bayülgen, Öymen'in “*Dört Bir Taraf*” programındaki konuşmalarıyla ilgili taklidini yapmıştır.

Mehmet Altan Öymen, Haberturk'te yayınlanan “*Karşıt Görüş*” ile “*Açık ve Net*”, Ulusal Kanal'daki “*Kral Çıplak*”, A Haber'de “*Bir Sormak Lazım*”, KRT'de “*Aslı Astarı*”, Tek Rumeli Tv'de “*Alternatifsiz Gündem*” gibi televizyon programlarının

---

** Mehmet Altan Öymen'in katıldığı televizyon programlarında yaptığı açıklamalar siyasi hayatı ile ilgili bölümlerde aktarılmıştır.

konuğu olmuştur. Öymen, konuk olarak bulunduğu programlarda gündeme ilişkin yorumlarını dile getirmiştir.

Mehmet Altan Öymen, 30 Kasım 2013 tarihinde Habertürk'te yayınlanan “*Tarihin Arka Odası*” programına katılmıştır. Tarihin Arka Odası, Murat Bardakçı ve Erhan Afyoncu tarafından yürütülen tarih programıdır. Öymen'in konuk olduğu programda Türk siyasi tarihi ile ilgili değerlendirmeler yapılmıştır.

CNN Türk ve Habertürk gibi televizyon kanallarında entelektüel sohbetler yapılan yayınlar yer almaktadır. Öymen, bu programların bazılarında yer almıştır. Kitaplarıyla ilgili katıldığı televizyon programları da olmuştur.

Mehmet Altan Öymen'in, “*Meşrutiyetten Demokrasiye Seçimler*” adlı bir belgesel çalışması vardır. Belgesel, yakın dönem siyasi tarihimiz ile ilgili konuları görsel malzemeler eşliğinde izleyiciye sunmaktadır.

1989 yılı yazında TRT, Öymen'den İkinci Dünya Savaşı ile ilgili bir belgesel hazırlamasını istemiştir. Öymen de buna mukabil on iki bölümlük bir belgesel çalışmasında bulunmuştur. Belgesel'de Hatay'ın ülkeye katılmasından, ekmek karnelerine, karartma gecelerine kadar çeşitli konular işlenmiştir.¹⁹⁴

Mehmet Ali Birand, Can Dündar ve Bülent Çaplı, “*Demir Kırat*” belgeselini hazırlamıştır. Demir Kırat, DP dönemini anlatmaktadır. Öymen de belgesele Rıfki Salim Burçak ile birlikte katkıda bulunmuştur.

---

¹⁹⁴ Altan Öymen *Bir Yudum İnsan Belgeseli*, Bölüm 2.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MEHMET ALTAN ÖYMEN'İN 1950-1980 DÖNEMİ SİYASİ HAYATI

3.1. Mehmet Altan Öymen'in CHP Üyeliği

Tek Parti yönetimi, cumhuriyet idaresine geçildikten sonra iki defa çok partili siyasi hayata geçiş denemesinde bulunmuştur. Bunlardan ilki 17 Kasım 1924 tarihinde Türk siyasetine atılan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'dır. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, Halk Fırkası içerisindeki bazı İttihatçı kökenli muhalifler tarafından kurulmuştur. Parti, Cumhuriyetin ilan ve ilan edilme biçimi, hilafetin ilgası, 1924 tarihli Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'na muhalefet ve İsmet İnönü başkanlığında kurulan hükümete bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Daha sonra Şeyh Said İsyanı ile ilişkilendirilerek 5 Haziran 1925'te kapatılmıştır.¹⁹⁵

Cumhuriyet tarihinin ikinci çok partili hayata geçiş denemesi; -Atatürk'ün de teşvikleriyle- 12 Ağustos 1930 tarihinde politik camiaya giren Serbest Cumhuriyet Fırkası'dır. Ali Fethi Okyar öncülüğünde teşekkül olan parti kısa zamanda geniş kitlelere ulaşmayı başarmıştır. Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın halktan -kısa zamanda- destek görmesi, CHP içerisindeki bazı grupları endişeye sevk etmiştir. Bu nedenle iktidar partisi mensupları, Serbest Cumhuriyet Fırkası üyelerine irticai tehlike yaratmak, Cumhuriyet rejimini tehlikeye sokmak ve Türk devrimi ile gelen yeniliklere muhalefet eden kesimi içlerine almak gibi suçlamalar yöneltmiştir. Mustafa Kemal Atatürk de bütün bunları göz önünde bulundurarak eşit koşullarda yapılacak bir seçim neticesinde CHP'nin iktidarı kaybedebileceği fikrine varmıştır. Buradan hareketle Atatürk, ağırlığını CHP'den yana koymuştur. Ali Fethi Okyar ve arkadaşları da Atatürk ile karşı karşıya gelmekten kaçındığı için, partiyi feshetme kararı almıştır. Böylece Serbest Cumhuriyet Fırkası, 17 Aralık 1930 tarihinde Türk siyasi hayatından ayrılmıştır.¹⁹⁶

---

¹⁹⁵ Hakkı Uyar, *Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi*, Boyut Yayıncılık, İstanbul, 2012, s. 115-118; Erik Jan Zürcher, *Milli Mücadelede İttihatçılık*, Çeviren: Nüzhet Salihoğlu, İletişim Yayınları, İstanbul, 2016, s. 209-244; *Tarih*, "Kemalist Eğitimin Tarih Dersleri 1931-1941", C. 4, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2016, s. 190-198; Sina Akşin, *Kısa Türkiye Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2015, s. 194-196; Mustafa Albayrak, *Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Tarihsel Gelişimi*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2010, s. 104-112.

¹⁹⁶ Uyar, *Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi*, s. 118-123; *Tarih*, C. 4, s. 198-200; Şerafettin Turan, *Türk Devrim Tarihi*, "Yeni Türkiye'nin Oluşumu", "1923-1938", C. 3/1, Bilgi

Ahali Cumhuriyet Fırkası, Türk Cumhuriyet Amele ve Çiftçi Partisi ve Layık Cumhuriyetçi İşçi ve Çiftçi Partisi gibi siyasi partiler de aynı dönemde kurulmuştur fakat Türk siyasi hayatında varlık gösterememişlerdir.¹⁹⁷

Mehmet Altan Öymen, Atatürk'ün Tek Parti dönemindeki çok partili siyasi hayata geçiş denemelerini “*Muhalefeti önce kendi içinde yapıyor*”¹⁹⁸ ifadesiyle değerlendirmektedir.

Tek Parti döneminde, CHP'nin parti ilkelerinin anayasaya girmesi ve içinde bulunulan sürecin koşulları nedeniyle “*parti-devlet*” modeli meydana gelmiştir.¹⁹⁹ İkinci Dünya Savaşı yıllarında, İsmet İnönü'nün uyguladığı başarılı politikalar²⁰⁰ sayesinde, savaş zamanının yıkıcı günlerinde çok başlı bir siyaset oluşmasının önüne geçilmiştir.

İkinci Dünya Savaşı, 1945 yılında bitmiştir. Savaş, Türkiye ekonomisi üzerinde olumsuz etkiler bırakmıştır. Bu nedenle –Dünya'nın pek çok yerinde uygulandığı gibi- Türkiye'de de olağanüstü durumlar için bazı iktisadi politikalar geliştirilmiştir. Varlık Vergisi, Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu ve Yol Vergisi gibi uygulamalar bunların başında gelmektedir. TBMM'de, Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu görüşülürken CHP içerisindeki bir kanat, yasaya muhalefet etmiştir. Bunun üzerine Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü, Dörtlü Takrir adında bir önerge sunmuştur. CHP Meclis Grubu Yüksek Başkanlığına sunulan Dörtlü Takrir, 12 Haziran 1945 tarihinde reddedilmiştir. Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan CHP'den ihraç edilmiştir. Celal Bayar ise partisine istifasını takdim etmiştir. Buradan hareketle, CHP'den ayrılan bir grup milletvekili öncülüğünde 7 Ocak 1946 tarihinde Demokrat Parti kurulmuştur.²⁰¹

Yayınevi, Ankara, 2013, s. 288-310; Temuçin Faik Ertan, *Başlangıçtan Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2014, s. 175-178; Albayrak, *age*, s. 112-125; Hamza Eroğlu, *Türk İnkılâp Tarihi*, Savaş Yayınları, Ankara, 1990, s. 242-243; Halil İnalçık vd., *Neden Geri Kaldık?*, “*Bitmeyen Kavga: Çağdaşlaşma*”, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2013, s. 295-296; Taner Timur, *Türk Devrimi ve Sonrası*, İmge Kitabevi, Ankara, 1993, s. 159-162.

¹⁹⁷ Uyar, *Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi*, s. 123-125.

¹⁹⁸ Mehmet Altan Öymen ile 11 Mayıs 2019 Tarihinde Yapılan Röportaj, bkz: Ek-VII, s. 302.

¹⁹⁹ Çetin Yetkin, *Türkiye'de Tek Parti Yönetimi 1930-1945*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1983, s. 129.

²⁰⁰ Tahsin Ünal, *Türk Siyasi Tarihi*, “1700-1958”, Kutluğ Yayınları, İstanbul, 1974, s. 594-604

²⁰¹ Şerafettin Turan, *Türk Devrim Tarihi*, “*Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye*”, “10 Kasım 1938-14 Mayıs 1950”, C. 4/1, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1999, s. 153-283; Cemil Koçak, *CHP İktidarının Sonu*, “*Türkiye'de İki Partili Siyasi Sistemin Kuruluş Yılları 1945-1950*”, C. 6, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017, s. 238-488; Cemil Koçak, *Türkiye'de Milli Şef Dönemi*, “1938-1945”, C. 2, İletişim

Kemal Haşim Karpat, DP'nin siyasi hayatta varlık göstermeye başlamasını; siyasal rejimin liberalleşmeye doğru evrilmesi olarak yorumlamıştır. Bu konuda; Türkiye için, “yarı-diktatöryel bir rejimden demokrasiye geçişin benzersiz bir örneğini vermek üzereydi” değerlendirmesinde bulunmaktadır.²⁰²

DP'nin siyasi hayata girmesi, Türkiye’de klasik demokrasi mekanizmasının işleyişini değişikliğe uğratmıştır. Uzun yıllar süren bir tek parti iktidarının ardından, halkın önünde birden fazla siyasi partinin boy göstermesi; Türkiye’de siyasetin partiler arası “yarışma” şekline evrilmesini sağlamıştır. Siyasi partiler, eskinin aksine oy alabilmek için seçmenlere vaatlerde bulunmaya başlamıştır.²⁰³

1946-1950 döneminde DP, muhalefette kalmıştır. Cemil Koçak, DP'nin muhalefet süreciyle ilgili “CHP, DP’yi âdetâ süs bitkisi görme eğilimindeydi. Onu ebedî muhalefet partisi olarak görmek istiyordu”²⁰⁴ yorumunda bulunmuştur. CHP, bu dönemde ikinci parti konumuna gerileyeceğine büyük oranda ihtimal vermemiştir.²⁰⁵ Ancak 1950 yılına gelindiğinde DP, yapılan genel seçimlerde iktidara gelmiştir. DP, CHP'nin yirmi yedi yıllık tek parti yönetimine son vermiştir. 1950 Genel Seçimleri, bazı kesimlerce demokratik parlamenter sistemin işleyişe geçmesi olarak tasavvur edilmektedir.²⁰⁶

DP'nin iktidara geldiği 14 Mayıs seçimlerinde, Öymen’in babası Hıfzırâhman Raşit Öymen’in de milletvekilliği son bulmuştur. Hıfzırâhman Raşit Öymen, parlamento dışı kaldıktan sonra, parti müfettişliği yapmış ve partisinin eğitim ile

---

Yayımları, İstanbul, 2017, s. 367-544; Taner Timur, *Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1991, s. 18-27; Ellen Kay Trimberger, *Tepeden İnmeci Devrimler*, “Japonya, Türkiye, Mısır, Peru”, Çeviren: Fatih Uslu, Gelenek Yayıncılık, İstanbul, 2003, s. 137; Şerafettin Pektaş, *Menderesli Yıllar*, “Demokrat Parti Döneminde İşçi Hareketleri”, Fırat Yayınları, İstanbul, 2012, s. 16-21.

²⁰² Kemal H. Karpat, *Osmanlı’dan Günümüze Asker ve Siyaset*, Çeviren ve Yayına Hazırlayan: Güneş Ayas, Timaş Yayınları, İstanbul, 2010, s. 206.

²⁰³ Etyen Mahçupyan, *Osmanlı’dan Postmoderniteye*, Yol Yayınları, İstanbul, 1996, s. 103.

²⁰⁴ Cemil Koçak, *Demokrat Parti Karşısında CHP*, “Bir Muhalefetin Analizi”, Timaş Yayınları, İstanbul, 2017, s. 57.

²⁰⁵ Behiç Erkin, *Hâtrât*, “1876-1958”, Hazırlayan: Ali Birinci, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2010, s. 595.

²⁰⁶ Fahir Armaoğlu, *Türk Amerikan İlişkileri*, “1919-1997”, Kronik Kitap, İstanbul, 2017, s. 217; Türker Sanal, *Menderes Hükümetleri*, Sim Matbaacılık, Ankara, (basım tarihi belirtilmemiş), s. 3; Ahmet Yıldız, *Cumhuriyetin Demokrasiyle İmtihanı*, Etkileşim Yayınları, İstanbul, 2012, s. 245; Leyla Kırkpınar, “Demokrat Parti ve Muhalefet Stratejisi”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C. 3, S. 10, 2000, ss. 85.

alakalı işleriyle ilgilenmiştir.²⁰⁷ Çeşitli basın organlarında yazıları da yayınlanmıştır.²⁰⁸

14 Mayıs seçimlerinde CHP'nin muhalefete geçmesinden bir gün sonra 15 Mayıs 1950 tarihinde Mehmet Altan Öymen, CHP'ye üye olmuştur. Öymen'in CHP'ye üye kaydı yaptırmasında, CHP'li aile köklerine sahip olması ve CHP'li bir çevrede yetişmiş olması büyük oranda etkilidir.

Mehmet Altan Öymen, CHP'ye üye olduğu günü ve üyelik sürecini şu şekilde anlatmaktadır: *“15 Mayıs sabahı (...) CHP eğilimliler bir araya geldik (...) Bundan sonra yapılacak iş Atatürk'ün partisini güçlendirmektir (...) Gençler partiye sahip çıkmalıydı (...) şöyle bir pratik öneri ortaya çıktı: Peki öyleyse gidip partiye üye olalım. Ne zaman? Bugün (...) Biri (...) Hüsnü Ertuğrul'du, öteki (...) Mustafa Kemal Palaoğlu (...)Ulus'taki CHP Genel Merkezi'nde buluşacaktık. Partiye kaydımızı yaptıracaktık (...) randevuya giderken biraz geciktim (...) Palaoğlu'yla Hüsnü Ertuğrul oraya vaktinde varmışlar ama, dertlerini anlatmakta güçlük çekmişler. Özetlediler (...) Parti merkezinde yöneticilik yapan Abdurrahman Bey'le ve yardımcısı Süreyya Duman'la görüşmüşler. Demişler ki: (...) üye olmak istiyoruz. Abdurrahman Bey (...) Bu isteğin anlamını çıkaramamış. Palaoğlu'yla Ertuğrul anlatmaya çalışıyorlarmış: Efendim, biz zaten CHP yanlıyız ama, şimdi üye olarak CHP saflarında bilfiil çalışmak istiyoruz (...) Abdurrahman Bey, (...) zamanın da, zeminin de pek müsait olmadığını söylüyormuş (...) O arada, Abdurrahman Bey'in yardımcısı Süreyya Duman'ı ikna etmeyi başarmışlar (...) Benim parti binasına girişim tam o sırada oldu. Bizimkiler formları incelemeye başlamışlardı. Bir tane de benim için getirilmişler. Hep birlikte doldurduk. Benim durumumda bir sorun çıktı: 1932 doğumluyum. Kendimi 18 yaşında sayıyorum, o da Cemiyetler Kanunu'na göre parti üyeliğine yeterli bir yaş ama, doğum günüm 20 Haziran. Yani, 18 yaşımı bitirmem için, 35 gün daha geçmesi gerekli... Çare?.. (...) Süreyya Duman hatırlattı: Başvuru formunu doldururken, günü ve ayı yazmayıp, sadece yılı yazmak. Öyle yaptım (...) yapılacak iki iş daha var. Birincisi: Doldurduğumuz formlara, iki etkin partilinin biz bu kişileri tavsiye ediyoruz diye imza atması gerekiyor (...) İkincisi: Üyeliğimizin, ikametgahımızın bağlı olduğu ocaklarda kayda geçmesi gerekli. Süreyya Duman:*

---

²⁰⁷ Bahşi, *age*, s. 78-79.

²⁰⁸ Birsen Gündüz, *age*, s. 11.

Ocaklara gönderme işini biz yaparız (...) İçerdeki bir odada (...) Cevat Dursunoğlu'yla Hulusi Oral varmış (...) babamın milletvekili arkadaşı (...) imzalarını attılar."²⁰⁹

Mehmet Altan Öymen'in parti üyesi olduğu dönemdeki düşüncesine göre; CHP'nin iktidarı kaybedip, muhalefet bloğuna geçmesi ve parlamentodaki sandalye sayısının azalması büyük bir hatadır. Çünkü Öymen, CHP'li kesimin devlet yönetiminde deneyimli ve uzman olan kişilerden oluştuğu fikrindedir. Ayrıca CHP, hem ülkeyi kuran parti, hem de Atatürk'ün partisidir. Öymen, CHP mensubu olarak "Atatürk'ün partisini" içinde bulunduğu serencamdan kurtarmayı ve iktidara geçirmeyi hedeflemiştir. Bunu da ancak partiyi dinçleştirebilecek gençlerin başarabileceği görüşündedir.

Mehmet Altan Öymen, Türkiye'nin en köklü partisi olarak tasavvur ettiği CHP'nin tarihsel temellerini Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ne kadar dayandırmaktadır.²¹⁰ Öymen, CHP'yi demokrasiyi savunma mekanizması olarak görmektedir.²¹¹

3.2. Demokrat Parti Döneminde CHP ve Mehmet Altan Öymen'in Parti İçi Faaliyetleri

Kemalist Tek Parti yönetimi, kökleri Tanzimat devrine kadar uzanan modernleşme sürecinin bir ulusal bağımsızlık savaşı geçirdikten sonra aldığı radikal biçim sonucu teşkil olmuştur.²¹² Tek Parti idaresi, kendi içerisinde çeşitli dönemsel periyotlardan geçmiştir. Türkiye'nin yirmili ve otuzlu yıllarında çeşitli reform hareketleri gerçekleşmiştir. Nihayet otuzlu yılların sonunda İkinci Dünya Savaşı'nın da etkisiyle "ters yönde bir dönüşüm sonucunda, önceki totaliter tınların önemli bir kısmından" kurtulunmuştur.²¹³ Tarık Zafer Tunaya, Türkiye'deki Tek Parti idaresini; bir defaya

---

²⁰⁹ Öymen, *Değişim Yılları*, s. 434-437.

²¹⁰ *Açık ve Net*, Habertürk Tv, 10 Mayıs 2018.

²¹¹ *CHP'li Eski Yöneticiler Toplantısı*, 14 Temmuz 2014.

²¹² Levent Köker, Kemalizm'i "kökleri Tanzimat'a dek uzanan Batılılaşma hareketlerinin Kurtuluş Savaşı sonrasında aldığı radikal bir biçimdir" şeklinde tanımlamaktadır. bkz: Levent Köker, *Modernleşme, Kemalizm ve Demokrasi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007, s. s. 211

²¹³ Onur Atalay, *Türk'e Tapmak, "Seküler Din ve İki Savaş Arası Kemalizm"*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2018, s. 70-71.

özgü ve demokratik sistemin hazırlanması amacıyla yaşanmış tarihsel bir evre olarak yorumlamaktadır.²¹⁴

İkinci Dünya Savaşı sonrasında oluşan konjonktür, Türkiye’de DP’nin siyasi hayata girmesini sağlamıştır.²¹⁵ 7 Ocak 1946 tarihinde kurulan DP, dört yıl CHP iktidarı karşısında muhalefette kaldıktan sonra 14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan genel seçimlerde aldığı oy oranıyla hükümet kurma erkine sahip olmuştur.²¹⁶ Hikmet Özdemir, seçimler için “*Türk demokrasisi açısından bir büyük ileri adımın, demokratik yürüyüşün halk desteği ile hayata geçirilmesidir*” ifadelerini kullanmıştır.²¹⁷

1950 Genel Seçimleri’ne halkın katılım oranı yüzde 88.8’dir. 8.905.576 kişilik seçmenden 7.916.091’i sandık başına gitmiştir. Sandığa giden seçmen kitlesinden 4.242.831’i oyunu DP’den yana, 3.165.096’i ise CHP’den yana kullanmıştır. Buna göre DP, bütün seçmen oylarının yüzde 47,6’sını, seçime katılanların ise yüzde 53.59’unun oyunu almıştır. Buna karşın muhalefete geçen CHP, kayıtlı seçmen kitlesinin yüzde 35,5, seçime katılanların ise yüzde 39,98 oyunu kazanmıştır. CHP ve DP arasındaki oy farkı 1.077.735’tir. Ortaya çıkan tablo çerçevesinde, parlamentoda DP 408, CHP 69, Millet Partisi 1, bağımsız milletvekili adayları 9 koltuk sahibi olmuştur. Partilerin milletvekili sayıları endekslediğinde parlamentonun yüzde 84 gibi olağanüstü bir oranını DP’li vekiller, yüzde 14’ünü ise CHP’li vekiller teşkil

---

²¹⁴ Murat Turan, *CHP Yönetiminin Dünya Partileriyle İlişkileri, “Yaklaşım, Yöntem ve Tercihler”, “1923-1950”*, Libra Kitap, İstanbul, 2017, s. 103.

²¹⁵ İsmail Cem, *Türkiye’de Geri Kalmışlığın Tarihi*, Cem Yayınevi, İstanbul, 1971, s. 321-334; Necdet Ekinci, *İkinci Dünya Savaşından Sonra Türkiye’de Çok Partili Düzene Geçişte Dış Etkenler*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 1997, s. 7-351; Hasan Bülent Kahraman, *Sağ Türkiye ve Partileri*, İmge Kitabevi, Ankara, 1995, s. 233-239; Talât Köseoğlu, *Demokraside Davalarımız*, Türkiye Basımevi, İstanbul, 1962, s. 220-240; H. Bayram Kaçmazoğlu, *Demokrat Parti Dönemi Toplumsal Tartışmaları*, Birey Yayıncılık, İstanbul, 1998, s. 13-35; Stanford J. Shaw ve Ezel Kural Shaw, *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye, “Reform, Devrim ve Cumhuriyet: Modern Türkiye’nin Doğuşu”, “1808-1975”*, C. 2, Çeviren: Mehmet Harmancı, E Yayınları, İstanbul, 2010, s. 467-474; Bernard Lewis, *Modern Türkiye’nin Doğuşu*, Çeviri: Boğaç Babür Tuna, Arkadaş Yayınevi, Ankara, 2013, s. 394-410

²¹⁶ Şerafettin Pektaş, *Milli Şef Döneminde Cumhuriyet Gazetesi, “1938-1950”*, Fırat Yayınları, İstanbul, 2010, s. 631.

²¹⁷ Hikmet Özdemir, *Tarih ve Politika*, İz Yayıncılık, İstanbul, 1995, s. 235.

etmektedir.²¹⁸ Seçim sonuçlarına göre, CHP'nin parlamentoda azınlıkta kalmasına rağmen, toplumsal tabanda etkinliğini sürdürmüştür.²¹⁹

14 Mayıs 1950 günü yapılan genel seçimlerde, yargıç murakabesi ve teminatı ile gizli oy ve açık tasnif uygulanmıştır.²²⁰ Seçim sonuçlarına göre; DP'nin parlamentoda büyük bir çoğunluk sağlaması, buna karşın CHP'nin aldığı oy oranına göre azınlıkta kalması seçim sistemiyle ilgili bir durumdur.²²¹

Mehmet Altan Öymen'e göre seçimlerde partilerin aldığı oy oranları ile meclisteki milletvekili dağılımları karşılaştırıldığında adaletsiz bir durum ortaya çıkmıştır. Seçim sonrası tabloya bakıldığında DP'nin adil olmayan bir şekilde fazla milletvekili çıkarması ile ilgili iktidar partisine yönelik "*devaynasına bakar gibi, kendini olduğundan çok daha büyük görmesine yol açacaktı*" değerlendirmesinde bulunmuştur. Öymen, DP'nin milletvekili dağılımında kazandığı çoğunluk neticesinde aşırı bir güç gösterisi yaptığını ve CHP'nin buna tahammül edemediği yorumunu öne sürmüştür. 1950'li yıllardaki seçimler ile 2002 Genel Seçimleri'ni Öymen birbirine benzetmektedir. 2002'de yapılan seçimlerde, Adalet ve Kalkınma Partisi yüzde 34 civarı oy alarak tek başına iktidar olma erkini kazanmıştır. TBMM'deki milletvekili dağılımının yüzde 66'sına sahip olmuştur. Seçim sistemi gereğince bazı partiler baraja takılarak parlamentoda temsil imkânı bulamamıştır. Bu nedenle Öymen, seçmenlerin kullandığı oyların yüzde 45'in üzerindeki kısmının boşa gittiğini savunmaktadır.²²²

DP, iktidarı yirmi yedi yıllık Tek Parti yönetiminden eşit şartlarda yapılan bir seçim neticesinde devralmıştır. Dönemin Dünya konjonktürü baz alındığında, DP'nin "*engelsiz ve sıkıntısız bir şekilde*"²²³ iktidara gelmesi benzersiz bir deneyim olarak değerlendirilmektedir. 14 Mayıs seçimleri, bazı çevrelerce "*kansız ya da beyaz*

---

²¹⁸ Hasan Bülent Kahraman, *Türk Siyasetinin Yapısal Analizi, "1920-1960"*, C. 2, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2010, s. 352; Erol Tuncer, *1950 Seçimleri*, TESAV Yayınları, Ankara, 2010, s. 84-85; Ahmet Yeşil, *Türkiye'de Çok Partili Siyasi Hayata Geçiş*, T. C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001, s. 159.

²¹⁹ M. Şükrü Hanioglu, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Zihniyet, Siyaset ve Tarih*, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 2006, s. 282.

²²⁰ Tefik Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi, "1950'den Günümüze"*, İmge Kitabevi, Ankara, 2013, s. 15.

²²¹ Ergun Özbudun, "Seçim Sistemleri ve Türkiye", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 44, S. 1, 1995, ss. 521-539.

²²² Öymen, *Değişim Yılları*, s. 430-431.

²²³ Maurice Duverger, *Siyasi Partiler*, Çeviren: Ergun Özbudun, Bilgi Yayınları, Ankara, 1993, s. 364; Duverger'in Türk demokrasisi üzerine yaklaşımları oldukça etkilidir. bkz: Kurtuluş Kayalı, *Türk Düşünce Dünyasının Bunalımı*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2000, s. 181-195.

devrim” olarak nitelendirilmektedir.²²⁴ Karpaz, çok partili demokratik ve çoğulcu sisteme geçmek için yapılan bu çalışmaların, “*demokrasiyi kurmak ve yerleştirmek gibi tarihi bir misyonu*” olduğunu aktarmaktadır.²²⁵ Öymen ise CHP’nin muhalefet bloğuna geçmesini parti için kendini yenileme süreci olarak yorumlamaktadır.²²⁶

1950 seçimleri öncesine dönemin bazı aydınlarıyla önemli bürokratlarının DP saflarında yer alması ve Ali Fuat Cebesoy gibi Milli Mücadele kahramanlarının CHP’den ayrılması DP’nin iktidara gelmesini sağlayan etmenlerdendir. Ayrıca İkinci Dünya Savaşı koşullarında ortaya çıkan bazı iktisadi politikalar ile ekonomiye yönelik devlet müdahaleciliği de halkı ve iş çevrelerini rahatsız etmesi nedeniyle önemli rol almıştır. DP’nin işçilere grev hakkı vaat etmesi buna karşın CHP’nin bunun için erken olduğunu düşünmesi, Tek Parti döneminde ülke yönetiminin dar bir kesimin elinde olması ve cumhuriyet döneminde yetişen kuşağın ekseriyetle bu kadroda yer bulamaması, CHP’nin özellikle üst düzey yönetici kesiminin Milli Mücadele içinden çıkan ekipten gelmesi ve bu kişilerin yaşlanması da DP’yi iktidara taşıyan diğer sebeplerdendir.²²⁷

DP, iktidara “*Yeter, söz milletin!*” savsözü ile gelmiştir. Nuray Mert, bu sloganın kullanılmasıyla ilgili; bir dönem Ankara’da valilik yapan Nevzat Tandoğan’ın “*Memlekete komünizm gelecekse onu da biz getiririz*” sözüne benzer şekilde DP’lilerin de “*memlekete demokrasi gelecekse onu da biz getiririz*” demek istediğini iddia etmiştir. DP, geniş halk kitlelerinin itikat, değer ve yaşam tarzlarını siyasi olarak temsil etmeye çalışmıştır. Yani DP, CHP’nin “*halk için ama halka rağmen*” yaptığı reformların aksine halkın “*fazla üzerine gitmeden*” ılımlı modernleşmeyi savunmuştur.²²⁸

---

²²⁴ Süleyman İnan ve Ercan Haytoğlu, *Yakın Dönem Türk Politik Tarihi*, Anı Yayıncılık, Ankara, 2011, s. 117.

²²⁵ Kemal H. Karpaz, *Türk Demokrasi Tarihi*, “*Sosyal, Kültürel, Ekonomik Temeller*”, Timaş Yayınları, İstanbul, 2015, s. 552.

²²⁶ Öymen, *Değişim Yılları*, s. 413.

²²⁷ Uyar, *Demokrat Parti İktidarında CHP*, s. 12-22; Piraye Bigat Cerrahoğlu, *Demokrat Parti Masalı*, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1996, s. 37-42; Emrullah Nutku, *Demokrat Parti Neden Çöktü ve Politika’da Yitirdiğim Yıllar*, “*Siyasi Anılarım*”, “1946-1958”, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1979, s. 153; Tansu Barış Mahmutoğlu, *CHP’li Belediye ve Genel Seçim Çalışmaları ve Propagandaları*, “1923-1957”, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2017, s. 365-366.

²²⁸ Nuray Mert, *Merkez Sağın Kısa Tarihi*, Selis Kitaplar, İstanbul, 2007, s. 20-23.

DP'liler, CHP'nin içerisinde çıkmışlardır. Burada seçmen kitlesiyle çalışmaktadırlar. Çünkü DP'nin seçmen kitlesini, uzun yıllar cumhuriyet elitlerince "dışlanmış" merkezin çevreye²²⁹ ittiği -büyük oranda- sıradan muhafazakâr Anadolu insanı oluşturmaktadır. DP'liler ise buna karşın bizzat cumhuriyet elitleri olarak nitelenen kesimin içinden gelmektedir.

8 Ağustos 1951 tarihinde DP Hükümeti'nin çıkardığı 5830 sayılı yasa gereği "kent ve köylerdeki kitlelere ulaşarak (...) Kemalist devrimi kavratmak..."²³⁰ amacı güden CHP'ye bağlı, Halkevi ve Halkodası gibi kurumların kapatılmasına karar verilmiştir.²³¹ Bu nedenle bazı CHP'liler de ocak kurma ile ilgili kanunda bir engelleme olmamasından yararlanarak gençlik örgütü oluşturma yoluna gitmişlerdir.²³²

CHP'nin 1951 senesinde toplanacak 9. Kurultayı'na Türkiye Milli Talebe Federasyonu üyesi üç öğrenci mektup göndermiştir. İlhan Engin, Yakut Eltutar ve Dündar Kalyoncuoğlu adındaki bu öğrenciler, mektuplarında CHP bünyesinde bir gençlik örgütünün teşkil edilmesi üzerinde durmuşlardır.²³³ Daha sonra CHP'li

---

²²⁹ Merkez-Çevre kuramı Şerif Mardin'e aittir. bkz: Şerif Mardin, *Türkiye'de Toplum ve Siyaset*, Derleyenler: Mümtaz'ler Türköne ve Tuncay Önder, İletişim Yayınları, İstanbul, 2006, s. 35-78; Şerif Mardin, *Türkiye, İslam ve Sekülerizm*, Çevirenler: Elçin Gen ve Murat Bozluolcay, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017, s. 237-242.

²³⁰ Feroz Ahmad, *İttihatçılıktan Kemalizme*, Çeviren: Fatmagül Berktaş Baltalı, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2016, s. 208.

²³¹ Zeki Arıkan, "Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, C. 6, S. 23, 1999, ss. 279; Şerafettin Zeyrek, *Türkiye'de Halkevleri ve Halkodaları, "1932-1951"*, Anı Yayıncılık Ankara, 2006, s. 120-122; Metin Aydoğan, *Türkiye Üzerine Notlar, "Türkiye'nin 180 Yılı", "1838-2018"*, Galeati Yayıncılık, Ankara, 2018, s. 169-170; Anıl Çeçen, *Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri*, Gündoğan Yayınları, İstanbul, 1990, s. 207-215.

²³² Asil Kaya, "Türk Siyasi Tarihinde CHP'nin Gençlik Kolları", T. C. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Programı, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2010, s. 61-62; İttihat ve Terakki Fırkası, köy ve mahalle gibi küçük çaplı yerleşim birimlerinde, kulüp adını taşıyan partisel örgütlenmelere gitmiştir. Daha sonra Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti de aynı geleneği -dönemin koşulları çerçevesinde- kısmen devam ettirmiştir. 1950'li yıllarda CHP'liler, bu gelenekten etkilenerek hareket etmiş olabilirler. bkz: Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasi Partiler, "1859-1952"*, Arba Yayınları, İstanbul, 1995, s. 196-214; Mehmet Kabasakal, *Türkiye'de Siyasal Parti Örgütlenmesi, "1908-1960"*, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1991, s. 225.

²³³ *age*, s. 62; T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 1. Büro, Fon Kodu: 490-1-0-0, Yer No: 229-906-4.

yöneticiler kendi aralarında bu konuyu müzakere etmişlerdir. Kurultay'da gençlik örgütlerinin kurulmasına olanak tanıyan bir tüzük değişikliği yapılmıştır.²³⁴

CHP Ankara/Çankaya Gençlik Ocağı'nın kurulması için Suphi Baykam önyak olmuştur. Baykam, partiye kazandırılacak teşkilatlarla; demokrasiyi halk tabanında yaymak amacıyla toplumun her kesimini aktif siyasete dâhil etme amacı gütmüştür. Çünkü Baykam'a göre DP'nin yarattığı baskı ortamını aşmanın ve Türkiye'ye gerçek demokrasiyi getirmenin yegâne yolu bütün toplumsal kesimlerin politikaya iştirak etmesiyle mümkün olacaktır.²³⁵ 1952 yılının başlarında kurulan Gençlik Ocağı'nın²³⁶ halk arasında büyük ilgi gördüğünü göstermek amacıyla 171 olan üye sayısı kamuoyuna 1071 olarak açıklanmıştır.²³⁷

Mehmet Altan Öymen, CHP Çankaya Gençlik Ocağı'nda Suphi Baykam ile birlikte çalışmıştır. 1954 Genel Seçimleri öncesinde Türkiye'nin çeşitli şehirlerine dağılarak propaganda faaliyetleri yürütmüşlerdir. Bu kapsamda Öymen de Kayseri'ye gönderilmiştir.²³⁸ CHP'nin partili gençlerin bu faaliyetlerini destekleme nedeni halk arasında “gençlik bizimle imajı” yaratmaktır.²³⁹

CHP Gençlik Ocağı, “C.H.P. li Gençlerin Andı” başlıklı bir yemin metni²⁴⁰ hazırlamışlardır. Demokratik siyaset ve vatanperverlik üzerinde çokça durulan metinde, Mustafa Kemal Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi'nden²⁴¹ etkilenilmiştir.

Mehmet Altan Öymen, 1953 yılında CHP'nin Ankara/Çankaya Gençlik Ocağı'nda başkanlık görevini yürütmüştür.²⁴² Hikmet Çetin ve Bülent Ecevit de Merkez Yönetimi'nde çalışmıştır.²⁴³ Öymen, Gençlik Ocağı Başkanlığı için yapılan ilk

---

²³⁴ T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: CHP Arşivi, Fon Kodu: 490-1-0-0, Yer No: 223-882-1; T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 1. Büro, Fon Kodu: 490-1-0-0, Yer No: 223-880-1; Asil Kaya, *age*, s. 62.

²³⁵ Alptekin Gündüz, *age*, s. 114.

²³⁶ Asil Kaya, *age*, s. 64.

²³⁷ Birgit, *Evvel Zaman İçinde*, s. 113.

²³⁸ Alptekin Gündüz, *age*, s. 120-121; Asil Kaya, *age*, s. 76.

²³⁹ Asil Kaya, *age*, s. 76.

²⁴⁰ Tam metin için bkz: Alptekin Gündüz, *age*, s. 117.

²⁴¹ Gençliğe Hitabe için bkz: Mustafa Kemal Atatürk, *Nutuk*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2017, s. 599; Kemal Atatürk, *Nutuk*, “1919-1927”, Yayına Hazırlayan: Zeynep Korkmaz, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2012, s. 607-608; M. Kemal Atatürk, *Söylev*, “*Nutuk*”, C. I-II, Basıma Hazırlayan: Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1997, s. 410-411.

²⁴² Öymen, *Öfkeli Yıllar*, s. 407.

²⁴³ Birgit, *Evvel Zaman İçinde*, s. 112.

seçimleri kazanamamıştır. Daha sonra kendi arkadaşlarını üye yaparak; ocak içerisinde kulis yapmıştır. Böylece düzenlenen ikinci seçimlerde Öymen, başkan seçilmiştir.²⁴⁴ Öymen, bu süreci “*CHP, Ankara’da bir gençlik ocağı açmaya karar verdi. Gençlik Ocağı’nda başkan oldum. 1950’lerdeki siyasi partilerin örgüt yapılarını hatırlayalım. Örgütün en alt kademesinde ocaklar var. Şehirlerde, mahallerde, köylerde yeterli sayıda katılımı oluşturulurdu. Kendi aralarında kongrelerini yaparlardı. 5 ile 7 üyeli birer yönetim kurulu ile ocak başkanlarını seçerlerdi. Ya üyelere hâli vakti yerinde olanlardan birinin evinin bir odasını ya da kahvehane tarzı yerleri ocak merkezi haline getirirlerdi. Parti çalışmalarını örgütün daha üst kademelerine bağlı olarak sürdürürlerdi (...) Alt kademedeki bu ocaklar (...)mahallerin teşkilatları oluyorlardı. En faal de bu ocaklardı. Çünkü halkla doğrudan doğruya temas sağlayabiliyorlardı. Ocakların, partiliğin daha değişik amaçları için de işlevleri olabiliyordu. O sırada partilerin gençlik kolları kurmaları yasaktı. Yani fiilen kadın kolları, gençlik kolları gibi değil de bu kademeler vardı. Cumhuriyet Halk Partisi, gençlik kolları kurmadığı için üniversitelerin yanında – Ankara ve İstanbul’da- ocak kurma kararı almıştı. Bu ocakların; gençleri üye yapması ve gençlik kolu gibi çalışması düşünülmüştü. Ankara Çankaya Gençlik Ocağı kuruldu. Daha ben başkan olmadan Hukuk Fakültesi ve Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrencileri üye olmaya başlamıştı. Bana başkan olmamı teklif ettiler. Seçim oldu... Seçimde iki kuvvetli aday arasında çekişme var. Bu benim için ilk parti içi seçim tecrübesidir. Nahit ile Nejat adında iki arkadaşım da adaydı. Bana, onlar o kadar iyi değil, sen seçilebilirsin dediler. Beni istediklerini düşünerek adaylığı kabul ettim. Meğerse Nejat’ı kazandırmak istiyorlarmış. Nahit’in taraftarlarının bir kısmının bana oy vermesi ihtimali kuvvetliymiş. Böyle olursa Nahit’in oylarının bir kısmının bana geleceği söylendi. Ama böyle olursa oylar bölünecek, Nejat birinci olacaktı. Yani Nejat’ı kazandırmak için Nahit’i harcatmak üzere beni münasip görmüşler. Ben adaylığımı koydum. Hakikaten Nejat çok az farkla kazandı. Bir kısım oylar da bana geldi. Bu benim için bir yenilgi oldu. Bu seçimler galiba senede bir oluyordu. Ben de öbür seçime ona göre hazırlanarak girdim. Böylece ben seçildim”²⁴⁵ şeklinde özetlemektedir.*

²⁴⁴ Faruk Bildirici, *Silüetini Sevdiğimin Türkiye’si*, Doğan Kitap, İstanbul, 2000, s. 149.

²⁴⁵ Mehmet Altan Öymen ile 10 Mayıs 2019 Tarihinde Yapılan Röportaj, bkz: Ek-VI, s. 276.

Mehmet Altan Öymen, ocak başkanlığı görevini yürüttükten kısa bir süre sonra siyasi partilerin gençlik kollarını kurabilme olanağı doğmuştur. Buna göre, partilerin gençlik kollarının bir genel merkezi olması da gerekiyordu. Bu bağlamda, Cumhuriyet Halk Partisi Gençlik Kolları Genel Merkezi teşekkül edilmiştir. Öymen de gençlik kolunun müteşebbis heyetinde çalışmıştır. Suphi Baykam'ın başkanlığındaki kuruluştaki Ecevit de yer almıştır.²⁴⁶

CHP Gençlik Ocağı'nda Öymen ile aynı dönemde bulunmuş bazı isimler, ilerleyen süreçte Türk siyasi hayatına damga vurmuştur. Mehmet Altan Öymen'in yanı sıra Bülent Ecevit, Hikmet Çetin, Alev Coşkun, Uğur Mumcu, Önder Sav gibi kimseler bunlardan sadece birkaçıdır. Bu yönüyle CHP'nin gençlik örgütleri “*siyasi bir okul*” vazifesi görmüştür.²⁴⁷

CHP'de ocak teşkilatlanmalarının bir üst kademesi bucak örgütleri idi. Öymen, CHP'nin ocak yapılanmalarından sonra Bucak Yönetim Kurulu'nda üyelik de yapmıştır.²⁴⁸

Mehmet Altan Öymen, DP döneminde Ulus, Yeni Ulus ve Halkçı gibi CHP'nin yayın organları veya sözcüsü olarak nitelendirilebilecek basın organlarında çalışmıştır. Bu gazetelerde zaman zaman DP Hükümeti'ne yönelik eleştirel yayınları olduğu gözlemlenmiştir.

DP, “*devr-i sabık yaratılmayacağı*”²⁴⁹ ve Atatürk ilke ve inkılaplarına yönelik bir zarar gelmemesi konusunda sözlü bir anlaşmayla iktidara gelmiştir.²⁵⁰ DP'lilerin, vermiş olduğu tüm bu güvencelere rağmen iktidara geldikten kısa bir süre sonra işler tersine dönmüştür. Şerif Mardin, bu konuda “*eskinin tek partisi CHP'nin muhalif faaliyetleriyle milleti bölmeye çalıştığı ithamlarıyla canından bezdirdiği görüldü*”²⁵¹ değerlendirmesinde bulunmuştur.

19. Hükümet kurulduktan bir süre sonra DP'liler iktidara gelirken verdikleri vaatlere aykırı bir şekilde hareket etmeye başlamışlardır. Tarih ders kitaplarında İsmet

---

²⁴⁶ Mehmet Altan Öymen ile 10 Mayıs 2019 Tarihinde Yapılan Röportaj, bkz: Ek-VI, s. 276.

²⁴⁷ Asil Kaya, *age*, s. 312.

²⁴⁸ Mehmet Altan Öymen ile 10 Mayıs 2019 Tarihinde Yapılan Röportaj, bkz: Ek-VI, s. 277.

²⁴⁹ Şerif Mardin, *Türk Modernleşmesi*, Derleyenler: Mümtaz'er Türköne ve Tuncay Önder, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017, s. 179.

²⁵⁰ Öymen, *Değişim Yılları*, s. 488.

²⁵¹ Mardin, *Türk Modernleşmesi*, s. 179.

İnönü'nün adı geçen bazı yerlerin kaldırılması,²⁵² İnönü'nün heykellerinin yıkılmasının TBMM'de görüşülmesi,²⁵³ eğitim ve öğretimin yaygınlaştırılması ile devrimlerin topluma tanıtılması hizmeti gören²⁵⁴ CHP'ye bağlı Halkevi, Halkodası gibi kurumların kapatılması,²⁵⁵ CHP'nin basın yayın organları da dâhil olmak üzere bazı mallarının müsadere edilmesi,²⁵⁶ CHP'lilerin radyo yayınlarında yer almasını asgariye indirgeme²⁵⁷ gibi uygulamalarla CHP'nin üzerine gidilmiştir. Dönemin diğer muhalefet partilerine yönelik de Kırşehir'in ilçe yapılarak yeni il olan Nevşehir'e bağlanması, Malatya'nın da ikiye bölünerek Adıyaman'ın ilçe haline getirilmesi,²⁵⁸ Millet Partisi'nin kapatılması²⁵⁹ şeklinde yaptırımlar gerçekleştirilmiştir. Ayrıca zorunlu din derslerinin müfredata eklenmesi,²⁶⁰ Arapça Ezan yasağını yürürlükten kaldırmayı öngören kanun maddesinin parlamentodan geçirilmesi,²⁶¹ devletin resmi radyosundan Kur'an-ı Kerim okunması²⁶² kabilinden uygulamalar da vardır.

Muhalefetin, DP iktidarı karşısında uğradığı tüm bu baskılar nedeniyle Bülent Ecevit, CHP'ye üye olma kararı almıştır. Ecevit'in siyasi düşünce yapısının

---

²⁵² Köken, *age*, s. 234-237.

²⁵³ Öymen, *Öfkeli Yıllar*, s. 68-70.

²⁵⁴ Şerafettin Turan vd., *Cumhuriyet Kazanımları*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2014, s. 243; Yusuf Sarınoy, *Türk Milliyetçiliğinin Tarihî Gelişimi ve Türk Ocakları, "1912-1931"*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1994, s. 325.

²⁵⁵ Arıkan, *agm*, ss. 279; Yavuz Özdemir ve Elif Aktaş, "Halkevleri (1932'den 1951'e)", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 45, Erzurum, 2011, ss. 258-261.

²⁵⁶ Metin Toker, *Demokrasimizin İsmet Paşa'lı Yılları 1944-1973, "DP'nin Altın Yılları 1950-1954"*, C. 2, Bilgi Yayınevi, Ankara, (basım tarihi belirtilmemiş), s. 246-247; Mustafa Albayrak, "Türkiye'de Demokrasiye Geçiş Yılları ve Demokratikleşme Sürecinin İlk On Yılı", *Ankara Barosu Dergisi*, S. 2014/1, Ankara, 2014, ss. 301; Nadir Nadi, "CHP Malları", *Cumhuriyet*, 2 Aralık 1953, s. 1; Nadir Nadi, "Nazik An Geldi Çattı", *Cumhuriyet*, 10 Aralık 1953, s. 1; *Milliyet*, 1 Temmuz 1953, s. 1; *Milliyet*, 9 Aralık 1953, s. 1; *Milliyet*, 10 Aralık 1953, s. 1; *Milliyet*, 11 Aralık 1953, s. 1; *Milliyet*, 12 Aralık 1953, s. 1; *Milliyet*, 13 Aralık 1953, s. 1; *Milliyet*, 14 Aralık 1953, s. 1; *Milliyet*, 15 Aralık 1953, s. 1; *Milliyet*, 16 Aralık 1953, s. 1.

²⁵⁷ Mustafa Tokmak, "*Basın-İktidar İlişkileri Çerçevesinde Demokrat Parti ve Ankara Radyosu*", Hacette Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007, s. 138-145; Selçuk Ulutaş, "*Radyonun Yapısal Dönüşüm Sürecinde Habercilik Anlayışı*", T. C. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon Anabilim Dalı Radyo Televizyon Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2009, s. 22-24.

²⁵⁸ Yaşar Özüçetin, "Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Kırşehir (2)", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Volume 2/6, Winter 2009, ss. 519-541.

²⁵⁹ Mete Kaan Kaynar, *Cumhuriyet Dönemi Siyasi Partileri*, İmge Kitabevi, Ankara, 2007, s. 83-86; Kaynar, *Türkiye'nin 1950'li Yılları*, s. 309-310.

²⁶⁰ Sinan Ateş, *Türkiye'de Din Politikaları ve Din Siyaset İlişkisi*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2018, s. 219-224; Şevket Çizmeli, *Menderes Demokrasi Yıldızı?*, Arkadaş Yayınevi, Ankara, 2007, s. 191-201.

²⁶¹ Kaynar, *Türkiye'nin 1950'li Yılları*, s. 221; İlber Ortaylı, *Gazi Mustafa Kemal Atatürk*, Kronik Kitap, İstanbul, 2018, s. 383; Sabahattin Nal, "Demokrat Parti'nin 1950-54 Dönemi Din Siyaseti", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C. 60, S. 4, 2005, ss. 148-153.

²⁶² Ateş, *age*, s. 202-203.

şekillenmesinde; eski bir CHP’li politikacı olan babası Prof. Dr. Fahri Ecevit²⁶³ ile usta siyasetçi, Ulusal Bağımsızlık Mücadelesi ve Lozan kahramanı olarak gördüğü İsmet İnönü önemli rol oynamıştır. Ayrıca hem yurtdışı deneyimleri, hem de Ulus gazetesindeki çalışmaları politik ihtisaslarını pekiştirmiştir.²⁶⁴ Ecevit, Ulus gazetesinde çalıştığı ilk dönemlerde siyasete girmeyi düşünmemektedir. Bazı kaynaklarda, bu süreçte Ecevit’in politikayla ilgilenmediği aktarılsa da Gaytancıoğlu’na göre Ecevit, Tek Parti idaresinin sonlarına doğru devlet yönetimi, siyaset ve dış politika gibi konulara müteallik değerlendirmelerde bulunmuştur.²⁶⁵ Öymen, Ecevit ile Ulus’ta çalıştığı zaman diliminde Ecevit’i CHP’ye üye yapmak için önerilerde bulunmuştur. Ecevit ise bu teklifleri geri çevirerek, ilgilenmediğini belirtmiştir. Bu konuyla ilgili Öymen, “*O sırada partiye girip siyasi çalışma yapmak, Ecevit’in ilgisini çekmiyordu. Parti üyesi değildi. Olmaya da niyetli değildi. Sanatla ve edebiyatla ilgilenmeyi tercih ediyordu*”²⁶⁶ değerlendirmesinde bulunmuştur. İlerleyen süreçte; CHP’nin bazı mallarına el konulması ve buna mukabil Ulus gazetesinin de kapatılması kararının adaletsiz olduğunu düşünen Ecevit, CHP’ye kayıt olma kararı vermiştir. Ecevit, 1954 yılının Ocak ayında CHP Ankara/Çankaya Gençlik Ocağı’nda parti kaydını yaptırmıştır. Ecevit’in partiye üye kaydını Öymen almıştır.²⁶⁷

Orhan Şemsi Belli, Ecevit’in “*kendisini politik yaşamın tam ortasında*”²⁶⁸ bulunduğu yıllar için “*günün birinde Türk politika yaşamında yeni bir çığırın öncüsü ve milyonların sempatik Karaoğlan’ı olacağını kendisi de bilmiyordu henüz*”²⁶⁹ değerlendirmesini yapmıştır.

---

²⁶³ Prof. Dr. Fahri Ecevit, TBMM’de 1943-1946. ve 1946-1950 dönemlerinde CHP Kastamonu milletvekilliği görevinde bulunmuştur. Tam adı Mehmet Fahrettin Ecevit’tir ancak kaynaklarda kısa adıyla Fahri Ecevit olarak geçmektedir. bkz: Cudi Ferat Buran ve Erdem Özkara, “Türkiye’de Adli Tıbbın Kilometre Taşları: Prof. Dr. Fahri Ecevit”, *Adli Tıp Bülteni*, C. 22, S. 1, 2017, ss. 82-89; Mustafa Çufalı, *Türk Parlamento Tarihi, “TBMM VIII. Dönem”, “1946-1950”, C. 3*, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara, 2012, s. 646-647.

²⁶⁴ Çolak, *age*, s. 82-85.

²⁶⁵ Kaan Gaytancıoğlu, *Politik Liderlik ve Bülent Ecevit*, Paradigma Akademi Yayınları, Edirne, 2014, s. 109-110; Bülent Ecevit, *Mithat Paşa ve Türk Ekonomisinin Tarihsel Süreci*, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1990, s. 76.

²⁶⁶ Öymen, *Öfkeli Yıllar*, s. 407.

²⁶⁷ Gaytancıoğlu, *Politik Liderlik ve Ecevit*, s. 116; Rıdvan Akar ve Can Dünder, *Ecevit ve Gizli Arşivi*, s. 49; Rıdvan Akar ve Can Dünder, *Karaoğlan*, s. 45; Kurt, *Bir Karaoğlan Hikayesi*, s. 31; Öymen, *Öfkeli Yıllar*, s. 449; Çolak, *age*, s. 76; Ayşe Gül Soncu, “*Max Weber’in Liderlik Tipolojisi Çerçevesinde Halkla İlişkilerde Liderlik: Bülent Ecevit*”, T. C. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2005, s. 97

²⁶⁸ Gaytancıoğlu, *Politik Liderlik ve Ecevit*, s. 111.

²⁶⁹ Orhan Şemsi Belli, *Çocukluğundan Liderliğine Kadar Bülent Ecevit, “1925-1972”, C. 1*, Ak Kitabevi, İstanbul, (basım tarihi belirtilmemiş), s. 80.

Mehmet Altan Öymen, Ecevit'in parti üyeliğini gerçekleştirerek, Türk politik tarihinin “en önemli, bilge (...) çok yönlü”²⁷⁰ ve ayrıca “mahçup, romantik, içine dönük, sanatçı mizaçlı, hatta mistik”²⁷¹ kişisini siyaset arenasına sokmuştur.

1954 Genel Seçimleri'nin öncesinde Ödemiş'te bir camide vaizlik yapan Fevzi Boyar adında bir kimse, vaaz vererek halkın DP'nin düzenlediği mitinge katılmasını istemiştir. Fevzi Boyar, vaazında; mitinge katılmayanların ve muhalefet partisine yönelenlerin münafık ve kâfir olduğunu açıklamıştır. Bunun üzerine Vaiz Fevzi Boyar, dini siyasete alet etme gerekçesiyle on ay hapis cezasına çarptırılmıştır. İlerleyen süreçte DP'liler, Fevzi Boyar'ın affına yönelik bir öneriyi parlamentoya taşımışlardır.²⁷² Konu, 1957 yılında TBMM'de müzakere edilmiştir. İsmet İnönü, görüşmeler sırasında yaptığı konuşmada; Milli Mücadele sürecinde bazı din adamlarının Anadolu'da bağımsızlık ve kurtuluş mücadelesi veren gruba atfen “kâfir ve münafık” gibi ifadelerle saldırılarda bulunduğunu öne sürmüştü ve Fevzi Boyar'ı da bu din adamlarına benzetmiştir.²⁷³

Mehmet Altan Öymen, Yeni Gün gazetesinde Fevzi Boyar mevzusuna istinaden bir yazı kaleme almıştır. Öymen, yazısında Fevzi Boyar'ın on ay hapis cezasının infazının bir buçuk yıl geciktirildiğini ifade etmiş ve konuya yönelik birtakım eleştirilerde bulunmuştur. Dönemin koşulları gereği DP Hükümeti'nin basına yönelik uyguladığı politikaların da etkisiyle,²⁷⁴ Öymen'in yazısında hakaret içeren unsurlar tespit edilmiştir. 1958 yılının Mayıs ayında; Mehmet Altan Öymen, Fevzi Boyar'a hakaret ettiği gerekçesiyle Toplu Basın Mahkemesi kararıyla on ay hapis cezasına mahkûm edilmiştir.²⁷⁵

---

²⁷⁰ Emrah Konuralp, *Ecevit ve Milliyetçilik*, “Türklük-Türkiyelilik Kucaklaşması”, Togan Yayıncılık, İstanbul, 2013, s. 79.

²⁷¹ Kayhan Sağlamer, *Ecevit Olayı*, “Bir Başbakanın Doğuşu”, Belge Yayınları, İstanbul, 1974, s. 258.

²⁷² Cemil Denk, *Türkçe İbadet, Hilafet, Örtünmek*, İlgı Matbaacılık, Ankara, 2012, s. 44-45.

²⁷³ Mustafa Ekmekçi, “İsmet Paşa'nın Verdiği Ders”, *Cumhuriyet*, 28 Aralık 1993, s. 12; Mustafa Ekmekçi, “İsmet Paşa ile Başaran...”, *Cumhuriyet*, 26 Aralık 1993, s. 12; *Cumhuriyet*, 6 Haziran 1957, s. 1-5; *Cumhuriyet*, 8 Haziran 1957, s. 1-5.

²⁷⁴ Barış Bulunmaz, “Türk Basın Tarihi İçerisinde Demokrat Parti Dönemi ve Sansür Uygulamaları”, *Öneri*, C. 10, S. 32, Ocak 2012, ss. 207-212; Sedef Bulut, “Üçüncü Dönem Demokrat Parti İktidarı (1957-1960): Siyasi Baskılar ve Tahkikat Komisyonu”, *Akademik Bakış*, C. 2, S. 4, Yaz 2009, ss. 125-144.

²⁷⁵ *Yeni Gün*, 10 Mayıs 1958, s. 1-5; *Milliyet*, 10 Mayıs 1958, s. 1; *Cumhuriyet*, 10 Mayıs 1958, s. 1-5.

Bu dönemde CHP'nin DP iktidarı karşısında konumlanması dönemlere göre farklılık göstermektedir. CHP, DP karşısında aldığı ilk yenilgiyi “*bahtsız bir kaza*” olarak değerlendirmiştir. Muhalefet bloğuna geçmek, CHP için alışılmış bir durum değildir. Bu nedenle özellikle ilk zamanlarda mağlubiyetin şokunu üzerlerinden atamamışlar ve yeni duruma ayak uydurmakta zorlanmışlardır.²⁷⁶ Erdoğan'a göre, CHP, DP'nin ilk dönemlerinde zayıf bir muhalefet manzarası çizmiştir. 1950 ve 1951 senelerinde toplanan CHP 8.²⁷⁷ ve 9. Kurultaylarda²⁷⁸ parti içi çekişmeler meydana gelmiştir. Kurultaylarda halk tabanına inme ve değişim vurgusu yapılmıştır. Ezan'ın Arapça okunması, NATO'ya üyelik gibi konularda CHP, Hükümet'i desteklerken;²⁷⁹ Kore'ye asker gönderilmesi konusuna eleştirel yaklaşmıştır.²⁸⁰ CHP'nin 1953 yılında toplanan 10. Kurultay'ında ekonomiden dış politikaya kadar çok sayıda konuya değinilmiştir. İktidar partisine yönelik tenkitler dile getirilmiş, demokrasi vurgusunda bulunulmuştur. 1935 yılında somut bir şekilde CHP'nin parti programına giren “*Kemalizm*” ifadesi terk edilerek “*Atatürk Yolu*” kavramı kullanılmaya başlanmıştır.²⁸¹ 1954'te yapılan seçimlerde CHP'nin sandalye sayısı azalmış fakat bu tarihten itibaren muhalefet şiddetini artırmıştır. 1956'da toplanan 12. CHP Kurultay'ında özgür ve müreffeh bir toplum yaratmaya yönelik vurgular yapılmıştır. 1957 Genel Seçimleri öncesinde demokrasi ve özgürlük vaatleri verilmiştir. Buna mukabil CHP'nin oy oranı yükselmiştir. DP'nin 1957 Seçimleri'nden sonra otoriterleşen yönetim anlayışı ve kargaşa ortamı ile buna karşın CHP'nin şiddetli bir muhalefet yürütmesi²⁸² Türkiye'yi 27 Mayıs sürecine giden yola sokmuştur.

DP Hükümeti'nin otoriter bir siyaset gütmesi ve CHP'nin artan muhalefeti ülkede çeşitli olayların meydana gelmesine sebebiyet vermiştir. Muhalefet liderinin Uşak ve Kayseri gibi yerlerde yaşadığı hadiseler²⁸³ şiddetlenen olayların fitilini ateşlemiştir.

---

²⁷⁶ Ayşe Güneş Ayata, *CHP, “Örgüt ve İdeoloji”*, Çevirenler: Belkıs Tarhan ve Nüvit Tarhan, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1992, s. 78-79.

²⁷⁷ CHP 8. Kurultay'ına ait tutanak özetleri için bkz: T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 1. Büro, Fon Kodu: 490-1-0-0, Yer No: 222-875-1

²⁷⁸ CHP 9. Kurultay'ına ait tutanak özetleri ve gündemler için bkz: T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 1. Büro, Fon Kodu: 490-1-0-0, Yer No: 224-882-2.

²⁷⁹ Caner Erdoğan, *CHP, “1919-2018”*, Sokak Kitapları Yayınları, İstanbul, 2018, s. 41.

²⁸⁰ Uyar, *Demokrat Parti İktidarı Karşısında CHP*, s. 67-73.

²⁸¹ CHP 10. Kurultay'ına ait tüzük ve konuşma metinleri için bkz: T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 1. Büro, Fon Kodu: 490-1-0-0, Yer No: 224-885-1; Uyar, *Demokrat Parti İktidarı Karşısında CHP*, s. 48-58.

²⁸² Caner Erdoğan, *age*, s. 41-43; Caner Erdoğan, “Cumhuriyet Halk Partisi'nin Tek Parti Dönemi Sonrası İdeolojik Evrimi: Özgürlükçü Muhalefet, Ortanın Solu ve Demokratik Sol (1950-1980)”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 5, S. 53, Eylül 2017, ss. 302-304.

²⁸³ İsmet İnönü'nün Uşak ve Kayseri'de yaşadığı olaylar ile ilgili bkz: Bulut, *agm*, s. 136-143.

Tahkikat Encümeni'nin²⁸⁴ kurulması da iktidar partisine yönelik tepki niteliğinde gençlik olaylarının başlamasına neden olmuştur. 1960 yılının Nisan ayında başlayan gençlik olayları darbenin kilometre taşlarını döşemiştir. Bu süreçte DP Hükümeti'ne yönelik en önemli toplumsal hareket, 555-K parolası ile Ankara Kızılay'da yapılan gösteridir. Fısıltı gazetesi tarafından duyurulan 555-K'nın açılımı beşinci ayın beşinde saat beşte (saat: 17.00) Kızılay'da anlamına gelmektedir.²⁸⁵ 555-K olayları bazı kesimlerce cumhuriyet tarihinin ilk “*sivil itaatsizlik eylemi*” olarak görülmektedir.²⁸⁶

İktidar partisinin izlediği politikalar çerçevesinde; Tahkikat Encümeni'nin kurulması, basına yönelik baskılar ve yargıya müteveccih bazı yaptırımlar²⁸⁷ 555-K eylemini tetikleyen ana sebeplerdendir.

Mehmet Altan Öymen, 555-K eyleminin önemli aktörlerinden bir tanesidir. 3 Mayıs 1960 tarihinde, Ankara/Kızılay civarında bulunan Mülkiyeliler Birliği'ne ait bir lokalde toplantı gerçekleştirilmiştir. Öymen ile birlikte; Coşkun İrvalı, Cafer Canlı, Turgut Erdem ve Öztin Akgüç gibi isimlerin de katıldığı lokaldeki toplantıda 5 Mayıs günü meydana gelecek olan 555-K hakkında istişarelerde bulunulmuştur. Müzakerelerde eylemin Kızılay'ın tam olarak neresinden ve kimler tarafından harekete geçirileceğinin muğlak bir konu olduğu üzerinde fikir birliğine varılmıştır. Bu nedenle de gösterileri başlatan olmazsa grupları harekete geçirerek eylemi başlatma kararı alınmıştır.²⁸⁸

İstanbul ve Ankara'da gerçekleşen 28-29 Nisan olaylarında Plevne Marşı'ndan esinlenilerek bir marş söylenmiştir. Plevne Marşı'nın sözleri değiştirilerek hazırlanan marşta, melodi aynı kalmıştır. Eylemciler, “*Olur mu böyle olur mu? Kardeş kardeşi*

---

²⁸⁴ T. C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı bünyesindeki Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi'nde Tahkikat Encümeni ile ilgili zengin bir koleksiyon bulunmaktadır. bkz: T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 960/1, Fon Kodu: 10-9-0-0, Yer No: 4-11-1; T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 960/1, Fon Kodu: 10-9-0-0, Yer No: 4-11-2; T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 960/1, Fon Kodu: 10-9-0-0, Yer No: 4-12-1; T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 966/1, Fon Kodu: 10-9-0-0, Yer No: 361-1105-5.

²⁸⁵ Yetim, “*Ulus ve Zafer gazetelerinin karşılaştırmalı incelemesi (1957-1960)*”, s. 157-158; Cem Eroğul, *Demokrat Parti, “Tarihi ve İdeolojisi”*, İmge Kitabevi, Ankara, 1990, s. 158.

²⁸⁶ İkrâm Bağcı, “Sivil İtaatsizlik Eylemi İle Gelecekler!”, *Star*, 18 Ekim 2015; Sivil itaatsizlik kavramı ile ilgili bkz: Mevlüt Uyanık, *Sivil İtaatsizlik Eylemleri ve Dini Değerler*, Elis Yayınları, Ankara, 2010, s. 123-125.

²⁸⁷ Ayşe Asker, *Askeri Darbeye Doğru, “Demokrat Parti'nin Tahkikat Komisyonu Girişimi”*, İmge Kitabevi, Ankara, 2013, s. 27-536.

²⁸⁸ Öymen, *Umutlar ve İdamlar*, s. 26-30.

vurur mu?” sözlerini Plevne Marşı'nın melodisi eşliğinde slogan atmışlardır.²⁸⁹ Öymen ve arkadaşları da 555-K gösterilerinde aynı sözleri kullanma kararına varmışlardır.²⁹⁰

5 Mayıs günü Öymen ve arkadaşları, saat: 17.00'da “Kızılay Meydanı'nda (...) Meydana, Cebeci tarafından, Ziya Gökalp Caddesi'nin sağ kaldırımından yürüyerek gelirken, kaldırımın Atatürk Bulvarı'nın kaldırımıyla birleştiği köşe(de)” buluşmuşlardır. Öymen, Kızılay Meydanı'na ilk vardığı andaki izlenimlerini “Bulvar bölgesi, diğer günlerden daha kalabalıktı Fakat hiçbir yerde (...) bir yoğunluk yoktu. Meydana gelmiş olan veya oradan geçmekte olan insanlar, dağınık bir görüntü veriyorlardı. Yer yer gruplaşmalar da vardı. Ama grupların içinde olanlar da, birbirleriyle ilgisiz gibiydiler. Rastlantısal olarak yan yana gelmiş gibi görünüyorlardı” şeklinde aktarmaktadır. Bir süre sonra Öymen ve arkadaşları etraftaki gruplarda gösteri hazırlığı gibi bir durum sezmedikleri için, saat 17.30 dolaylarında eylemi başlatmıştır. Öymen, “Bugün, 50 küsur yıl sonra, o günkü halimizi, bugünmiş gibi hatırlıyorum. Hepimiz heyecanlıydık” ifadelerini kullandığı 555-K'nın gelişim seyrini “hepimiz yan yana gelip kol kola girdik. Islıkla Gazi Osman Paşa melodisine ses vermeye çalıştık. Yürümeye başladık (...) ıslık çalarak... Kızılay'daki buluşma noktamızdan, bulvar boyunca aşağıya, Zafer Meydanı'na doğru... Sakarya kavşağını geçtikten sonra da ıslığı bırakıp marşı söylemeye başladık (...) Önümüzde yürüyen insanlar, biz onlara yaklaştıkça, hemen kenara çekiliyorlar (...) biz geçtikten sonra onların bir kısmı da bize katılıyordu. Yanımızdan veya arkamızdan yürümeye başlıyorlardı (...) Bulvarın (...) Tuna Caddesi'ne sapılan yerine gelince, başımı çevirip arkaya baktım: Arkamızda çok büyük bir topluluk oluşmuştu” şeklinde tasvir etmektedir. O gün Kızılay'da buluşan insanlar, Öymen ve arkadaşlarının yürüyüşlerini “başlangıç çağrısı” olarak algılamışlardır. Yürüyüş ilerledikçe; DP'ye bağlı bazı örgüt binalarının bulunduğu yerlerde polislerle karşılaşmıştır. Pan Amerika Hava Yolları'na ait bir ofisin bulunduğu noktada İstiklal Marşı okunmuştur. Zafer Meydanı'na doğru gidildiği sırada, yürüyüşü Kızılay Meydanı yönüne geri çevirmişlerdir. Bu sırada Öymen ve arkadaşları kortejin arkasında kalmıştır. Daha önce en arkada bulunanlar, önde kalmışlardır. Böylece

---

²⁸⁹ Serdar Şahinkaya, “29 Nisan 1960'da Siyasal Bilgiler Fakültesi ve Adım Adım 27 Mayıs”, *Mülkiye Dergisi*, C. 34, S. 267, 2010, ss. 97-109.

²⁹⁰ Öymen, *Umutlar ve İdamlar*, s. 30-32.

yürüyüşün seyri onların kontrolüne geçmiştir. Bu esnada öndeki gruplara polis müdahalesi başlamıştır. Polislerin olaylara el atmasıyla birlikte bazı göstericiler dağılmaya başlamıştır. Bu nedenle Öymen ve arkadaşları da polise yakalanmamak için farklı yönlere dağılarak olay yerinden ayrılmışlardır.²⁹¹ Eylem, aynı gün akşam saat: 20.00'a kadar devam etmiştir.²⁹²

Mehmet Altan Öymen, 555-K eylemine katılma nedenini “*demokrasimizin (...) yasaklı-tehlikeli bir diktatörlüğe dönüşmesini önlemeye çalışmak*” olarak açıklamaktadır. Bu olaylardan ötürü Öymen, ifadeye çağırılmıştır. Daha sonra da konuyla ilgili takipsizlik kararı verilmiştir.²⁹³

555-K eylemi nedeniyle Adnan Menderes de Kızılay'da bulunmuştur.²⁹⁴ Menderes'in eylem bölgesinde yer alma sebebi “*Belagatinin, ikna yeteneğinin düğümü çözeceğine*”²⁹⁵ inanmasıdır. Ancak Menderes'in orada olduğu sırada olaylar pek de düşündüğü gibi gelişmemiştir. Göstericilerden bazıları Menderes'i tartaklamıştır. Bazı çevrelere göre, Menderes'i tartaklayanlar arasında Öymen de vardır.²⁹⁶ Konuyla ilgili Öymen ise “*Bizim yaptığımız 555-K'yi başlatmaktı. Biz bunu başardık. Başarıldıktan sonra polisle karşı karşıya geldik. Polise de teslim olmadık. Yavaş yavaş oradan ayrıldık. Hikmet Çetin ile bu konuyu telefonda görüşmüştüm. Bana o sırada orada olduğunu ve Menderes'in yakasına yapışma gibi bir hadise olmadığını söyledi. Zaten zabıtlarda da (Yassıada Zabıtları) böyle bir hadise yer almıyor. Emniyet mensupları bile insanların sadece bağırdığını söylüyorlar. O sırada öyle bir şey görmedik*”²⁹⁷ düşüncesini paylaşmaktadır. Menderes'in 555-K eylemi esnasında Kızılay'da olması büyük bir cesaret örneği olarak değerlendirilmektedir.²⁹⁸

Kızılay'daki olaylardan dolayı; Menderes, Gazeteci Emin Karakuş'un²⁹⁹ aracına polisler tarafından bindirilerek bölgeden uzaklaştırılmıştır. Menderes yolda araçtan

---

²⁹¹ *age*, s. 32-37.

²⁹² Yetim, “*Ulus ve Zafer Gazetelerinin Karşılaştırmalı İncelemesi (1957-1960)*”, s. 157.

²⁹³ Öymen, *Umutlar ve İdamlar*, s. 53-114.

²⁹⁴ Hasan Pulur, “555 K”, *Milliyet*, 18 Mayıs 2014.

²⁹⁵ Avni Özgürel, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e İktidar Oyunu*, Ketebe Yayınları, İstanbul, 2018, s. 255.

²⁹⁶ Cahit Kayra, *'38 Kuşağı, "Cumhuriyet'le Yetişenler"*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2012, s. 207.

²⁹⁷ Mehmet Altan Öymen ile 10 Mayıs 2019 Tarihinde Yapılan Röportaj, bkz: Ek-VI, s. 278.

²⁹⁸ Rasim Cinisli, *Bir Devrin Hafızası*, Doğan Kitap, İstanbul, 2017, s. 78.

²⁹⁹ Gazeteci Emin Karakuş, 555-K eylemi ile ilgili izlenimlerini *40 Yıllık Bir Gazeteci Gözü İle İşte Ankara* adlı eserinde aktarmaktadır. bkz: Emin Karakuş, *40 Yıllık Bir Gazeteci Gözü İle İşte Ankara*, Hürriyet Yayınları, İstanbul, 1977.

inerek olay yerine geri dönmek istediye de polisler tarafından engellenmiştir.³⁰⁰ Gösteriler sonrası Menderes'in konumu ile ilgili değerlendirmede bulunan Başbakan Özel Kalem Müdürü Ercüment Yavuzalp "*Menderes (...) ikinci plana düşmüştü*"³⁰¹ ifadelerini kullanmıştır.

Menderes, İstanbul ve Ankara'da meydana gelen olaylar nedeniyle, DP teşkilatlarına bir tamim göndermiştir. Şevket Süreyya Aydemir, özellikle 555-K parolalı gösteriler hususunda "*hükümeti biraz ürkütmüştür*" yorumunu ileri sürmüştür.³⁰² 7 Mayıs 1960 tarihli 3671 sayılı tamimde, İstanbul ve Ankara'da vuku bulan eylemlerin gençlik olayları gibi lanse edilmeye çalışıldığını fakat gerçekte CHP tarafından planlı ve organize bir şekilde gerçekleştiği açıklanmıştır. Menderes, hadiselerin kaynağı olarak gördüğü CHP'nin, kendilerine yönelik isyan ve darbe girişimi yaptığı iddiasında bulunmuştur.³⁰³

555-K eyleminden sonra ülkede gerilimler tırmanmaya devam etmiştir. 7 Mayıs 1960 tarihinde Adana İncirlik Üssü'nden havalanan bir Amerikan U2 uçağı Sovyetler Birliği üzerinde düşürülmüştür. CIA ajanı olduğu belirtilen pilotun esir alınması "*Soğuk Savaş rüzgârları*" estirmiştir. TBMM'de 9 Mayıs günü, ABD ile "*ikili anlaşma*" imzalanmıştır. CHP'li milletvekilleri oturuma katılmamıştır. Menderes, 15 Mayıs'ta yaptığı bir konuşmada; ülkedeki kaos ortamının sorumlusu olarak CHP'yi göstermiştir. Ankara ve İstanbul'daki gençlik olayları bu zaman zarfında sürmüştür. 21 Mayıs'ta Harp Okulu öğrencileri Ankara'da yürüyüş gerçekleştirmiştir. Menderes, 25 Mayıs günü Eskişehir'e gitmiştir. Başbakan yaptığı açıklamada; Tahkikat Encümeni'nin görevini tamamladığını ifade etmiştir. Aynı gün TBMM tartışmalı bir şekilde tatile girmiştir.³⁰⁴

CHP Lideri İsmet İnönü ve iktidar partisi camiasında saygın kişiliğiyle bilinen³⁰⁵ Ord. Prof. Dr. Ali Fuat Başgil gibi isimler DP'lilere müdahale olabileceği yönünde

---

³⁰⁰ Öymen, *Umutlar ve İdamlar*, s. 41-46.

³⁰¹ Mehmet Ali Birand vd., *Demirkırat Bir Demokrasinin Doğuşu*, Doğan Kitap, İstanbul, 1991, s. 121.

³⁰² Şevket Süreyya Aydemir, *Menderes'in Dramı?*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2017, s. 395.

³⁰³ Demir, *age*, s. 373-374.

³⁰⁴ Öymen, ... *Ve İhtilal*, s. 742-744.

³⁰⁵ Tanıl Bora, *Cereyanlar, "Türkiye'de Siyasi İdeolojiler"*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017, s. 531.

telkinlerde bulunmuşlardır.³⁰⁶ DP ise bu uyarılara kulak kapatmayı tercih etmiştir. Harp Okulu öğrencilerinin 21 Mayıs'ta yaptığı yürüyüşe yönelik herhangi bir yaptırım olmaması; ordu çevresince Hükümet'in acziyeti olarak algılanmıştır.³⁰⁷

1960 yılının Nisan ve Mayıs aylarında gerçekleşen olaylar bir darbeye sonuçlanmıştır. 27 Mayıs 1960 tarihinde 27 Mayıs, 27 Mayıs Darbesi, 27 Mayıs Askeri Müdahalesi ya da 27 Mayıs İhtilali olarak literatüre geçen hadise vuku bulmuştur. 27 Mayıs, cumhuriyet tarihinde gerçekleşen ilk askeri müdahaledir.

Mehmet Altan Öymen, 27 Mayıs 1960 tarihinde meydana gelen ordu müdahalesini “27 Mayıs Darbesi, Menderes iktidarının hatalarının sonucudur. Darbe teorik olarak tasvip edilemez ama iktidar, basına ve hâkim teminatına karşı geliyordu (...) A. Emin Yalman ve Hüseyin Cahit (...) gibi insanlar hapse atılmıştı. Yazı işleri müdürlerine dava açılıyordu. Bir kişinin yolsuzluk yaptığı ispatlansa bile hakaret ettiniz diye basın mensupları ceza alıyordu. İspat hakkınız yoktu (...) Ulus ve Halkçı gazetesinde bazı dönemlerde yazı işleri müdürlüğü yaptım. O zamanlar sorumlu müdür de yazı işleri müdürleriydi. Bir defasında 10 ay hapis cezası aldık. Birkaç defa 1-2 aylık cezalar aldık. Bir kısmı Yargıtay'dan döndü. 27 Mayıs sonrasında af sayesinde birçoğundan kurtulduk”³⁰⁸ şeklinde değerlendirmektedir.

Mehmet Altan Öymen, 27 Mayıs sürecinde yedek subay olarak askerlik yapmaktadır. Öymen, darbe olduğunu sabaha karşı saat beş sularında evinde öğrenmiştir. O andaki ilk izlenimlerini “Tüm apartman ayakta... Bazılarının kapısı açık. Yukarı katlardan sesler geliyor. Kapıdan kapıya konuşanların sesleri... Herkes

---

³⁰⁶ İsmet İnönü: “Eğer insan hakları yürütülmez, vatandaş hakları zorlanırsa, baskı rejimi kurulursa ihtilal behemehal [muhakkak] olur. Beni dinleyin... Böyle bir ihtilal dışımızda, bizimle münasebeti olmayanlar tarafından yapılacaktır. Biz demokratik rejim dedik, demokratik rejim kurulmuştur. Bu demokratik rejim istikametinden ayrılıp baskı rejimi haline götürmek tehlikeli bir şeydir. Bu yolda devam ederseniz, ben de sizi kurtaramam” açıklamasını yapmıştır. bkz: Metin Heper, İsmet İnönü, “Yeni Bir Yorum Denemesi”, Çeviren: Sermet Yalçın, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1999, s. 186; Ankara ve İstanbul'da çıkan olaylar nedeniyle Ord. Prof. Dr. Ali Fuat Başgil, Hükümet tarafından Ankara'ya çağırılmıştır. 29 Nisan 1960 tarihinde bir toplantı gerçekleştirilerek Başgil'in görüşleri alınmıştır. Başgil, mevcut hükümetin istifa etmesi ve muhalefetin de içerisinde bulunacağı yeni bir kabine teşkil edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Başgil, yeni kurulacak koalisyon hükümetinin ülke tansiyonunu düşüreceği kanısındadır. bkz: Aydemir, *Menderes'in Dramı?*, s. 376-380; Demir, *age*, s. 372-373; Atiye Emiroğlu, “27 Mayıs 1960 İhtilali ve Demokrat Parti'nin Tasfiyesi”, *Selçuk Üniversitesi Kadınhanı Faik İçil Meslek Yüksekokulu Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, Yıl 1, S. 1, Mayıs 2011, ss. 15-16; Ord. Prof. Dr. Ali Fuat Başgil'in *Hatıraları*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1990, s. 72-75; Uyar, *Demokrat Parti İktidarında CHP*, s. 354.

³⁰⁷ Kaynar, *Türkiye'nin 1960'lı Yılları*, s. 83.

³⁰⁸ Esendir, *age*, s. 398.

birbirine bir şeyler söylüyor... Bir de radyo sesleri işitiliyor. Belli ki herkesin radyosu da açık. Yukarı katlardan bir komşu çocuğu hızla aşağı inerken bağıyor: İhtilal, ihtilal...” şeklinde aktarmaktadır. Darbeyi gerçekleştirenler asayişini sağlayabilmek adına sokağa çıkma yasağı ilan etmişlerdir. Ancak Öymen o sırada yedek subay olduğu için bu yasağa uymakla yükümlü değildi. Öymen, evden dışarı çıktıktan sonraki gözlemlerini “mahalledeki tüm apartmanların önüne insanlar çıkmıştı... Sevinçliyidiler... Önlerinden geçerken (...) sevgi gösterisi yapıyorlardı (...) Türk ordusu çok yaşa diye slogan atıyorlardı” şeklinde ifade etmektedir.³⁰⁹

27 Mayıs kimilerine göre; antidemokratik uygulamalarıyla kontrolden çıkmış bir hükümete karşı demokrasi ve özgürlükler adına yapılan haklı bir girişimdir. Kimilerine göre ise; halkın verdiği oylarla iktidara gelmiş, anayasal olarak meşru bir hükümeti deviren demokrasiye aykırı bir harekettir.³¹⁰ 27 Mayıs, cumhuriyet tarihinde, kendisinden sonra gerçekleşecek olan darbelerin önünü açmıştır. 27 Mayıs'ın gerçekleşmemesi durumunda 1960 yılı sonbaharında genel seçimlere gidileceği yönünde görüş bildirenler vardır.³¹¹ Uyar'a göre müdahalenin gerçekleşmemesi durumunda; eşit şartlarda, serbest ve dürüst bir şekilde yapılacak ilk genel seçimlerde CHP'nin iktidara gelmesi muhtemeldi.³¹²

27 Mayıs'ı gerçekleştirenler; 1950'li yılların ortalarından itibaren örgütlenmeye başlayan bir grup düşük rütbeli subaydır. Bu yapılanma; İttihatçılara benzer bir şekilde teşkilatlanmıştır. Oluşum üyeleri, kendilerini -askeri okullardan itibaren yetişme tarzları gereği- “Atatürkçü ve vatansever” olarak nitelendirmektedir. Atatürk cumhuriyetini “tehlkede görerek” harekete geçen darbecilerin amacı; cumhuriyet rejimini Atatürk'ün bıraktığı yerden daha ileriye taşımak ve cumhuriyetin kurucu ideolojisiyle çelişen unsurları etkisiz hale getirmektir.³¹³ Burada, Cumhuriyet Türkiye'sinin, siyasal bir proje olmaktan ziyade, sosyal ve kültürel bir proje olarak

---

³⁰⁹ Öymen, ...*Ve İhtilal*, s. 18-28.

³¹⁰ İnan ve Haytoğlu, *age*, s. 122.

³¹¹ Tekin Erer, *Yassıada ve Sonrası*, “İki Cilt Bir Arada”, Yeni Matbaa, İstanbul, 1965, s. 110-112; Tekin Erer, *Türkiye’de Parti Kavgaaları*, Ticaret Postası Matbaası, İstanbul, 1963, s. 9; Feroz Ahmad ve Bedia Turgay Ahmad, *Türkiye’de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi*, “1945-1971”, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1976, s. 206.

³¹² Uyar, *Demokrat Parti İktidarında CHP*, s. 356; Hakkı Uyar, *Topraktan Parlamenta Muammer Erten*, Boyut Yayıncılık, İstanbul, 2010, s. 11.

³¹³ Kaynar, *Türkiye'nin 1960'lı Yılları*, s. 102-159; Özgürel, *age*, s. 248-276.

dizayn edilmesi ve dolayısıyla toplumsal modernizasyon hedeflerinin³¹⁴ bir tezahürü büyük rol oynamıştır.

Erol Toy, İsmet İnönü ile ilgili “*olaylara kişisel isteği yerine, sağlam bir kurmay mantığıyla kendi yapısı içinde irdelemeyi bilen ender politikacılardan biriydi. Benden yana bana karşı gibi tutumlar yerine, olay nedir? nasıl yıpratılır? nasıl istediğim noktaya getirilir? diye bakardı. Bunu yapabildiği için de, soluklu, güçlü ve egemen konuma geçmeyi bilirdi*”³¹⁵ değerlendirmesini yapmıştır. Buradan hareketle İnönü, müdahaleden birkaç gün sonra basın toplantısı düzenlemiştir. İnönü basın mensuplarına verdiği demeçte; darbeyle herhangi bir ilişkisi olmadığını açıklamıştır.³¹⁶ Kısa bir süre sonra ise parti örgütüne tamim göndererek, demokratik bir rejime geçme açısından müdahaleyi desteklediğini belirtmiştir.³¹⁷

27 Mayıs’ı yapan kadro, darbeyi çok büyük bir devrim olarak yorumlamıştır. Meşrutiyet ve Cumhuriyet’in ilanı gibi olaylara eş tutmuşlardır. Hatta öyle büyük bir devrim olarak tasavvur etmişlerdir ki, yaptıkları otomobile bile “*devrim*” adını koymuşlardır.³¹⁸

6 Ocak 1961 tarihinde Kurucu Meclis teşkil edilmiştir. Milli Birlik Komitesi ve Temsilciler Meclisi’nden oluşan Kurucu Meclis’in görevi; yeni bir anayasa hazırlayarak yönetimi sivil idarelere teslim etmektedir. Bunun için de Turhan Feyzioğlu ve Enver Ziya Karal öncülüğünde bir anayasa komitesi kurulmuştur.

---

³¹⁴ Fahri Yetim, “Cumhuriyetçi Düşünce ve Türkiye Deneyimi”, *Kuruluşundan 90. Yılına Türkiye Cumhuriyeti Uluslararası Sempozyumu, “23-25 Ekim 2013/Eskişehir”*, C. 2, Yayına Hazırlayan: Arzu Güvenç Saygın, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2016, ss. 1117; Fahri Yetim, *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Türk Düşüncesinde Arayışlar*, Tezkire Yayıncılık, İstanbul, 2017, s. 76.

³¹⁵ Erol Toy, *Aydınımız İnsanımız Devletimiz*, Matbaa ’81, (basım yeri belirtilmemiş), 1982, s. 76.

³¹⁶ *Cumhuriyet*, 2 Haziran 1960, s. 1; *Milliyet*, 2 Haziran 1960, s. 1-5; Metin Toker, İnönü’nün askeri müdahalede herhangi bir rolünün bulunmadığını aktarmaktadır. bkz: Metin Toker, *İsmet Paşayla 10 Yıl, “1957-1960”*, C. 2, Akis Yayınları, Ankara, 1966, s. 248; Metin Toker, *İsmet Paşayla 10 Yıl, “1960-1961”*, C. 3, Akis Yayınları, Ankara, 1967, s. 7; Metin Toker, *Demokrasimizin İsmet Paşa’lı Yılları 1944-1973, “Demokrasiden Darbeye 1957-1960”*, C. 4, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1991, s. 11-12; Metin Toker, *Demokrasimizin İsmet Paşa’lı Yılları 1944-1973, “Yarı Silahlı, Yarı Külahlı Bir Ara Rejim 1960-1961”*, C. 5, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1991, s. 11.

³¹⁷ *Cumhuriyet*, 22 Haziran 1960, s. 1; *Milliyet*, 22 Haziran 1960, s. 1-5.

³¹⁸ Kaynar, *Türkiye’nin 1960’lı Yılları*, s. 52.

3.3. Mehmet Altan Öymen'in Kurucu Meclis Üyeliği ve Faaliyetleri

Kurucu Meclis formülü, demokratik rejimlerde anayasa yapımı veya değiştirilmesinde kullanılan yöntemlerden bir tanesidir. Yerleşik Batı demokrasilerinde, bu usul oldukça az kullanılmaktadır. Batılı rejimlerde, anayasa meydana getirilmesi ya da değiştirilmesi gibi durumlarda, genellikle parlamento harekete geçmektedir. Olağanüstü koşullarda da -1949 Almanya, 1947 İtalya, 1946 ve 1958 Fransa örneklerinde olduğu gibi- kurucu meclis faktörü devreye girmekte fakat bu meclisler yine genel seçim ve siyasi partilerin temsili esasına dayanmaktadır.³¹⁹

Türkiye'de 1950'li yılların sonlarına doğru DP iktidarının giderek otoriterleşen yönetim anlayışı ve buna mukabil CHP'nin artan muhalefeti ülkeyi darbe sürecine sokan en önemli etmenlerdendir.³²⁰ Funda Şenol Cantek, bu süreci "*Bayar, Menderes ve arkadaşları, elliler boyunca giderek sertleşip ceberrutlaştılar. Adeta ikinci bir tek parti dönemi yaşandı (...) otoriterlik dozu artan hükümetle mücadele demokrasi, hukuk ve mantık sınırları dahilinde gerçekleştirilemez haldeydi*" cümleleriyle anlatmaktadır. Ülke içindeki artan gerginliğin yanı sıra, iktidar partisinin Said-i Nursi gibi tarikatçıları desteklemesi, dine yönelik yaklaşımları ve Menderes'in "*Siz isterseniz hilafeti bile geri getirebilirsiniz*"³²¹ sözü, ordu çevrelerince "*irticai tehlike*" olarak algılanmıştır.³²²

Ordu, tarihsel süreç içerisinde, hiçbir zaman sadece ülkeyi dışarıya karşı savunmaya odaklanmamış, aynı zamanda mevcut rejimin devamlılığını sağlamak gibi bir misyon sahibi olmuştur. Yani Silahlı Kuvvetler, cumhuriyet rejiminin bekası adına bir nevi kaygı duymakta ve kendisini düzenin hamisi olarak görmektedir. Köklü "*Kemalist*" geleneklere sıkı sıkıya bağlı olması hasebiyle ordu, Tek Parti döneminde

---

³¹⁹ Taha Parla, *Türkiye'nin Siyasal Rejimi, "1980-1989"*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s. 39-50; Suna Kili, *27 Mayıs 1960 Devrimi Kurucu Meclis ve 1961 Anayasası*, Boyut Kitapları, İstanbul, 1998, s. 19-21.

³²⁰ Caner Erdoğan, *age*, s. 41-43.

³²¹ Taha Akyol, "Medyatik Demokrasi", *Hürriyet*, 14 Mart 2013; Esra Keloğlu İşler, "Demokrat Parti'nin Halkla İlişkileri Üzerine Bir İnceleme", *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, S. 24, Kış-Bahar 2007, ss. 120; Resul Babaoğlu, "Altan Öymen Ve İhtilal", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Tarihi ÇTTAD*, XV/30, Bahar 2015, ss. 372.

³²² Kaynar, *Türkiye'nin 1960'lı Yılları*, s. 759-760; Yonca Anzerlioğlu vd., *80. Yılında Türkiye Cumhuriyeti ve Demokrasi*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2004, s. III.

bu “*anksiyetesini*” pek hissettirme gereği duymamıştır. İktidarın el değiştirmesi ile birlikte, ordunun bu hassasiyeti tetiklenmiştir.³²³

Ordu müdahalesi gerçekleşmeden kısa bir süre önce, siyasi etkinlikleri ile tanınan bazı eski paşa ve subaylar İnönü ile bir görüşme yapmıştır. Temasın darbeye ilgili olduğu düşünülmektedir. Müdahaleyi hazırlayan kadronun İnönü’den –açıktan bir destek vermemekle birlikte-³²⁴ “*İhtiyaç duyduğunda milletin gözü kulağı size döner*” mesajı aldığı ileri sürülmektedir.³²⁵

27 Mayıs 1960 günü askeri müdahale gerçekleşmiştir. Darbe, ordunun “*cumhuriyet rejimini koruma ve kollama*” vazifesinin bir tezahürü olarak ortaya çıkmıştır.³²⁶ 2771 sayılı Ordu Dâhili Hizmet Kanunu’nun 34. maddesini dayanak gösteren darbeciler,³²⁷ müdahalenin demokrasiyi kurtarmak adına elzem olduğunu savunmuşlardır.³²⁸ 27 Mayıs’ı yapanlar, demokratik anayasal düzene geçileceğinin sözünü vermişlerdir.³²⁹ Uluslararası kamuoyuna da güvence sağlamışlardır.³³⁰

Askeri okullarda, Silahlı Kuvvetler personeli eğitilirken yoğun bir “*Atatürkçülük*” dersine tabi tutulmaktadır. Bu nedenle askerler, kendilerini sürekli devletin bekasını koruma ve sağlama yönünde refleksif tavır takınmaktadır. Buradan hareketle, karşılaşılan her problemin çözümünde “*Atatürkçü ya da Kemalist ideoloji*” tek ve

---

³²³ Sina Akşin vd., *Türkiye Tarihi*, “*Çağdaş Türkiye 1908-1980*”, C. 4, Cem Yayınevi, İzmir, 2018, s. 315-323; Ahmet İnel ve Ali Bayramoğlu, *Bir Zümre, Bir Parti Türkiye’de Ordu*, Birikim Kitapları, İstanbul, 2017, s. 135.

³²⁴ Yalçın Küçük, *Türkiye Üzerine Tezler*, “*1908-1998*”, C. 3, Tekin Yayınevi, Ankara, 1986, s. 37.

³²⁵ Ümit Özdağ, *Menderes Döneminde Ordu-Siyaset İlişkileri ve 27 Mayıs İhtilali*, Boyut Yayınları, İstanbul, 1997, s. 137-144.

³²⁶ Tanju Tosun, *Türk Parti Sisteminde Merkez Sağ ve Merkez Solda Parçalanma*, Boyut Kitapları, İstanbul, 1999, s. 87-88.

³²⁷ Vural Savaş, *Yüce Divan Dosyası*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2009, s. 154; Vural Savaş, *Hukuk (!) İle Aldatmak*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2008, s. 43; Mehmet Ali Birand, *Emret Komutanım*, Milliyet Yayınları, 1987, s. 572.

³²⁸ Kemal H. Karpat, *Türk Siyasi Tarihi*, “*Siyasal Sistemin Evrimi*”, Timaş Yayınları, İstanbul, 2011, s. 200-201; Karpat, *Osmanlı’dan Günümüze Asker ve Siyaset*, s. 242.

³²⁹ Bahri Savcı, “Yeni Bir Anayasa Rejimine Doğru Gelişmeler”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C. 16, S. 1, 1961, ss. 82; Buna karşın darbecilerin başlangıçta plansız hareket ettiğini savunan ve Kurucu Meclis fikrinin sonradan geliştiğini iddia eden görüşler de vardır. bkz: Şevket Süreyya Aydemir, *İkinci Adam*, “*1950-1964*”, C. 3, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2011, s. 505-507; İsmail H. Pekin ve Ahmet Yavuz, *Osmanlı’dan Günümüze Sivil Asker İlişkileri*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2014, s. 197.

³³⁰ Yalçın Küçük, *Türkiye Üzerine Tezler*, “*1908-1978*”, C. 2, Tekin Yayınevi, Ankara, 1984, s. 535-536.

değişmez çözüm kaynağı olarak görülmektedir.³³¹ Bu nedenle 27 Mayıs'ta “Atatürkçülük” fikriyatı ön plana çıkarılmıştır.

Düşük rütbeli subaylar tarafından yapılan 27 Mayıs, bu yönüyle ordu hiyerarşisine aykırı bir şekilde gerçekleşmiştir. 1960 Darbesi, ordu içerisindeki piramit sistemini bozarak baş aşağı çevirmiştir. 9251 binbaşı, yarbay ve albay rütbesindeki subaya karşın teğmen, üsteğmen ve yüzbaşılardan sayısı beş bin civarındadır. Bu subayların 2660 tanesinin albay olduğu göz önünde bulundurulduğunda, ordu içerisindeki hiyerarşinin sayısal uyumsuzluğu bariz bir şekilde dikkat çekmektedir. 27 Mayıs'ı yapanlar, söz konusu piramidi düzeltmek amacıyla, terfi, tayin ve emir komuta zincirini kontrol altında tutmuşlardır.³³² Feroz Ahmad, buradan hareketle “27 Mayıs askeri müdahalesi Türkiye’de kendi türünün sonuncusuydu. Bu darbe, küçük rütbeli subaylar tarafından yüksek komuta kademelerine karşı gerçekleştirilmiştir”³³³ değerlendirmesini yapmıştır.

27 Mayıs ile ordunun devlet aygıtı içerisindeki konumu değişikliğe uğramıştır. Silahlı Kuvvetler, daha önce anayasal mekanizmada, ülke güvenliği ve savunması ile ilgili konulardan sorumluyken; darbeyle birlikte, sisteme ağırlığını koyarak ülkenin yönetim ve idaresini üstlenmiştir.³³⁴

Osmanlı'nın modernleşme sürecinden itibaren ordu, ilerici hamlelerin öncüsü olmuştur. Cumhuriyet Türkiye'sinin kurucu kuşağını askerler teşkil etmiştir. Atatürk'ün askerlere ve askerlik mesleğinin faziletlerine yönelik çok sayıda olumlu sözü bulunmaktadır.³³⁵ Türkiye, Meşrutiyet'ten 1980'li yılların sonlarına³³⁶ kadar

---

³³¹ Metin Öztürk, *Ordu ve Politika*, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1993, s. 101-103.

³³² İnel ve Bayramoğlu, *age*, s. 75-77; Seydi Çelik, *Osmanlı'dan Günümüze Devlet ve Asker*, “Askeri Bürokrasinin Sistem İçindeki Yeri”, Salyangoz Yayınları, İstanbul, 2008, s. 147.

³³³ Feroz Ahmad, *Modern Türkiye'nin Oluşumu*, Çeviren: Yavuz Alogan, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2012, s. 20.

³³⁴ Çelik, *age*, s. 147.

³³⁵ Atatürk'ün konu ile ilgili örnek teşkil edebilecek bazı söz, görüş ve düşünceleri için bkz: Arı İnan, *Düşünceleriyle Atatürk*, Sadeleştiren: İsmet Parmaksızoğlu, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1991, s. 97-104; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2006, s. 160-161; Mehmet Evsile, *Atatürk'ün Söylev ve Demeçlerinin Konular İndeksi*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1999, s. 8; Enver Ziya Karal, *Atatürk'ten Düşünceler*, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1991, s. 151-168; Kâzım Öztürk, *Atatürk'ün TBMM Açık ve Gizli Oturumlarındaki Konuşmaları*, C. 1, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992, s. 432-439; Kâzım Öztürk, *Atatürk'ün TBMM Açık ve Gizli Oturumlarındaki Konuşmaları*, C. 2, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992, s. 767-792.

³³⁶ William Hale, *Türkiye’de Ordu ve Siyaset*, “1789’dan Günümüze”, Çeviren: Ahmet Fethi, Hil Yayın, İstanbul, 1996, s. 58-60.

“açık veya örtülü bir şekilde” askerler tarafından yönetilmiştir. Bu süre zarfında ordu, çok sayıda uzman personel yetiştirerek eğitim, ulaştırma ve haberleşme gibi alanlarda kalkınmayı sağlamıştır. Silahlı Kuvvetler, Türk halkı için her zaman okul ve sanat ocağı vazifesi görmüştür. Ayrıca Kurtuluş Savaşı vb. kahramanlıklar da halk tabanında göz önünde bulundurulduğunda ordu hep güvenilir bir kurum olma özelliği taşımıştır.³³⁷ Bu nedenle her ne kadar Menderes “Benim arkamda millet var...”³³⁸ söylemini kullanmış olsa da, askeri müdahale halk tarafından tepkiyle karşılanmamıştır.

27 Mayıs’ı yapanlar, darbeden kısa bir süre sonra 1924 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’nu baz alarak, Milli Birlik Komitesi, Devlet Başkanı ve Bakanlar Kurulu’nun yetki, işleyiş ve görev tanımlarını yaptığı bir yasa metni oluşturmuşlardır. Kurucu Meclis faaliyete geçene dek, bu kanunlar yürürlükte kalmıştır.³³⁹ Buna göre; Devlet Başkanı, Başbakan ve Milli Savunma Bakanı Cemal Gürsel; Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Emin Fahri (Fahrettin) Özdilek olmuştur.³⁴⁰

Darbeciler, İstanbul’dan askeri bir uçakla Sıddık Sami Onar, Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, İsmet Giritli, Naci Şensoy, Hüseyin Nail Kubalı, Tarık Zafer Tunaya ve Ragıp Sarıca’yı Ankara’ya getirmişlerdir. Muammer Aksoy, Bahri Savcı ve İlhan Arsel’in de Ankara’dan katılması neticesinde Anayasa hazırlamak üzere bir komisyon teşkil edilmiştir. Sıddık Sami Onar’ın başkanlığa getirildiği profesörlerden oluşan komisyon, “Onar Komisyonu” olarak da nitelendirilmektedir.³⁴¹ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, anayasa çalışmalarında görev alan profesörler ve heyet ile ilgili “memleketin en yetkili hukuk profesörlerinden bileşik bir ilim heyeti...”³⁴² değerlendirmesinde bulunmuştur.

---

³³⁷ Öztürk, *Ordu ve Politika*, s. 121-124.

³³⁸ Ali Fuad Başgil, *27 Mayıs İhtilali ve Sebepleri*, “Görüp Yaşadıklarım”, Çeviren: Cemal Aydın, Yağmur Yayınları, İstanbul, 2006, s. 165.

³³⁹ Seçil Karal Akgün, *27 Mayıs*, “Bir İhtilal, Bir Devrim, Bir Anayasa”, ODTÜ Yayıncılık, Ankara, 2009, s. 114; Ergun Özbudun, *Türkiye’de Demokratikleşme Süreci*, “Anayasa Yapımı ve Anayasa Yargısı”, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2014, s. 131-134.

³⁴⁰ Cemil Koçak, *27 Mayıs Bakanlar Kurulu Tutanakları*, “2 Haziran 1960-6 Ocak 1961”, C. 1, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2010, s. 87-88.

³⁴¹ Server Feridun, *Anayasalar ve Siyasal Belgeler*, Büyük Kervan Matbaası, İstanbul, 1962, s. 65-66; Server Tanilli, *Anayasalar ve Siyasal Belgeler*, Cem Yayınevi, İstanbul, 1976, s. 87; Şükrü Karatepe, *Darbeler, Anayasalar ve Modernleşme*, İz Yayıncılık, İstanbul, 1999, s. 221.

³⁴² Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Politikada 45 Yıl*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1984, s. 261.

Komasyon çalışmalarıyla oluşturulacak anayasanın hangi organ tarafından tasdik edileceği ve nasıl yürürlüğe gireceği, Milli Birlik Komitesi'nce tartışma konusu olmuştur. Anayasa Komisyonu, bir kurucu meclis oluşturulması önerisinde bulunmuştur. Milli Birlik Komitesi de anayasanın parlamento onayından geçmesi teklifini kabul etmiştir.³⁴³

Kurucu Meclis'in çalışma yapısını ve teşkilini belirlemek amacıyla bir bilim kurulu meydana getirilmiştir. Süheyl Derbil, İlhan Arsel, Muammer Aksoy ve Bahri Savcı'nın bulunduğu kurula Turhan Feyzioğlu başkanlık etmiştir.³⁴⁴ Konu üzerinde bir dizi çalışma gerçekleştiren kurul, taslak hazırlayarak Milli Birlik Komitesi'ne sunmuştur. Milli Birlik Komitesi de birtakım değişikliklerle Kurucu Meclis'in teşkili hakkındaki kanunu yürürlüğe sokmuştur. 13 Aralık 1960 tarihli 157 sayılı yasaya göre; oluşturulacak meclisin, Temsilciler Meclisi ve Milli Birlik Komitesi yelerinden meydana gelmesine karar verilmiştir. Yasa metninde de *“Türk Milletinin zulme karşı direnme hakkını kullanmak suretiyle onun adına harekete geçen Türk Silahlı Kuvvetlerinin, meşruiyetini kaybetmiş olan idareyi 27 Mayıs 1960 İhtilliyle devirerek, meşru iktidarı emanet ettiği Milli Birlik Komitesiyle, Demokratik Hukuk Devletinin kurulması yolunda ve mevcut şartlara uygun olarak milletin en geniş manasıyla temsili gayesini gözeten ve bu kanun hükümlerine göre kurulacak olan Temsilciler Meclisinden teşekkül eder”* şeklinde tanımlama yapılmıştır.³⁴⁵

Anayasa yapımı ve seçim kanunu hazırlamak Kurucu Meclis'in temel görevi olarak belirlenmiştir. İlgili yasa metninde *“Kurucu Meclis, Demokratik ve Hukuk Devleti esaslarını gerçekleştirip teminat altına alacak olan yeni Anayasa ile yeni Seçim Kanununu en kısa zamanda tamamlayarak en geç 29 Ekim 1961 tarihinde iktidarı yeni seçilecek Türkiye Büyük Millet Meclisine devredinceye kadar yasama yetkisi ile yürütme organını denetleme yetkisini bu kanundaki esaslara göre kullanır”*³⁴⁶ ibaresi yer almaktadır.

³⁴³ İpekçi ve Coşar, *age*, s. 314-315.

³⁴⁴ *Milliyet*, 1 Kasım 1960, s. 1; *Milliyet*, 3 Kasım 1960, s. 14; *Cumhuriyet*, 2 Kasım 1960, s. 1-4; Bedii Faik, *İhtilalciler Arasında Bir Gazeteci*, Dünya Yayınları, İstanbul, 1967, s. 86-137.

³⁴⁵ *Resmi Gazete*, S. 10682, 16 Aralık 1960, s. 2766-2774; Suna Kili ve A. şeref Gözübüyük, *Türk Anayasa Metinleri*, *“Senedi İttifaktan Günümüze”*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, (basım yeri ve tarihi belirtilmemiş), s. 143-155; Taha Parla, *Türkiye'de Anayasalar*, *“Tarih, İdeoloji, Rejim”*, *“1921-2016”*, Metis Yayınları, İstanbul, 2016, s. 113-114; Feridun, *age*, s. 91.

³⁴⁶ E. Atilla Aytekin ve Gökhan Atılgan, *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Siyasal Hayat*, Yordam Kitap, İstanbul, 2015, s. 555.

Kurucu Meclis, Milli Birlik Komitesi ve Temsilciler Meclisi adında iki yapıdan teşekkül olmuştur. Meclis, Devlet Başkanı, Milli Birlik Komitesi, Bakanlar Kurulu mensupları, il temsilcileri, CHP ve CKMP'nin mümessilleri, Eski Muharipler Birliği temsilcileri, baro, basın, yargı organları, esnaf, gençlik örgütleri, işçi sendikaları, odalar, öğretmen teşekkülleri, tarım ile ilgili oluşumların temsilcilerinden meydana gelmiştir. 13 Aralık 1960 tarihinde 158 sayılı yasa ile Temsilciler Meclisi'nin seçim kanunu kabul edilmiştir. Buna göre; Devlet Başkanı 10, Milli Birlik Komitesi 18, il temsilcileri 75, CKMP 25, CHP 49, basın 12, baro kuruluşları 6, esnaf teşkilatları 6, gençlik örgütleri 1, Eski Muharipler Birliği 2, işçi sendikaları 6, odalar 10, öğretmen teşekkülleri 6, tarımsal yapılanmalar 6 ve üniversite ile yargı organlarını 12 üyenin Temsilciler Meclisi'nde mümessilen bulunmasına karar verilmiştir.³⁴⁷

Temsilciler Meclisi üyeleri, normal düzendeki milletvekilleriyle eşit haklara sahiptirler. Statü olarak da aralarında bir fark yoktur. Kurucu Meclis mensuplarının görevleri bitince, -kamu veya özel sektör fark etmeksizin- eski mesleklerine dönebilmelerinde engel teşkil eden bir durum bulunmamaktadır.³⁴⁸ Böyle bir yasal hak tanınmasında, Geçici bir nitelik taşıyan Temsilciler Meclisi'ne seçilenlerin çeşitli meslek gruplarından gelmesi³⁴⁹ ve meclis çalışmaları son bulduğunda geçim ve gelecek kaygısı taşıyabilecekleri düşüncesi etkili olmuştur.

Mehmet Altan Öymen, Kurucu Meclis'e Temsilciler Meclisi için üye seçileceği süreçte Ankara Gazeteciler Cemiyeti'nde başkanlık görevini yürütmektedir. Daha önce de Ankara Gazeteciler Sendikası'nda başkanlık yapmıştır. Meclis'te basın kuruluşlarının temsil hakkı olduğunu öğrenince, gazetecilik mesleği ile ilgili vazifeleri dolayısıyla aday olma kararı almıştır.³⁵⁰

Temsilciler Meclisi'ne basın temsilcileri için on iki kişilik bir kadro ayrılmıştır. Bunlardan üçü, Ankara'dan seçilecektir. O dönemde; Türkiye Gazeteciler Sendikaları

---

³⁴⁷ Kili ve Gözübüyük, *age*, s. 157-165; Kili, *1960-1975 Döneminde Cumhuriyet Halk Partisinde Gelişmeler*, s. 165; Ayrılan kontenjanlara göre; Kurucu Meclis'te CHP, CKMP'ye göre daha fazla üye ile temsiliyet hakkı kazanmıştır. Diğer bazı temsilcilerin de CHP'lilerden oluştuğu göz önünde bulundurulduğunda, Kurucu Meclis'te sayısal olarak CHP'nin ciddi bir ağırlığa sahip olduğu göze çarpmaktadır. bkz: Ergun Özbudun ve Ömer Faruk Gençkaya, *Türkiye'de Demokratikleşme ve Anayasa Yapımı Politikası*, Doğan Kitap, İstanbul, 2010, s. 24-27; Cüneyt Arcayürek, *Yeni Demokrasi Yeni Arayışlar, "1960-1965"*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1985, s. 119.

³⁴⁸ Öymen, *Umutlar ve İdamlar*, s. 345.

³⁴⁹ Şevket Süreyya Aydemir, *İhtilalin Mantığı ve 27 Mayıs İhtilali*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2007, s. 406-407.

³⁵⁰ Öymen, *Umutlar ve İdamlar*, s. 350-353.

Federasyonu, Ankara Gazeteciler Cemiyeti ve Ankara Gazeteciler Sendikası olmak üzere, Ankara’da üç adet basın kuruluşu vardır. Bu kurumların hepsi çeşitli adaylar göstermişlerdir. Yapılan seçim neticesinde; Öymen, Oktay Ekşi ve İlhami Soysal; Temsilciler Meclisi’ne katılmaya hak kazanmışlardır.³⁵¹

Seçimlerden bir süre sonra Ankara Spor Yazarları Derneği, seçimler için davet almadıklarını bildirerek itirazda bulunmuştur. Yüksek Seçim Kurulu, itirazı kabul ederek, seçimleri iptal etmiştir. Ankara Valiliği’nin seçimlerden önce yaptığı açıklamada, hangi kuruluşların aday gösterebileceği açıklanmıştır. Bu listede Ankara Spor Yazarları Derneği yer almamıştır. Buna rağmen, itiraz edilince; incelemeler yapılarak seçimlerin yenilenmesine karar verilmiştir. Bunun üzerine tekrar yapılan seçimleri; Öymen, Ekşi ve Soysal yeniden kazanmayı başarmıştır..³⁵²

Mehmet Altan Öymen, Temsilciler Meclisi’ne³⁵³ 4839 sicil numarasıyla³⁵⁴ Basın Temsilcisi olarak katılmıştır.³⁵⁵ Temsilciler Meclisi’nde Öymen, Ömer Sami Coşar, İlhami Soysal, Derviş Sami Taşman, Selami Savaş, Kemal Zeki Gençosman ve Ali İhsan Göğüs, Basın Yayın Komisyonu bünyesinde görev almıştır.³⁵⁶ Kurucu Meclis’e, basın teşkilatlarından üye alınarak bir komisyon teşkil edilme sebebi; özgür bir basın yaratılması için gerekli mevzuatın hazırlanmasıdır.³⁵⁷

6 Ocak 1961 tarihinde Kurucu Meclis açılmıştır.³⁵⁸ TBMM’nin günümüzde kullanılan yeni binasında çalışmalarını gerçekleştirmeye başlamıştır.³⁵⁹ Meclis’in faaliyete geçtiği günün ertesinde Dünya gazetesi “*İktidara kuvvet kullanarak ve silah zoru ile gelenler, bu büyük emaneti gerçek sahibi olan millete kendi elleri ile vermek*

---

³⁵¹ *age*, s. 356-357; *Cumhuriyet*, 24 Aralık 1960, s. 5.

³⁵² Öymen, *Umutlar ve İdamlar*, s. 369-370; *Cumhuriyet*, 6 Ocak 1961, s. 5; *Dünya*, 5 Ocak 1961, s. 5.

³⁵³ Altan Öymen, “37 Yıldan Beri..”, *Milliyet*, 11 Ocak 1998, s. 14.

³⁵⁴ Seyitdanlıoğlu, *age*, C. 2, s. 294.

³⁵⁵ Öner Buçukcu, *Cumhuriyet Dönemi Türk Düşüncesi*, “İsimler, Yönelimler, Bakışlar”, Bibliyotek Yayınları, Ankara, (basım tarihi belirtilmemiş), s. 38; Deniz Bölükbaşı, *Türk Siyasetinde Anadolu Fırtınası Osman Bölükbaşı*, Doğan Kitap, İstanbul, 2005, s. 284; Kurucu Meclis ve Temsilciler Meclisi’nin üye listesinin tamamı için bkz: Suavi Aydın ve Yüksel Taşkın, *1960’tan Günümüze Türkiye Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2018, s. 499-507.

³⁵⁶ *Dünya*, 21 Ocak 1961, s. 5.

³⁵⁷ Kili, *27 Mayıs 1960 Devrimi Kurucu Meclis ve 1961 Anayasası*, s. 279.

³⁵⁸ *Cumhuriyet*, 1 Ocak 1961, s. 1; *Cumhuriyet*, 6 Ocak 1961, s. 1; *Dünya*, 5 Ocak 1961, s. 3.

³⁵⁹ *Cumhuriyet*, 23 Aralık 1960, s. 1-5.

üzere büyük adım attılar”³⁶⁰ yazısını paylaşmıştır. Dönemin basını parlamenter sisteme geri dönüş³⁶¹ ve tarihte açılan yeni bir sayfa³⁶² olarak yorumlamıştır.

Kurucu Meclis’in ilk gün gündeminde Devlet Başkanı Cemal Gürsel’in açılış konuşması ve üyelerin yeminleri yer almıştır. Gürsel’in rahatsızlanması nedeniyle, açılış konuşmasını Orgeneral Emin Fahrettin (Fahri) Özdilek yapmıştır. Kürsüde Özdilek, Gürsel’in konuşma metnini okumuştur. En yaşlı üye olması hasebiyle Yusuf Kemal Tengirşenk, ilk oturuma başkanlık etmiştir.³⁶³

Özdilek, Gürsel’e ait konuşmanın muhtelif yerlerinde “*İkinci Cumhuriyet*” ibaresini kullanmıştır. Bunlardan birisi “*Bugün, ihtilal hükümetinin tek gayesi, teminatlı bir demokratik nizam içinde, hakka, adalete, hürriyete, eşitliğe ve fazilete dayanan İkinci Cumhuriyet’i kurmaktır. Bu maksatla bu büyük Kurucu Meclis’i vazifeye çağırılmış bulunuyor*” diğer bir tanesi ise “*sizlerin İkinci Cumhuriyet kurma gayretleriniz sırasında, meseleleri partileriniz bakımından değil, milli menfaatler yönünden tetkik edeceğiniz şüphesizdir*” şeklindedir.³⁶⁴

Açılış konuşmasında “*İkinci Cumhuriyet*” sözüne yer verilmesi, tartışmalara sebebiyet vermiştir. Öymen, bu ibarenin kullanılmasının politik ya da ideolojik bir hedefi olmadığı görüşündedir. Konuyla ilgili, Öymen “*Fransız İhtilali örneğinden akıllara takılan pratik ve etkileyici bir tanımlama yapma isteğinin sonucu olabilirdi*” değerlendirmesinde bulunmuştur.³⁶⁵

Temsilciler Meclisi Üyesi Turan Güneş, “*İkinci Cumhuriyet*” tartışmalarındaki etkili çıkışı yapanlardan bir tanesidir. Güneş’in Meclis’te yaptığı konuşmanın ilgili kısmı “*Yeni Anayasa yapmakla mükellefiz. Yeni bir cumhuriyet kurmakla değil! Türkiye Cumhuriyetinin ikinci anayasasını yapıyoruz. Fakat cumhuriyet tektir ve ebedîdir, kanaatini taşıyoruz. Hukukî durumu budur. Bizzat Atatürk’ün aziz hâtırasının*

---

³⁶⁰ *Dünya*, 7 Ocak 1961, s. 1.

³⁶¹ *Milliyet*, 6 Ocak 1961, s. 1.

³⁶² *Dünya*, 7 Ocak 1961, s. 1; *Cumhuriyet*, 7 Ocak 1961, s. 1.

³⁶³ *Dünya*, 5 Ocak 1961, s. 5.

³⁶⁴ *T. C. Kurucu Meclis Tutanak Dergisi*, “1. Birleşim”, C. 1, 6 Ocak 1961, s. 2-4; *Dünya*, 7 Ocak 1961, s. 3.

³⁶⁵ Öymen, *Umutlar ve İdamlar*, s. 374-375.

bizi böyle düşünmeye zorladığını zannediyoruz (...) Yaşasın tek ve ebedî Cumhuriyet” şeklindedir.³⁶⁶

Kurucu Meclis açıldıktan sonra, “*İkinci Cumhuriyet*” söylemi³⁶⁷ toplumun geniş bir yelpazesinde kullanılır olmuştur.³⁶⁸ CHP kanadında dahi Falih Rıfkı Atay’dan³⁶⁹ İsmet İnönü’ye³⁷⁰ kadar çok sayıda isim dillendirmiştir. Halk tabanının Kurucu Meclis’ten beklentisi “*İkinci Cumhuriyetin mimarlığı*” biçiminde tezahür olmuştur.³⁷¹

Özdilek’in konuşmasından sonra yemin kısmına geçilmiştir. Meclis üyeleri soyadlarının başta olduğu liste sırasına göre kürsüye çıkarak ant içmişlerdir.³⁷² Kürsünün üzerinde duran metinden okunan tekst “*Yurdun bağımsızlığı ve bütünlüğü, milletin egemenliği ve mutluluğu, hukuk devleti, demokrasi ve insan hakları ilkeleri uğrunda bütün gücümle çalışacağım. Adalet ve ahlak esaslarına bağlılıktan ve yeni anayasayı demokratik ve laik cumhuriyet esaslarına göre en kısa zamanda hazırlamak ve iktidarı yeni meclise devretmek ilkesinden ayrılmayacağım. Bunun için şerefim, namusum ve bütün mukaddesatım üzerine and içerim*” şeklindedir. Protokol sırasına göre Öymen de kürsüye gelerek yeminini etmiştir.³⁷³

Alev Coşkun, Öymen’in Kurucu Meclis üyeliği ile ilgili “*Türklerin, tarih boyunca hazırladıkları en ileri, en demokratik ve hukuk devleti ilkelerine bağlı 1961 Anayasası’nı hazırlayan Kurucu Meclis’te basın kuruluşları temsilcisi olarak bulundu. Daha başka bir anlatımla, 1961 Anayasası’nı hazırlayan Kurucu Meclis üyesi olarak, asil kurucu iktidar görevi yaptı*”³⁷⁴ yorumunu yapmıştır.

Mehmet Altan Öymen, Kurucu Meclis’te “*Basın-Yayım, Turizm ve Ulaştırma*” işleriyle ilgilenen bir komisyonda yer almaktadır. Bu bağlamda Öymen, kendisinin

---

³⁶⁶ Cemal Fedayi, *Kandırılı Profesör Turan Güneş, “Hayatı, Düşüncesi, Kişiliği”*, Kadim Yayınları, Ankara, 2012, s. 56-57; *T. C. Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi*, “40. Birleşim”, C. 2, 7 Nisan 1961, s. 667.

³⁶⁷ Kurucu Meclis açılmadan önce “*İkinci Cumhuriyet*” ibaresi, 27 Mayıs Müdahalesi’nin hemen ardından kurulan Cemal Gürsel Hükümeti’nin programında da yer almaktadır. bkz: Kazım Öztürk, *Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri ve Programları*, Ak Yayınları, İstanbul, 1968, s. 468-469.

³⁶⁸ Hamza Eroğlu, *Atatürk ve Cumhuriyet*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2014, s. 105-107.

³⁶⁹ *Dünya*, 5 Ocak 1961, s. 1.

³⁷⁰ *Dünya*, 9 Ocak 1961, s. 5; *Cumhuriyet*, 9 Ocak 1961, s. 1.

³⁷¹ Feridun Ergin, “Kurucu Meclis”, *Cumhuriyet*, 9 Ocak 1961, s. 1.

³⁷² *T. C. Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi*, “1. Birleşim”, C. 1, 6 Ocak 1961, s. 1-6.

³⁷³ Öymen, *Umutlar ve İdamlar*, s. 376.

³⁷⁴ Öymen, *Altan Abi*, s. 38.

görev misyonunu “*başta basın özgürlüğü olmak üzere, basınla ilgili sorunların anlaşılmasına ve çözümüne katkıda bulunma(k)...*” olarak açıklamıştır.³⁷⁵

Kurucu Meclis’in Temsilciler Meclisi Başkanlığı seçimleri için Mehmet Kazım Orbay ve Gürman aday olmuşlardır.³⁷⁶ 9 Ocak 1961 tarihinde yapılan seçim neticesinde, Orbay oy çokluğunu sağlayarak Temsilciler Meclisi Başkanı seçilmiştir. Daha önce Genel Kurmay Başkanlığı da yapmış olan Orbay’a³⁷⁷ yardımcı olarak; Lütfi Akatlı, İbrahim Senil, Oktay Ekşi, Alev Coşkun, Rifat Çini ve Ziya Yücebilgin getirilmiştir.³⁷⁸ 9 Ocak günü aynı zamanda Temsilciler Meclisi’nin faaliyetlerine başladığı tarihtir.³⁷⁹

Mehmet Altan Öymen, 27 Şubat 1961 tarihli bir meclis konuşmasında “*İkinci Cumhuriyet*” tabirini kullanmıştır. Kurucu Meclis teşkili hakkındaki Kanun ve İçtüzüklere aykırı bulduğu bir mevzu ile ilgili demecinin ilgili kısmı şöyledir: “*Kurucu Meclisin teşekkülünden itibaren basın mensuplarının çalışmaları ve Yüksek Heyetinizle irtibat bakımından, geçen Meclislere nazaran büyük bir merhale kaydedildiği şüphesizdir. Bu merhalenin tam ve kâmil bir hale gelmesi şüphesiz daha yerinde olacaktır. Çünkü Kurucu Meclis, İkinci Cumhuriyetin Anayasasını hazırlar ve temellerini ortaya koyarken, aynı zamanda ananelerini de yaratmak durumundadır*” Öymen, aynı konuşmasında usule aykırılık tespit ettiği kısmı ise “*Bu konu, Meclisimizin, Kurucu Meclis Kanununda, büyük bir kısmının açık olacağı bildirilen faaliyetlerinin umumî efkâra, açıklığı icabettirdiği şekilde intikalini sağlayacak tedbirlerin tam olarak alınmamış olmasıdır. 157 sayılı Kurucu Meclis teşkili hakkındaki Kanununun 16 ncı maddesine «Temsilciler Meclisinin görüşmeleri herkese açıktır. Ve tutanak dergisinde olduğu gibi yayınlanır; Bunların başka yollarla da yayınlanması önlenemez. Ve yayınlanmasından kimse sorumlu tutulamaz.» denilmektedir. Bundan benim anladığım; zabıtlara geçecek olan her türlü malûmatın umumî efkâra, intikaline müsaade edilmesidir. Bu malûmatın umumî efkâra intikali de, izaha lüzum yoktur ki, basın yoluyla olur. Kanunlara verilen oyların öğrenilmesi için basın mensupları tarafından yapılan müracaatın cevaplandırılmaması, bu*

---

³⁷⁵ Öymen, *Umutlar ve İdamlar*, s. 378-383.

³⁷⁶ *Cumhuriyet*, 9 Ocak 1961, s. 1-5.

³⁷⁷ Cemil Koçak, *27 Mayıs Bakanlar Kurulu Tutanakları*, “6 Ocak 1961-16 Kasım 1961”, C. 2, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2010, s. 929.

³⁷⁸ *Cumhuriyet*, 10 Ocak 1961, s. 1-5; *Milliyet*, 10 Ocak 1961, s. 1; *Dünya*, 10 Ocak 1961, s. 5.

³⁷⁹ Karal Akgün, *age*, s. 172; *Milliyet*, 9 Ocak 1961, s. 1.

konudaki sözlerime sebeb olmuştur. Açık oy demek, oyu kimin tarafından ve ne şekilde kullanıldığının anlaşılması demektir. Basın mensupları bu açık oyların ne şekilde kullanıldığını öğrenebilmek için, Riyaset Divanına yaptıkları müracaatten netice alamamışlardır. Gerçi zabıtlar bundan 10 -15 gün sonra yayınlanacak. Bu açık oylar da zabıtlarda yayınlanacak ama, buna kanunun ifade ettiği şekilde bir açıklık denemez. 20 gün için gizlilik, 20 gün sonrası için açıklık denilir. Bunun dışında Kurucu Meclis Kanunu ve içtüzüğümüzden anladığıma göre Bütçe Komisyonu ve Temsilciler Meclisi komisyonlarının müzakeresinin açık olması lâzımdır. Buradaki «açıklık» da yine, açıklık kelimesinden anladığıma göre, basın mensuplarının bu müzakereleri dinliyebilmesini icabettirir. Meselâ Temsilciler Meclisi İçtüzüğü'nün 12 nci maddesi komisyonlardaki kapalı oturum için şu şekilde hüküm koymuştur. «Bir komisyonda kapalı oturum yapılmasını ilgili bakan «yahut komisyon üyelerinin üçte biri istiyebilir. Kapalı oturuma karar verildiği takdirde, oturumda ilgili bakan veya onun tensibedeceği uzmanlarla Kurucu Meclis üyelerinden başkası bulunamaz.» Bu maddeden çıkan mâna şudur : Kapalı olmıyan oturumda «ilgili bakan», «onun tensibedeceği uzmanlar» ve «Kurucu Meclis üyeleri» nden başkaları da bulunur. Kimdir bu başkaları?.. Belli ki, basın mensuplarıdır. Aksi halde, açık oturuma da, kapalı oturum gibi, «ilgili bakan», «uzmanlar», ve «Kurucu Meclis üyeleri» nden başkası katılmazsa, açık oturumla kapalı oturum arasındaki fark kalmaz. Muhterem arkadaşlarım; bu hususlara yüksek heyetinizin ve Başkanlık Divanının dikkatini çekiyorum” şeklindedir.”³⁸⁰

Öymen, Meclis konuşmasında “İkinci Cumhuriyet” söylemine yer vermesiyle ilgili “Başlangıçta kimse yadırgamadı, o tarafını da düşünmedim ama yöneticiler hep – Cemal Gürsel de dahil- “İkinci Cumhuriyet” söylemini kullanıyordu. Bu hatta, 15 Ekim 1961 tarihinde düzenlenen genel seçimlerde Cumhuriyet gazetesi tarafından “İkinci Cumhuriyet’in Meclis’ini seçiyoruz” kabilinden bir başlıkla birinci sayfada kullanılmıştır. Ama Anayasa değişikliğine bağlı olarak son ana kadar akıllarda kaldı. İkinci Cumhuriyet’in anayasal olarak literatüre girmediği iyi oldu. Türkiye’de demokrasinin devamlılığı esas alınmış oldu. Aksi takdirde, 12 Mart dönemi –anayasal değişikliklerden dolayı- “Üçüncü Cumhuriyet”, Evren zamanı “Dördüncü

---

³⁸⁰ T. C. Kurucu Meclis Tutanak Dergisi, “8. Birleşim”, C. 1, 27 Şubat 1961, s. 532-533.

Cumhuriyet”, Özal zamanı “Beşinci Cumhuriyet” olabilirdi... Fazla Cumhuriyet olacaktı. Aslında bu Fransa’dan özentiydi”³⁸¹ değerlendirmesinde bulunmaktadır.

Anayasa hazırlama çalışmaları sırasında, cumhuriyetin nitelikleri ile ilgili görüşmelerde, 2. maddedeki “*Türkiye Cumhuriyeti, demokratik ve lâiktir; insan hak ve hürriyetlerine, çalışma ve sosyal adalet ilkelerine dayanır*” hükmünün müzakereleri esnasında “*Milliyetçilik*” tartışmaları meydana gelmiştir. Bazı Kurucu Meclis üyelerine göre, yeni anayasa metninde “*Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin milliyetçi olduğuna*” yönelik vurgu yapılması gerekiyordu. Öymen de konuyla ilgili görüşünü belirtmek amacıyla söz isteyerek, kürsüye çıkmıştır. Öymen, konuşmasında “*bu maddede, bugün memleketin içinde bulunduğu en ehemmiyetli bir dâvanın çözümlenmesine yarıyacak, başta gelen prensipler sarahatle ifade edilmiş bulunmaktadır. Türkiye’yi bugün birinci plânda ilgilendiren mesele, onun İnsan hak ve hürriyetleri içinde kalkınmasıdır. Bu kalkınmayı sağlayacak birinci unsur çalışmaktır. Bu bakımdan 2 nci maddeye «çalışma» kelimesinin ilâvesi son derece yerinde olmuştur. Milliyetçilik, memleketçilik, devrimcilik ve diğer ilâve teklifleri daha sonraki maddelere ayrı ifadeler olarak geçirilebilir. Zaten geçmektedir ve yerlerini bulmaktadır*” cümlelerine yer vermiştir.³⁸² Anayasa’da “*Milliyetçilik ilkesine*” yer verilmesiyle ilgili aksi yönde görüş bildirmesi nedeniyle bazı çevreler tarafından Öymen’e atfen “*milliyetçilik karşıtı ve komünist*” gibi suçlamalar yöneltilmiştir.³⁸³

Kurucu Meclis’teki, “*Milliyetçilik*” tartışmalarıyla ilgili Öymen, “*Anayasa’ya 1937’de Cumhuriyet Halk Partisi’nin ilkeleri geçmişti. O zaman tek parti vardı. Partiyle devlet fiilen bir arada. Bu süreçte partinin Genel Sekreteri aynı zamanda İçişleri Bakanı oluyor. Partinin valileri de il başkanları oluyor. O denemeden bir süre sonra vazgeçiliyor fakat Atatürk İlkeleri, Anayasa’da kalıyor. Bunların 1961 Anayasası’nda yer alması durumunda, çok partili sistemde bazı sıkıntılar doğurabilir. Örneğin liberal partiler, devletçilikten yana değiller. Liberal görüşü savunuyorlar. 1961’de bu ilkeleri aynen getirmek yanlış olurdu. Genel olarak, Anayasa’nın başlangıç bölümünde ve içeriğinde sosyal devlet ve hukuk devleti sıfatlarının haiz olması gerektiği yönünde yaygın bir kanaat vardı. Milliyetçilik, bazı hallerde negatif*

³⁸¹ Mehmet Altan Öymen ile 10 Mayıs 2019 Tarihinde Yapılan Röportaj, Ek-VI, s. 278-279.

³⁸² T. C. Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi, “40. Birleşim”, C. 2, 7 Nisan 1961, s. 668-698.

³⁸³ Abdülhadi Toplu, *Anayasada Milliyetçilik Mücadelesi*, “27 Mayıs ve Kurucu Meclis’in Perde Arkası”, Töre-Devlet Yayınevi, Ankara, 1976, s. 230-234; *Tarihin Arka Odası*, Habertürk Tv, 30 Kasım 2013.

anlamlar taşır. Bu lügatlere bakıldığında görülebiliyor. Aşırı milliyetçilik anlamında... Vatandaşlık kavramı, milliyeti ne olursa olsun herkesi kavrar... Milliyetçilik kullanıldığı zaman zıtlasma gibi oluyor... Milliyetçilik konulmasının yönünde benden başkaları da görüş bildirdi... Daha sonra milli devlet konusunda uzlaşmaya varıldı. Temsilciler Meclisi'nde Anayasa'nın o bölümünü Milliyetçilik girmesin tezi ile kabul ettik. Bu, ikinci meclis olan Milli Birlik Komitesi'ne gitti. Onlar, "Milliyetçilik olsun" dediler. Sonra, bize geldi. Bir daha gitti, tartışıldı... Sonra başlangıç bölümüne konularak uzlaşmaya varıldı. Milli söylemi ile konuldu... Bu tartışmalar sırasında ben lügatlerle cevap vermiştim. Lügatlerde aşırı milliyetçilik, ırkçılık gibi karşılıkları var... Birçok lügatten bakarak anlatmışım... Milliyetçilik üzerine tartışmalar günümüzde bile Avrupa'da devam ediyor... Milli kelimesi üzerine bile ırkçılık anlamına gelir diye tartışmalar var... Bu nedenlerden ötürü kelimelere dikkat etmek önemli"³⁸⁴ düşüncesini paylaşmaktadır.

Mehmet Altan Öymen, Anayasa'da "Temel hakların niteliği ve korunması" ile ilgili 10. maddede geçen "Herkes, kişiliğe bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel haklara sahiptir" yargısına ilişkin söz almıştır. Anayasa görüşmeleri sırasında yaptığı açıklamada "Maddede de geçen (sahiptir) kelimesi üzerinde kısaca durmak istiyorum. Anayasanın diğer maddelerinde hâkim olan dil umumiyetle Türkçedir. Fakat bu sahiptir kelimesi bu prensibi biraz zedeliyor, «dokunulmaz temel haklara sahiptir» deniyor burada. Türkçede bu kelime pek kullanılan bir kelime değildir. Ben bir eve sahibim, denebilir, ama, (sahiptir) olmaz. Benim bir evim vardır, denir, umumiyetle. Doğrusu da budur. Esasen, «temel haklara sahiptir» denince, buradaki sahiptir sözü biraz da tercüme kokusu, havası taşımaktadır. Bunun (vardır) şeklinde değiştirilmesi için bir takrir veriyorum. Takrirdede şöyle diyorum. «Herkesin kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hakları vardır»³⁸⁵ cümlelerini kullanmıştır. Seçim kanunuyla alakalı bir başka yasa maddesinin müzakereleri esnasında da "Efendim, komisyonun Türkçeleştirmesi gayreti devam etmiş olsaydı huzurunuzu işgal etmiyecektim. Aşağıdaki maddede bir sürü arapça kelimeler geçmektedir. Meselâ taşıyan yerine haiz bulunan, mahzur gibi kelimeler bulunmaktadır. Binaenaleyh takririmin son kısmına kendisi tâbirinin konması ile kabulünü rica edeceğim" demecinde bulunmuştur.

³⁸⁴ Mehmet Altan Öymen ile 10 Mayıs 2019 Tarihinde Yapılan Röportaj, bkz: Ek-VI, s. 279-280.

³⁸⁵ T. C. Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi, "41. Birleşim", C. 3, 10 Nisan 1961, s. 37.

Öymen, Anayasa maddelerinin görüşüldüğü oturumlarda, sıklıkla ifadelere dikkat çekmiştir. Metin içerisindeki, kökeni yabancı olan ve ileride münakaşa mevzusu olabilecek kelimelere mahsus önermeler vermiştir.³⁸⁶

Anayasa'nın basın ve yayına ilişkin hükümlerinin, basın özgürlüğü ile ilgili 22. maddesi müzakerelerinde Öymen, söz alarak görüş belirtmiştir. Söz konusu maddenin basın hürriyetini sağlama amacıyla komisyona sunulduğunu fakat gazete kapatılması gibi bir durumla karşılaşıldığında hukuki boşluk doğacağını savunmuştur. Öymen, "gazete ve dergilerin kapatılmasını önliyecek bir fıkranın madde arasında bulunulmasını istiyorum" savıyla bu konudaki talebini dile getirmiştir. Öymen'den sonra Muammer Aksoy kürsüye gelerek, "olağanüstü önemi bulunan haller olabilir ki, gazete kapatma zarureti (...) kendisini gösterebilir" sözleriyle, aksi yönde fikir beyanında bulunmuştur. Öymen de buna mukabil verdiği demeçte, gazete kapatmanın medeni bir uygulama olmadığı üzerinde durmuştur. Ecevit, Oktay Ekşi ve Ömer Sami Coşar da, Öymen'i destekler nitelikte açıklamalar yapmışlardır.³⁸⁷

Kurucu Meclis'in faal olduğu dönemde Hükümet ile Kalkınma İkraz Fonu arasında bir antlaşma akdedilmiştir. Zonguldak Ereğli'ye inşa edilecek olan Demir ve Çelik Fabrikaları ile ilgili olan antlaşmanın tasdiki için Meclis'te görüşme yapılmıştır. Mümtaz Soysal, Muin Küley ve Cemil Sait Barlas gibi isimler antlaşmaya yönelik eleştirel ifadeler kullanmışlardır. Coşkun Kırca, faiz oranlarının yüksek olduğu üzerinde durmuştur.³⁸⁸ Öymen; Cemil Sait Barlas, Mümtaz Soysal, İlhan Esen, Selami Savaş, Ömer Sami Coşar ve İlhami Soysal ile birlikte tasarının tekrar müzakere edilmesi için önerge sunmuştur. Kurucu Meclis tarafından, önerge kabul edilmemiştir. Öymen, tasarıya red oyu vermiştir.³⁸⁹

Meclis'te memur maaşları meselesi görüşmelerinde Öymen fikir beyanında bulunmuştur. Emin Soysal ve Mehmet Salim Hazerdağlı gibi isimler tasarının

---

³⁸⁶ T. C. Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi, "25. Birleşim", C. 1, 9 Mart 1961, s. 573-577; Mehmet Altan Öymen, Türkçe kelimeler kullanılması konusunda oldukça hassasiyet sahibidir. bkz: Altan Öymen, "Televizyon ve Dil", *Milliyet*, 21 Eylül 1997, s. 14.

³⁸⁷ T. C. Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi, "44. Birleşim", C. 3, 13 Nisan 1961, s. 178-188; *Dünya*, 8 Şubat 1961, s. 1-5.

³⁸⁸ Yılmaz Bardak, "Türk Siyasal Yaşamında Ali Coşkun Kırca", T. C. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 2015, s. 37.

³⁸⁹ Mehmet Seyitdanlıoğlu, *Türk Parlamento Tarihi*, "Milli Birlik Komitesi Kurucu Meclis Dönemi", "1961", C. 1, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara, s. 24-32; T. C. Kurucu Meclis Tutanak Dergisi, "19. Birleşim", C. 2, 12 Temmuz 1961, s. 147-183.

aleyhinde konuşmalar yapmışlardır. Daha sonra kürsüye çıkan Öymen, “*Halihazırda istenilen zam % 35 tir. Hakiki ihtiyacı karşılamak için bu miktarın artırılması bile gerekir. Memur statüsünü tanzim edecek bir kanun getirildiği zaman orada sosyal adaleti temin edecek yeni hükümler vaz'ı ve hattâ % 35 in üstünde bir adalet getirilmesi de kabildir*” sözleriyle tasarıyı desteklemiştir.³⁹⁰

Mehmet Altan Öymen, üyelerin kürsüdeki konuşma sürelerinin on dakika ile sınırlandırılması için bir önerge vermiştir. Konuyla ilgili açıklamasında “*Görüşmeler ilerledikçe vaktin kısalığı dolayısıyla nasıl olsa zaman tahdidinin kabulü icabediyor. Bu vaziyet karşısında daha önce söz alıp konuşanlar daha fazla daha sonrakiler de daha az konuşma durumuyla karşı karşıya kalıyorlar. Bu adaletsizliğin önlenmesi için on dakika tahdidin şimdiden kabulünü rica ederim*” ifadelerini kullanmıştır. Öymen’in hemen arkasından Cemil Sait Barlas, “*müddet tahdidini reddedelim arkadaşlar*” sözleriyle, önergeye yönelik olumsuz görüş belirtmiştir. Meclis’te oylanana önerge, kabul edilmiştir.³⁹¹

27 Mayıs 1961 tarihinde Kurucu Meclis’te 1961 Anayasası oylanmıştır. Kurucu Meclis’in 295 üyesinden otuz üçünün muhtelif sebeplerden iştirak edemediği oylamada 260 oy ile Anayasa kabul edilmiştir. Yekta Karamustafaoğlu ve Orhan Köprülü, çekimser oy kullanmıştır.³⁹² Öymen, oylamada yer almıştır.³⁹³

1961 Anayasası Kurucu Meclis’ten geçmiştir fakat Kurucu Meclis’in normal düzen içerisinde teşkil olmaması ve genel oylamayla seçilen parlamenterlerden meydana gelmemesi nedeniyle Anayasa için halkoylaması yapılması kararı alınmıştır. Bu yolla Anayasa için güçlü bir dayanak sağlanması amaçlanmıştır. Referandum günü için 9 Temmuz 1961 tarihi belirlenmiştir.³⁹⁴

Anayasa’nın kabul edilme ölçütü olarak “*Muteber oyların yarısından çoğu (Evet) ise, Anayasa Türk Milleti tarafından kabul edilmiş olur*”³⁹⁵ hükmü esas alınmıştır.

---

³⁹⁰ T. C. Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi, “20. Birleşim”, C. 1, 23 Şubat 1961, s. 351-354; Cumhuriyet, 14 Şubat 1961, s. 5.

³⁹¹ T. C. Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi, “63. Birleşim”, C. 5, 9 Mayıs 1961, s. 132-133.

³⁹² Bilgi Küçükcan, “1961 Anayasası ve 1961-1965 Koalisyon Hükümetleri Dönemi”, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi, Doktora Tezi, İstanbul, 1997, s. 64-65.

³⁹³ Seyitdanlıoğlu, *age*, C. 1, s. 17-19.

³⁹⁴ Küçükcan, *age*, s. 65.

³⁹⁵ T. C. Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi, “23. Birleşim”, C. 1, 6 Mart 1961, s. 492.

Türkiye genelinde, referandum için ciddi bir evet kampanyası başlatılmıştır.³⁹⁶ Bu çalışmalara Öymen de katılarak, vatandaşlardan oylarını evet yönünde kullanmalarını ricaında bulunmuştur.³⁹⁷

9 Temmuz 1961 tarihinde yapılan halkoylamasına, kayıtlı seçmenlerin yüzde 81,2'si sandık başına gitmiştir. 12.735.009 seçmenden 10.282.561'inin oyu geçerli kabul edilmiştir. Bu oyların 6.348.191'i evet, 3.934.370'i hayır olarak kullanılmıştır. Yüzdeler dilime vurulduğunda, seçmenlerin yüzde 38,2'si hayır, yüzde 61'i ise evet oyu vermiştir.³⁹⁸

Referandum sonuçlarına göre, seçimlerin yapılarak normal düzene geçişi zorunlu kılan anayasal hükümler yürürlüğe girmiştir. Genel Seçimler ile birlikte, TBMM'nin toplanınca 25 Ekim 1961 tarihinde Kurucu Meclis'in görevi fiilen sona ermiştir.³⁹⁹

Mehmet Altan Öymen, Türkiye'de yapılan en demokratik anayasanın 1961 Anayasası olduğu düşüncesindedir.⁴⁰⁰ Konuyla ilgili “1961 Anayasası cumhuriyet dönemimizin en demokratik, en çağdaş anayasasıydı. Bir askeri dönem sırasında kurulan Kurucu Meclis tarafından yapıldığı halde “sivil yanı” güçlü bir anayasaydı...1961 Anayasa tasarısını hiçbiri gizli olmayan tasarılar üzerinde çalışarak hazırlayan Kurucu Meclis Komisyonu'nun görüşmeleri de tüm üyelerin katılımına açıldı”⁴⁰¹ değerlendirmesini yapmıştır. Öymen'in 1961 Anayasası'na yönelik demokratikleşme bağlamındaki çıkarımlarına paralel nitelikte görüş bildiren çevreler bulunmaktadır.⁴⁰²

---

³⁹⁶ Küçükcan, *age*, s. 65.

³⁹⁷ Öymen, *Umutlar ve İdamlar*, s. 391.

³⁹⁸ Küçükcan, *age*, s. 66-67; *Dünya*, 10 Temmuz 1961, s. 1; *Cumhuriyet*, 10 Temmuz 1961, s. 1; *Milliyet*, 10 Temmuz 1961, s. 1.

³⁹⁹ *Dünya*, 25 Ekim 1961, s. 1; *Dünya*, 26 Ekim 1961, s. 1; *Milliyet*, 25 Ekim 1961, s. 1; *Milliyet*, 26 Ekim 1961, s. 1; *Cumhuriyet*, 25 Ekim 1961, s. 1; *Cumhuriyet*, 26 Ekim 1961, s. 1.

⁴⁰⁰ *Tarihin Arka Odası*, Haberturk Tv, 30 Kasım 2013.

⁴⁰¹ Altan Öymen, “1961 Anayasası ‘Bu Elbise Bize Bol Geliyor’ Diye Değiştirildi,” *Radikal*, 16 Eylül 2007.

⁴⁰² Bülent Tanör, *Anayasal Gelişme Tezleri*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2018, s. 146; İnan ve Haytoğlu, *age*, s. 155-156; İlber Ortaylı, *İmparatorluğun Son Nefesi*, “Osmanlı'nın Yaşayan Mirası Cumhuriyet”, Timaş Yayınları, İstanbul, 2014, s. 248-249; İlber Ortaylı ve İsmail Küçükkaya, *Cumhuriyetin İlk Yüzyılı*, “1923-2023”, Kronik Kitap, İstanbul, 2017, s. 177-178.

3.4. 1961-1977 Döneminde CHP ve Mehmet Altan Öymen'in Parti İçi Faaliyetleri

Türkiye, Kurucu Meclis ve 1961 Anayasası ile tarihsel bir değişim yaşayarak yeni bir sürece evrilmiştir. Türkiye'nin içine girdiği yeni dönem, bazı çevrelerce “*İkinci Cumhuriyet*” olarak nitelendirilmektedir.⁴⁰³ Bu dönem, kendi içerisinde çeşitli değişikliklere uğrayarak, 1980'e kadar devam etmiştir.

27 Mayıs, sadece DP'ye karşı değil, aynı zamanda “*cumhuriyet elitleri*” olarak nitelenen kesime karşı da yapılmıştır. Bilindiği gibi DP her ne kadar yeni bir parti olarak siyasi hayatta boy göstermişse de CHP'den koparak “*cumhuriyet elitlerinin*” içinden çıkmıştır. 1961 Anayasası ile girilen süreçte siyaset arenasında yeni politik aktörler ortaya çıkmıştır.⁴⁰⁴

Darbeden sonra ilk genel seçimlerin 15 Ekim 1961 tarihinde yapılması kararlaştırılmıştır. CHP, seçimler için özellikle ekonomik ve sosyal konularda halka vaatlerde bulunmuştur.⁴⁰⁵ Türkiye, seçim sürecine girdikten sonra; Adnan Menderes, Fatih Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan'ın da idamı gerçekleşmiştir.⁴⁰⁶

1961 Genel Seçimleri'nde yaklaşık 13 milyon seçmenin 10,5 milyonu sandık başına gitmiştir. Seçimlere halkın katılım oranı yaklaşık yüzde 81'dir. CHP'nin yüzde 36,7 oy oranıyla birinci çıktığı seçimlerde; Adalet Partisi yüzde 34,8, Yeni Türkiye Partisi yüzde 13,7, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi ise yüzde 14 oranında oy

---

⁴⁰³ Erik Jan Zürcher, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, Çeviren: Yasemin Saner, İletişim Yayınları, İstanbul, 2016, s. 351-363; Şerafettin Turan, *Türk Devrim Tarihi, “Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye”*, “27 Mayıs 1960-12 Eylül 1980”, C. 5, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2002, s. 58-59; Feroz Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Yeni Türkiye, “1945-1980”*, Çeviren: Ahmet Fethi, Hil Yayın, İstanbul, 2015, s. 192; Feroz Ahmad, *Bir Kimlik Peşinde Türkiye*, Çeviren: Sedat Cem Karadeli, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006, s. 161-164; Jacob M. Landau, *Türkiye'de Aşırı Akımlar, “1960 Sonrası Sosyal ve Siyasal Çekişmeler”*, Turhan Kitabevi, Ankara, 1978, s. 345; Taha Parla, *Ziya Gökalp, Kemalizm ve Türkiye'de Korporatizm*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1993, s. 29; Bora, *Cereyanlar*, s. 164; Kaynar, *Türkiye'nin 1960'lı Yılları*, s. 106; Yunus Emre, *CHP, Sosyal Demokrasi ve Sol, “Türkiye'de Sosyal Demokrasinin Kuruluş Yılları”, “1960-1966”*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015, s. 47; Metin Toker, *İsmet Paşayla 10 Yıl, “1961-1964”*, C. 4, Burçak Yayınları, İstanbul, 1969, s. 7; Ali Haydar Fırat, *Türkiye'nin Cumhuriyeti, “Bir Cumhuriyet Sorgulaması”*, Tekin Yayınevi, İstanbul, 2012, s. 70-71.

⁴⁰⁴ Kaynar, *Türkiye'nin 1960'lı Yılları*, s. 58-86.

⁴⁰⁵ Hakkı Uyar, *İki Darbe Arasında CHP, “1960-1971”*, Doğan Kitap, İstanbul, 2017, s. 27-32; Çolak, *age*, s. 113.

⁴⁰⁶ *Vatan*, 18 Eylül 1961, s. 1; *Hürriyet*, 18 Eylül 1961, s. 1; *Milliyet*, 15 Eylül 1961, s. 1; *Milliyet*, 16 Eylül 1961, s. 1; *Milliyet*, 17 Eylül 1961, s. 1; *Milliyet*, 18 Eylül 1961, s. 1; *Cumhuriyet*, 15 Eylül 1961, s. 1; *Cumhuriyet*, 16 Eylül 1961, s. 1; *Cumhuriyet*, 17 Eylül 1961, s. 1; *Cumhuriyet*, 18 Eylül 1961, s. 1.

almıştır. CHP, 3724752 seçmenden oy aldığı seçimlerde 173 milletvekili çıkarmıştır. Olaysız ve sakin geçen seçimler, CHP ve ordu kesimini memnun etmemiştir.⁴⁰⁷ Çünkü partilerin oy oranı ve parlamentodaki sandalye dağılımı herhangi bir partinin tek başına iktidar olmasına engel olmuştur.

CHP, 1961 Genel Seçimleri'nde 1957'ye göre yaklaşık yüzde 5 oranında oy kaybı yaşamıştır. 27 Mayıs öncesinde, yapılacak ilk genel seçimlerde CHP'nin tek başına iktidar olmasına neredeyse kesin gözüyle bakılırken; 1961'de bu tahminler gerçekleşmemiştir. Bunların nedeni; CHP'nin 27 Mayıs ile özdeşleştirilmesi ve DP'lilerin yaşadığı mağduriyettir. CHP, 27 Mayıs'tan önce toplum nezdinde "*hem mağdur, hem de umut*" olmuştur. Ancak 27 Mayıs'tan sonra halk tabanında "*CHP darbecilerle iş birliği yapıyor*" algısı yaratıldığı için seçimlerde millettten beklenen desteği bulamamıştır.⁴⁰⁸

1961 Anayasası ve aynı yıl yapılan genel seçimler, Türkiye'de uzun yıllar sürecek olan "*koalisyon hükümetleri döneminin*" önünü açmıştır. Cumhuriyet tarihinin ilk koalisyon hükümeti, CHP ve Adalet Partisi (AP, DP geleneğinin devamı olarak kabul edilmektedir)⁴⁰⁹ arasında 20 Kasım 1961 tarihinde kurulmuştur. İsmet İnönü başkanlığında kurulan Hükümet, 2 Aralık 1961'de Meclis'ten güvenoyu almıştır. 25 Haziran 1962 tarihine kadar da işbaşında kalmıştır. Yeni koalisyon hükümeti tekrar İnönü başkanlığında, CHP, Yeni Türkiye Partisi ve Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi arasında oluşturulmuştur. 25 Haziran 1962'den 25 Aralık 1963'e kadar görevde kalmıştır. Cumhuriyet tarihinin üçüncü koalisyon hükümeti, gene İnönü başkanlığında CHP ve bağımsız milletvekilleriyle teşekkül olmuştur. Türkiye'nin 28. Hükümeti, 25 Aralık 1963 ve 20 Şubat 1965 tarihleri arasında görev yapmıştır.⁴¹⁰ Bu yıllar CHP'nin devlet partisinden, sosyal demokrat bir partiye evrilmeye başladığı dönemdir.⁴¹¹

Mehmet Altan Öymen, 1961 Anayasası ile girilen yeni dönemde aktif siyasette yer almamıştır. Bunun nedenini, "*O dönem milletvekili olma yaşı otuzda kaldı. Anayasa müzakereleri sırasında bunun tartışmaları oldu. Kurucu Meclis'te Temsilciler Meclisi'ne seçilme yaşı kanun gereği yirmi beş idi. Ama Kurucu Meclis'te, yeni dönem*

---

⁴⁰⁷ Turan, *Türk Devrim Tarihi*, C. 5, s. 82-83; Ahmad ve Turgay Ahmad, *age*, s. 239.

⁴⁰⁸ Uyar, *İki Darbe Arasında CHP*, s. 34-35.

⁴⁰⁹ Server Tanilli, *Nasıl Bir Eğitim İstiyoruz?*, Adam Yayınları, İstanbul, 2005, s. 106; Halit Eken vd., *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Dora Yayınları, Bursa, 2018, s. 433.

⁴¹⁰ Türker Sanal, *Türkiye Cumhuriyeti ve 50 Hükümeti*, Sim Matbaacılık, Ankara, 1995, s. 174-178.

⁴¹¹ Erol Kızılcıma vd., *100. Yıla Doğru CHP*, Kalkedon Yayınları, İstanbul, 2014, s. 13.

için milletvekili seçilme yaşı otuza çıkarıldı. Biz, yaş sınırının yirmi beş olması gerektiğini savunduk. Bülent Ecevit de bize destek verdi... Reddedilince, biz birkaç kişi –Alev Coşkun da vardı- yeni dönemde milletvekili adayı olamadık... Hâlbuki partimiz bizi aday göstermek istiyordu. Kurucu Meclis vesilesiyle tecrübe de kazanmıştık. O sırada eşim Aysel, Maliye Bakanlığı'ndaki görevi nedeniyle aralıklarla yurt dışı görevlerine tayin ediliyordu. Yurt dışına tayin edilme zamanı da gelmişti... Cenevre ya da Bonn'a gitme ihtimali vardı... Ben de Ulus gazetesinde çalışmayı düşünüyordum. O sırada İsviçre ve Bonn'da basın ataşeliği vazifesi için bir sınav açıldı. Aysel Bonn'a tayin edilmişti, ben de sınava girdim, kazandım. Tayinim Bonn'a çıkacaktı fakat Kurucu Meclis üyeliğim nedeniyle görevimin bitmesi beklendi. Askerlikten sonra memurluğa ilk defa giriyordum. Mebus olamamam ve karımın yurt dışına gitmesi burada etkili oldu”⁴¹² ifadeleriyle açıklamaktadır.

Türkiye’de 1960’lı yıllarda -uluslararası konjonktürün de etkisiyle- sol önem kazanmaya başlamıştır. Türkiye İşçi Partisi’nin kurulması ve parlamentoya girmesi solun popülaritesini artırmıştır. Bu durumun CHP’ye yansması; 1960 öncesindeki “sol damarla birleşince yeni bir kimlik ve ideolojinin doğuşunu” tetiklemiştir. 1965 Genel Seçimleri’nden kısa bir süre önce, basın mensupları İnönü’ye; Batı’daki CHP benzeri partiler için Ortanın Solu ifadesi kullanıldığını, aynı söylemin CHP hakkında da kullanılıp kullanılmayacağına yönelik bir soru yöneltmişlerdir. İnönü ise “Evet diyebilirsiniz” şeklinde bir cevap vermiştir. İnönü’nün yanıtı “Ortanın Solu” politikasını ülke gündemine sokmuştur. Ancak “Ortanın Solu” tabirinin daha önce İsmail Rüştü Aksal ve Nihat Erim’in de kullandığı yönünde görüşler vardır. CHP’nin “Ortanın Solu” söyleminden sonra parlamentodaki rakipleri “Ortanın Solu Moskova Yolu”⁴¹³ savları ile komünistlik suçlamalarında bulunmuşlardır. Muhalefetin ithamlarına karşın İnönü, CHP’nin devletin kurucu partisi olduğunu ve dolayısıyla devletçi olduğunu, bu nedenle de devletin ve anayasanın da Ortanın Solunda yer aldığını belirtmiştir. İnönü, “Ortanın Solu” politikasının Türkiye’nin komünizme ve faşizme sürüklenmesini önleyecek tek siyaset olduğunu öne sürmüştür. CHP’nin

---

⁴¹² Mehmet Altan Öymen ile 10 Mayıs 2019 Tarihinde Yapılan Röportaj, bkz: Ek-VI, s. 280.

⁴¹³ CHP’liler, “Ortanın Solu Moskova Yolu” söylemlerine karşın; “Ortanın Sağı, Mobilin Yağı” sloganını geliştirmişlerdir. Gülsüm Tütüncü Esmel, “Propaganda, Söylem ve Sloganlarla Ortanın Solu”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 10, S. 3, 2008, ss. 75.

“Ortanın Solunda” yer alması; İnönü’ye göre Türkiye'nin bekası için önemli bir teminattır.⁴¹⁴

Altmışlı yılların Türkiye’si -dönemin koşulları gereği- siyasi ideolojilerin hızla ayrıştığı ve belirginleştiği bir süreç yaşamıştır. Bu nedenle soldaki gelişmelere paralel olarak sağ cenahta da ideolojik hareketlilikler gözlemlenmiştir. Türkiye’de 1960’lı yıllarda milliyetçi-muhafazakâr ve ülkücü-milliyetçi ideolojiler filizlenmeye başlamıştır.⁴¹⁵ Muvazi bir şekilde CHP’nin 1965 Seçimleri’nde ikinci parti konumuna gerilmesi de bununla ilgilidir.

10 Ekim 1965 tarihinde yapılan genel seçimlerde, AP yüzde 52,9 oy oranıyla birinci parti çıkmıştır. CHP ise yüzde 28,7 ile ikinci parti olmuştur. Diğer partilerden MP yüzde 6,3, YTP yüzde 3,7, TİP yüzde 3, CKMP ise yüzde 2,2 oranında oy almıştır. Bu oy oranlarına göre AP 240, CHP 134 milletvekiliyle parlamentoda temsiliyet kazanmıştır. Halkın seçimlere katılım oranı yüzde 71 olarak saptanmıştır. Türkiye’deki 13.679.753 kayıtlı seçmenden 9.748.678’i sandık başına gitmiştir.⁴¹⁶ Seçim sonrası tabloya bakıldığı zaman, AP aldığı yüksek oy oranıyla “koalisyon hükümetleri dönemine” birkaç yıllık bir ara vererek tek başına hükümet kurma erkine sahip olmuştur.

CHP’nin ekonomiden sanayiye ve madenlere kadar çok sayıda vaat ile girdiği 1965 Genel Seçimleri’nde⁴¹⁷ gerileme yaşamasının çeşitli sebepleri vardır. Bunların başında; 27 Mayıs’tan beri gelen “CHP darbecilerle işbirliği yaptı” söylemleri ve

---

⁴¹⁴ Çolak, *age*, s. 113-118; Gülsüm Tütüncü Esmer, *CHP: 1965-1980*, “*Türk Siyasal Yaşamında Ortanın Solu*”, Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları, Antalya, 2006, s. 59-60; Orhan Birgit, *Ayağa Kalk CHP!*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2015, s. 150-154; Kaynar, *Türkiye’nin 1960’lı Yılları*, s. 288-290; Turan, *Türk Devrim Tarihi*, C. 5, s. 125-128; Çavdar, *age*, s. 131-157; Bilâ, *CHP 1919-1999*, s. 211-215; Hikmet Bilâ, *CHP Tarihi, “1919-1979”*, Doruk Matbaacılık, Ankara, 1979, s. 387-392; Emre, *age*, s. 84-85; Kemal H. Karpat, *Türkiye’de Siyasal Sistemin Evrimi, “1876-1980”*, Çeviren: Esin Soğancılar, İmge Kitabevi, Ankara, 2007, s. 247-272; Erhan Löker, *Ortanın Solu Cumhuriyet Halk Partisi ve Türkiye*, Tisa Matbaacılık Sanayi, Ankara, 1969, s. 28-38; Öner Buçukcu, *“Türkiye Sosyalist Solu ve Milliyetçilik (1960-1971)”*, T. C. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Afyonkarahisar, 2017, s. 210-216; Cemal Fedayi, *Osmanlı’dan Günümüze Sol Siyaset*, Kadim Yayınları, Ankara, 2016, s. 51-105.

⁴¹⁵ Kaynar, *Türkiye’nin 1960’lı Yılları*, s. 275.

⁴¹⁶ Ahmad ve Turgay Ahmad, *age*, s. 298-299; 1965 Genel Seçimleri’nin kapsamlı bir değerlendirmesi için bkz: Nuran Kılağız, *Türk Siyasî Hayatında 1965 Seçimleri*, Berikan Yayınevi, Ankara, 2010.

⁴¹⁷ Şerafettin Turan, *İsmet İnönü, “Yaşamı, Dönemi ve Kişiliği”*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2003, s. 436-437.

parti içi çekişmeler gelmektedir.⁴¹⁸ Diğer bir sebep; CHP, cumhuriyet tarihindeki ilk koalisyon hükümetini kurarak ilklerin öncüsü olma özelliğini korumuştur. Ancak o dönemde Türk demokrasisinde koalisyon hükümetleri alışlagelmiş bir uygulama değildi. Bu nedenle CHP, Türkiye’de bir ilki gerçekleştirmiş fakat kurulan koalisyonlar çeşitli sebeplerden ötürü üç kez dağılmıştır. Buradan hareketle CHP, Türkiye’de demokrasiyi yerleştirmek adına “*elini taşın altına koymuş*” ama dönemin serencamı sebebiyle iktidar yorgunu olarak çıkmıştır.

Seçim sonuçları CHP açısından yeni bir hayal kırıklığı olurken, AP için büyük bir zaferdir. Bazı kesimlerce DP’nin devamı olarak kabul edilen AP’nin seçimlerden başarıyla çıkması, halk nezdinde DP’nin hâlâ muteber olduğunu göstermektedir.⁴¹⁹ Turan’ın aktardığına göre; dönemin yabancı basını, seçimleri “*Menderes hayaletinin zaferi*” olarak duyurmuştur.⁴²⁰

1965’te düzenlenen genel seçimlerde CHP’nin ikinci parti çıkması, bazı çevrelerce İsmet İnönü’nün siyasi hayatının bitmesi sürecinin başlangıcı olarak yorumlanmıştır. Seçim sonrasında, parti içerisinde İnönü’nün genel başkanlık görevinden istifa etmesi gerektiği yönünde görüş bildirenler gözlemlenmiştir.⁴²¹

AP’nin Süleyman Demirel liderliğindeki başarısı, merkez sağın cumhuriyet elitlerinden, “*köylü çocuklarına geçmesi*” olarak yorumlanmıştır.⁴²² Demirel, Türk siyasetine “*köylü çocuğu*” imajıyla yeni bir soluk getirmiştir. Daha önce pek dile getirilmeyen; manevi değerler ve millete hizmet gibi söylemleri siyasete sokmuştur. Cumhuriyet rejiminin temel dinamiklerini sarsmadan, gelenekçilikle modernliğin çelişmediğini göstermiştir. Ayrıca alışlagelen politikacıların aksine, halka karşı halkın ağzından konuşmuştur.⁴²³ Demirel, Türk siyasetinde her zaman ılımlı kişiliğiyle bilinmiştir.⁴²⁴

Seçimlerden bir yıl sonra CHP 18. Olağan Kurultay’ı toplanmıştır. Ortanın Solu münakaşaları ve seçim yenilgisine müteakiben toplanan ilk kurultay olması nedeniyle

---

⁴¹⁸ Uyar, *İki Darbe Arasında CHP*, s. 179.

⁴¹⁹ Turan, *İsmet İnönü*, s. 438-439.

⁴²⁰ Turan, *Türk Devrim Tarihi*, C. 5, s. 130-131.

⁴²¹ aynı yer.

⁴²² Mert, *Merkez Sağın Kısa Tarihi*, s. 23-24.

⁴²³ Kaynar, *Türkiye’nin 1960’lı Yılları*, s. 529-531.

⁴²⁴ Aytekin Gezici, *İslamköy’den Türban Karşıtlığına Süleyman Demirel*, Akis Kitap, İstanbul, 2006, s. 16.

dikkat çekicidir. TİP ve AP'ye yönelik eleştirilerin dile getirildiği kurultayda parti içi tartışmalar da meydana gelmiştir. Özellikle “*Ortanın Solu*” politikasıyla ilgili olumlu ve olumsuz çok sayıda görüş beyan eden delege olmuştur. Ecevit ve çalışma arkadaşlarının içinde bulunduğu Ortanın Solu ekibi kurultayın galibidir. Kurultay’da İnönü tekrar genel başkan seçilmiştir. Yapılan seçimlerde İnönü 929 oy almıştır. Delegelere bakıldığı zaman üç yüz civarında bir oy kaybı gözlemlenmiştir. Bu durum Uyar’a göre; parti içi muaraza göstergesidir.⁴²⁵ Ayrıca Kurultay’da genel sekreterlik mevkiine getirilen Ecevit, “*Ortanın Solu*” akımının en yetkili ismi haline gelmiştir.⁴²⁶

Türk siyasetinde bu gelişmelerin yaşandığı yıllarda Mehmet Altan Öymen, yurtdışındadır. Öymen, 1962-1966 yılları arasında Federal Almanya’da Bonn Büyükelçiliği’nde Basın Müşavirliği ve Basın Ataşeliği görevlerini yürütmüştür. 1966 yılında Türkiye’ye geri dönmüştür. Almanya’da bulunduğu dönemde, İkinci Dünya Savaşı ve Türkiye konulu bir araştırma yapmıştır. Öymen, Alman kaynaklarını da kullanarak hazırladığı çalışmasını, Milliyet gazetesinde yazı dizisi halinde yayınlamıştır.⁴²⁷ İlerleyen tarihlerde CHP içerisinde, Kemal Satır ve ekibiyle arasının iyi olmaması nedeniyle aktif siyasette yer almayı tercih etmemiştir.⁴²⁸

18 Ekim 1968 tarihinde CHP 19. Olağan Kurultayı toplanmıştır. İnönü, kurultaydaki açıklamalarında; ülkede cereyan eden gençlik olayları, toprak reformu, Ortanın Solu tartışmaları, iç ve dış politika gibi çok sayıda konuya değinmiştir. Türkiye-NATO ilişkilerinin gündemde olduğu; Türkiye’nin, NATO’dan ayrılmasının gerekliliğinin tartışıldığı süreçte, İnönü kurultayda yaptığı konuşmada “*Biz, NATO ittifakı içinde kalmak kararındayız*” ifadelerini kullanmıştır.⁴²⁹

CHP, 1969 Genel Seçimleri’ne “*toprak işleyenin, su kullananındır*” ve “*altyapı devrimi*” gibi dikkat çeken radikal söylemlerle girmiştir.⁴³⁰ Ayrıca ekonomiden sanayiye, eğitimden dış politikaya kadar çok sayıda vaat verilmiştir.⁴³¹

---

⁴²⁵ Uyar, *İki Darbe Arasında CHP*, s. 228-243.

⁴²⁶ Tütüncü Esmen, *age*, s. 79.

⁴²⁷ Mehmet Altan Öymen ile 10 Mayıs 2019 Tarihinde Yapılan Röportaj, bkz: Ek-VI, s. 280.

⁴²⁸ Esendir, *age*, s. 401.

⁴²⁹ İlhan Turan, *İsmet İnönü, “Konuşma, Demeç, Makale, Mesaj ve Söyleşileri”, 1968-1970*, C. 5, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara, 2004, s. 163-179.

⁴³⁰ Çolak, *age*, s. 122-123.

⁴³¹ Uyar, *İki Darbe Arasında CHP*, s. 324-325.

Türk halkı, 12 Ekim 1969 tarihinde sandık başına gitmiştir. 14.788.552 kayıtlı seçmenden 9.516.035'i oy kullanmıştır. Seçimlere katılım oranı yüzde 64 bandında kalmıştır. Ahmad, bu oranın “*Türkiye için (...) düşük*” olduğunu aktarmaktadır. AP, yüzde 46,63 oy oranıyla seçimlerin galibi olarak çıkmıştır. CHP ise yüzde 27,36 oy oranıyla, önceki seçimlerde olduğu gibi ikinci parti konumundadır. Seçimlerde diğer partilerin oy dağılımları şöyledir; Güven Partisi yüzde 6,58, Millet Partisi yüzde 3,22, Birlik Partisi yüzde 2,80, Milliyetçi Hareket Partisi yüzde 3,03, TİP yüzde 2,68, Yeni Türkiye Partisi yüzde 2.18.⁴³²

1969 Genel Seçimleri’nde AP, aldığı oy oranıyla parlamentoda 256 koltuk kazanmıştır. Mecliste temsil oranı yaklaşık yüzde 56’dır. CHP ise parlamentoda 143 sandalye sahibi olmuştur. TBMM’deki koltuk dağılımına göre oranlandığında yüzde 31 civarında temsiliyet gözlemlenmektedir.⁴³³

1965’te yapılan seçimlerle mukayese edildiğinde; AP’nin yüzde 6 civarında, CHP’nin ise yüzde 1,4 oy kaybettiği dikkat çekmektedir. Buna karşın her iki partinin de milletvekili sayısı önceki döneme göre artış göstermiştir. Oylarının düşmesine rağmen AP, TBMM’de tek başına hükümet kuracak çoğunluğu sağlamıştır.⁴³⁴ Seçimlerin galibi olarak çıkan Demirel, “*2nci Türkiye’yi kuracağız*”⁴³⁵ açıklamasında bulunmuştur.

CHP’nin seçimlerde aldığı yenilginin nedenleriyle ilgili çeşitli yorumlar yapılmıştır. Öncelikle; 1969 Genel Seçimleri’nin öncesinde CHP’de muhalif bir kanat ortaya çıkmıştır. Muhalefet grubu, Ecevit ve arkadaşlarının başını çektiği “*Ortanın Solu*” ekibinin radikal söylemlerine eleştirel bir şekilde yaklaşmıştır. Bu durum da parti içi bölünmüşlük imajı sergilemiştir.⁴³⁶ İkinci bir sebep; Turhan Feyzioğlu öncülüğündeki bir grubun partiden ayrılarak; seçimlere Güven Partisi (GP) şemsiyesi altında girmişlerdir. Bu nedenle de oylar bölünmüştür. Seçimlere katılımların oldukça az olması da diğer bir nedendir.⁴³⁷

---

⁴³² Ahmad ve Turgay Ahmad, *age*, s. 376-377.

⁴³³ *aynı yer*.

⁴³⁴ Uyar, *İki Darbe Arasında CHP*, s. 334-335; Türker Sanal, *Demirel Hükümetleri*, Sim Matbaacılık, Ankara, 2000, s. 5-6.

⁴³⁵ *Cumhuriyet*, 14 Ekim 1969, s. 1.

⁴³⁶ Ayşe Güneş Ayata, “Türkiye’nin Demokratikleşme Sürecinde Ortanın Solu Hareketi”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C. 50, S. 3, 1995, ss. 83.

⁴³⁷ Uyar, *İki Darbe Arasında CHP*, s. 335.

İnönü, 1969 Seçimleri'nden CHP'nin başarıyla çıktığı fikrindedir. Bülent Ecevit ve "Ortanın Solu" ekibini ise başarının kaynağı olarak görmektedir.⁴³⁸ Seçim sonuçlarından dolayı İnönü'nün parti liderliği tartışma konusu olmuştur. Koltuğunu Ecevit'e devredeceği yönünde iddialar ortaya çıkmıştır. Bunun üzerine İnönü, söz konusu iddiaları yalanlamıştır.⁴³⁹

Seçimler sonrası Türkiye, 1970'li yıllara bir dizi öğrenci eylemleriyle girmiştir. Öğrenciler tarafından düzenlenen gösteriler, başlangıçta kamuoyunun dikkatini çekmiş ve haklı bulunmuştur. Bilahare "68 Kuşağı" olarak da bilinen öğrenci olayları, zamanla ülke içinde kargaşa ortamı yaratmıştır. Türkiye'nin sorunlarına "çözüm üretmek" ve devlet erkânına seslerini duyurma amacı güden gençler, çeşitli teşkilatlar kurmuşlardır. Bunlardan Fikir Kulüpleri sonraki adıyla Devrimci Gençlik Teşkilatı (DEV-GENÇ), TİP paralelinde bir sol örgüttür.⁴⁴⁰ Sağ cemahta; MHP eksenli, Bozkurtlar ve Ülkü Ocakları vardır.⁴⁴¹ Milli Selamet Partisi'ne bağlı bir diğer yapılanma ise Akıncılar'dır.⁴⁴² Öğrenciler; kendilerine sağlanan devlet burslarında ödenek artırımına gidilmesi, üniversite yönetiminde öğrencilerin söz hakkı olması, öğrencilerin faydalanabileceği hastaneler teşkil edilmesi ve üniversite mezunlarına işsizlik sigortası uygulanması kabilinden hak talepleriyle doğan olaylar zamanla fakültelerin işgali ve silahlı çatışmalar gibi asayiş bozan eylemlere dönüşmüştür. Bir müddet sonra iktidar ve muhalefet partilerine yönelik hareketler de ortaya çıkmıştır. Diğer taraftan; gösterilerde gerici söylemler gözlemlenmiştir. Devlet yapılanmasının dini itikatlar baz alınarak değiştirilmesi yönünde istekler ortaya atılmıştır. CKMP Genel Başkanı Alparslan Türkeş'in silahlı eğitim verme amaçlı kamplar kurdurduğu ile ilgili söylentiler⁴⁴³ yayılmıştır. Demirel liderliğindeki AP iktidarı ise olaylar

---

⁴³⁸ *Milliyet*, 15 Ekim 1969, s. 1; Bülent Ecevit, o tarihlerde Türkiye'nin en güvenilir siyasetçileri arasında yer almaktadır. bkz: Kemal H. Karpat, *Türkiye'de Toplumsal Dönüşüm, "Kırsal Göç, Gecekondu ve Kentleşme"*, Çeviren: Abdülkerim Sönmez, Timaş Yayınları, İstanbul, 2016, s. 272.

⁴³⁹ *Cumhuriyet*, 14 Ekim 1969, s. 1.

⁴⁴⁰ Necmi Erdoğan, "Demokratik Soldan Devrimci Yol'a: 1970'lerde Sol Popülizm Üzerine Notlar", *Toplum ve Bilim*, S. 78, Güz 1998, ss 22-35.

⁴⁴¹ Özgür Bayraktar, "Lider, Teşkilat, Doktrin'in İflası: Ülkücü Harekette 1980 Sonrası Dönüşüm, Bölünme ve İç Çatışma", *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, C. 2015, S. 1, 2015, ss. 35.

⁴⁴² Bayram Ali Çetinkaya, *Doğu'dan Batı'ya Düşüncenin Serüveni, "Medeniyet Projelerinin İnşa Sürecinde Çağdaş İslam Düşüncesi"*, C. 9, İnsan Yayınları, İstanbul, 2015, s. 83.

⁴⁴³ *Ülkücü Komando Kampları, "AP Hükümetinin 1970'te Hazırladığı MHP Raporu"*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1997, s. 9-53; Mehmet Koca, "68 Öğrenci Olayları ve Üniversitelerde Politik Şiddet", *Birey ve Toplum*, C. 8, S. 15, Bahar 2018, ss. 87-106.

karşısında net bir tutum takınamamıştır. Tüm bu gelişmeler, Silahlı Kuvvetler bünyesinde dikkat çekici olmuştur.⁴⁴⁴

12 Mart 1971 tarihinde Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç, Kara Kuvvetleri Komutanı Faruk Gürler, Deniz Kuvvetleri Komutanı Celal Eyiceoğlu ve Hava Kuvvetleri Komutanı Muhsin Batur; Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'a bir muhtıra vererek Demirel başkanlığındaki mevcut anayasal hükümetin istifasını istemiştir.⁴⁴⁵ 12 Mart Muhtırası, cumhuriyet tarihinin emir-komuta zinciri içerisinde gerçekleşen ilk askeri müdahalesidir. Cumhuriyet döneminin dördüncü darbe girişimidir.⁴⁴⁶

Muhtıra; Hükümet ve Meclis'in ülkeyi toplumsal ve ekonomik olarak huzursuzluğa sevk ettiğini, anayasa tarafından öngörülen bazı reformların gerçekleştirilemediğini ve ülke geleceğinin tehlikede olduğunu ihtiva etmektedir.⁴⁴⁷ Tağmaç ve kuvvet komutanları, Muhtıra ile yeni bir hükümet teşkil edilmesini; aksi halde ordunun müdahale edeceğini aktarmaktadır. Süleyman Beyoğlu'na göre Muhtıra bu yönüyle "27 Mayıs'tan daha yumuşak bir tarzda" vuku bulmuştur.⁴⁴⁸ 12 Mart Muhtırası, Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'a, Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına ve Millet Meclisi Başkanlığına gönderilmiştir. Anayasal düzen içerisinde kurulmuş mevcut hükümet muhatap alınmamıştır.⁴⁴⁹

Süleyman Demirel, 12 Mart Muhtırası verildiği gün Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'a "parlamentoyu kurtarmak, parlamento zeminini yine demokrasi mücadelesi için kullanabilmek"⁴⁵⁰ amacıyla istifasını bildirmiştir. Demirel, başbakanlıktan

---

⁴⁴⁴ Turan, *Türk Devrim Tarihi*, C. 5, s. 180-201.

⁴⁴⁵ *Milliyet*, 13 Mart 1971, s. 1.

⁴⁴⁶ 12 Mart 1971 Muhtırası'nın içeriği için bkz: *Cumhuriyet*, 13 Mart 1971, s. 1; *Yeni Asır*, 13 Mart 1971, s. 1; Ergin Eroğlu, *Sınıflar Açısından 12 Mart Devam Ediyor mu*, Soyut Yayınları, İstanbul, 1974, s. 11-12.

⁴⁴⁷ Çelik, *age*, s. 158-159.

⁴⁴⁸ Süleyman Beyoğlu, "Türkiye'de Askeri Darbelerin Demokrasiye Etkileri", *Cumhuriyet Dönemi Demokratikleşme Faaliyetleri Sempozyumu Bildirileri*, "28 Ekim 2005-İstanbul", Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2010, ss. 104.

⁴⁴⁹ Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, *12 Mart: Faşizmin Felsefesi*, Evrim Yayınları, İstanbul, 1990, s. 23-24; Çelik, *age*, s. 218.

⁴⁵⁰ Cüneyt Arcayürek, *Demokrasi Dur 12 Eylül 1980*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1986, s. 422; Kurtuluş Kayalı, Demirel'in demokrasi ve hukuk devleti vurgusuyla istifa etmesini orduyu manipüle etme çalışmalarının bir dışavurumu olarak değerlendirmiştir. bkz: Kurtuluş Kayalı, *Ordu ve Siyaset*, "27 Mayıs-12 Mart", İletişim Yayınları, İstanbul, 1994, s. 181-182.

çekilmesiyle ilgili “*muhtıra ile Anayasa ve hukuk devleti anlayışını bağdaştırmak mümkün değildir*” ifadelerini kullanmıştır.⁴⁵¹

12 Mart sürecinde, ordunun isteği üzerine tarafsız bir başbakan liderliğinde parti gözetmeksizin alanının uzmanı kişilerin bakanlık koltuğuna oturduğu yeni bir hükümet teşkil edilmesine karar verilmiştir. Partiler üstü kabinenin başbakanı olarak Nihat Erim ismi üzerinde uzlaşmıştır. Erim’in başbakanlığında fikir birliğine varılmasıyla ilgili Cevdet Aykan, “*12 Mart Muhtırası’yla başlayan dönem, ona adeta hiç beklemediği bir imkân sunuyordu*”⁴⁵² değerlendirmesinde bulunmuştur. CHP ve AP’den de yeni hükümet için müzaheret ve bakan istenmiştir. İnönü, başlangıçta askeri rejimi kabul etmeyeceğini belirtmişse de⁴⁵³ Sadi Koçaş’ın telkinleriyle⁴⁵⁴ Nihat Erim Hükümeti’ne desteğini açıklamıştır.⁴⁵⁵ Bunun üzerine Sunay, Erim’e hükümet kurma görevini vermiştir.⁴⁵⁶ Erim, bu sorumluluğu kabul etme nedenini “*Türkiye’nin bir askeri idare altına girmesinin önlenmesi (ini sağlamak)*”⁴⁵⁷ olarak ifade etmiştir. Akabinde de CHP’ye istifasını sunmuştur. Sunay, Erim’in parlamentodaki bütün partiler tarafından mutlak desteklenmesi gerektiği yönünde deklarasyonda bulunmuştur.⁴⁵⁸ Eski Başbakan Demirel, Erim’in başbakanlık makamına gelmesine “*başarı temenni ederim*”⁴⁵⁹ yorumunu yapmıştır. İnönü ise “*kendisi istemiş, oldu*”⁴⁶⁰ savını öne sürmüştür.

Nihat Erim başkanlığındaki partiler üstü-tarafsız hükümet, birbirine “*düşman*” siyasi partilerden oluşan bir parlamento ile çalışmaya “*mahkûm*” bırakılmıştır. Erim Hükümeti, ordunun sanayileşme, ekonomik kalkınma, toprak reformu ve eğitimin yaygınlaştırılması gibi isteklerini yerine getirmek üzere kurulmuştur. Karpat’a göre

---

⁴⁵¹ *Yeni Asır*, 13 Mart 1971, s. 1

⁴⁵² Cevdet Aykan, *Bir Psikiyatrist ve Siyaset Adamı Gözüyle Demokratik Süreç ve Anılar, “1946-2000”*, Grafiker Yayınları, Ankara, 2007, s. 254.

⁴⁵³ *Ulus*, 16 Mart 1971, s. 1; *Son Havadis*, 16 Mart 1971, s. 1.

⁴⁵⁴ Sadi Koçaş, *12 Mart Anıları*, May Yayınları, İstanbul, 1978, s. 42.

⁴⁵⁵ *Heper, age*, s. 18.

⁴⁵⁶ Nihat Erim 12 Mart sürecinde iki defa hükümet kurmuştur. Bunlardan birincisi 26 Mart 1971-11 Aralık 1971 tarihleri arasında iş başında kalmıştır. Diğeri ise hemen akabinde 11 Aralık 1971-22 Mayıs 1972 tarihleri arasında görev yapmıştır. bkz: Sanal, *Türkiye Cumhuriyeti ve 50 Hükümeti*, s.187-189.

⁴⁵⁷ Nihat Erim, *12 Mart Anıları*, Hazırlayan: Raşit Çavaş, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2007, s. 177.

⁴⁵⁸ *Cumhuriyet*, 20 Mart 1971, s. 1; *Yeni Asır*, 20 Mart 1971, s. 1.

⁴⁵⁹ *Cumhuriyet*, 20 Mart 1971, s. 7.

⁴⁶⁰ *Yeni Asır*, 20 Mart 1971, s. 2.

ordunun Hükümet'e yönelik talepleri, basit bir geçici hükümetin üstesinden gelmekte zorlanacağı türden reformlardır.⁴⁶¹

Mehmet Altan Öymen, 12 Mart gerçekleştiği gün Ankara'dadır. Ordunun muhtıra verdiğini Sultan Otel'de öğle saatlerinde radyo yayınından öğrenmiştir. 12 Mart sürecinde kendi kurucusu olduğu Anka Ajans'ta gazetecilik faaliyeti yapmaktadır. Bu nedenle haberi öğrenince; konu hakkında daha kapsamlı malumat edinmek ve değerlendirme yapmak amacıyla TRT'ye gitmiştir. Muhtıra ile ilgili edindiği bilgileri mesleği gereğince yabancı ajanslara geçmiştir.⁴⁶²

12 Mart Muhtırası verildikten bir süre sonra Öymen tutuklanmıştır. Ulus gazetesinin aktardığına göre; Öymen'in evinde gece saatlerinde ordu ve emniyet mensuplarınca arama yapılmıştır. Öymen'in evi arandıktan sonra Ankara Dışkapı bölgesinde bulunan Yıldırım Merkez Komutanlığı'na götürülmüştür.⁴⁶³ Gereğince olarak; Doğan Avcıoğlu ve arkadaşlarıyla aynı evde toplanmak suçlaması yöneltilmiştir.⁴⁶⁴ Sıkıyönetim Mahkemesi tarafından sorgulanarak tutuklanan Öymen, Mamak Askeri Cezaevi'ne gönderilmiştir.⁴⁶⁵ Yaklaşık iki buçuk hafta kadar mevkuf kaldıktan sonra serbest bırakılmıştır.⁴⁶⁶

Mehmet Altan Öymen'in tutuklanması için gerekçe gösterilen toplantı meselesi asılsız iddialardan ibarettir. Öymen'in katıldığı öne sürülen toplantılarla ilgili iki tane tarih verilmiştir. Bunlardan birincisi, 4 Haziran 1970'tir. Bu tarihte Doğan Avcıoğlu, Öymen'e ait Ankara'da bir evde kalmaktadır. Öymen, o günlerde Paris'te bulunmaktadır. Pasaportundaki giriş-çıkış tarihleriyle bunu kanıtlamıştır. İkinci toplantı günü olarak da 16 Haziran 1970 gösterilmektedir. Öymen, toplantıya katıldığı ileri sürülen tarihte Ankara dışındadır. Alışveriş faturalarıyla şehir dışında olduğunu belgelemiştir.⁴⁶⁷

---

⁴⁶¹ Karpat, *Osmanlı'dan Günümüze Asker ve Siyaset*, s. 256-257.

⁴⁶² Mehmet Ö. Alkan, *Osmanlı'dan Günümüze Darbeler*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2016, s. 269-270.

⁴⁶³ *Ulus*, 23 Haziran 1971.

⁴⁶⁴ *Altan Öymen Bir Yudum İnsan Belgeseli*, Bölüm 1.

⁴⁶⁵ *Milliyet*, 25 Haziran 1971, s. 1; *Cumhuriyet*, 25 Haziran 1971, s. 1; *Akşam*, 25 Haziran 1971, s. 1-7.

⁴⁶⁶ *Cumhuriyet*, 8 Temmuz 1971, s. 7.

⁴⁶⁷ *Bildirici, age*, s. 152.

25 Ocak 1978 tarihli TBMM konuşmasında Öymen, söz konusu toplantı ve tutuklanmasıyla ilgili açıklamada bulunmuştur. Öymen'in konuşmasının ilgili bölümü şöyledir: *“bir gün gözaltına alındım, 17 gün gözaltında kaldım ve şöyle bir iddia ileri sürüldü: «Sen bir toplantıya katılmışsın. O toplantıda falancalar da vardı» diye. Ben bu 17 gün içinde ispat ettim ki, ben belirtilen tarihte - sanıyorum bir 20 Haziran tarihi idi - Ankara'da değildim. «Ankara'da bir evde yapıldı o toplantı, senin evinde yapıldı» diyorlardı. Kendi evimde değildim, Ankara'da da değildim ve Türkiye'de de değildim; yurt dışında, Paris'te bulunmaktaydım ve bunu da pasaportumla ispat ettim mahkeme başkanına. Mahkeme başkanı buradadır. Sayın Ali Elverdi. Böyle kesin bir kanıt karşısında, o bile beni daha fazla hapiste tutamamış, derhal tahliye etmek zorunda kalmıştır ve tahliye ettikten başka da, ademi takip kararı vermek zorunda kalmıştır. Yani, ben, öteki aylarca ve bir yıl boyunca hapiste kalan arkadaşlarım arasında da değildim.”*⁴⁶⁸

Mehmet Altan Öymen'in evi 12 Mart döneminde kolluk kuvvetlerince birkaç defa basılmıştır. Aramalar esnasında bazı kitaplarına *“sakıncalı”* görüldüğü gerekçesiyle el konulmuştur. Baskılar nedeniyle, Akşam gazetesindeki işinden sıkıyönetim emriyle ayrılmak durumunda kalmıştır. Anka Ajans'ı kurma nedeni de gazetede işini bırakmasıdır.⁴⁶⁹

12 Mart sürecinde gündemdeki en önemli konulardan bir tanesi Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının idamı meselesidir. Gezmiş ve arkadaşları; *“TBMM'nin görevini yapmaktan cebren alıkonulması”* suçlamasıyla yargılanmışlardır.⁴⁷⁰ Öymen, bu konudaki suçlamaları haksız bulmaktadır. Yargılamalarla ilgili *“Yaptıkları işlerin içinde gösteriler vardı, Amerikalıları kaçırma eylemi vardı ki sonra salıvermişlerdi. Bunlar Meclis'i veya hükümeti devirmek için yapılacak ve sonuç alınacak eylemler değildi (...) Öyle büyük bir silahlanma da söz konusu değildi. Yanlarında silah var mıydı onu da bilmiyorum”* değerlendirmesini yapmıştır. Öymen, başlangıçta hiç

---

⁴⁶⁸ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, “5. Dönem, 97. Birleşim”, C. 2, 25 Ocak 1978, s. 429.

⁴⁶⁹ Bildirici, age, s. 152.

⁴⁷⁰ Deniz Gezmiş ve arkadaşlarını yargılayan mahkeme, ölüm cezasına çarptırdığı sanıkların, *“Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın tamamını veya bir kısmını tağyir, tebdü ve ilgaya teşebbüs ettiklerini sabit görerek”* haklarında TCK'nin 146/1 maddesini uygulatır. Duruşma yargıcı Albay Ahmet Tetik, mahkeme kararını *“Mahkememiz, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının tamamını veya bir kısmını tağyir, tebdü veya ilgaya teşebbüs yolundaki suçunuzu sabit görerek Türk Ceza Kanunu'nun 146. maddesinin birinci bendi gereğince ölüm cezası verdi. Karar kabili temyizdir. Tutukluluk haliniz devam edecektir. Duruşma bitmiştir”* şeklinde açıklamıştır. Turhan Feyizoğlu, *“Deniz/Bir İsyancının İzleri”*, Cumhuriyet, 15 Mayıs 2004, s. 9.

kimsenin idam gibi bir ceza aklına gelmediğini; darağacı kurulma eğiliminin sonradan geliştiğini aktarmaktadır. Mahkemeden bu yönde bir hüküm çıkması durumunda; kararı onama merci olan parlamentoyu infazın yanlış bir uygulama olduğuna ikna etmek için yetkililere dilekçe vermeyi ve kamuoyunu konuyla ilgili bilgilendirmeyi planlamıştır. Bu amaçla; Erdal Öz, Onat Kutlar, Gül Önet ve Yaşar Kemal (Kemal Sadık Gökçeli) gibi isimlerle çalışmalara başlamıştır. Konuyla ilgili bir dilekçe hazırlayarak TBMM Başkanlığı'na göndermiştir. Öymen, İsmet İnönü ve bazı milletvekilleriyle de görüşmelerde bulunmuştur. Meclis Başkanı ile de mevzuyu müzakere etmeye çalıştıysa da randevu alamamıştır.⁴⁷¹

Mehmet Altan Öymen; Uğur Mumcu, Erdal Öz, Onat Kutlar, Yaşar Kemal ve Emil Galip Sandalcı gibi isimlerle Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının idam cezalarının durdurulması için imza kampanyası başlatmıştır. Bu çalışmalar neticesinde 12 bin civarında imza toplayarak ilgili makamlara vermişlerdir.⁴⁷² Tam da bu süreçte Ankara-İstanbul seferini yapan “Boğaziçi” adında bir uçak Sofya’ya zorla götürülmüştür. Sefer Şimşek, Aynullah Akça, Yaşar Aydın ve Mehmet Yılmaz adında dört kişi uçağı alıkoymuştur. Amaçları; Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan’ın idamının durdurulmasıdır. Bu olay, cumhuriyet tarihindeki ilk uçak kaçırma vakasıdır. Gündeme “bomba” gibi düşen eylem haberi, kamuoyunun dikkatini çekmeyi başarmıştır. Yetkililer de olayın halk tabanında büyük yankı uyandırması ve böyle bir hadisenin ilk defa yaşanıyor olmasının verdiği “tecrübesizlikle” eylemcilerin “çok tehlikeli teröristler” olduğu fikrine kapılmışlardır. Bu nedenle “örgütü açığa çıkarma” amacıyla çok sayıda gözaltı olmuştur. Öğrencilerden hukukçulara gazetecilere kadar dalga dalga büyüyen tutuklamalar hızla artmıştır. Sorgulamalar esnasında işkenceye maruz kaldığını iddia edenler vardır. İşkence görenlerin bir tanesi de Mustafa Beşgen adında bir öğretmendir. Yetkililerin sorgulamalar sırasındaki zulmü nedeniyle Beşgen, ortaya –dönemin diğer örgüt isimlerine benzettiği için- “THO” kısaltmalı rastgele bir örgüt ismi atmıştır. Öymen ve arkadaşlarının topladıkları imzalar ile uçak kaçırma olayının aynı amaca hizmet etmesi ve ifadede adının geçmesi hasebiyle Öymen de bu örgüte mensup sayılarak tutuklanmıştır.⁴⁷³ Beşgen, baskı altında verdiği ifadede

---

⁴⁷¹ Mehmet Ö. Alkan, “Altan Öymen’in 12 Mart Anıları”, *Toplumsal Tarih*, S. 273, Eylül 2016, ss. 94-101; Alkan, *age*, s. 271-274.

⁴⁷² İmza atan isimler için bkz: Turhan Feyizoğlu, *Deniz, “Bir İsyancının Ayak İzleri”*, Cumartezleri Yayınevi, İstanbul, 2014, s. 420-435.

⁴⁷³ Soner Yalçın, “Şafak Operasyonu 2. Dalgasının Hedefi”, *Hürriyet*, 25 Ocak 2009.

Öymen ile ilgili, “*Hava meydanında bir yer hostesi vardı, adı Leyla idi, ondan haber aldı, Altan onu tanıyordu*” ve “*Kargo servisinde Diyarbakırlı Mahmut vardı (...) O hapisteyken Altan onunla röportaj yaptı*” demiştir. Öymen de o sıralarda, bu olaylardan ötürü tutuklanan Savaş Güverne adında birisi için ilgili mercilerden tanıdıkları vasıtasıyla bilgi almaya çalışmaktadır. 22 Haziran 1975 tarihinde Anka Ajans’a ait ofiste kendisine, Yarbay Yaşar isimli bir askeri personelden telefon gelmiştir. Telefondaki subay, Öymen’e aynı gün saat 14.00’a randevu vermiştir. Öymen de Güverne’den bilgi alacağı düşüncesiyle buluşma yeri olan sıkıyönetim binasına gitmiştir. Kendisini arayan askeri personel ile görüşmek için beklediği sırada binbaşı rütbeli bir subay, Öymen’in tutuklanması yönünde emir vermiştir. Öymen, sıkıyönetim binasında tutuklandıktan sonra askeri bir araçla Mamak Muharebe Okulu’na götürülmüştür. Burada Öymen’in üzerinden pasaport çıkınca yurtdışına kaçma şüphesi belirmiştir. Daha sonra da hücreye konulmuştur. Yattığı hücre için “*yarısı toz toprak filan olan bir yer, bir tane yatak var. Soktular oraya, kapattılar, kilitlediler. Yattım, uyumuşum. Sonra bir ara uyandım. Susamışım, bir hücre var, başka bir şey yok. Camlı ve demirli bir hücre. Camdan dışarıyı görüyorsunuz ama, demirlerin arkasından. Oradan ileride bir er duruyor. Uyandığımı görmüş olacak ki, yaklaştı. Su içme işareti yaptım. Kapıyı açtı. Nedir? dedi (...) Su istiyorum dedim. (...) Komünistlere su verilmez burada! dedi (...) Demek ki komünistlikten girmişiz oraya. O hücredeki tek diyalogum bu oldu*” ifadelerini kullanmaktadır. Öymen, bir süre sonra yattığı hücreden başka bir hücreye nakledilmiştir. Yeni hücrede CHP’li politikacılardan Eşref Erdem ile birlikte kalmıştır. Yakınındaki bir diğer hücrede ise Emil Galip Sandalcı vardır. Öymen, Sandalcı’nın sorgulamalar sırasında işkenceye maruz kaldığını aktarmaktadır.⁴⁷⁴

Mehmet Altan Öymen, hapis yatarken sorgulanmak üzere götürülmüştür. Bu konuyu “*gözü bağlı, arabaya koydular (...) radyoevi binası varmış, orada oluyor bu sorgular (...) birkaç şey sordular bana. Nerelisin, kaç yaşındasın? falan diye. Sonra hapis haneye geri götürdüler. Götürdükten birkaç gün sonra yeniden getirdiler (...) imza meselesini ve ona benzer şeyleri sordular (...) Anayasal hakkımızı kullandık dedim (...) fiziki işkence yapmadılar. Ama gözlerim kapalı, bir de arabada duyduğum sesler var işkence yapılır gibi... Rivayet çeşitli*” cümleleriyle anlatmıştır. Sorgulama

---

⁴⁷⁴ Alkan, *age*, s. 274-281; Alkan, *agm*, s. 94-101.

esnasında Öymen'e uçak kaçırma olayıyla ilgili bir soru yöneltilmemiştir.⁴⁷⁵ Yapılan tahkikat neticesinde Öymen'in masumiyeti ortaya çıkmıştır. Ancak Öymen'e müteveccih suçlamalar basında yayınlandığı için, olayların üzerinden biraz zaman geçtikten sonra tahliyesi gerçekleşmiştir. Bu durum sorgulamalar sırasında Öymen'in şahsına da belirtilmiştir.⁴⁷⁶ Öymen, mevzuya istinaden "*bile bile lades diyerek tutuklama kararı verdiler*"⁴⁷⁷ değerlendirmesinde bulunmaktadır.

Yavuz Donat, Öymen'i cezaevinde ziyaret etmiştir. Donat, konuyla ilgili hatırasını "*Mamak'a Altan Abi'yi ziyarete gittik (...) Ve takıldık: Abi sen olsa olsa, havaalanına zamanında gidemez ve uçağı kaçırırsın. Altan Abi güldü... Her zaman olduğu gibi soğukkanlı... Paniğe kapılmaksızın*" şeklinde aktarmaktadır.⁴⁷⁸

Mehmet Altan Öymen'in hücreden çıkması bir ayı bulmuştur. Hücreden çıkarılınca, başka bir bölüme aktarılmıştır. Yeni getirildiği yerde Erdal Öz, Halil Berktaş, Turgut Kazan ve Ercan San ile beraber kalmıştır. Buradan sonra kalabalık bir koğuşa yerleştirilmiştir. Sadun Aren, Ömer Madra, Muzaffer Erdost ve Ferit İlsever; Öymen'in burada koğuş arkadaşlarıdır. Öymen, koğuştaki sırada bir gün tahliye edildiği duyurusu yapılmıştır. Cezaevinden çıkınca Anka Ajans'a gitmiştir.⁴⁷⁹

12 Mart Muhtırası'ndan önce 9 Mart 1971 tarihli bir darbe teşebbüsü daha olmuştur. Başını Doğan Avcıoğlu'nun çektiği –kendilerini Milli Demokratik Devrimci olarak niteleyen- bir grup sol görüşlü aydın, üst düzey generalleri müdahaleye ikna etmiştir. Ordunun tümünün sol bir darbeye yeşil ışık yakmak istememesi ve Atıf Erçikan'ın darbe planlarını ihbar etmesi nedeniyle müdahale gerçekleşmemiştir.⁴⁸⁰

Madanoğlu Cuntası olarak da adlandırılan 9 Mart 1971 tarihli darbe girişimini planlayanlar "*Devrim Genel Kurulu*" adında bir yapılanma tasarlamışlardır. Cemal Madanoğlu oluşumun başkanlık görevini üstlenirken, Doğan Avcıoğlu genel sekreterliği, İlhan Selçuk ise İstanbul irtibatçılığını deruhte etmiştir. Kurula Öymen'in

---

⁴⁷⁵ Mehmet Altan Öymen'in avukatları Mustafa Beşgen'in Öymen hakkındaki iddialarının gerçeği yansıtmadığını kanıtlamışlardır. bkz: Yalçın, "*Şafak Operasyonu 2. Dalgasının Hedefi*", *Hürriyet*, 25 Ocak 2009.

⁴⁷⁶ Alkan, *age*, s. 281-282; Alkan, *agm*, s. 94-101.

⁴⁷⁷ Esendir, *age*, s. 406.

⁴⁷⁸ Aslı Öymen, *Altan Abi*, s. 46.

⁴⁷⁹ Alkan, *age*, s. 282-284.

⁴⁸⁰ Erkan Şen, "*Tarihi, Siyasi ve Fikri Arka Planıyla 9 Mart 1971 Darbe Girişimi*", T. C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Kamu Hukuku Yüksek Lisans Programı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2014, s. 51-81.

de üye olduğu yönünde görüşler vardır.⁴⁸¹ Darbe teşebbüsünün gerçekleşmesi durumunda Öymen'in Sabahattin Selek ile birlikte Basın Yayın Bakanı yapılması düşünülmüştür.⁴⁸²

Madanoğlu Cuntası yapılanmasında adı geçmesi nedeniyle Öymen yargılanmıştır. Duruşma, İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Mahkemesi tarafından yürütülmüştür. Öymen ve diğer oluşum üyelerinin adı geçtiği davada, sanıklara “*Türkiye Cumhuriyeti'nin Teşkilâtı Esasiye Kanununun tamamını veya bir kısmını tağyir ve tebdil veya ilgaya ve bu kanun teşekkül etmiş olan Büyük Millet Meclisini ıskata veya vazifesini yapmaktan men'e cebren teşebbüs gayesiyle gizlice ittifak etmek*” suçlaması yöneltilmiştir. 9 Ocak 1973 günü görülen duruşmada, Öymen “*Gizli ittifak bünyesinde olduğuna dair kamu davasını açmayı gerektirir herhangi bir delil tespit edilememiştir*” hükmüyle beraat etmiştir.⁴⁸³

Mehmet Altan Öymen, 9 Mart 1971 tarihli darbe girişimi ve hakkındaki iddialar ile ilgili “*Bu konudan hiç haberim yoktu (...) Ben basın ataşeliğini yürüttüğüm sırada, basın-yayın ve turizm işlerine bakıyordum. Dışarıda, bu konuda tecrübem vardı. Eski deyimle tercüme-i halime baktıkları zaman bunlar görünüyordu. Bu süreçte 15 gün de Cemal Madanoğlu davasından dolayı hapiste yatmıştım. Doğan Avcioğlu ve İlhan Selçuk ile beraber yatmıştık. Kurucu Meclis'te Doğan Avcioğlu gibi isimlerle beraberdik. Birçok noktada sol tarafı temsil ediyorduk. Kurucu Meclis'te özel mülkiyet ve basın gibi konulardaki çıkışlarımızda bunun örnekleri mevcut... Kurucu Meclis'te sol bir hareket olduğuna yönelik bir durum hâsıl oldu. Doğan Avcioğlu, Mümtaz Soysal, İlhami Soysal ve daha başka illerden gelen arkadaşlar vardı. Sonradan Yön dergisi kuruldu. Hazırlıklarına ben de katılmıştım. Biz, sol bir hareketin unsurlarıydık (...) Kendi aralarında böyle konuları konuştuyusalar bile benim bu mevzudan haberim yoktu ama Doğan ile olan ahbaplığımdan ötürü bazı hazırlıkların olduğuna dair sezgilerim vardı (...) Doğan ve diğer bazı arkadaşlarla (...) Arkadaşlığımız iyiydi... Bundan galat olarak beni tuttular. Hakkımda bazı toplantılara katıldığıma yönelik iddialar vardı. Hâlbuki ben o sırada dışarıdaydım... Bu yakınlıklardan mütevellit*

---

⁴⁸¹ Erol Bilbilik, *Öncesi ve Sonrasıyla 9 Mart-12 Mart Süreci*, Profil Yayıncılık, İstanbul, 2013, s. 108.

⁴⁸² Muhsin Batur, *Anılar ve Görüşler*, “*Üç Dönemin Perde Arkası*”, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1985, s. 219; Cınisli, *age*, s. 333-334; Mustafa Şener, *Türkiye Solunda Üç Taz-ı Siyaset*, “*Yön, MDD ve TİP*”, Yordam Kitap, İstanbul, 2015, s. 168.

⁴⁸³ *12 Mart Belgeleri Madanoğlu Cuntası*, “*İddianame*”, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1973, s. 7-238.

kabine kurma safhasında bir şekilde benim ismim de neşredilmiş olabilir. Bana, bu konuda âdem-i takip kararı verdiler. Sonra beni aynı davada şahit yaptılar. Ben de şahitlik yaptım. Haberim olmadığını ve beni çağırmadıklarını ifade ettim. Kendi aralarında bir şeyler konuştukları zaman beni çağırıyorlardı. Ben hep ne yaptıklarını merak ediyordum, meğerse böyle planlar yapıyorlarmış. Ben o toplantılarda yer almadım. Sadece bazı emekli subaylarla bir defasında bir lokantada karşılaşmış, sohbet etmiştik..."⁴⁸⁴ düşüncesini aktarmaktadır.

12 Mart, Türkiye'de ordu-siyaset ilişkileri açısından bir "mihenk taşı" olarak değerlendirilmektedir.⁴⁸⁵ Müdahalenin nedenleriyle ilgili soru işaretleri bulunmakla birlikte,⁴⁸⁶ çeşitli görüşler ortaya atılmıştır. İsmail Cem, Demirel liderliğindeki AP Hükümeti'nin haşhaş üretimi ile ilgili güttüğü siyaseti muhtıra ile ilişkilendirmektedir.⁴⁸⁷ Ali Gevgilili, 12 Mart'ı Türkiye'nin tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş evresi olarak yorumlamaktadır.⁴⁸⁸ Özgür Mutlu Ulus ve Ali Elverdi, muhtıranın ordu içerisindeki sol eğilimli subaylara karşı yapıldığını iddia etmektedir.⁴⁸⁹ Ecevit, müdahalenin CHP'nin iktidara gelmesini önleme amacı güttüğünü ileri sürmektedir.⁴⁹⁰ Bazı kesimlerin yaygın olarak savunduğu bir tez ise; müdahalenin, altmışlı yıllardan itibaren devlet bürokrasisi içerisinde yapılanmaya başlamış olan sol cenaha karşı gerçekleştirilmiş olduğudur.⁴⁹¹ Konuyla ilgili bir diğer sav da, Muhtıra'nın AP Hükümeti'ne karşı verilmiş olması⁴⁹² ve ordunun siyasal

⁴⁸⁴ Mehmet Altan Öymen ile 10 Mayıs 2019 Tarihinde Yapılan Röportaj, bkz: Ek-VI, s. 283.

⁴⁸⁵ Ergun Aydınoglu, *Türkiye Solu, "1960-1980"*, Versus Kitap, İstanbul, 2008, s. 281-286.

⁴⁸⁶ Ekin Kadir Selçuk, *Mücadeleciler, "Mücadele Birliği", "1964-1980"*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2018, s. 188.

⁴⁸⁷ İsmail Cem, *Tarih Açısından 12 Mart, "Tarihteki Yeri ve Sonuçları"*, C. 2, Cem Yayınları, (basım yeri belirtilmemiş), 1977, s. 11-78; Aydınoglu, *Türkiye Solu*, s. 283.

⁴⁸⁸ Ali Gevgilili, *Türkiye'de Kapitalizmin Gelişmesi ve Sosyal Sınıflar*, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1989, s. 92-106; Ali Gevgilili, *Türkiye'de 1971 Rejimi, "Tarım Toplumundan Sanayi Toplumuna Geçiş Aşaması"*, Milliyet Yayın, (basım yeri belirtilmemiş), 1973, s. 229-232.

⁴⁸⁹ Özgür Mutlu Ulus, *Türkiye'de Sol ve Ordu, "1960-1971"*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2016, s. 284-285; Aydınoglu, *Türkiye Solu*, s. 283.

⁴⁹⁰ Çolak, *age*, s. 131-136.

⁴⁹¹ Karpat, *Türk Siyasi Tarihi*, s. 230-231; Ergun Aydınoglu, *Türk Solu, "Eleştirel Bir Tarih Denemesi"*, "1960-1971", Belge Yayınları, İstanbul, 1992, s. 167; Çetin Yetkin, *12 Mart 1971 Öncesinde Soldaki Bölünmeler*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 1998, s. 9.

⁴⁹² Bu dönemde AP'nin orduya yaklaşımı çift yönlü olmuştur. Bazen yatıştırıcı bazen de husumet güden savlarda bulunmuştur. AP, 1961-1971 döneminde ardılı olduğu DP'den farklılığını ortaya koymak ve aynı "kötü sona" maruz kalmamak için çabalamıştır. 12 Mart sürecinden sonra ise devlet otoritesinin artırılmasının gerekliliği üzerinde durmuştur. Demirel ve AP, yükselen sola karşı; devletin konstrüksiyonel yönden güçlendirilmesini savunmuştur. Bu nedenle de Silahlı Kuvvetler ile işbirliği içerisinde bulunmuştur. bkz: Ümit Cizre-Sakallıoğlu, *AP-Ordu İlişkileri, "Bir İkilemin Anatomisi"*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1993, s. 264; Ayrıca Levent Ünsaldı'ya göre, 12 Mart Muhtırası'ndan en çok faydalanan siyasi parti AP'dir. bkz: Levent Ünsaldı, *Türkiye'de Asker ve Siyaset*, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2008, s. 185-186.

rejimin “bekasını” koruma eğilimidir.⁴⁹³ Ancak tüm bu yargılara rağmen, 12 Mart’ın hedefi ile ilgili mutlak bir kanıya varılmasının oldukça güç olmasıyla beraber, müdahale büyük bir sosyal grubun veya siyasi partilerin desteğini almadığı için daimi bir sonuca ulaşamamıştır.⁴⁹⁴

Karpat, 12 Mart’ın Türkiye üzerine etkilerini demokratikleşme bağlamında değerlendirmektedir. Karpat, 12 Mart Muhtırası ve getirilerinin⁴⁹⁵ Türk siyasetinde büyük bir tahribata yol açtığını ileri sürmektedir. 12 Mart neticesindeki siyasi düzenlemelerin ülkeyi “mantıksız” bir yola soktuğunu iddia etmektedir. Bu nedenle de 12 Mart sonrasında, “devleti yönetme güç ve kudretine sahip” bir hükümetin işbaşına gelemediğine dikkat çekmektedir.⁴⁹⁶

İnönü’nün 12 Mart sürecindeki politikaları ve askeri vesayet ile kurulan yeni hükümete desteğinin parti içindeki yansıması Ecevit ile ekibinin istifası şeklinde olmuştur. Ecevit, 27 Mayıs sürecinde CHP’nin darbecilerle özdeşleştirildiğini ve bu algının çok zor yıkıldığı, 12 Mart’ın CHP’ye karşı yapıldığı tezlerini savunmuştur. Ecevit’e göre orduyla aynı safta yer almak doğru değildir. Bu nedenle Ecevit, parti örgütlerini arkasına alarak gittiği kurultayda genel başkan seçilmiştir.⁴⁹⁷

Bülent Ecevit liderliğindeki CHP, “Ortanın Solu” hareketine örtülü bir Kemalist devrim eleştirisi getirmiştir.⁴⁹⁸ Ecevit ve CHP’si, popülist bir halkçılık söylemi ile birlikte Kemalizm ve sosyal demokrasi arasında sosyal demokrasiye yönelik bir eğilim

---

⁴⁹³ Aydınoglu, *Türkiye Solu*, s. 281-293.

⁴⁹⁴ Karpat, *Türk Siyasi Tarihi*, s. 233.

⁴⁹⁵ 12 Mart Muhtırası ile gelen anayasal değişiklikler için bkz: *Resmi Gazete*, S. 13964, 22 Eylül 1971, s. 1-6.

⁴⁹⁶ Karpat, *Osmanlı’dan Günümüze Asker ve Siyaset*, s. 255-256.

⁴⁹⁷ 5-7 Mayıs 1972 tarihli CHP Olağanüstü Kurultay’ında delegeler Ecevit’in Parti Meclis’i adaylarını desteklemiştir. Bu durum İnönü’nün genel başkanlıktan çekilmesine yol açmıştır. 14 Mayıs 1972 tarihinde genel başkan seçmek amacıyla özel statülü kurultay toplanmıştır. Bülent Ecevit bu kurultayda partisinin genel başkanlık makamına getirilmiştir. bkz: Ümmü Ögütveren, “*Cumhuriyet Halk Partisi’nin Beşinci Olağanüstü Kurultayı ve Bülent Ecevit (5-7 Mayıs 1972)*”, T. C. Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2014, s. 57-101; Ayrıca bkz: Çolak, *age*, s. 131-136; Birgit, *Ayağa Kalk CHP!*, s. 88; Kızılelma vd., *100. Yıla Doğru CHP*, s. 105; Kili, *1960-1975 Döneminde Cumhuriyet Halk Partisinde Gelişmeler*, s. 267-336; Ayata, *age*, s. 84-87; Bilâ, *CHP Tarihi*, s. 547-561; Hikmet Bilâ, *Sosyal Demokrat Süreç İçinde CHP ve Sonrası*, Milliyet Yayınları, (basım yeri belirtilmemiş), 1987, s. 368-369; Turan, *Kökeni Ulusal Direnişe Dayanan Bir Devrim Partisi Cumhuriyet Halk Partisi*, s. 58.

⁴⁹⁸ Bülent Ecevit, *Ortanın Solu*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2009, s. 8; Metin Heper, *Türkiye’de Devlet Geleneği*, Çeviren: Nalan Soyarık, Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2018, s. 196.

göstermiştir.⁴⁹⁹ CHP'liler sosyal demokrasinin geleceğe müteveccih fayda getireceği görüşünü savunmuştur.⁵⁰⁰

Mehmet Altan Öymen, CHP'nin “*Ortanın Solu*” politikalarıyla ilgili “*CHP, işgal altındaki bir ülkede savaşı kazanmış ve önce devleti kurtarmış. Daha sonra çağdaşlaşma ve demokrasi hamleleri yapmış. Seçimler falan yapılıyor ama bugünkü anlamıyla demokrasi o zaman hiçbir yerde yok zaten. İngiltere ve Fransa o dönem için biraz ileri görünüyor ama 1920'lerden sonra diktatöryel rejimler geliyor. Bizimkiler, Osmanlı zamanındaki seçim kanuna ve Kânûn-ı Esâsî'ye dayanarak, seçim yoluyla Meclis'i kuruyorlar. Türkiye'de okuma yazma oranı yüzde üç, dört civarındaydı. Bir eğitim seferberliği başlatılıyor. Sonradan Köy Enstitüleri falan da oluyor ama başlangıçtan itibaren, daha Sakarya Muharebesi sırasında Atatürk, Maarif Kongresi'ni topluyor. Kadınlar da var orada... Atatürk, savaş zamanında bunların yapılmasının güç olduğunu ama eğitim meselesinin de önemli olduğunu ifade ediyor. Medeni Kanun, kadın hakları gibi konular var... Birinci Meclis, için Türkiye'nin her tarafından insanlar gelmiştir denilir, çok doğru... Yalnız küçük bir eksiği var, Meclis'te kadınlar yoktu... Bu da 1930'dan itibaren tamamlanabiliyor. 1930'da kadınların, belediye meclislerine ve belediye reisliklerine seçilme hakları var. 1934'te de Meclis'e girebilme hakkı elde ediyorlar, 1935'te de giriyorlar. Fransa ve İsviçre'de bile bizden çok sonradır... Aşama aşama merdivenin basamaklarından çıkar gibi yapılıyor bunlar... 1945'te demokrasi geliyor, sonra da sosyal demokrasi geliyor... O da demokrasilerde bunun en gelişmiş şekli”⁵⁰¹ yorumunu yapmıştır.*

Yetmişli yıllar, Ortadoğu ülkelerinin modernleşme sürecinden geçtiği ve buna mukabil olarak İslam'ı siyasal bir ideoloji olmaktan çıkardıkları bir döneme tekabül etmektedir. Buna karşın İslam, bir inanç olarak merkeze yerleştirilmiştir.⁵⁰² Türkiye çevresinde gelişmekte olan bu olaylar; iç siyasete, Milli Nizam Partisi (MNP) ve Milli Selamet Partisi (MSP) gibi partilerin kurulması olarak yansımıştır.⁵⁰³

---

⁴⁹⁹ Atakan Hatipoğlu, *CHP'nin İdeolojik Dönüşümü, “Kemalizmden Sosyal Demokrasiye”*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2012, s. 288.

⁵⁰⁰ İsmail Cem, *Sosyal Demokrasi Nedir Ne Değildir?*, Cem Yayınları, İstanbul, 1984, s. 13.

⁵⁰¹ Mehmet Altan Öymen ile 11 Mayıs 2019 Tarihinde Yapılan Röportaj, bkz: Ek-VII, s. 301-302.

⁵⁰² Sibel Bozdoğan ve Reşat Kasaba, *Türkiye'de Modernleşme ve Ulusal Kimlik*, Çeviren: Nurettin Elhüseyni, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2014, s. 55.

⁵⁰³ Işıl Arpacı, *Türk Siyasetinde Erbakan*, Kopernik Kitap, İstanbul, 2017, s. 38-39; MNP ve MSP gibi siyasi partilerin doğmasını sağlayan Türkiye içi dinamikler için bkz: Ali Yaşar Sarıbay,

12 Mart sürecinden sonra parlamentodaki partiler arasında güç ve iktidar mücadelesi hız kazanmıştır. Siyasi hırs ve çekişmeler, zamanla basına ve sokağa aksetmiştir. Türk siyaseti -12 Mart'ın da etkileriyle- hızlı bir şekilde kutuplaşma ve yozlaşmaya doğru evrilmiştir. Politik camiadaki “*tansiyon yükseklığının*” topluma yansımaları asayiş bozukluğu biçiminde olmuştur. Sokak kavgaları ve cinayetler gibi olaylar büyük bir ivme kazanarak artmıştır. 1973 ve 1977 Genel Seçimleri neticesinde yaşanan siyasi istikrarsızlık ortamı, aynı vetireyi devam ettirmiştir.⁵⁰⁴

Türkiye’de 12 Mart Muhtırası ile siyasi denge ortamı sağlanamaması ve kalıcı sonuçlara ulaşılamaması, ülke içi gerginliği tırmandırmıştır. Özellikle 1977 Genel Seçimleri’nden sonra; dış ticaret açığı, ekonomik darboğaz, işsizlik, kıtlık, cereyan eden asayiş problemleri, altı ay gibi bir sürede cumhurbaşkanlığına hiç kimsenin seçilememesi,⁵⁰⁵ politik stabilizasyonun sağlanamaması gibi nedenler ülkeyi 12 Eylül sürecine sokmuştur.⁵⁰⁶

Emre Kongar, yetmişli yılların sonlarını “*değişme ve bunalım dönemi*” olarak nitelendirmektedir.⁵⁰⁷ Kongar’a göre Türkiye, çok partili siyasi hayata geçtiği süreçten itibaren “*değişme/değişim*” olgusuyla iç içedir. Değişme/değişim de hızlı bir şekilde büyüdüğü oranda bunalıma dönüşmüştür. Toplumlar açısından değişimin kaçınılmaz bir durum olmasına rağmen, Türk siyaseti değişmeyi tam anlamıyla absorbe edemediği için bunalım hali mübrem olarak ortaya çıkmıştır.⁵⁰⁸ Buradan hareketle Karpata da,

---

Türkiye’de Modernleşme Din ve Parti Politikası, “MSP Örnek Olayı”, Alan Yayıncılık, İstanbul, 1985, s. 89-129.

⁵⁰⁴ Karpata, *Osmanlı’dan Günümüze Asker ve Siyaset*, s. 262.

⁵⁰⁵ 12 Eylül öncesinde parlamento tarafından yeterli sayı sağlanarak Cumhurbaşkanlığı makamına kimsenin seçilememesi, darbenin önemli gerekçelerinden bir tanesidir. Çünkü ordu, anayasal rejim üzerine gerçekleştirdiği müdahaleler ile siyasi rejimin tıkanmasına neden olan dinamiklere yeniden işlerlik kazandırmayı amaçlamıştır. Serdar Şen, *Geçmişten Geleceğe Ordu*, Alan Yayıncılık, İstanbul, 2000, s. 93.

⁵⁰⁶ Dilek Kırkpınar, “*12 Eylül Askeri Darbesi’nin Gençliğin Üzerindeki Etkileri*”, T. C. Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2009, s. 69-97; Metin Öztürk, *Türkiye’de Asker ve İktidar*, Yeni Yüzyıl Kitaplığı, (basım yeri belirtilmemiş), 1995, s. 73; Cengiz Sunay, “*12 Eylül Dönemi Türk Siyasetinde Sivil-Asker İlişkileri (1980-1987)*”, T. C. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul, 2009, s. 126-176.

⁵⁰⁷ Taha Akyol, Emre Kongar’ı destekler nitelikte Türkiye’nin 1980’li yıllara çeşitli bunalımlar içerisinde girdiğini ifade etmektedir. bkz: Taha Akyol, *1980’lerde Türkiye*, Başak Yayınları, Ankara, 1980, s. 7-13.

⁵⁰⁸ Emre Kongar, *Demokrasi ve Kültür*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1992, s. 61-65.

1961-1980 döneminde Türk siyasetinin değişimlere ayak uydurmakta zorlandığını ve dolayısıyla siyasi istikrarsızlık ve çatışma yönetimi görüldüğünü vurgulamaktadır.⁵⁰⁹

Silahlı Kuvvetler, tüm bu gelişmeler ışığında 12 Eylül 1980 tarihinde ülke yönetimine el koymuştur. Emir-komuta zinciri içerisinde⁵¹⁰ gerçekleşen darbe, cumhuriyet tarihindeki üçüncü ordu müdahalesidir. Parlamento lağvedilmiş, Demirel başkanlığındaki hükümet görevden el çektirilmiştir.

3.5. 1977 Seçimleri ve Mehmet Altan Öymen'in Milletvekilliği Faaliyetleri

1973 Genel Seçimleri, CHP açısından büyük önem taşımaktadır. CHP, seçimlere yeni, genç ve dinamik genel başkanıyla girmiştir. Mavi gömleğiyle, havaya uçurduğu beyaz güvercinlerle, Türk siyasetinin “*Karaoğlan'ı*” Ecevit, partiye getirdiği yeni halkçılık anlayışı⁵¹¹ ve karizmatik liderliğiyle⁵¹² seçimlerin galibi çıkmayı başarmıştır.

CHP, “*Ak Günlere*”⁵¹³ sloganıyla girdiği 1973 Genel Seçimleri’nde yüzde 33,3 oy oranıyla birinci parti çıkmıştır. Gücünü Hint felsefesinden aldığı öne süren Ecevit’in⁵¹⁴ “*düzen değişikliği*” ve “*siyasal özgürlük*” gibi vaatleri halk tabanında etkili olmuştur. Hikmet Bilâ, Ecevit’in bir lider olarak siyaset sahnesinde boy göstermesini “*dipten gelen (...) dalga...*” olarak yorumlamıştır.

14 Ekim 1973 tarihinde yapılan seçimlerde; CHP yüzde 33,3 oy oranıyla birinci parti konumundayken, AP yüzde 29,8 ile ikinci, Demokratik Parti (DKP) yüzde 11,9 ile üçüncü, MSP yüzde 11,8’le dördüncü parti çıkmıştır. Ayrıca seçime giren diğer partilerden Cumhuriyetçi Güven Partisi (CGP) 5,3, Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)

---

⁵⁰⁹ Karpat, *Osmanlı'dan Günümüze Asker ve Siyaset*, s. 229.

⁵¹⁰ 12 Eylül’ü yapanlar, askeri bildirin ilk cümlesinde darbenin emir-komuta zinciri içerisinde gerçekleştiğini açıkça belirtmişlerdir. bkz: İsmet Berkan, *Asker Bize İktidarı Verir mi?*, Everest Yayınları, İstanbul, 2011, s. XIX.

⁵¹¹ Halil İnalçık, *Osmanlı ve Modern Türkiye*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2017, s. 191-196; Halil İnalçık, *Atatürk ve Demokratik Türkiye*, Kırmızı Yayınları, İstanbul, 2017, s. 68-72; Güneş Ayata, *age*, s. 87-88; Remzi Şahin, *Ecevit ve Çevresi*, Hitit Ajans Doğu Matbaası, Ankara, 1974, s. 29; Aytekin Gezici, *Bir Karaoğlan Masalı Bülent Ecevit*, Akis Kitap, İstanbul, 2006, s. 53-54; Hakkı Uyar, *1923'ten Günümüze CHP Tüzükleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme*, TÜSES Yayınları, İstanbul, 2000, s. 11-58.

⁵¹² Hasan Bülent Kahraman, *Sosyal Demokrasi Türkiye ve Partileri*, İmge Kitabevi, Ankara, 1993, s. 208-209; Bülent Ecevit, *Bu Düzen Değişmelidir*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2009, s. VIII.

⁵¹³ *Akgünlere*, Ajans-Türk Matbaacılık Sanayi, Ankara, 1973; *Akgünlere*, “*CHP 1973 Seçim Bildirgesi Özeti*”, Ankara, 1973.

⁵¹⁴ Mehmet Çetingüleç, *Rahşan*, Sabah Kitapları, İstanbul, 2000, s. 66-67; Mehmet Çetingüleç, *Ecevit'in Anıları*, “*12 Yıl Saklı Tutulan Veda Sohbetleri*”, Doğan Kitap, İstanbul, 2018, s. 109.

3,4, Türkiye Birlik Partisi (TBP), 1,1 oranında oy almışlardır. 16.798.164 kayıtlı seçmenin 11.223.843'ünün sandık başına gittiği seçimlerde halkın katılım oranı yüzde 66,82 olarak saptanmıştır. 1973 Genel Seçimleri'nin -aldıkları oy oranına göre- iki büyük partisi CHP ve AP'dir. Sonuçlara göre; CHP 185, AP 149 vekil ile parlamentoda temsiliyet kazanmıştır.⁵¹⁵ Buna mukabil, partilerden hiçbirisi tek başına hükümet kuracak çoğunluğu sağlayamamıştır.

Ecevit, önderliğindeki CHP bir önceki seçimlere göre hem milletvekili sayısını, hem de oy oranını artırmıştır. 12 Mart ara rejiminden de çıkış olarak nitelendirilen seçim sonrası ilk koalisyon hükümeti Ecevit başkanlığında, 26 Ocak 1974 tarihinde kurulmuştur. 17 Kasım 1974'e kadar iş başında kalan Hükümet, CHP ve MSP ortaklığı sonucu ortaya çıkmıştır. Daha sonra aynı süreç içerisinde Demirel ve Sadi Irmak kabineleri de teşkil olmuştur. Kıbrıs Barış Harekâtı, ABD ambargosu ve 1974 petrol krizi dönemin en önemli olaylarından biridir.⁵¹⁶ Özellikle Kıbrıs Barış Harekâtı, Ecevit'in toplumsal tabanda saygınlığını artırmıştır.

5 Nisan 1977 tarihinde, CHP ve AP'nin TBMM'ye verdiği erken seçim ile ilgili önerge, oylanarak kabul edilmiştir. Buna göre normalde 1977 senesinin Ekim ayında yapılması gereken seçimlerin, 5 Haziran 1977 tarihinde gerçekleşmesine karar verilmiştir.⁵¹⁷

CHP'nin 1977 Seçimleri için milletvekili aday listesini belirlediği sırada, Ankara adaylığı için Öymen'in eşi Aysel Gönül Öymen'in adı ön plana çıkmıştır. Aysel Gönül Öymen'in Türkiye'nin ilk kadın Hazine Genel Müdürü olması, isminin geçmesinde büyük oranda etkili olmuştur. Daha sonra Orhan Birgit'in Ecevit'e telkinleriyle, Mehmet Altan Öymen, CHP'nin Ankara milletvekilliği için aday gösterilmiştir.⁵¹⁸ Tarhan Erdem'e göre, Ecevit'in iyi bir lider olması, Öymen'i milletvekili adaylığı konusunda etkileyen sebeplerdendir.⁵¹⁹

---

⁵¹⁵ *Resmi Gazete*, S. 14698, 31 Ekim 1973, s. 6-23.

⁵¹⁶ Turan, *Türk Devrim Tarihi*, .C. 5, s. 284-354.

⁵¹⁷ *Milliyet*, 6 Nisan 1977, s. 1; *Cumhuriyet*, 6 Nisan 1977, s. 1.

⁵¹⁸ Orhan Birgit, *Kalbur Saman İçinde, "Olaylar, Anılar, Portreler"*, Doğan Kitap, İstanbul, 2012, s. 144-145; *Cumhuriyet*, 6 Mayıs 1977, s. 1.

⁵¹⁹ Aslı Öymen, *Altan Abi*, s. 106.

Güneri Civaoglu ve Füsun Özbilgen, seçimler için Ecevit'in Öymen'e milletvekilliği teklifini, bizzat yaptığını ileri sürmektedir.⁵²⁰ Öymen de aynı yönde görüş bildirmektedir.⁵²¹

CHP, Ankara milletvekili adaylarına seçim çalışmaları için, ilçeleri bölüştürmüştür. Öymen de Ankara'nın Haymana ve Polatlı ilçelerinde görevlendirilmiştir. Bu bağlamda Öymen, seçim ile ilgili faaliyetlerini yürütmüştür.⁵²²

Mehmet Altan Öymen, seçim sürecinde Cumhuriyet gazetesindeki köşesinde; Demirel ve Erbakan'ı eleştiren yazılar kaleme almıştır. Erbakan'ı kardeşi Akgün Erbakan⁵²³ üzerinden yolsuzluk yaptığını öne sürdüğü⁵²⁴ bir yazısında; Demirel'in yeğeni Yahya Demirel'in hakkındaki yolsuzluk iddialarıyla karşılaştırarak “*tencere dibin kara... seninki benden kara...*” ifadelerini kullanmıştır. Öymen, seçim yarışlarında iki siyasi parti lideri için “*birbirleriyle... mücadele ediyor ama... tencerenin dibi meselesini mücadele alanlarından çıkarmışlar*” yorumunda bulunmuştur.⁵²⁵

1977 Genel Seçimleri'nin hazırlık çalışmalarında siyasi partiler; yazılı basın aracılığıyla reklam broşürleri kullanmışlardır. Siyasiler, radyo ve televizyonlarda konuşmalar yapmışlardır. Reklam ajansları, partilerle anlaşarak ilk defa politik kampanya yürütme görevi almışlardır.⁵²⁶

Türkiye; Birinci Milliyetçi Cephe Hükümeti ortakları arasında yaşanan anlaşmazlıklar, ekonomik olumsuzluklar, ülke içi asayiş problemleri ve siyasi parti liderlerine yönelik suikast teşebbüsleriyle seçime girmiştir. Ecevit'in de arkasında “*Kıbrıs rüzgârı*” olduğu seçimler neticesinde CHP, birinci parti çıkmıştır. 1977 Genel Seçimleri'nde, 21.207.303 kayıtlı seçmenden 15.358.210'u sandık başına gitmiştir. Katılım oranının yüzde 72,42 olarak belirlendiği seçimlerde, 531028 geçersiz oy

---

⁵²⁰ *age*, s. 42-67.

⁵²¹ *Sağım Solum Tarih*, CNN Türk, 25 Ekim 2015.

⁵²² *Sağım Solum Tarih*, CNN Türk, 25 Ekim 2015.

⁵²³ Akgün Erbakan, ilerleyen süreçte dolandırıcılık suçlamasıyla yargılanarak cezaevine girmiştir. bkz: *Cumhuriyet*, 1 Temmuz 1977, s. 1.

⁵²⁴ Akgün Erbakan hakkındaki yolsuzluk iddialarıyla ilgili bkz: Soner Yalçın, *Hangi Erbakan*, Öteki Yayınevi, Ankara, 1995, s. 108-109.

⁵²⁵ Altan Öymen, “Eli Çabuklar ve Seyirciler”, *Cumhuriyet*, 5 Mayıs 1977, s. 1; Altan Öymen, “Ha-Yah-Ak ve İlanlar”, *Cumhuriyet*, 18 Mayıs 1977, s. 1; Altan Öymen, “Ah Şu Bozguncular”, *Cumhuriyet*, 21 Mayıs 1977, s. 11.

⁵²⁶ Necati Özkan, *Türkiye ve Dünyadan Örneklerle Seçim Kazandıran Kampanyalar*, Mediacat Kitapları, İstanbul, 2004, s. 45-57.

kullanılmıştır.⁵²⁷ Halkın seçimlere iştirakının düşük olma nedeni; yoğunlaşan sosyo-ekonomik, bürokratik ve siyasi kaos ortamıdır. Bu nedenle seçmenlerden bir bölümü sandık başına gitmemiş veya gidememiştir.⁵²⁸ Seçim sonuçlarına göre; CHP yüzde 41,4, AP yüzde 36,9, MSP yüzde 8,5, MHP yüzde 6,4, CGP ve DKP yüzde 1,9, TBP yüzde 0,4 ve Türkiye İşçi Partisi (TİP) ise yüzde 0,1 oranında oy almıştır. Bu sonuçlar neticesinde; CHP 213, AP 189, MSP 24, MHP 16, CGP 3 ve DKP 1 milletvekili ile parlamentoda temsiliyet kazanmıştır. Bağımsızlardan dört kişi Meclis'e girerken, TİP ve TBP vekil çıkarabilecek çoğunluğu sağlayamamıştır.⁵²⁹

1977 Genel Seçimleri'nde CHP'nin aldığı yüzde 41,4'lük oy tarihinde yakaladığı en yüksek orandır. CHP'nin yüzde 40 bandını aşması, 1957⁵³⁰ ve 1977 olma üzere, tarihte iki defa gerçekleşmiştir.

CHP, 1977 Genel Seçimleri'nde, Öymen'in aday olduğu Ankara'dan 460509 seçmenden oy alarak, yüzde 51,3'lük oran ile birinci parti çıkmıştır. Toplamda 897872 seçmenin bulunduğu Ankara, 29 milletvekili çıkarmıştır. 3625 sicil numaralı Mehmet Altan Öymen⁵³¹ de bu milletvekillerinden bir tanesidir.⁵³² Öymen, seçimler ile ilgili "bir partinin 3,5 milyonluk oyunu 6 milyonun üstüne, yüzde 33'lük oy oranını yüzde 41'in üstüne, 189 milletvekilini 213 milletvekiline çıkarması... olağanüstü bir zaferdir" yorumunda bulunmuştur.⁵³³

Seçim sonrası parlamento, 13 Haziran 1977 tarihinde toplanmıştır. En yaşlı milletvekili olması hasebiyle Kinyas Kartal'ın başkanlığında, "Sayın milletvekilleri, Millet Meclisinin 5 nci Yasama döneminin 1 nci Yasama yılı çalışmalarına başlıyoruz"⁵³⁴ sözleriyle açılan Meclis'te yemin töreni yapılmıştır. Andiçme, parlamenterlerin seçim bölgesi ile soyadı ve adlarının alfabetik sırasına göre gerçekleştirilmiştir. Protokol sırasına göre Öymen, kürsüye çıkarak "Devletin bağımsızlığını, vatanın ve milletin bütünlüğünü koruyacağıma; milletin kayıtsız şartsız

⁵²⁷ Resmi Gazete, S. 15971, 19 Haziran 1977, s. 3-48.

⁵²⁸ Bekir Gündoğmuş, *Siyasal Tercihler*, Düzey Yayınevi, İstanbul, 2014, s. 98.

⁵²⁹ Turan, *Türk Devrim Tarihi*, C. 5, s. 354-357; Resmi Gazete, S. 15971, 19 Haziran 1977, s. 3-48.

⁵³⁰ CHP, 1957 Genel Seçimleri'nde yüzde 41,4'lük bir oy oranına sahip olmuştur. bkz: Erol Tuncer, *1957 Seçimleri*, TESAV Yayınları, Ankara, 2012, s. 111.

⁵³¹ Esat Arslan, *Türk Parlamento Tarihi*, "TBMM-XVI. Dönem", "1977-1980", C. 3, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara, s. 1227.

⁵³² Cumhuriyet, 7 Haziran 1977, s. 6; Resmi Gazete, S. 15971, 19 Haziran 1977, s. 7.

⁵³³ Altan Öymen, "Anlaşılmaz Bir Çaba", Cumhuriyet, 13 Haziran 1977, s. 1.

⁵³⁴ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, "5. Dönem, 1. Birleşim", C. 1, 13 Haziran 1977, s. 2.

egemenliğine, demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine bağlı kalacağıma ve halkın mutluluğu için çalışacağıma namusum üzerine söz veririm” şeklindeki yeminini etmiştir.⁵³⁵

CHP, aldığı yüksek oy oranına karşın tek başına hükümet kurabilecek çoğunluğu sağlayamamıştır. Ecevit, Meclis’teki vekil sayılarının diğer partilere göre fazlalığı ve birinci parti olmaları sebebiyle “*Hükümeti CHP kuracaktır*”⁵³⁶ açıklamasını yapmıştır. Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk de aynı düşünceden yola çıkarak, hükümet kurma görevini Ecevit’e vermiştir.⁵³⁷

Korutürk’ten görevi alan Ecevit, hükümet kurma çalışmalarına başlamıştır. Bu durumu; AP, MHP ve MSP ise “*Vahim Anayasa buhranı*”⁵³⁸ olarak değerlendirerek, yeni hükümetin güvenoyu alamayacağını belirtmiştir.⁵³⁹ Ecevit, parlamentodaki diğer partilerden gelen eleştirilere karşın, toplumun tüm kesimleri tarafından destek gördüklerini açıklamıştır.⁵⁴⁰

Ecevit, 28 Haziran 1977 tarihinde azınlık hükümetini kurmuştur. 21 Temmuz 1977 tarihine kadar iş başında kalan kabine, parlamentodaki sayısal yetersizlikten dolayı, güvenoylamasında başarılı olamamıştır. Meclis’te yapılan oylamada; 217 milletvekili güvenoyu vermiştir. Toplamda 450 milletvekilinin bulunduğu parlamentoda, güvenoylamasını geçebilmek için 226 oy almak gerekiyordu. CHP’nin 213 vekiline karşılık 217 oy olması, diğer partilerden veya bağımsızlardan bazı kesimlerce - hükümet kurma yönünde- desteklendiğini göstermektedir. Ayrıca güvenoylamasında; 229 red, 2 çekimser oy kullanılmıştır. Oylama neticesinde, koalisyonuz bir hükümet kurulamayacağı bariz bir şekilde belli olmuştur.⁵⁴¹

Fahri Korutürk, Ecevit Hükümeti’nin güvenoyu alamaması nedeniyle, yeni kabineyi tesis etme görevini, Demirel’e vermiştir. Demirel de AP, MSP ve MHP

---

⁵³⁵ *age*, s. 2.

⁵³⁶ *Cumhuriyet*, 7 Haziran 1977, s. 1.

⁵³⁷ *Cumhuriyet*, 16 Haziran 1977, s. 1; *Cumhuriyet*, 19 Haziran 1977, s. 1; *Hürriyet*, 16 Haziran 1977, s. 1; *Hürriyet*, 19 Haziran 1977, s. 1.

⁵³⁸ *Milliyet*, 22 Haziran 1977, s. 1.

⁵³⁹ *Milliyet*, 15 Haziran 1977, s. 1-12.

⁵⁴⁰ *Milliyet*, 26 Haziran 1977, s. 1-6.

⁵⁴¹ *Milliyet*, 4 Temmuz 1977, s. 1; *Cumhuriyet*, 4 Temmuz 1977, s. 1.

ortaklığı ile İkinci Milliyetçi Cephe Hükümeti'ni kurmuştur. Bu hükümete yönelik, Ecevit kanadından oldukça eleştiri dile getirilmiştir.⁵⁴²

Yeni dönemin en önemli konularından bir tanesi Meclis Başkanı seçimleridir. Meclis Başkanı seçilebilmesi için parlamentodaki vekillerden 226'sının oy vermesi gerekiyordu. Siyasi partiler arasında, bu konuda net bir uzlaşma olmaması ve milletvekili sayılarının yeterli gelmemesi nedeniyle, seçim turları sürekli devam ediyordu. En fazla milletvekili CHP'de olmasına rağmen, mutlak çoğunluğu uzun bir süre sağlayamamıştır. İkinci Milliyetçi Cephe Hükümeti, başlangıçta CHP'li bir başkan istememiştir. Hükümet ortakları, bu konuda aralarında anlaşmışlardır.⁵⁴³ MSP, meclis başkanlığı mevkiine geçecek ismin, iktidardaki partilerin birisinden çıkması gerektiğini savunmuştur. Buna karşın CHP ise parlamentodaki sayısal üstünlüğünü öne sürerek, CHP'li birisinin makama oturmasını daha uygun bulduğunu açıklamıştır.⁵⁴⁴ Bu süreçte Hayrettin Uysal ile birlikte CHP Grup Başkanvekili olan Öymen,⁵⁴⁵ konuyla ilgili verdiği demeçte *“Meclis Başkanlık Divanı tam teşekkül edemeden, çalışır hale gelememektedir; hatta, her yaptığı işlem tartışma konusu olmaktadır. Bunun çaresi, biran önce bu Meclis Başkanvekilleri ve Divan Üyelikleri seçimlerinin yapılmasıdır”*⁵⁴⁶ ifadelerini kullanmıştır. Öymen, CHP Grup Başkanvekili olması hasebiyle, Hayrettin Uysal ile birlikte, Meclis Başkanlığı için siyasi partilerle müzakereleri yürütmüştür.⁵⁴⁷ AP, CHP'ye ikişer yıllık dönüşümlü başkanlık önerisi sunmuştur. İlk seçilecek başkanın da CHP'li bir isim olmasını teklif etmişlerdir.⁵⁴⁸ CHP, bunu *“rotasyon önerisi iki yıl sonrası için Millet Meclisi'ne ipotek anlamına gelir”* düşüncesiyle kabul etmemiştir.⁵⁴⁹ Süreç içerisindeki turlarda, siyasi partiler zaman zaman adaylarını değiştirmiştir. CHP Grup Başkanvekilleri Öymen ve Uysal, Ecevit'in de bilgisi dahilinde, Meclis Başkanlığı için birkaç isim öne çıkarmışlardır. Bu aday adaylarını diğer partilerin Grup Başkanvekilleri ile müzakere etmişlerdir. Bu yöntem ile CHP'nin adayı üzerinde uzlaşma sağlanması amaçlanmıştır. CHP'nin bu planı neticesinde; Öymen ve Uysal, Cahit Karakaş'ı aday göstermiştir.⁵⁵⁰

---

⁵⁴² Gaytancıoğlu, *Politik Liderlik ve Bülent Ecevit*, s. 192-193.

⁵⁴³ *Cumhuriyet*, 6 Ekim 1977, s. 1.

⁵⁴⁴ *Cumhuriyet*, 6 Kasım 1977, s. 1-11.

⁵⁴⁵ *Cumhuriyet*, 2 Kasım 1977, s. 1; *Milliyet*, 2 Kasım 1977, s. 1.

⁵⁴⁶ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, “5. Dönem, 71. Birleşim”, C. 1, 30 Kasım 1977, s. 428.

⁵⁴⁷ *Cumhuriyet*, 4 Kasım 1977, s. 1.

⁵⁴⁸ *Cumhuriyet*, 8 Kasım 1977, s. 1.

⁵⁴⁹ *Cumhuriyet*, 9 Kasım 1977, s. 1.

⁵⁵⁰ *Cumhuriyet*, 17 Kasım 1977, s. 1; *Cumhuriyet*, 18 Kasım 1977, s. 9.

TBMM'deki 38. tur oylamada, CHP'nin adayı Zonguldak Milletvekili Cahit Karakaş, 227 oy ile Meclis Başkanı seçilmiştir.⁵⁵¹ Karakaş, CHP'lilerin yanı sıra AP ve MHP'lilerin de oyunu almıştır.⁵⁵² Hürriyet gazetesi, aylarca uzayan seçimlerin neticeye kavuşmasını "*Ohh... Hele şükür Başkan seçildi*"⁵⁵³ manşetiyle vermiştir.⁵⁵⁴

1977 senesinin Aralık ayında Öymen, yanında CHP İl Yönetim Kurulu Sekreteri Mehmet Kapusuz ve Ali Dinçer'in bulunduğu bir sırada suikasta uğramıştır. Öymen, Kapusuz ve Dinçer, otomobil ile seyir halindeyken, araç dinamit ile patlatılmaya çalışılmıştır. Saldırganların zamanlama hatası sayesinde kurtulmuşlardır. Araç, Dinçer'e aittir. Bu nedenle, saldırının Dinçer'e yönelik gerçekleştirildiği üzerinde durulmuştur.⁵⁵⁵

Mehmet Altan Öymen, 11 Aralık 1977 günü yapılacak yerel seçimler ile ilgili bir demeç vermiştir. Öymen, hükümete yönelik eleştirel ifadeler kullandığı açıklamasında "*Adına hükümet denilmesi bile güç bu heyetten kurtulmamıza son bir katkıda daha bulunma fırsatı (...) yerel seçimlerdir (...) iktidarın değişmesini isteyen her yurttaşın pazar günü CHP'ye oy vermesi bir vatan kurtarma borcudur*"⁵⁵⁶ cümlelerini kullanmıştır.

11 Aralık 1977 tarihinde yerel seçimler yapılmıştır. Seçim sürecinde; Ecevit, belediyeçilik vizyonunu paylaşmaktan çok hükümet ve hükümet ortaklarına yönelik eleştirilerini sıralamıştır. Hükümet'in çökeceğini ifade etmiştir. Yerel Seçimler neticesinde, CHP'nin birinci parti çıkması ve aynı dönemde koalisyon ortakları arasında huzursuzlukların baş göstermesi Milliyetçi Cephe Hükümeti'ni sona doğru yaklaştırmıştır. Seçim sonrasında Ecevit'in tenkitlerine devam etmesi, bu yönde ciddi bir kamuoyu meydana getirmiştir. Bunun üzerine, AP'li 11 milletvekili istifa etmiştir. Ecevit, AP'den ayrılan milletvekilleri ile bir toplantı yapmıştır. Görüşmede, AP'den istifa eden milletvekilleri, muhtemel Ecevit hükümetine destek vermeyi ve gensoru ile mevcut hükümeti düşürmeyi kabul etmiştir. TBMM'ye, İkinci Milliyetçi Cephe Hükümeti hakkında bir gensoru önergesi verilmiştir. 8 ret oyuna karşın, 424 oy ile parlamento gündemine alınan gensoru önergesiyle, cumhuriyet tarihinde ilk defa bir

---

⁵⁵¹ *Cumhuriyet*, 18 Kasım 1977, s. 1.

⁵⁵² *Cumhuriyet*, 19 Kasım 1977, s. 1.

⁵⁵³ *Hürriyet*, 18 Kasım 1977, s. 1.

⁵⁵⁴ Altan Öymen, *Kayıp Yaz 2015*, Doğan Kitap, İstanbul, 2016, s. 117-119.

⁵⁵⁵ *Cumhuriyet*, 7 Aralık 1977, s. 1-11; *Hürriyet*, 7 Aralık 1977, s. 1.

⁵⁵⁶ *Cumhuriyet*, 10 Aralık 1977, s. 11.

hükümet gensoru ile düşürülmüştür. CHP Grubu adına Grup Başkanvekilleri Öymen ve Uysal'ın, Hükümet'in "içte ve dışta güvenliği sağlayamadığı, cephecilik anlayışıyla ulusal birliğimizi zedelediği, Türkiye'nin gelişmesini engellediği, halk çoğunluğunu yoksulluğa sürüklediği ve Türkiye Cumhuriyeti Devletini Anayasanın belirlediği kurallardan ve çerçeveden uzaklaştırmaya çalıştığı"⁵⁵⁷ gerekçesiyle verdiği önerge neticesinde, Demirel de gensoru ile düşen ilk başbakan olmuştur.⁵⁵⁸ Hükümet, yapılan oylamada 218 güvenoyuna karşılık, 228 güvensizlik oyu almıştır.⁵⁵⁹

Mehmet Altan Öymen, Hükümet'in düşürülmesi ile ilgili yaptığı açıklamada, "Cephe Hükümetinin, iç tutarsızlığı ve kararsızlığı nedeniyle, sorun çözen değil, soru yaratan bir Hükümet olması nedeniyle, gerek yönetim ve iç güvenlik alanlarında, gerek ekonomik ve sosyal alanlarda doğan bunalımların aylardan beri içindeyiz. (...)Hükümetin iç tutarsızlığı ve kararsızlığı nedeniyle, uluslararası ilişkilerimizde ve dış güvenliğimizde meydana getirdiği tahribat son derece sakıncalıdır. Cephe Hükümetinin uluslararası konularda kendi içinde düştüğü çelişkiler, hiçbir ülkede eşine rastlanmayacak kadar derindir (...) Hükümetin her kanadı birbirinden habersiz, ayrı ayrı dış politikalar izlemektedir (...) Ülkemizi ilgilendiren temel uluslararası sorunlarda bir milli politikayı ise, bu Hükümet saptayamamaktadır. Daha doğrusu, milli olması bir yana, herhangi bir dış politikası yoktur"⁵⁶⁰ ifadelerine yer vermiştir.

31 Aralık 1977 tarihinde İkinci Milliyetçi Cephe Hükümeti'nin düşürülmesinin ardından, Korutürk hükümet kurma görevini tekrar Ecevit'e vermiştir. CHP'nin CGP ile DKP'nin destekleri ve AP'den ayrılan bağımsız milletvekilleriyle kurduğu hükümet, 5 Ocak 1978-12 Kasım 1979 tarihleri arasında görevde kalmıştır.⁵⁶¹

MHP Konya Milletvekili İhsan Kabadayı, MSP'nin İstanbul Milletvekili Süleyman Arif Emre ile Ankara Milletvekili Oğuzhan Asiltürk ve 5 milletvekilinin

---

⁵⁵⁷ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, "5. Dönem, 81. Birleşim", C. 1, 22 Aralık 1977, s. 570-571; Mesut Aydın, *Gensoru*, Orient Yayınları, Ankara, 2010, s. 226; Mehmet Altan Öymen, konuyla ilgili "Bu hükümetten kurtulmak Devletin uluslararası alandaki hayati menfaatlerinin gereği haline gelmiştir" açıklamasını yapmıştır. bkz: *Cumhuriyet*, 23 Aralık 1977, s. 1.

⁵⁵⁸ Orhan Erinç, "Demirel Gensoru ile Düşen İlk Başbakan Oldu", *Cumhuriyet*, 1 Ocak 1978, s. 1.

⁵⁵⁹ Gaytancıoğlu, *Politik Liderlik ve Bülent Ecevit*, s. 192-196.

⁵⁶⁰ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, "5. Dönem, 82. Birleşim", C. 1, 27 Aralık 1977, s. 604.

⁵⁶¹ Çavdar, *age*, s. 248; Esat Arslan, "Siyasal İstikrarsızlık, Anarşi ve Terörün Tırmanışı 12 Eylül Askeri Müdahalesine Giden Yol", *Cumhuriyet Dönemi Demokratikleşme Faaliyetleri Sempozyumu Bildirileri*, "28 Ekim 2005-İstanbul", Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2010, ss. 139-143; Hakkı Uyar, *Vatan Cephesi*, "Türk Siyasal Yaşamında Cepheleşmelere Bir Örnek", Buke Kitapları, İstanbul, 2001, s. 25.

648 sayılı siyasi partiler kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi ile ilgili yasa teklifi vermişlerdir.⁵⁶² Konuyla alakalı CHP grubu adına söz alan Öymen, önerilen tadilin, anayasal özgürlük haklarına aykırı bir durum teşkil ettiği üzerinde durmuştur. CHP'nin bu tür mevzulardaki hassasiyetlerini de dile getiren Öymen, kanun teklifinde bazı *“tereddütler uyandırabilecek sakıncalar”* olduğunu ifade etmiştir.⁵⁶³

AP Ankara Milletvekili İsmail Hakkı Köylüoğlu, Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun Teklifinin doğrudan doğruya gündeme alınmasına dair parlamentoya bir önerge sunmuştur. Daha önce AP Ankara Milletvekili Oğuz Aygün ve arkadaşları tarafından verilen önerge, Köylüoğlu'na göre *“CHP muhalefetinin uzun süre devam eden engellemeleri yüzünden Meclisin çalışmaması”* hasebiyle yasalaşamamıştır. Köylüoğlu, yetmişli yılların artan asayiş problemlerine değinerek başladığı açıklamasında, *“anarşi”* olarak nitelendirdiği olayların, Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nin yeniden yapılandırılmasıyla çözüme kavuşturulabileceğini savunmuştur. Öymen, CHP grubu adına konuyla ilgili söz almıştır. Parlamenteoya sunulan bu önergenin üzerinde anayasal bir münakaşa olduğunu ve hukuksal bir mesele olan bu konunun politik istismar olarak kullanıldığını iddia etmiştir. Öymen, konuşmasını bitirirken *“bu teklifi Cumhuriyet Halk Partisi Grubu kabul etmeyecektir”* sözleriyle önergeyi reddedeceklerini belirtmiştir.⁵⁶⁴

1 Kasım 1978 tarihinde, yeni yasama yılı için, CHP Grup Başkanvekili seçimi yapılmıştır. Öymen, Hayrettin Uysal ve Doğan Araslı aday olmuştur. Toplam dört turda gerçekleşen seçimlerde, Uysal birinci çıkmıştır. Öymen, tekrar Grup Başkanvekili olmaya hak kazanamamıştır.⁵⁶⁵

Türkiye'de 1970'li yılların sonlarına doğru asayiş sorunları tırmanışa geçmiştir. Öymen, artan hadiselerle ilgili düşüncesini *“Şiddet olaylarıyla mücadele etmenin başka koşulu, bunlar arasında ayırım yapmamak, bunlara karşı, hangi yönden gelirse gelsin, aynı kararlılıkta tutum takınmaktır”* şeklinde beyan etmiştir. Aynı

---

⁵⁶² Millet Meclisi Tutanak Dergisi, “5. Dönem, 97. Birleşim”, C. 2, 25 Ocak 1978, s. 408; Millet Meclisi Tutanak Dergisi, “5. Dönem, 98. Birleşim”, C. 2, 26 Ocak 1978, s. 453; Millet Meclisi Tutanak Dergisi, “5. Dönem, 99. Birleşim”, C. 2, 31 Ocak 1978, s. 499; Millet Meclisi Tutanak Dergisi, “5. Dönem, 100. Birleşim”, C. 2, 1 Şubat 1978, s. 508.

⁵⁶³ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, “5. Dönem, 101. Birleşim”, C. 2, 2 Şubat 1978, s. 521-523.

⁵⁶⁴ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, “5. Dönem, 27. Birleşim”, C. 8, 27 Aralık 1978, s. 121-127.

⁵⁶⁵ Cumhuriyet, 2 Kasım 1978, s. 9.

açıklamasının devamında, parlamentodaki diğer partilere de “suçlama” yönelterek “*muhalafet partileri şiddet olaylarının sadece bir bölümünü kınayıp, ötekilere dolaylı olarak göz kırptıkça, bu mücadelede ortak bir zemin bulmak güçleşiyor*” izahatında bulunmuştur.⁵⁶⁶

Mehmet Altan Öymen, 24 Temmuz 1950 tarihli 5680 sayılı Basın Kanunu’nun basın yolu ile işlenen suçlara dair on altıncı maddesinin birinci ve ikinci bentlerinin⁵⁶⁷ değiştirilmesine ve geçici bir madde eklenmesine ilişkin, parlamentoya yasa teklifi sunmuştur. Hayrettin Uysal, Şener Battal, Turgut Toker, Hüseyin Erdal ve Faruk Demirtola adlı milletvekillerinin de imzası bulunan kanun teklifi, 18 Nisan 1979 tarihinde, TBMM’de görüşülerek kabul edilmiştir. Öymen, yasa önerisiyle ilgili “*Basın Kanununun da, basın yoluyla işlenen suçlarla ilgili Ceza Kanunu maddelerinin de yeniden ele alınması lazımdır. Bu kanun, Basın Kanunu ve Ceza Kanunununun basın suçlarıyla ilgili maddeleri, basın yoluyla işlenen suçlarla ilgili maddeleri eskimiştir*” açıklamasında bulunmuştur. MSP grubu adına konuşan İstanbul Milletvekili Hasan Aksay, MHP grubu adına söz alan Konya Milletvekili İhsan Kabadayı ve AP grubu adına beyanda bulunan Zonguldak Milletvekili Gültekin Kızılıışık, partileri adına yasa teklifini desteklediklerini belirtmişlerdir. AP Trabzon Milletvekili İbrahim Vecdi Aksakal ve CHP Uşak Milletvekili Mehmet Selahattin Yüksel, yasada yer alan bazı hükümlere eleştirel yaklaşmıştır. Aksakal ve Yüksel’den sonra söz alan Köylüoğlu, “*Bu teklif, Millet Meclisinde grubu bulunan partilerin grup başkanvekillerinin imzasıyla yapılmıştır ve bu teklif Komisyonumuzda görüşülmüş ve bu işi bilenlerin bilgisine de müracaat edilmiştir*” ifadelerini kullanmıştır.⁵⁶⁸

14 Ekim 1979 tarihinde Türkiye, milletvekilliği ara seçimlerine gitmiştir. TBMM, içerisinde boşalan beş koltuk için gerçekleştirilmiştir. Konya, Aydın, Edirne, Muğla ve Manisa’da düzenlenen seçimlerde, AP birinci parti çıkmıştır. İkinci parti konumuna gerileyen CHP ise yüzde 29 oy almıştır.⁵⁶⁹ Ortalama on iki puanlık düşüşün faturası, parti içinde Ecevit’e kesilmiştir. CHP içerisindeki “*suların durulmayışını da baz alan*” Ecevit, güvenoyu almak amacıyla kurultaya gitme kararı almıştır. Bunun üzerine 4-5

---

⁵⁶⁶ *Cumhuriyet*, 10 Şubat 1979, s. 11.

⁵⁶⁷ İlgili yasa için bkz: *Resmî Gazete*, S. 7564, 24 Temmuz 1950, s. 18808-18811.

⁵⁶⁸ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, “5. Dönem, 80. Birleşim”, C. 12, 18 Nisan 1979, s. 301-310; Esat Arslan, *Türk Parlamento Tarihi*, “TBMM-XVI. Dönem”, “1977-1980”, C. 1, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara, s. 212-225.

⁵⁶⁹ Hikmet Sami Türk, “Açık Parlamento Üyeliklerinin Ara Seçimleri Yoluyla Ya Da Yedeklerle Doldurulması”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 38, S. 1, 1980, ss. 5-6.

Kasım 1979 tarihinde 8. Olağanüstü Kurultay toplanmıştır. Öymen, Kurultay’da, Ecevit’in listesinden Genel Yönetim Kurulu üyeliğine ve Araştırma ve Basınla Görevli Genel Sekreter Yardımcısı seçilmiştir.⁵⁷⁰ Ecevit’in, Öymen’i parti içerisinde yükseltme nedeni, Orhan Eyüboğlu ve Ali Topuz gibi parti içerisinde nüfuz olarak kuvvetli kişilerin gücünü tasfiye etmektir.⁵⁷¹

Gazeteci ve yazar kimliğiyle bilinen Abdi İpekçi, 1 Şubat 1979 tarihinde öldürülmüştür. Suikastın sanığı olarak yargılanan Mehmet Ali Ağca, Maltepe Askeri Cezaevi’nden, 1979 yılı sonlarına doğru kaçırılmıştır.⁵⁷² Meclis’teki bir konuşmasında, Ağca’nın cezaevinden kaçırılmasına değinen Öymen, “dünya çapında da değerli bir Türk gazetecisi olarak ünü olan, bu niteliği ile hepimize onur veren Abdi İpekçi'nin 1 Şubat 1979 günü öldürülmesi bütün dünya kamuoyunda büyük infial uyandırmıştı. Aradan bir süre geçtikten sonra cinayet sanığının yakalanması, İpekçi'nin öldürülmesinden doğan büyük üzüntüyü hafifletmese bile, ülkemizde işlenen böyle insanlık dışı bir suçun cezasız kalmayacağını göstermek bakımından bir teselli vesilesi olmuştu. Sanık Mehmet Ali Ağca, işlediği suçu sadece ilk sorgusunda değil, mahkeme önünde de soğukkanlılıkla itiraf etmiş, İpekçi'yi terörün tırmanması için taammüden öldürdüğünü açık açık söylemişti (...) bütün yönleriyle ele alınması gereken çok ciddi bir olay vardır. Ülkemizin kamuoyu ile birlikte bütün dünya kamuoyunun da dikkatle izlediği bu olayın tam anlamıyla açıklığa çıkarılmasına büyük gereksinme vardır. Sayın komutanların iyi niyetlerine kesinlikle güveniyoruz. Silahlı Kuvvetlerimizin, üzerine verilen görevi yerine getirmekteki titizliği hepimizce bilinmektedir. Bu titizliğe, görev bilincine ve disipline sahip bir kuruluşun görevli bulunduğu bir yerde böyle bir olayın geçmesi, üzerinde dikkatle durulması gereken bir husustur”⁵⁷³ demecini vermiştir. İpekçi, Ecevit ve CHP’nin bazı politikalarını savunur nitelikte yazılar kaleme almıştır. Dolayısıyla İpekçi’nin suikasta kurban gitmesi, Öymen’in de içinde bulunduğu hükümetin, en büyük destekçilerinden bir tanesini kaybetmesine yol açmıştır.⁵⁷⁴

⁵⁷⁰ Bilâ, *Sosyal Demokrat Süreç İçinde CHP ve Sonrası*, s. 466-473; Bilâ, *CHP 1919-1999*, s. 333-340; Rahmi Kumaş, *CHP'nin Soyağacı*, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1999, s. 273; *Cumhuriyet*, 7 Kasım 1979, s. 11; *Milliyet*, 7 Kasım 1979, s. 6.

⁵⁷¹ Kayra, *age*, s. 588.

⁵⁷² *Hürriyet*, 1 Şubat 1999, s. 13; Orhan Tüleylioğlu, *Neden Öldürüldüler?*, “Bu Kan Kurumaz”, C. 2, Uğur Mumcu Araştırmacı Gazetecilik Vakfı Yayınları, Ankara, 2018, s. 226.

⁵⁷³ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, “5. Dönem, 9. Birleşim”, C. 13, 27 Kasım 1979, s. 233-234.

⁵⁷⁴ Koloğlu, *Kim Bu Ecevit?*, s. 532.

Mehmet Altan Öymen, 1978 ve 1979 yıllarının tartışmalı bütçe görüşmelerinde, parlamentoda söz alarak, düşüncesini beyan etmiştir. Bakanlık bütçeleri ile ilgili müzakereler de bunlara dahildir.⁵⁷⁵

42. Hükümet döneminde; Doğan Öz,⁵⁷⁶ Abdi İpekçi,⁵⁷⁷ Halit Velioglu'na⁵⁷⁸ yönelik politik cinayetler meydana gelmiştir. Ankara,⁵⁷⁹ Malatya⁵⁸⁰ ve Kahramanmaraş⁵⁸¹ gibi şehirlerde olaylar patlak vermiştir. Tüm bu olaylar, Bakanlar Kurulu'nun sıkıyönetim uygulama kararı almasına neden olmuştur.⁵⁸² Sendikaların toplantı ve gösterilerine engel olunması⁵⁸³ kabilinden birtakım sıkıyönetim uygulamaları ile TÜSİAD, Ankara Ticaret Odası, İstanbul Ticaret Odası gibi bazı kurumların iktidara atfen eleştirel açıklamalarda bulunmaları,⁵⁸⁴ Ecevit ve Hükümet'e yönelik desteğin azalmasına yol açmıştır. Demirel, bütün bu gelişmeleri "*Hükümet'in cenaze ilanı*"⁵⁸⁵ olarak değerlendirmiştir. İktidarın sorunları çözmekte atıl kalması, muhalefetin dozajının artmasına sebebiyet vermiştir. Buna mukabil de ülke içi olaylar tırmanmıştır.⁵⁸⁶ Türkeş, Feyzioğlu, Behice Boran ve Mehmet Ali Aybar, sıklıkla Hükümet'in "*çözüm üretmekten uzak ve acziyet içerisinde olduğunu*" dile getirmişlerdir.⁵⁸⁷ İçişleri Bakanı Hasan Fehmi Güneş hakkında çıkan "*bir sanatçı ile ilişki yaşadığı*" iddiaları,⁵⁸⁸ CHP'den istifalar⁵⁸⁹ ve ara seçim yenilgisi de eklendiğinde Bakanlar Kurulu, Hükümet'in çekilmesi gerektiği yönünde karar almıştır.⁵⁹⁰ İstifa eden Hükümet'in yerine, kabineyi kurma görevi Demirel'e tevdi edilmiştir. Bunun

---

⁵⁷⁵ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, "5. Dönem, 116. Birleşim", C. 4, 25 Şubat, 1978, s. 119-121; *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, "5. Dönem, 119. Birleşim", C. 4, 28 Şubat, 1978, s. 624-633; *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, "5. Dönem, 65. Birleşim", C. 11, 27 Şubat, 1979, s. 656-672; Esat Arslan, *Türk Parlamento Tarihi, "TBMM-XVI. Dönem", "1977-1980"*, C. 2, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara, s. 1039-1083.

⁵⁷⁶ *Milliyet*, 29 Mart 1978, s. 1-8.

⁵⁷⁷ *Milliyet*, 2 Şubat 1979, s. 1.

⁵⁷⁸ *Milliyet*, 9 Mayıs 1979, s. 1.

⁵⁷⁹ *Milliyet*, 11 Ağustos 1978, s. 9.

⁵⁸⁰ *Milliyet*, 19 Nisan 1978, s. 1-8.

⁵⁸¹ *Milliyet*, 24 Aralık 1978, s. 1-9.

⁵⁸² *Milliyet*, 27 Aralık 1978, s. 1-9; *Cumhuriyet*, 27 Aralık 1978, s. 1-5.

⁵⁸³ *Milliyet*, 21 Mart 1978, s. 1; *Milliyet*, 10 Mayıs 1978, s. 9; *Milliyet*, 21 Nisan 1979, s. 6; *Milliyet*, 26 Nisan 1979, s. 13; *Milliyet*, 29 Nisan 1979, s. 9.

⁵⁸⁴ *Milliyet*, 17 Mayıs 1979, s. 8; *Milliyet*, 18 Mayıs 1979, s. 13.

⁵⁸⁵ *Milliyet*, 15 Mayıs 1979, s. 13.

⁵⁸⁶ Ergül, *age*, C. 1, s. 29.

⁵⁸⁷ *Milliyet*, 5 Mayıs 1979, s. 14; *Milliyet*, 18 Mayıs 1979, s. 14; *Milliyet*, 10 Haziran 1979, s. 9; *Milliyet*, 18 Haziran 1979, s. 9.

⁵⁸⁸ *Milliyet*, 6 Ekim 1979, s. 1-12.

⁵⁸⁹ *Milliyet*, 20 Haziran 1979, s. 9.

⁵⁹⁰ *Milliyet*, 16 Ekim 1979, s. 9.

üzerine Üçüncü Milliyetçi Cephe Hükümeti olarak da nitelendirilen, Demirel başkanlığındaki azınlık hükümeti tesis olmuştur.⁵⁹¹

Mehmet Altan Öymen, Ecevit Hükümeti'nin yerine Demirel başbakanlığında kurulan kabine ile ilgili bir açıklamada bulunmuştur. Hükümet teşekkül olduktan yaklaşık bir ay sonra verdiği beyanatta Öymen "*CHP (...) hükümetin kuruluşundan itibaren muhalefetteki tutumunu her zamanki sorumluluk bilinci içinde yürütmüştür. Hükümetin davranışlarını önyargısız değerlendiren dikkatli bir tutum izlemiştir*"⁵⁹² ifadelerini kullanmıştır.

1980 yılında Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'ün, görev süresi dolmuştur.⁵⁹³ TBMM, bu nedenle cumhurbaşkanlığı makamına oturacak yeni kişiyi belirleme çalışmalarına girişmiştir. Öymen, cumhurbaşkanlığı seçimleri için "*Partizanlığın (...) her kuruluşun her kademesine hükümet zoruyla, hükümet terörüyle sokulmak istendiği, dar gelirli yurttaşlarımızın belirli (...) çevrelerin çıkar uğruna insafsızca ezilmek istendiği bu dönemin son bulmasında ve anayasamızın gereklerine uygun bir yönetim düzeni kurulmasında, yeni seçilecek Cumhurbaşkanımıza büyük görev düşecektir*"⁵⁹⁴ ifadelerini kullanmıştır. 22 Mart 1980 tarihinde başlayan seçim turları, herhangi bir isim üzerinde uzlaşma sağlanamaması nedeniyle sürekli devam etmiştir. Ecevit, seçimler için AP ve CHP'nin mülaki hareket etmesi gerektiğine dikkat çekerken,⁵⁹⁵ Öymen, yeni seçilecek cumhurbaşkanının anayasal düzenlemeleri kurup koruyacak birisinin olması üzerinde durmuştur.⁵⁹⁶ TBMM'nin cumhurbaşkanlığı seçimleri görüşmeleri, gittikçe bunalıma dönüşmüştür. Hatta öyle ki, dönemin gazeteleri bile "*TBMM'de sonuçsuz kalan turlar devam ediyor*",⁵⁹⁷ "*Sonuçsuz turlar sürdü*",⁵⁹⁸ "*Cumhurbaşkanlığı seçiminin 11. ve 12. turlarında da sonuç alınamadı*",⁵⁹⁹ "*Başkanlık Seçiminde Dün de Sonuç Alınamadı*",⁶⁰⁰ "*Başkanlık Seçimi için 69. ve 70.*

---

⁵⁹¹ Rıdvan Akın, *Türk Siyasal Tarihi, "1908-2000"*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2012, s. 405.

⁵⁹² *Cumhuriyet*, 8 Aralık 1979, s. 11.

⁵⁹³ Sanal, *Türkiye Cumhuriyeti ve 50 Hükümeti*, s. 29.

⁵⁹⁴ *Cumhuriyet*, 11 Şubat 1980, s. 11.

⁵⁹⁵ *Milliyet*, 19 Mart 1980, s. 7; Orhan Tokatlı, "Sınırsız Bir Süre AP'den Yanıt Gelecek Diye Bekleyemeyiz", *Milliyet*, 25 Mart 1980, s. 7.

⁵⁹⁶ Hikmet Özdemir, *Atatürk'ten Günümüze Cumhurbaşkanlığı Seçimleri*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2007, s. 273.

⁵⁹⁷ *Cumhuriyet*, 27 Mart 1980, s. 1.

⁵⁹⁸ *Cumhuriyet*, 28 Mart 1980, s. 1.

⁵⁹⁹ *Cumhuriyet*, 2 Nisan 1980, s. 1.

⁶⁰⁰ *Cumhuriyet*, 26 Nisan 1980, s. 1.

turlarda da sonuç alınamadı”,⁶⁰¹ “*Sonuçsuz turlara bugün de devam edilecek*”⁶⁰² gibi manşetlerle çıkmaya başlamıştır. CHP seçimler için, Muhsin Batur ve Kemal Kayacan gibi asker kökenli adaylar gösterirken, AP sıkıyönetim sürecinde sol görüşlü kimseleri hapse attırmasıyla tanınan Faik Türün’ü aday olarak öne sürmüştür. Cumhurbaşkanlığı makamına oturacak ismi belirlemek amacıyla yapılan seçimler, 114 tur boyunca devam etmiştir. Buna karşın, bir sonuca ulaşamamıştır.⁶⁰³

İçişleri Bakan Vekili Orhan Eren, 12 Eylül’e giden süreçte artan olaylar ile ilgili görüşme yapmak amacıyla CHP’ye resmi bir başvuruda bulunmuştur. CHP tarafından kabul edilen Eren, Öymen ve partinin diğer Genel Yönetim Kurulu mensuplarının bir müddet evlerinden dışarı çıkmamalarını rica etmiştir. Çalışma saatlerinde de dikkatli davranmalarını istemiştir. Eren, taleplerinin önlem maksatlı olduğunu belirtmiştir.⁶⁰⁴

12 Eylül 1980 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetleri, yönetime el koymuştur. Parlamento kapatılarak, tüm siyasi faaliyetler durdurulmuştur.⁶⁰⁵ Dolayısıyla Mehmet Altan Öymen’in de milletvekilliği son bulmuştur.

3.5. Bir Devlet Adamı Olarak Mehmet Altan Öymen’in Turizm ve Tanıtma Bakanlığı

CHP, 1977 Genel Seçimleri’nde yüzde 41,4 oy oranı alarak birinci parti çıkmıştır. Buna mukabil, 213 milletvekili ile parlamentoda temsiliyet kazanmıştır. CHP’nin çıkardığı milletvekili sayısı, tek başına hükümet kurmak için gerekli olan mutlak çoğunluğu sağlayamamıştır.⁶⁰⁶

Ecevit, seçimlerin hemen ardından bir açıklama yaparak, hükümeti tek partinin kuracağını ifade etmiştir.⁶⁰⁷ Cumhurbaşkanı Korutürk de CHP’nin oy oranına

---

⁶⁰¹ *Cumhuriyet*, 14 Mayıs 1980, s. 1.

⁶⁰² *Tercüman*, 31 Mart 1980, s. 1.

⁶⁰³ Koloğlu, *Kim Bu Ecevit?*, s. 574.

⁶⁰⁴ *Cumhuriyet*, 29 Mayıs 1980, s. 1; *Milliyet*, 29 Mayıs 1980, s. 1.

⁶⁰⁵ Emre Kongar, *21. Yüzyılda Türkiye*, “2000’li Yıllarda Türkiye’nin Toplumsal Yapısı”, Remzi Kitabevi, (basım yeri ve basım tarihi belirtilmemiş), s. 187-196; Hayati Tek, *Darbeler ve Türk Basını*, Elips Kitap, Ankara, 2007, s. 131-132.

⁶⁰⁶ Turan, *Türk Devrim Tarihi*, .C. 5, s. 354-357; *Resmi Gazete*, S. 15971, 19 Haziran 1977, s. 3-48.

⁶⁰⁷ *Cumhuriyet*, 7 Haziran 1977, s. 1; *Milliyet*, 9 Haziran 1977, s. 7.

mütevccihen parlamentodaki çoğunluğu teşkil etmesi sebebiyle hükümeti teşkil etme görevini Ecevit'e vermiştir.⁶⁰⁸

Türkiye Cumhuriyeti'nin 40. Hükümeti, Ecevit başbakanlığında 28 Haziran 1977 tarihinde kurulmuştur. Hükümet programı, aynı gün TBMM'de Ecevit tarafından okunmuştur. Birinci Milliyetçi Cephe Hükümeti'nin "tahribatlarını" kısa süre içerisinde gidereceğini, toplumun tamamını kucaklayacağını ve ülke genelinde sükûneti sağlayacağını ifade eden Ecevit, eğitimden ekonomiye, sağlık sektöründen kültürel faaliyetlere kadar pek çok vaatte bulunmuştur.⁶⁰⁹ MHP, AP ve MSP'li milletvekilleri, yoklamadan sonra Genel Kurul'dan ayrılmışlardır. Hükümet programı okunurken, görüşmelerde yer almamışlardır.⁶¹⁰

Bülent Ecevit başkanlığında kurulan, II. Ecevit Hükümeti'nin Bakanlar Kurulu şu şekildedir;

- Başbakan: Zonguldak Milletvekili Bülent Ecevit
- Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı: İstanbul Milletvekili Orhan Eyüpoğlu
- Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı: Kocaeli Milletvekili Turan Güneş
- Devlet Bakanı: Malatya Milletvekili Lütfi Doğan
- Devlet Bakanı: Samsun Milletvekili Kenan Bulutoğlu
- Adalet Bakanı: Erzurum Milletvekili Selçuk Elverdi
- Milli Savunma Bakanı: Bursa Milletvekili Hasan Esat Işık
- İçişleri Bakanı: İstanbul Milletvekili Necdet Uğur
- Dışişleri Bakanı: Eskişehir Milletvekili Gündüz Ökçün
- Maliye Bakanı: İstanbul Cumhuriyet Senatosu Üyesi Besim Üstünel
- Milli Eğitim ve Kültür Bakanı: Konya Milletvekili Mustafa Üstündağ
- Bayındırlık Bakanı: Siirt Milletvekili Abdülkerim Zilan
- Ticaret Bakanı: Kayseri Cumhuriyet Senatosu Üyesi Ziya Müezzinoğlu
- Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı: Elazığ Milletvekili Celâl Ertuğ
- Gümrük ve Tekel Bakanı: Adana Milletvekili Mehmet Can

---

⁶⁰⁸ *Cumhuriyet*, 16 Haziran 1977, s. 1; *Cumhuriyet*, 19 Haziran 1977, s. 1; *Hürriyet*, 16 Haziran 1977, s. 1; *Hürriyet*, 19 Haziran 1977, s. 1.

⁶⁰⁹ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, "5. Dönem, 8. Birleşim", C. 1, 28 Haziran 1977, s. 28-45.

⁶¹⁰ *Cumhuriyet*, 28 Haziran 1977, s. 1; *Hürriyet*, 28 Haziran 1977, s. 1; *Milliyet*, 2 Temmuz 1977, s. 7.

- Sosyal Güvenlik Bakanı: Sakarya Milletvekili Hayrettin Uysal
- Orman Bakanı: Kastamonu Milletvekili Vecdi İlhan
- İmar ve İskân Bakanı: Gümüşhane Milletvekili Erol Tuncer
- Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı: Bolu Cumhuriyet Senatosu Üyesi Neşet Akmandor
- Çalışma Bakanı: İstanbul Milletvekili Bahir Ersoy
- Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanı: İstanbul Cumhuriyet Senatosu Üyesi Fikret Gündoğan
- Gençlik ve Spor Bakanı: İzmir Milletvekili Yüksel Çakmur
- Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanı: İstanbul Milletvekili Ali Topuz
- Turizm ve Tanıtma Bakanı: Ankara Milletvekili Mehmet Altan Öymen
- Sanayi ve Teknoloji Bakanı: İstanbul Milletvekili Tarhan Erdem
- Ulaştırma Bakanı: Amasya Milletvekili Erol Çevikçe⁶¹¹

Mehmet Açıktan, Öymen'in Turizm ve Tanıtma Bakanı olmasıyla ilgili "Ecevit (...) Kabinayı belirlen Altan Abi'yi de turizm bakanı yapmıştı. Ancak Altan Abi'ye ulaşamıyorlardı. Ajansı aradılar, telefonu ben açtım. Altan Bey'in ertesi gün Ankara'da olması ve Bakanlar Kurulu'na katılması gerektiğini, bunun kendisine iletilmesini istiyorlardı. Altan Abi Ortadoğu ve Arap ülkeleri haber ajansları toplantısı için İstanbul'daydı. Toplantı Tarabya Otelindeydi. Büyük bir uğraş sonucu Altan Abi'ye ulaştım. Turizm bakanı olduğunu ve yarın Bakanlar Kurulu toplantısı için Ankara'da olması gerektiğini söylediğimde, (...) oradan bana bir bilet bulmaya çalış dedi" anekdotunu aktarmaktadır. Ayrıca Açıktan, Öymen'in bakanlık görevi süresince birlikte çalıştıklarını da ifade etmektedir.⁶¹² Aynı süreci Öymen ise "İstanbul'da haber ajansları kongresi yapılmıştı. Tarabya Otelindeydi... Başka ülkelerden ajans sahipleri ve yöneticileri katılıyordu. Türkiye'den de ajans sahibi ve yöneticisi olarak ben davetliydim. Bakan olmadan önce, ajans sahibiyken planlanmıştı (...) Ecevit bana telefon etmiş (...) telefona Aysel çıkmış, beni bularak bakan olduğumu ve Ankara'ya gitmem gerektiğini söyledi (...) Kongre öğle tatilindeydi... Müsaade isteyerek oradan ayrıldım. Ankara'ya gitmek için bilet araştırması yapmaya başladım (...) İstanbul'da bakanlık personeli varmış. Durumu zaten öğrendikleri için; hem bilet ayrılmış, hem

⁶¹¹ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, "5. Dönem, 6. Birleşim", C. 1, 22 Haziran 1977, s. 20-21; Cumhuriyet, 22 Haziran 1977, s. 10; Hürriyet, 22 Haziran 1977, s. 1.

⁶¹² Aslı Öymen, Altan Abi, s. 84.

de Tarabya Oteli'nden hava meydanı 45 dakika-1 saat kadar sürüyordu, nasıl gideceğimi düşünüyordum ki, meğerse bakanlık makam aracı varmış, o hazırlanmış... Bakan olunca, her kapının birden açıldığını bu kadar tahmin etmiyordum... Arabaya bindiğimizde şoföre “oğlum yetişemeyiz, bas gaza” falan demiştim, “efendim merak etmeyin” cevabını vermişti (...) Uçak kalkma saatinde içeri girdik, içeri girince bakan olduğum için her yer açılıyor, doğrudan VIP'e gidiliyor, VIP'den de uçağa kadar arabayla götürdüler. O zaman VIP'den milletvekilleri geçemiyordu, sadece bakanlar geçebiliyordu (...) O zaman önceki Bakan, devir teslim yapmayı kabul etmiyordu. Demirel'in bakanı vardı... Nahit Bey idi... Bizim Hükümet'i protesto ediyorlardı, bizim çoğunluğu alacağımız belli değildi (...) bakanlık görevini devir teslim yapma olanağımız ortadan kalktı (...) Bakanlar Kurulu toplantısına katıldım. Makama daha sonra gittim”⁶¹³ şeklinde anlatmaktadır.

II. Ecevit Hükümeti döneminde, birkaç kez Bakanlar Kurulu bir araya gelmiştir. Ekonomi ve yargıya ilişkin kararlar alınan toplantılarda, Öymen'in bakanlığını ilgilendiren herhangi bir konu üzerinde durulmamıştır.⁶¹⁴

Mehmet Altan Öymen'in Turizm ve Tanıtma Bakanlığı yaptığı dönemde Ankara Necatibey Caddesi üzerinde iki adet bina kiralanmıştır. Binalar, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı'nın ihtiyacı dahilinde isticar edilmiştir. Ahmet Rasim Top ve Ramiz Erbaşar'a ait olan binalardan birisi için, 2 Şubat 1978 tarihine kadar sözleşme yapılarak, yıllık 1152000 TL ücret ödenmesi kararlaştırılmıştır.⁶¹⁵ Necdet Semker'in sahibi bulunduğu diğer bina ise senelik 768000 TL bedel karşılığında 28 Şubat 1978 tarihine dek kiralanmıştır.⁶¹⁶

Turizm ve Tanıtma Bakanlığı bünyesinde görevli, Washington Basın Müşaviri Ahmet Ersoy, bu dönemde görevden alınmıştır. Ahmet Ersoy'un yerine, Emin Hekimgil, dördüncü derece kadrolu Turizm ve Tanıtma Müşavirliği vazifesine

---

⁶¹³ Mehmet Altan Öymen ile 10 Mayıs 2019 Tarihinde Yapılan Röportaj, bkz: Ek-VI, s. 288-289.

⁶¹⁴ *Cumhuriyet*, 1 Temmuz 1977, s. 9; *Cumhuriyet*, 6 Temmuz 1977, s. 1.

⁶¹⁵ T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 141-78, Fon Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 365-22-4.

⁶¹⁶ T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 141-141, Fon Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 365-22-11.

atanmıştır. New York Turizm ve Tanıtma Bürosu'nda çalıştırılmasına da karar verilmiştir.⁶¹⁷

Samsun'da İl Özel İdaresi tarafından yaptırılan Büyük Samsun Oteli, bu dönemde T. C. Turizm Bankası Anonim Şirketi'ne devredilmiştir. İlgili karar, 14 Temmuz 1977 tarihinde alınmıştır.⁶¹⁸

CHP'ye yakınlığı ile bilinen –bir dönem Öymen'in de görev yaptığı- Cumhuriyet gazetesi, Öymen'in bakanlığı sürecinden itibaren Turizm eki çıkarmaya başlamıştır.

Mehmet Altan Öymen, bakanlık makamında kaldığı vetirede gerçekleştirdiği icraatları ve izlenimlerini *“Antalya'da Kemer Projesi diye bir proje vardı (...) Projeye göre, oteller ve plajlar yapılması öngörülen yerlere özel evler yapılmış. Onların istimlak edilmesi ve o arsaların öbür projeleri için hazırlanması gerekiyordu. Bunun finansmanı da vardı... Dünya Bankası gibi yerlerden proje kredileri temin edilmişti... Fakat bu kredilerin onaylanması gerekiyormuş (...) Özel Kalem Müdürü, bana, bir gün içerisinde krediyi onaylamazsak yanacağını ifade etti (...) Demirel'in Milliyetçi Cephe Hükümeti, kendi arasında ihtilafa düştüğü için, imza atmamış... Onay için, iki bakanın imzası eksikti... Birisi bendim, diğeri İmar Bakanı idi... O da Erol Tuncer'di (...) Erol Tuncer'e telefon ederek durumu aktardım (...) imzalanmasını sağladık. Kemer'de otellerin olduğu mıntıka bu şekilde meydana geldi (...) Türkiye'nin o dönemde dövize ihtiyacı vardı. Döviz girmesinin yolu da turizmdi. Bu nedenle turizm gelirlerinin artırılması lazımdı. Aklımıza turist deyince, Avrupai tarzda insanlar geliyordu. Hâlbuki bizim o sıralarda Avrupa ülkelerindeki işçi sayımız artmıştı. Döviz getirecekleri için, onların da turist konumunda olduğunu düşündüm. Kendi ülkene gel benzeri birtakım sloganlar oluşturup, Türklere yönelik bir propaganda sistemi ile kurma çalışmalarını başlattım ama zamanım yetmedi (...) Bakanlık, o dönemlerde bazı belediyelere tahsisat ayırıyordu. Ancak tespitlerime göre, bizim partinin olduğu yerlere vermemişler (...) Onları düzelttim (...) Bakan geleceği için asansörü yukarı çıkışlara kapatıyorlardı. İnsanlar orada bekliyordu... Bu nedenle, o usulü kaldırdık... Bakan'a gereksiz hoşluklar yapmak için, işin rasyonel tarafını ihmal ediyorlardı... Bakan odaları fena olmuyor ama bizimki yeni kurulmuş bir bakanlık olduğu için*

---

⁶¹⁷ T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 333, Fon Kodu: 30-11-1-0, Yer No: 453-48-1.

⁶¹⁸ T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 167-11, Fon Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 365-30-4.

apartman dairesiydi. Daha önceki bakan döneminde yapılmıştı (...) Bakanlık bünyesindeki bütün odalar ve yan servislerini dolaştım. Yeni kurulan bakanlık olduğu için başka yerlerde, başka apartmanlarda da birimler vardı... Bayağı değerli ve yetmişmiş insanları gördüm”⁶¹⁹ şeklinde özetlemektedir.

II. Ecevit Hükümeti, parlamentodaki sayısal yetersizlikten dolayı güvenoyu alamamıştır. TBMM’de yapılan görüşmeler neticesinde, 217 milletvekili güvenoyu verirken, 229 vekil oyunu olumsuz yönde kullanmıştır. İki de çekimser oy çıkmıştır. Bunun üzerine düşen Hükümet’in yerine, Demirel başkanlığında İkinci Milliyetçi Cephe Hükümeti kurulmuştur.⁶²⁰ Dolayısıyla Öymen’in de bakanlık görevi 21 Temmuz 1977 tarihinde sonlanmıştır. Ecevit ya da CHP tarafından teşkil edilen diğer hükümetlerde de Öymen’e bakanlık verilmemiştir.

Mehmet Altan Öymen, tekrar bakanlık görevine getirilmeme sebebini *“Bakanlık olmayınca, Grup Başkanvekilliği seçimi vardı. Meclis’te milletvekillerinin odası yoktu. Meclis Başkan Vekili ile Grup Başkanvekilleri’nin odaları vardı. Ben biraz da bunu da göz önünde tutarak –birkaç kişinin teşvikiyle- aday oldum, kazandım. Grup Başkanvekili olduktan sonra Ecevit, hükümet kurdu. Hayrettin de Grup Başkanvekili idi. Ecevit bizi ayrı ayrı çağırdı. Bana, “seni hükümete almak istiyordum ama grup başkanvekilliğini iyi götürüyorsun orada olman daha çok işime geliyor” dedi. Benim de aklımda yeniden bakan olmak gibi bir düşünce yoktu. Önceki Hükümet’in düşürülmesinde ve yeni Hükümet’in kurulmasında bütün konuşmaları biz yapmıştık. Hükümet’in kurulması kolay değildi. On bir kişiyle temaslar kuruldu. Sırat köprüsünden geçer gibi oldu*”⁶²¹ ifadeleriyle açıklamaktadır.

---

⁶¹⁹ Mehmet Altan Öymen ile 10 Mayıs 2019 Tarihinde Yapılan Röportaj, bkz: Ek-VI, s. 289-290.

⁶²⁰ Akın, *age*, s. 402-403.

⁶²¹ Mehmet Altan Öymen ile 10 Mayıs 2019 Tarihinde Yapılan Röportaj, bkz: Ek-VI, s. 291.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MEHMET ALTAN ÖYMEN'İN 1980-2000 DÖNEMİ SİYASİ HAYATI

4.1. 1980 Darbesi ve Sonrasında CHP, Türk Solu ve Mehmet Altan Öymen'in Parti İçi Faaliyetleri

Türkiye'nin içerisine düştüğü “*siyasi tikanıklığı*” ve asayiş sorunlarını baz alan Silahlı Kuvvetler, ülke yönetimine müdahalede bulunma kararı almıştır. Harekât günü için öncelikle 11 Temmuz 1980 tarihi saptanmıştır. Bu tarihin seçilmesinde, CHP'nin Demirel Hükümeti'ni düşürmek üzere bir gensoru önergesi vermesi ve 10 Temmuz 1980'de Türkiye'nin dış borçlarının ertelenmesi önemli rol oynamıştır. Ordunun beklentilerinin aksine Demirel ve hükümeti, güvenoylamasında başarılı olmuştur. Silahlı Kuvvetler de yeni güvenoyu almış bir hükümete karşı darbe yapmanın rasyonel olmadığını düşünmüştür. Bu nedenle harekât ertelenmiştir.⁶²²

23 Temmuz 1980 tarihinde İsrail, Kudüs'ü resmen başkent olarak ilan etmiştir. Bunun üzerine MSP de, 6 Eylül 1980 tarihinde Konya'da Kudüs için bir miting düzenlemiştir. Halk tarafından katılımın yüksek olduğu mitingde; cübbeli ve sarıklı vatandaşların iştirak etmesi, şeriat ve gericilik yanlısı söylemler gözlemlenmesi ve İstiklal Marşı'nın yuhalanması gibi olaylar çok dikkat çekmiştir.⁶²³ Bu gelişmeler ordu kesimince irticai tehlike olarak yorumlanmıştır. MSP'nin gerekçe göstererek Zafer Bayramı kutlamalarına katılmaması da göz önünde bulundurularak darbe tarihi kesinleştirilmiştir. Harekât öncesinde Erbakan'ın yurtdışında bulunması sebebiyle, müdahale için dönmesi beklenmiştir. Bu nedenle 12 Eylül 1980 tarihi üzerinde karar kılınmıştır.⁶²⁴ Aynı günlerde Ecevit de, yaklaşan “*tehlikeyi*” görerek “*Böyle giderse, biri düdüğü çalar, demokrasi biter*”⁶²⁵ yorumunda bulunmuştur.

Darbe gerçekleşmeden kısa bir süre önce Mehmet Altan Öymen ve kayınvalidesi Hikmet Asal arasında bir diyalog geçmiştir. Görüşmede Hikmet Asal, müdahalenin

---

⁶²² Kenan Evren, *Kenan Evren'in Anıları*, C. 1, Milliyet Yayınları, (basım yeri belirtilmemiş), 1990, s. 460-461; Mehmet Ali Birand vd., *12 Eylül, “Türkiye'nin Miladı”*, Doğan Kitap, İstanbul, 1999, s. 160-161.

⁶²³ Beyhan Öcal, “12 Eylül'den 28 Şubat'a Darbe Söylemlerindeki Değişimin Analizi”, *Ethos: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*, S. 1/4, Ocak 2009, ss. 32; *Milliyet*, 8 Eylül 1980, s. 1; *Milliyet*, 9 Eylül 1980, s. 1.

⁶²⁴ Mehmet Ali Birand vd., *12 Eylül*, s. 163-165.

⁶²⁵ *Milliyet*, 7 Eylül 1980, s. 1.

gerekliliği üzerinde durmuştur. Birand'ın Öymen'in ağzından aktardığına göre, konuşma şu şekilde gerçekleşmiştir: “*Oğlum, dedi, bu artık biri gelse de, hepimiz kurtulsak, dedi. Yani askeri kastetti. Aman dedim kayınvalide hanım. Şimdi biri gelse dediğin benim gitmem anlamına gelir. Sen bunu nasıl söylüyorsun bana. Yok yok, dedi, artık başka çaresi yok. Sen de kurtulursun, dedi bana.*”⁶²⁶

Mehmet Altan Öymen, harekât gerçekleşmeden bir gün önce 11 Eylül 1980 tarihinde, gündüz meclistedir. TBMM gündeminde o sıralarda cumhurbaşkanlığı seçimleri vardır. Öğleden sonra ise parti binasındadır.⁶²⁷

11 Eylül 1980 günü sokaklarda tanklar görülmüştür. Samsun'un Bafra ilçesinde askerler harekâta erken başlamıştır. Demirel, Ecevit ve Alparslan Türkeş gibi siyasi parti liderleri bir gün önceden müdahale gerçekleşeceğini öğrenmiştir. 12 Eylül 1980 günü gece 03.00 sularında bazı kamu binalarına el konulmaya başlanmıştır. Sabaha karşı 04.00 civarında ise tutuklamalar başlamış ve ordu, ülke yönetimini deruhte etmiştir.⁶²⁸

Demirel başkanlığındaki hükümetin ülke sorunlarına çözüm üretmekte atıl kalması, iç siyasadaki problemler, ekonomik darboğaz, asayiş olayları ve MSP'nin Konya'da düzenlediği miting 12 Eylül'ün görünürdeki nedenleridir. Ordu, ülke idaresine el koyarak, güçlükleri aşmayı amaçlamıştır. Böylece hem sivil demokratik sistem normal koşullar altında yeniden tesis edilebilecek, hem de cumhuriyet rejiminin kurucu ideolojisine bağlılık pekiştirilebilecektir.⁶²⁹

12 Eylül 1980 tarihinde ordu, Genelkurmay Başkanı ve Kuvvet Komutanlarınca yönetime el koyunca; Milli Güvenlik Konseyi, bütün yasama ve yürütme yetkilerini üstlenmiştir. Genelkurmay Başkanı Orgeneral Kenan Evren, Devlet Başkanı ilan edilmiştir. Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Saim Bülend Ulusu başkanlığında ekseriyeti sivillerden oluşan yeni bir hükümet teşkil edilmiştir.⁶³⁰ Dönemin basını; askeri rejimce kurulan Ulusu Hükümeti'nin kamuoyunda endişe yaratıcı olduğunu ve sivil politikacılara nazaran daha fazla tenkit edileceği üzerinde durmuştur. Öte yandan,

---

⁶²⁶ Mehmet Ali Birand vd., *12 Eylül*, s. 167.

⁶²⁷ *Sağım Solum Tarih*, CNN Türk, 13 Eylül 2015.

⁶²⁸ Mehmet Ali Birand vd., *12 Eylül*, s. 171-186.

⁶²⁹ Karpat, *Türk Siyasi Tarihi*, s. 210-213.

⁶³⁰ *age*, s. 214-215; Bülent Tanör vd., *Türkiye Tarihi, “Bugünkü Türkiye 1980-1995”*, C. 5, Cem Yayınevi, (basım yeri belirtilmemiş), 2000, s. 26-27.

Milliyet'te gazete adına imzalı “Başarı Dilerken” başlıklı bir yazıda “Ulusunu büyük avantajı, Türk halkının 12 Eylül'e karşı beslediği ümittir. Başarının sonunda devletin yeniden işler hale gelmesi ve demokratik rejime kısa sürede dönülmesi vardır. İşte bu hedefler (...) Bülend Ulusu'yu, engin bir kamuoyu desteği ile donatmaktadır”⁶³¹ tümceleriyile Türk milletinin Ulusu ve kabinesine açık desteğini ifade eden cümleler kullanılmıştır.⁶³²

12 Eylül sürecinde; anayasa, meclis ve hükümet lağvedilmiştir. Parlamenterlerin dokunulmazlıkları kaldırılarak, vekillikleri düşürülmüştür. Ecevit, Erbakan, Demirel ve Türkeş siyasi parti liderleri olmaları hasebiyle gözlem altına alınmışlardır. Siyasi partiler kapatılarak, malvarlıkları müsadere edilmiştir. Bütün siyasi faaliyetler durdurulmuştur.⁶³³ 27 Mayıs'ta DP, “günah keçisi” ilan edilirken, bu sefer farklı olarak siyasi partilerin tamamı darbeden sorumlu tutulmuştur. Darbenin emir-komuta zinciri çerçevesinde gerçekleşmesi, 27 Mayıs ile arasındaki separasyondur. Konuyla ilgili Yalçın Küçük, “birbirinden (...) temel renkleriyle ayrılıyor”⁶³⁴ yorumunu yapmıştır. Ayrıca ülke genelinde sıkıyönetim ilan edilmiştir.⁶³⁵

Mehmet Altan Öymen, darbe olduğunu evinde öğrenmiştir. Gazetecilik mesleği gereğince, telefon başında harekât ile ilgili bilgi toplamaya çalışmıştır. Müdahaleden ötürü, telefon hatları sağlıklı çalışmadığı için bu konuda zorluk yaşamıştır.⁶³⁶

11 Eylül 1980 gecesini ve 12 Eylül 1980 günü yaşadıklarıyla izlenimlerini Öymen, “o sırada Ankara'da bekârdım, çünkü çocuklar İstanbul'a annelerinin yanına gitmişlerdi (...) 12 Eylül günü, Ecevit ile birlikte İstanbul'a gidecektik (...) Uğur Mumcu bana telefon etti. Askerlerin hareket halinde olduğuna dair bir söylenti olduğunu söyledi (...) olayları beraber takip etmek için evine davet etti. Ben de (...) gittim. Uğur Mumcu, birkaç yere telefon açtı. Askerlerle de görüştü... Siyasetçi

⁶³¹ “Başarı Dilerken”, *Milliyet*, 22 Eylül 1980, s. 1.

⁶³² Gamze Budak, “Osmanlı'dan 12 Eylül'e Ordu-Siyaset İlişkisi ve Türk Basınında 12 Eylül 1980 Darbesi”, T. C. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş, 2017, s. 84.

⁶³³ Baki Eren, “Merkez Sağ İdeoloji Çerçevesinde Süleyman Demirel ve Askeri Müdahaleler”, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 12, S. 2, Yıl 12, Güz 2012, ss. 37.

⁶³⁴ Yalçın Küçük, *Türkiye Üzerine Tezler, “1908-1998”*, C. 4, Tekin Yayınevi, Ankara, 1990, s. 504.

⁶³⁵ Uğur Güler, “Türkiye'de Siyasal Bir Aktör Olarak Ordu”, T. C. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Kamu Yönetimi Programı, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2006, s. 83-84.

⁶³⁶ Aslı Öymen, *Altan Abi*, s. 57.

olduğum için ben telefon etmek istemedim... Uğur Mumcu “askerler manevra yapıyorlarmış” dedi (...) Eve geri döndüğümde partimizin Eskişehir Milletvekili bana telefon ederek, parti merkezinin civarındaki sokaklarda askerleri gördüğünü söyledi. Ben biraz şaşırılmışım. Arkasından Ecevit’e telefon ettim. Müdahale söylentileri olduğunu konuştuk. Ecevit, benden konuyla ilgili araştırma yapmamı istedi (...) Genel Kurmay Başkanı ’nı aramış fakat görüşememiş (...) Cüneyt Arcayürek’i aradım, o da böyle söylentiler olduğunu söyledi. Hasan Cemal ile birlikte dışarı çıkmışlar, yollarda askerler görmüşler. Daha sonra partiye telefon ettim, gece bekçisi telefona çıktı, askerlerin partiye geldiğini söyledi (...) Ecevit’e geri telefon ettim, bu sefer cevap vermiyordu, telefonları kapatmışlar. O sırada bütün mebusları kapamıştı... Benimki kapanmamıştı. PTT’ye milletvekili olduğumu deklare etmemiştim, telefonu değiştirmemişim (...) Askerler müdahale ettikleri zaman milletvekillerinin telefonlarını kapatmışlar. Gazeteci olarak görüldüğüm için, benimki kapanmamış... Dolayısıyla telefon edebiliyordum fakat birçok yerden cevap alamadım (...) Sabah olunca müdahale olduğu anlaşıldı, televizyondan da açıklanmıştı... O sırada Cüneyt Arcayürek ve Hasan Cemal ile birlikte bizim evde kahvaltı yapmıştık... Müdahalenin hiyerarşik mi yoksa askerler içindeki bir grup tarafından mı yapıldığını öğrenmeye çalıştım. Hiyerarşik olduğu ortaya çıktı, Ecevit de başka bir yerden teyit etmiş.”⁶³⁷ sözleriyle ifade etmektedir.

1980 Darbesi, toplumsal talep-hukuk-siyasi karar dengesini bozarak demokratik işleyişe zarar vermiştir. Cumhurbaşkanlığı ve başbakanlık gibi demokratik temsil makamlarına, askeri vesayetçiler oturmuştur. Hükümetin meclise, bakanların başbakana, parlamentodaki milletvekillerinin de halka karşı sorumluluğu ilkesini ortadan kaldırmıştır.⁶³⁸

Mehmet Altan Öymen, 22 Aralık 1980 tarihinde bir demeç ile 12 Eylül’e yönelik görüş ve düşüncelerini dile getirmiştir. Öymen, açıklamasında “12 Eylül’ün amaçlarından biri, tam bir yansızlıkla, vatandaşlar arasındaki düşmanlığı durdurmaktı. Aradan geçen zaman içinde çok kimse bu amaca katkıda bulunmak için düşmanlık bir yana, rekabeti de bırakıp demokratik düzenin normal fikir

⁶³⁷ Mehmet Altan Öymen ile 11 Mayıs 2019 Tarihinde Yapılan Röportaj, bkz: Ek-VII, s. 293-294.

⁶³⁸ İnsel ve Bayramoğlu, *age*, s. 116-117.

tartışmalarında bile hatırlamamaya, eski defterleri kapalı tutmaya çalıştı”⁶³⁹ ifadelerini kullanmıştır.

Siyasi partilerin genel başkanları, darbeyi yapan ekip tarafından gözlem altında tutulmuşlardır. Ecevit ve Demirel, Çanakkale/Gelibolu’da yer alan Hamzakoy’da bulundurulmuştur. Erbakan ve Türkeş ise Uzunada’ya gönderilmiştir. Ecevit’in Hamzakoy’daki yaklaşık bir aylık “zorunlu misafirliği” 11 Ekim 1980 tarihine kadar sürmüştür. Ecevit, darbenin amacının CHP’yi saf dışı bırakmak ve AP’nin orduyu müdahale yapmaya ittiği görüşündedir.⁶⁴⁰ Ayrıca askeri darbe ve yönetimlerin antidemokratik bir uygulama olduğunu düşünmektedir.⁶⁴¹

Mehmet Altan Öymen, Ecevit’in gözlem altında olduğu süreçte yürüttükleri partisel faaliyetleri “*Biz, partinin son Genel Yönetim Kurulu Üyeleri idik... Siyasi partilerin faaliyetlerine yasak konulmuştu... Biz, Ecevit, Hamzakoy’da iken Genel Yönetim Kurulu olarak buluştuk. Genel Yönetim Kurulu’ndan İstanbul Milletvekili İlhan Biber’in Ankara’da parti binasının yakınlarında bir bekâr evi vardı... Ailesi İstanbul’da idi... Siyasi faaliyetler yasaktı ama biz orada toplanmaya başladık. Partinin odacısını da oraya getirdik... Biraz gizli olarak, orayı parti merkezi gibi kullanıyorduk. Kendi aramızda toplantılar yapıyorduk. Orada telefon da vardı... Ecevit çıkana bu böyle devam etti. Ecevit çıkınca, Ecevit’in başkanlığında toplanmaya başladık. O zamana kadar, Mustafa Üstündağ, Genel Başkan’a vekâlet etti... Bülent Bey’e bazı konuları danışma ihtiyacı hissediyorduk, telefon açabiliyorduk ama kontrol altında oluyordu. Bu nedenle gizli konularda bilgi alma imkânımız yoktu*”⁶⁴² şeklinde özetlemektedir.

Ecevit’in Hamzakoy’dan dönüşünde, partililerden bazıları, genel başkanlarını Oran Sitesi’ndeki evinin önünde karşılamışlardır. Öymen başta olmak üzere, Ecevit’i karşılayanlar arasında; Erol Tuncer, Mustafa Üstündağ, Coşkun Karagözoğlu, Orhan Vural, Gündüz Ökçün, Metin Somuncu, Ahmet Şener, Mustafa Öztin, Akın Simay, Yüksel Çakmur, Necdet Uğur, Erol Çevikçe, Hüseyin Doğan, Kamuran Erkmenoğlu, Alev Coşkun, İlyas Kılıç, Yılmaz Cemal Bor, Süleyman Genç, Deniz Baykal, Ali Topuz, Turan Güneş, Orhan Eyüboğlu, Yaşar Kemal Yüksekli, Gani Aşık, Ömer

⁶³⁹ *Yıllık ’83, “12 Eylül 1980 31 Aralık 1982”, C. 1, Cumhuriyet, (basım yeri ve tarihi belirtilmemiş).*

⁶⁴⁰ Çolak, *age*, s. 214-216.

⁶⁴¹ Ecevit, *Ortanın Solu*, s. VII.

⁶⁴² Mehmet Altan Öymen ile 11 Mayıs 2019 Tarihinde Yapılan Röportaj, bkz: Ek-VII, s. 294.

Dedeoğlu, Uğur Alacakaptan, Ziya Müezzinoğlu, Şükrü Bütün, Orhan Akbulut ve Abdullah Emre Bulut da bulunmaktadır. 12 Eylül'e yönelik alınacak tavrın belirlenmesi üzerine yapılan görüşmede; Ecevit, 1980 Darbesi'nin 12 Mart Muhtırası'ndan farklı olduğunu savunarak benzer bir çıkışta bulunmayacağını belirtmiştir. Ecevit'in sözleri; Öymen, Tuncer, Karagözoğlu ve Somuncu'da genel başkanlarının istifa etme ihtimali bulunmadığı kanısı yaratmıştır.⁶⁴³ Çünkü 12 Mart sürecinde Ecevit, genel sekreterlik görevinden çekilmiştir. Ecevit'in aynı tavrı takınmayacağını açıklaması, partilileri rahatlatmıştır.

28 Ekim 1980 tarihinde Milli Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri Haydar Saltık bir açıklamada bulunmuştur. Saltık, basın mensuplarına verdiği demeçte; “*Bay*” diye söz ettiği siyasi parti liderlerinin, askeri rejimin bitmesi durumunda diğer vatandaşlar gibi siyasi faaliyetlerini sürdürebileceği ifade etmiştir. Saltık'ın sözleri, liderlerin politik camiaya yeniden parti genel başkanı olarak dönebilecekleri izlenimi yaratmıştır.⁶⁴⁴

Saltık'ın açıklamalarından iki gün sonra 30 Ekim 1980 tarihinde Ecevit, CHP Genel Başkanlığından istifa etmiştir. Ecevit'in genel başkanlık görevinden çekilmesinin görünürdeki nedeni; 12 Eylül yönetiminin kendisi üzerindeki kısıtlamalarıdır. Parti liderliğinden ayrılarak, sivil bir vatandaş haline gelmiştir. Bu şekilde daha rahat hareket edebileceğini düşünmüştür.⁶⁴⁵ Ecevit, istifa ederek; parti içi huzursuzluklardan dolayı 1979 yılında yol ayrımına geldiği CHP ile ilişkilerini kesmiştir. Teoman Ergül'ün aktardığına göre; Ecevit, 1979'dan itibaren partililerle ilişkilerini en aza indirmişti. Ergül, Öymen için bu süreçte “*aranmadığından (...)* *yakınır hale gelmiştir*” ifadelerini kullanmaktadır.⁶⁴⁶

Ecevit, genel başkanlıktan çekildikten sonra 6 Şubat 1981 tarihinde *Arayış* dergisini kurmuştur.⁶⁴⁷ Öymen'e göre Ecevit, askeri rejimden dolayı CHP Genel Başkanı iken politik açıklamalarda bulunamayacağı için istifa etmiştir. *Arayış*

---

⁶⁴³ *Hürriyet*, 12 Ekim 1980, s. 9; Teoman Ergül, *Sosyaldemokraside Ayrışma Yılları*, C. 1, Gündoğan Yayınları, İstanbul, 2000, s. 56; Atilla Akar, *Öteki DSP, “Ecevitlerin Gayri Resmi Öyküsü”*, Metis Yayınları, İstanbul, 2002, s. 26-27; Yalçın Doğan, *Dar Sokakta Siyaset, “1980-1983”*, Tekin Yayınevi, (basım yeri ve tarihi belirtilmemiş), s. 67-70.

⁶⁴⁴ Fatin Dağıstanlı, *Sosyal Demokratlar*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1998, s. 99.

⁶⁴⁵ Çolak, *age*, s. 216-217.

⁶⁴⁶ Ergül, *age*, C. 1, s. 77.

⁶⁴⁷ Ahmet Bayar, “*Bülent Ecevit'in Fikirsiz Muhalefeti: Arayış Dergisi*”, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Siyaset Bilimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2018, s. 15-16.

dergisini teşekkül etme nedeni de, basın kanalıyla görüşlerini yansıtmaktır.⁶⁴⁸ Öymen'in bu görüşüne destek verir nitelikte yaygın bir kanaat vardır.⁶⁴⁹ Ayrıca dergiye CHP'li havası vermek istemeyen Ecevit, Öymen'in dergi kadrosunda bulunmasını istememiştir.⁶⁵⁰

CHP Genel Başkanlığından çekilen Ecevit'in yerine, vekâleten Mustafa Üstündağ geçmiştir.⁶⁵¹ Bir müddet sonra, darbe sebebiyle siyasi faaliyetler durdurulması hasebiyle siyasi partilere ödenek verilmediği için, CHP ekonomik sıkıntı içerisine girmiştir. Bu nedenle MGK'ya partiye kayyum atanması yönünde bir öneri verilmiştir.⁶⁵² Ankara 3. Sulh Hukuk Mahkemesi kararı ve Sıkıyönetim Komutanlığı'nın onayı ile CHP'ye Ural Sözen ve Vahdet Aydın adlı akademisyenler kayyum olarak tayin edilmiştir.⁶⁵³

CHP'li İsmail Hakkı Birler, Ali Topuz ve Hasan Esat Işık genel başkanlık makamına asaleten oturacak birisini belirlemek amacıyla kendi aralarında konuyu müzakere etmişlerdir. Görüşmeler neticesinde; partinin genel sekreterini, genel sekreter yardımcılarını ve grup başkan vekillerini toplantıya çağırın bir bildiri hazırlanmıştır. 11 Mayıs 1981 tarihli metnin altındaki imza ise Şeref Bakşık'a aittir. Çağrıya göre; Mehmet Altan Öymen, Mustafa Üstündağ, Metin Somuncu, Erol Tuncer, Bülent Ecevit, Hayrettin Uysal, Uğur Alacakaptan, Orhan Birgit, Şeref Bakşık, Deniz Baykal, İbrahim Cüceoğlu, İsmail Hakkı Birler, İmadettin Elmas, Turan Güneş, İbrahim Öktem, Ferda Güley, Hasan Esat Işık, Cevat Sayın, İlyas Seçkin, Besim Üstünel, Hüseyin Atmaca, Ali Topuz, Hıfzı Oğuz Bekata, Hasan Fehmi Güneş, Erdoğan Bakkalbaşı, Recai Kocaman, Fikret Gündoğan, Salih Tanyeri, Metin Tüzün, Necdet Uğur, Coşkun Karagözoğlu, Hüdaı Oral, Ali Nejat Ölçen, Selçuk Erverdi ve Orhan Vural toplantıya davet edilmiştir. Yer ve zaman olarak da 23 Mayıs 1981, saat: 19.30'da Ankara'nın Çankaya ilçesi Hoşdere Caddesi üzerindeki Hülya Restoran verilmiştir. Davet metninin 22 Mayıs 1981 tarihli Tercüman gazetesinde yayınlanması üzerine; İsmail Hakkı Birler, Ali Topuz, Şeref Bakşık ve Hasan Esat Işık, Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı'na çağırılmıştır. Topuz, Işık ve Bakşık, konuyu müzakere

---

⁶⁴⁸ Öymen, *01 Adana*, s. 16-18.

⁶⁴⁹ Bayar, *age*, s. 10-11.

⁶⁵⁰ Ergül, *age*, C. 1, s. 78.

⁶⁵¹ *age*, s. 72.

⁶⁵² Doğan, *age*, s. 95.

⁶⁵³ Ergül, *age*, C. 1, s. 72.

etmek için Ankara Sıkıyönetim Komutanı Korgeneral Recep Ergun'un odasına gitmiştir. Birler, bu görüşmeye katılmamıştır. Ergun, tertip edilen toplantının siyasi içerikli olduğunu ve askeri yönetim tarafından tasvip edilmediğini CHP heyetine aktarmıştır. Bunun üzerine partililer arasındaki buluşma gerçekleştirilememiştir.⁶⁵⁴

Sıkıyönetim Komutanlığı'nın siyasi faaliyet içerdiği gerekçesiyle toplantıyı iptal etmesi üzerine bazı partililer "gizli" bir görüşme gerçekleştirmiştir. Birler'in aktardığına göre; Hasan Esat Işık, Ali Topuz, Şeref Bakşık, Turan Güneş, İbrahim Cüceoğlu, Besim Üstünel, İlyas Seçkin, Selçuk Erverdi, Erdoğan Bakkalbaşı, Hüseyin Atmaca, Ali Nejat Ölçen ve kendisinin katıldığı bir toplantı tertip edilmiştir. Şeref Bakşık'a ait konutta gerçekleşen görüşmede parti içi meseleler ele alınmıştır.⁶⁵⁵

1981 senesinin Ekim ayında Ankara'da Mustafa Üstündağ'a ait Dostlar Sitesi'nde bulunan evde bir toplantı daha yapılmıştır. Görüşmeye; Öymen, Hayrettin Uysal, Metin Somuncu, Yüksel Çakmur, Akif Aksaç, Erol Tuncer, İhsan Paköz ve Alişan Canpolat iştirak etmiştir. Partililer arasındaki "tansiyon yüksekliğinin" dikkat çektiği toplantıda, Öymen ve Çakmur tartışmıştır. Çakmur'un "Sizler Bülent Beyi arkadan hançerlemek istiyorsunuz, size onu hançerletmeyeceğiz. Bülent Beye biz sahip çıkacağız" sözlerine karşın Öymen hiddetlenerek; darbe öncesi ve sonrasında CHP yönetiminin icraatlarını hülasa ederek başladığı konuşmasında "Sen nasıl sahip çıkıyorsun peki?.. Bak, biz 12 Eylül öncesinde de sonrasında da hep yanında olmaya çalışıyoruz" ifadelerini kullanmıştır.⁶⁵⁶

12 Eylül sürecinde, CHP'nin üst düzey parti yöneticileri periyodik olarak bir araya gelerek toplantılar gerçekleştirmişlerdir. Mustafa Üstündağ'ın başkanlığındaki görüşmelerde, genellikle parti içi konular değerlendirilmiştir.⁶⁵⁷ Toplantılardan bir tanesi için Ecevit'e de davet götürülmüş fakat "Genel başkanlıktan çekildim. Şimdi bu çağrıya katılırsam, diyecekler ki, ne yapmak istiyor. Bir sürü yorumlar yapılacak"⁶⁵⁸ cevabını vermiştir.

---

⁶⁵⁴ Şengül Kılıç Hristidis ve Ersel Ergüz, *İsmail Hakkı Birler'in Anılarında CHP'li Yıllar, "1946-1992"*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2010, s. 782-786; Doğan, *age*, s. 107-110; Bilâ, *CHP 1919-1999*, s. 353-354; Bilâ, *Sosyal Demokrat Süreç İçinde CHP ve Sonrası*, s. 484-485.

⁶⁵⁵ Şengül Kılıç Hristidis ve Ersel Ergüz, *age*, s. 786.

⁶⁵⁶ Doğan, *age*, s. 113-117.

⁶⁵⁷ Tuncer, *CHP'nin Yeniden Açılış Öyküsü*, s. 16.

⁶⁵⁸ Şengül Kılıç Hristidis ve Ersel Ergüz, *age*, s. 785.

Ekim 1981’de MGK, 52 no’lu bildiri ile mevcut siyasi partilerin tamamını feshetmiştir.⁶⁵⁹ 12 Eylül sürecinde hep gündemde olan partilerin kapatılmasına gerekçe olarak da; eski siyasilerin çeşitli yollarla politik faaliyetlerine devam etmeleri ve parti liderlerinin, yeni vekiller arasında danışma merci olarak görülmesi ileri sürülmüştür.⁶⁶⁰ Yasaya göre, CHP de 16 Ekim 1981 tarihinde kapatılmıştır. CHP’ye ait tüm mal varlığı Hazine’ye devredilmiştir. Atatürk’ün vasiyeti ile CHP’ye bıraktığı İş Bankası kabilinden bazı hisselerin işletilmesi Devlet Başkanlığı Genel Sekreterliği bünyesine devredilmiştir. Evren, konuyla ilgili yaptığı konuşmada “*Türkiye’de siyasi partilere dayalı demokratik parlamenter sistem mutlaka kurulacaktır. Ama mevcut bu partilerle değil. Yurdu 12 Eylül öncesine getiren partilerle kurulacak demokrasi yıkılmaya mahkûm olacaktır*” demecinde bulunmuştur.⁶⁶¹

Türkiye, 12 Eylül yönetiminin siyasi partileri kapatmasıyla, ortalama 120 yıl kadar süren partili demokrasiye ara vermiştir. Fedailer Cemiyeti, Türk politik tarihi içerisindeki siyasi parti niteliği taşıyan ilk oluşumdur. Cemiyet’in teşekkülü Türkiye’de partili hayatın başlangıcı olarak kabul edilmektedir.⁶⁶² İlerleyen süreçte Meşrutiyet döneminin sağladığı ortam neticesinde çok sayıda siyasi yapılanma ortaya çıkmıştır.⁶⁶³ Ayrıca aynı dönemlerde parlamenter sistem de deneyimlenmeye başlamıştır.⁶⁶⁴ Türkiye, siyasi teşekküllerin ve parlamenter sistemin tecrübelenmeye başladığı tarihlerden, 1981 yılının Ekim ayına dek koşullar fark etmeksizin –Milli Mücadele ve Dünya Savaşları dâhil- partili ya da parlamenter demokrasi kesintisiz bir şekilde varlığını koruyabilmiştir. 12 Eylül ile Türkiye, yaklaşık 120 yıllık bir demokrasi birikimini rafa kaldırmıştır. Bu yönüyle 12 Eylül, Server Tanilli tarafından “*çağdaş tarihimizin en korkunç gericilik hareketlerinden biridir*”⁶⁶⁵ şeklinde tanımlanmıştır.

---

⁶⁵⁹ Tarhan Erdem, *Anayasalar ve Belgeler, “1876-2012”*, Doğan Kitap, İstanbul, 2012, s. 287-288.

⁶⁶⁰ Doğan, *age*, s. 132.

⁶⁶¹ *Cumhuriyet*, 17 Ekim 1981, s. 1-9; *Milliyet*, 17 Ekim 1981, s. 1-3.

⁶⁶² Mehmet Dağ ve Orhan İrk, “Türkiye’de ve İngiltere’de Siyasi Partilerin Ortaya Çıkışı”, *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, C. 4, No. 2, 2012, ss. 45; Suat Zeyrek, “II. Meşrutiyet Sürecinde Osmanlı Devleti’nde Ordu-Siyaset İlişkileri Üzerine Genel Bir Bakış”, *Studies of the Ottoman Domain*, C. 4, S. 6, Şubat 2014, ss. 42.

⁶⁶³ Mehmet Okur, “II. Meşrutiyet Dönemi Siyasi Partileri”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 11, Erzurum, 1999, ss. 225-238.

⁶⁶⁴ Fatma Acun, “Osmanlı’nın Torunları Cumhuriyet’in Çocukları: Osmanlıdan Cumhuriyet’e Değişme ve Süreklilik”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 15, Mayıs 2007, ss. 46-51.

⁶⁶⁵ Server Tanilli, *Nasıl Bir Demokrasi İstiyoruz?*, Say Yayınları, İstanbul, 1989, s. 75.

CHP kapatılınca; Mustafa Üstündağ, Erol Tuncer, Orhan Akbulut ve Metin Somuncu konuyu müzakere etmek amacıyla Ecevit'in konutunda toplanmıştır. Ecevit, evine gelen CHP heyetine “*Bana göre durum çok vahim. Ben bildiğiniz gibi bir açıklama yaptım. Beni şimdi yalnız bırakmanız gerekir (...) Ben üzerime düşeni yaptım (...) parti kapatılmasına karşı uygar ve açık bir tepki göstermenizi istiyorum. Eğer bunu yapmazsanız, ileride çocuklarınıza hesap veremezsiniz*” ifadelerini kullanmıştır. Buna karşın Üstündağ, ne tür bir tepkiden bahsettiğini sorunca Ecevit, Anayasa Mahkemesi’ne dava açmaları önerisinde bulunmuştur. Somuncu, artık tüzel bir siyasi parti sıfatı taşımadıklarını ve dolayısıyla böyle bir haklarının bulunmadığını ileri sürmüştür. Ecevit ise “*Siz gidin Anayasa Mahkemesine, onlar çevirsinler*” demiştir. Ayrıca heyete parti yönetim kurulu adına bir bildiri yayınlamaları direktifini vermiştir. Üstündağ ise siyasi parti sıfatı olmadan hazırlanacak bir bildirin politik faaliyetlerle ve gizli örgüt kurmakla suçlanabileceğini savunmuştur. Üstündağ’ın görüşlerini dikkate alan heyet, bu yönde bir bildiri hazırlamamıştır. Öymen, heyetin başka herhangi bir girişimde bulunmamasını “*Ecevit’e aşırı bağlılık*” olarak nitelendirmektedir.⁶⁶⁶

7 Kasım 1982 tarihinde, halk oylaması ile kabul edilen⁶⁶⁷ 1982 Anayasası’nın geçici dördüncü maddesinde “*1 Ocak 1980 ve daha sonraki tarihlerde; genel başkan, genel başkan yardımcıları veya vekilleri, genel sekreterleri, bunların yardımcıları ve merkez yönetim kurulu veya benzeri organların üyeleri; Anayasanın halkoylaması sonucu kabulü tarihinden başlayarak on yıl süre ile siyasi parti kuramazlar, Anayasa hükümlerine dayalı olarak kurulacak siyasi partilere üye olamazlar, bu partiler tarafından bağımsız olarak milletvekili ara ve genel seçimlerinde, mahalli seçimlerde aday gösterilemezler ve aday olamazlar. Siyasi partilerle herhangi bir şekilde bağlantı kuramazlar ve siyasi partilerde fahri olarak bile bir görev alamazlar*” hükmü yer

---

⁶⁶⁶ Ergül, *age*, C. 1, s. 107-110.

⁶⁶⁷ Bülent Tanör ve Necmi Yüzbaşıoğlu, *1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku*, Beta Yayınları, İstanbul, 2018, s. 20; Kemal Gözler, *Türk Anayasa Hukuku*, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa, 2000, s. 103; *Resmi Gazete*, S. 17863 (mükerrer), 9 Kasım 1982, s. 1-64; 1982 Anayasası yürürlüğe girdikten sonra oldukça akademik eleştiri almıştır. bkz: Bülent Tanör, *Türkiye’nin İnsan Hakları Sorunu*, BDS Yayınları, İstanbul, 1994, s. 11-250; Bülent Tanör, *İki Anayasa: 1961-1982*, Beta Yayınları, İstanbul, 1994, s. 95-177; Yavuz Atar, *Demokrasilerde Anayasal Değişmelerin Dinamikleri ve Anayasa Yapımı*, Mimoza Yayınları, Konya, 2000, s. 108-120; İbrahim Ö. Kaboğlu, *Anayasa ve Toplum*, İmge Yayınları, Ankara, 2000, s. 94-122; Kemal Gözler, *Anayasa Değişikliği Gerekli mi?*, “1982 Anayasası İçin Bir Savunma”, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa, 2001, s. 2-5.

almaktadır.⁶⁶⁸ Yasa uyarınca Öymen de CHP Genel Sekreter Yardımcısı olması ve dolayısıyla üst düzey parti yönetiminde yer alması nedeniyle on yıl süreyle siyasi yasak almıştır.⁶⁶⁹

Silahlı Kuvvetler, siyasal devlet hiyerarşisi içerisinde meşru veya fiili bir üstün konuma sahiptir. Ordunun 1960'tan itibaren gerçekleştirdiği ya da girişimde bulunduğu müdahaleler nedeniyle sivil siyasi iktidarlar ve devletin bürokratik yapılanması tarafından “*özerk bir pozisyona*” oturtulmuştur. Tek Parti döneminden itibaren Türkiye'nin, kurucu ideolojiden beslenmesi ve cumhuriyet rejiminin müessis kadrolarının asker kökenli olması, TSK'nın hâkim konumunu devamlı güçlendirmiştir.⁶⁷⁰ Bu nedenle CHP ve diğer partilerin kapatılması ile siyasi yasaklar, halk ve bürokrasi nezdinde büyük tepki uyandırmamıştır. Ancak siyasiler ve halk arasında müdahalenin sebebiyet verdiği “*ürkek siyaset eğilimlerinin izlerini uzun süre*” hissedilmiştir.⁶⁷¹

Ordu, 12 Eylül sürecinde meşru sistem içerisindeki mevcut siyasi partileri ve politikacıları siyasetten men etmiştir. Halk, depolitizasyona itilerek apolitik bir toplum yaratılma amacı güdülmüştür.⁶⁷² Parlamento da feshedilerek, darbeciler, kendi anlayışına uygun yeni bir anayasal düzen oluşturmuştur. 1980 Darbesi'ni bu yönü ile “*üçüncü cumhuriyet*” olarak tasavvur edenler vardır.⁶⁷³

Silahlı Kuvvetler tarafından, “*kilometre sıfırlanarak*” hazırlanan yeni düzenin tesisi, 1983 yılında gerçekleşmiştir.⁶⁷⁴ Seçimlerin yapılacağına duyurulmasıyla birlikte; Cihadettin Turgut Sunalp liderliğinde Milliyetçi Demokrasi Partisi (MDP), Turgut Özal öncülüğünde Anavatan Partisi (ANAP), Ali Fethi Esener'in genel başkanlığında Büyük Türkiye Partisi, Necdet Calp liderliğinde Halkçı Parti (HP),

---

⁶⁶⁸ Barış Bahçeci, “1982 Anayasası Döneminde Çoğulcu Demokrasi Açısından Milletvekili Seçimi Hukukunda Karşılaşılan Sorunlar”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 54, S. 3, 2005, ss. 390; *Resmi Gazete*, S. 17863 (mükerrer), 9 Kasım 1982, s. 54.

⁶⁶⁹ Öymen, *Ol Adana*, s. 13.

⁶⁷⁰ İnsel ve Bayramoğlu, *age*, s. 42-43.

⁶⁷¹ Bahar Özsoy ve Əlimusa İbrahimov, “Türkiye ve Kırgızistan'daki İktidar Değişiklikleri: Askeri Darbeler ve Renkli Devrimler”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 10, S. 50, Haziran 2017, ss. 259.

⁶⁷² Hasan Bülent Kahraman, *Beyazlar Kirli*, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2008, s. 6.

⁶⁷³ Jenny White, *Müslüman Milliyetçiliği ve Yeni Türkler*, Çevirenler: Fuat Güllüpinar ve Coşkun Taştan, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014, s. 63; Zürcher, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, s. 401-410.

⁶⁷⁴ Erik Jan Zürcher, *Savaş, Devrim ve Uluslaşma*, “Türkiye Tarihinde Geçiş Dönemi”, “1908-1928”, Çeviren: Ergun Aydınoglu, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2009, s. 308.

Ahmet Nusret Tuna öncülüğünde Doğru Yol Partisi ve Erdal İnönü'nün önderliğinde Sosyal Demokrasi Partisi gibi siyasi partiler kurulmuştur.⁶⁷⁵ 12 Eylül yönetimi, sadece ANAP, MDP ve HP'nin seçimlere katılmasına müsaade etmiştir. Askeri rejim sırasında Özal'ın Başbakan Yardımcısı, Sunalp'ın yüksek askeri komuta kademesinin eski bir mensubu olması ve Calp'ın ise Başbakanlık Özel Kalem Müdürü olması seçime katılacak partilerin belirlenmesinde büyük bir rol oynamıştır. Çünkü askeri makamlara göre; Özal, Calp ve Sunalp güvenilir isimler olarak düşünülmüştür.⁶⁷⁶

Katılım oranının yüzde 92,3 olduğu 1983 Genel Seçimleri'nde, yüzde 45,1 oy oranı ile ANAP birinci parti çıkmıştır. HP, yüzde 30,5 oy alarak ana muhalefet partisi olmuştur. MDP ise 23,3 oranında oy alarak üçüncü parti olarak parlamentoda yerini almıştır. Seçim sonrası ANAP, çıkardığı 211 milletvekili ile tek başına hükümet kurmuştur.⁶⁷⁷ Türk siyasetinde Özal faktörünün ağırlığının hissedilmeye başlandığı süreç⁶⁷⁸ için M. Zeki Duman, "1980 darbesi, Özal liderliğinde neo-liberal ve neo-muhafazakâr sentezinde cisimleşen yeni sağ siyasete yeni bir hegemonya kurma şansını tanıdı. Özal politikalarında somutlanan bu yeni sağ siyaset; bir taraftan sola karşı mücadele vermeye diğer yandan din ve milliyetçiliğe dayalı yeni bir siyaset anlayışına prim sağlamaya çalıştı. Nitekim 1980 darbesinin siyasal söylemi, devletin bütünlüğü, milletin birliği ve beraberliği gibi kavramlar oluşturmuştur"⁶⁷⁹ şeklinde değerlendirmesini yapmıştır.

14 Kasım 1985 tarihinde Demokratik Sol Parti (DSP) siyaset sahnesinde görünmeye başlamıştır. Ecevit'in siyasi yasağından dolayı, kurucu genel başkan olarak eşi Rahşan Ecevit figürü öne çıkmaktadır.⁶⁸⁰ 1980 öncesinde, Ecevit'in CHP içerisinde yeni bir yapılanma ve değişime gitme düşüncesi, 12 Eylül sürecinde CHP'den istifası neticesinde DSP ile vücut bulmuştur.⁶⁸¹

---

⁶⁷⁵ Kaynar, *Cumhuriyet Dönemi Siyasi Partileri*, s. 174-211.

⁶⁷⁶ Çolak, *age*, s. 225.

⁶⁷⁷ Cemal Altan, "Genel Seçimler-Yerel Seçimler İlişkisi (1983-2004)", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 3, S. 12, Bahar 2005, ss. 177.

⁶⁷⁸ İhsan Sezal ve İhsan Dağı, *Özal'lı Yıllar*, "Siyaset, İktisat, Zihniyet", Beta, İstanbul, 2016, s. 189.

⁶⁷⁹ M. Zeki Duman, *Türkiye'de Liberal Muhafazakâr Siyaset ve Turgut Özal*, Liberte Yayınları, Ankara, 2017, s. 239-240.

⁶⁸⁰ Atilla Akar, *Öteki DSP*, s. 36-39; Celal Kürkoğlu, *DSP Olayı*, "Ecevit Efsanesinin Sonu", Onur Yayıncılık, Ankara, 1988, s. 20.

⁶⁸¹ Kurtuluş Kayalı, *Türk Kültür Dünyasından Portreler*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s. 43.

DSP'nin kurulması ile sol kulvarda üç adet siyasi parti boy göstermiştir. Bunlar HP, SODEP ve DSP'dir. SODEP ve DSP, 12 Eylül yönetimi tarafından kapatılan CHP'nin mirasçısı olduklarını iddia etmişlerdir.⁶⁸² Seksenli yıllarda, sol cemahtaki üç parti arasında, birbirlerini “oy bölmek ile suçlama” eğilimi meydana gelmiştir. SODEP'in darbeye yönelik net bir tavır takınmaması, DSP'nin “koşullara boyun eğme” eleştirilerinin hedefi haline gelmesine sebebiyet vermiştir. Öte yandan eski CHP'liler zamanla SODEP'te toplanmaya başlamıştır. Bu nedenle SODEP'in popülaritesinin arttığını ve dolayısıyla böyle bir partiye karşı “tutunamayacağını” düşünen HP'liler, SODEP ile birleşmiştir. İttifak sonucunda yeni partinin adı, Sosyaldemokrat Halkçı Parti olmuştur.⁶⁸³ Ayrıca aynı süreçte Doğu Perinçek de sosyalist bir parti kurma çalışmalarına girişmiştir.⁶⁸⁴

17 Mayıs 1987 tarihinde kabul edilen 3361 numaralı kanuna göre; eski siyasilerin politik faaliyet yürütmesini engelleyen maddenin yürürlükten kaldırılmasına karar verilmiştir. Ancak aynı yasa uyarınca bu tür bir anayasal değişiklik için halkoylaması yapılması gerekmektedir.⁶⁸⁵ Bu nedenle 6 Eylül 1987 tarihinde referandum yapılmasına yönelik karar alınmıştır. Bunun için öncelikle; ülke genelinde sokağa çıkma yasağı ilan edilerek, 12 Temmuz 1987 tarihinde seçmen kütükleri belirlenmiştir. 6 Eylül 1987'de düzenlenen referandum sonucuna göre; 24.436.821 seçmenin katıldığı oylamada, 23.347.856 geçerli oy çıkmış ve 11.711.461 kişi evet, 11.636.395 kişi ise hayır oyu kullanmıştır. Evet oylarının oranı yüzde 50,16 olarak belirlenirken, yüzde 49,84 oranında da hayır oyu saptanmıştır. Evet ve hayır arasında 75.066 oy fark vardır. Referandum neticesinde 12 Eylül sürecindeki siyasi yasaklar kalkmıştır.⁶⁸⁶ Sandıktan evet çıkması, eskiye göre daha renkli ve çeşitli bir siyasi ortam yaratmıştır.

1987 Referandumu ile Mehmet Altan Öymen'in on yıllık siyasi yasağı son bulmuştur. Halkoylaması sonuçlarının açıklanmasından sonra Başbakan Özal, 29 Kasım 1987 günü genel seçimlere gidilmesi kararını almıştır. Bu çerçevede Öymen de

---

⁶⁸² Ercan Yavuz, *Evita'dan Ecevit'e Yumruksuz Sol: DSP*, Merdiven Yayın, Ankara, 2004, s. 19-20; Ergül, *age*, C. 1, s. 191-192.

⁶⁸³ Ergül, *age*, C. 1, s. 233-235.

⁶⁸⁴ Teoman Ergül, *Sosyaldemokraside Bölüşme Yılları*, C. 2, Gündoğan Yayınları, İstanbul, 2000, s. 19-20.

⁶⁸⁵ *Resmi Gazete*, S. 19464 (mükerrer), 18 Mayıs 1987, s. 1-2.

⁶⁸⁶ *Resmi Gazete*, S. 19572, 12 Eylül 1987, s. 1-6; *Tercüman*, 8 Eylül 1987, s. 1; Yeliz Karadeniz, “Demokratik Referandum İlkeleri Işığında Türkiye'deki 1987 Halkoylamasına Yönelik Bir Analiz”, *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, C. 4, S. 2, Ağustos 2018, ss. 66.

seçimler için SHP'den İstanbul Milletvekili adayı gösterilmesi yönünde Erdal İnönü'den teklifler aldıysa da kabul etmemiştir. Öymen'in Erdal İnönü'yü geri çevirme sebebi, o dönem için siyasete girmeyi düşünmemesidir. Siyasi yasağının kalkmasına rağmen herhangi bir partiye katılmaması da aynı nedenden ötürüdür.⁶⁸⁷

21 Mart 1990 tarihinde Erdal İnönü ve SHP'liler, 12 Eylül sürecinde kapatılan siyasi partilerin tekrar politikaya girebilmesine imkân tanıyan bir yasa teklifini TBMM'ye sunmuştur. Erdal İnönü ve SHP'nin kanun önerisi, TBMM'nin 22 Ekim 1990 tarihli gündeminin son sırasına alınmıştır. Genel Kurul'da, dönem içerisinde müzakere edilemediği için devre sonunda kadük olmuştur.⁶⁸⁸

1991 yılında, DYP ve SHP'nin koalisyon yapması neticesinde, Demirel başkanlığında bir hükümet kurulmuştur. Hükümet'in programında, 12 Eylül idaresi tarafından feshedilen siyasi partilerin yeniden açılabilmesine olanak veren hükümlere yer verilmiştir. Kapatılan CHP'nin -Öymen'in de içinde bulunduğu- eski Genel Yönetim Kurulu üyeleri de bu yönde çalışmalar gerçekleştirmişlerdir. Konuyla ilgili, Başbakan, Meclis Başkanı, Parti Genel Başkanları ile görüşmelerde bulunmuşlardır. Darbe döneminde siyasetten men edilen partilerin tekrar politika hayatına girebilmesini sağlayacak olan kanun teklifi, 29 Nisan 1992 tarihinde DYP ve SHP Grup Başkanvekilleri tarafından parlamentoya sunulmuştur. Konu, 13 Mayıs 1992 tarihinde Anayasa Komisyonunca gündeme alınmıştır. Bu arada Ecevit de, Anayasa Komisyonu'na bir başvuruda bulunarak, kendisinin ve diğer parti liderlerinin de görüşlerine başvurulması gerektiğini ifade etmiştir. Anayasa Komisyonu da, partilerin genel başkanları ile görüşerek, 21 Mayıs 1992 tarihinde mevzuyu karara bağlamıştır. Kanun teklifi ile ilgili, 25 Mayıs 1992'de bir rapor hazırlanmıştır. Komisyon raporu, 27 Mayıs 1992 günü, Bütçe ve Plan Komisyonu tarafından müzakere edilmiştir. Bütçe ve Plan Komisyonu da 2 Haziran 1992 tarihli bir rapor tertip ederek, TBMM'ye nakletmiştir. 15 Haziran'da Meclis gündemine giren yasa önerisi, 19 Haziran 1992 tarihinde kabul edilmiştir. Cumhurbaşkanı Özal, "6.10.1981 Tarih ve 2533 Sayılı Siyasî Partilerin Feshine Dair Kanunun Yürürlükten Kaldırılmasına ve 2820 Sayılı Siyasî Partiler Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun" başlığını taşıyan

---

⁶⁸⁷ Tuncer, *CHP'nin Yeniden Açılış Öyküsü*, s. 20.

⁶⁸⁸ *age*, s. 19-20.

yasayı, 1 Temmuz 1992’de onaylamıştır.⁶⁸⁹ Ercan Karakaş, bu kanunu “*darbecilere verilen bir ders*”⁶⁹⁰ olarak yorumlamıştır. Dönemin Yargıtay Başkanı ise resmi bir kabul sırasında, Erdal İnönü’ye “*Eski partilere hayat hakkı verilerek yanlış yapıldı*” ifadelerini kullanmıştır.⁶⁹¹

TBMM ve bazı devlet organları, bu yasa ile ilgilendiği süreçte, CHP’liler de çeşitli çalışmalar gerçekleştirmişlerdir. Öncelikle, 16 Mart 1992 tarihinde Divan Otelinde Orhan Birgit, İsmail Hakkı Birler, Ali Topuz, Tarhan Erdem, Ayhan Altuğ, Aysel Baykal, Vahit Çalın, Solmaz Belül, Ali Topuz, Rahmi Erdem ve Engin Ünsal bir komisyon teşkil etmiştir. CHP’nin siyasi hayata geri dönmesini sağlamayı amaçlayan komisyon, 19 Mart 1992’de bir toplantı yapmıştır. Şişli Kocamansur Sokağı’nda yer alan Funda Apartmanı’ndaki bir evde icra edilen toplantıda, CHP’nin açılması ile ilgili işlerin son Genel Yönetim Kurulu üyeleri tarafından yürütülmesine karar verilmiştir.⁶⁹² 20 Mart 1992 tarihinde bazı eski CHP Milletvekilleri tarafından; darbecilerin kapattığı partilerinin tekrar açılmasının gerekliliği belirten bir bildiri yayınlanmıştır. Altmış eski CHP’li vekilin imzasını taşıyan bildiri, Öymen’in imzası bulunmamaktadır.⁶⁹³ Bildiriden sonra ilk toplantı, 21-22 Mart 1992 tarihinde Anadolu Kulübü’nde gerçekleştirilmiştir. Toplantıya; Öymen, Erol Tuncer, Erdoğan Bakkalbaşı, Orhan Vural, Metin Tüzün, Hayrettin Uysal, Metin Somuncu, Coşkun Karagözoğlu, Güler Gürpınar, Mehmet Dedeoğlu, Çetin Bozkurt, Orhan Akbulut, Hayri Öner, İlyas Kılıç, Nebil Oktay, Hasan Belovacıklı, Mehmet Gümüşçü, Avni Gürsoy, Celal Doğan, Hüseyin Doğan, Nail Atlı ve İsmet Atalay iştirak etmiştir. Toplantıda, CHP’nin yeniden açılması ile ilgili konular ele alınmıştır. Kamuoyuna, görüşmeler ile ilgili basın açıklaması 23 Mart 1992’de yapılmıştır.⁶⁹⁴ CHP Genel Yönetim Kurulu üyelerinin, 3 Mayıs 1992 günü gerçekleştirdiği bir basın toplantısı ile partinin tekrar açılacağı belirtilmiştir. Basın toplantısında; Öymen, İsmet Atalay, Hüseyin Doğan, Mehmet Dedeoğlu, Nebil Oktay, Mehmet Gümüşçü, Güler Gürpınar, Coşkun Karagözoğlu, Avni Gürsoy, Hayrettin Uysal, İlyas Kılıç, Çetin Bozkurt, Nail Atlı, Celal Doğan, Hayri Öner, Orhan Akbulut, Erdoğan Bakkalbaşı, Metin Tüzün ve

---

⁶⁸⁹ *Resmi Gazete*, S. 21273, 3 Temmuz 1992, s. 17-20; Tuncer, *CHP’nin Yeniden Açılış Öyküsü*, s. 30-39; Hakkı Uyar, *Karadenizli Bir Politikacı Aytekin Kotil, “1934-1992”*, Anka Yayınları, Ankara, 2014, s. 412-413.

⁶⁹⁰ Ercan Karakaş, “Yasa Darbeciye Ders Oldu”, *Cumhuriyet*, 9 Eylül 1992, s. 5.

⁶⁹¹ Cüneyt Arcayürek, “Hoş geldin CHP!”, *Cumhuriyet*, 9 Eylül 1992, s. 1.

⁶⁹² Şengül Kılıç Hristidis ve Ersel Ergüz, *age*, s. 843-844.

⁶⁹³ Kumaş, *age*, s. 299-302; Tuncer, *CHP’nin Yeniden Açılış Öyküsü*, s. 310-312.

⁶⁹⁴ Tuncer, *CHP’nin Yeniden Açılış Öyküsü*, s. 51-56.

Metin Somuncu katılmıştır.⁶⁹⁵ Öymen, Erol Tuncer, Hayrettin Uysal ve Erdoğan Bakkalbaşı, bu süreçte aktif rol oynayan en önemli isimlerdendir.⁶⁹⁶

Eski siyasi partilerin, politik camiada yer almasının önündeki engel kalktıktan sonra, partiler tekrar kurulmaya başlamıştır. CHP, 9 Eylül 1992’de yapılacak bir kurultay ile yeniden açılma kararı almıştır. Bu bağlamda, MP siyasete geri dönme; AP, DYP’ye katılma; Milliyetçi Çalışma Partisi isminin MHP olarak değiştirilmesine hükmüne varmıştır.⁶⁹⁷

Kamuoyunda, CHP’nin siyaset sahnesinde yeniden yer alması gerektiği yönünde ciddi bir talep oluşmuştur. Anayasal olarak da CHP’nin kapalı kalmasının önünde bir mani kalmayınca, partililer harekete geçmiştir. Buradan hareketle Metin Tüzün, CHP Genel Yönetim Kurulu mensuplarına bir çağrı yaparak, partinin tekrar siyasete dönmesi çalışmalarını başlatmıştır.⁶⁹⁸

CHP, yeniden açılma sürecine girince dönemin bazı sol partileriyle birleşme görüşmelerine başlamıştır. CHP Genel Yönetim Kurulu üyesi olması hasebiyle Öymen de müzakereci heyet içerisinde yer almıştır. Öymen, DSP ve SHP ile birleşmek amacıyla yürütülen toplantılara katılmıştır.⁶⁹⁹ Konuyla ilgili basın açıklamalarında da bulunmuştur.⁷⁰⁰

11 Temmuz 1992 tarihinde, CHP için geçici bir genel merkez oluşturulmuştur. Açılış, basın mensuplarının da eşliğinde bir merasimle gerçekleştirilmiştir. Törenin açılış konuşması, Erol Tuncer tarafından yapılmıştır. Öymen’in de katıldığı töreni, Cumhuriyet gazetesi “*Altı oklu tabela yeniden asıldı*” başlığıyla vermiştir.⁷⁰¹

Mehmet Altan Öymen, partinin açılış aşamasındaki teşkilatlanmayı organize etmek amacıyla çeşitli şehirlere gitmiştir. Buralarda bölge toplantıları da düzenlenmiştir.⁷⁰² Öymen, parti örgütlerindeki organizasyon işleriyle ilgili

---

⁶⁹⁵ *Cumhuriyet*, 4 Mayıs 1992, s. 5; *Milliyet*, 4 Mayıs 1992, s. 1.

⁶⁹⁶ Mesut İzgili, *Sola Dönüş Yok mu?*, “*Tıkanan Demokrasi Tıkayan Siyaset ve Sol*”, Karınca Yayınları, Ankara, 2008, s. 151.

⁶⁹⁷ Tuncer, *CHP’nin Yeniden Açılış Öyküsü*, s. 40.

⁶⁹⁸ *age*, s. 45-48.

⁶⁹⁹ *Cumhuriyet*, 14 Temmuz 1992, s. 4; *Cumhuriyet*, 13 Mayıs 1992, s. 4; *Cumhuriyet*, 19 Ağustos 1992, s. 5; *Hürriyet*, 19 Ağustos 1992, s. 16.

⁷⁰⁰ Tuncer, *CHP’nin Yeniden Açılış Öyküsü*, s. 143-145.

⁷⁰¹ *Cumhuriyet*, 12 Temmuz 1992, s. 5; *Milliyet*, 12 Temmuz 1992, s. 7.

⁷⁰² Tuncer, *CHP’nin Yeniden Açılış Öyküsü*, s. 119.

*“Topla(n)tlara, eski kurultay delegelerinde hayatta kalanların yüzde 85’i katılıyor. Katılmayanlar, hasta ya da yurt dışında falan olanlar (...) CHP’nin bölge toplantısını açıyorum lafı ile birlikte, herkes ayağa kalkıp dakikalarca alkışlıyor. Gözler buğulanıyor. İstiklal Marşı’nın arkasından, bazı toplantılarda Dağ başını duman almış söyleniyor. Benzer bir heyecanın başka hiçbir partide görülmeysi, CHP’nin bir ihtiyaca cevap verdiğinin açık göstergesidir”*⁷⁰³ ifadelerini kullanmıştır.

1992 yılına gelindiğinde, CHP’nin gençlik örgütü üyeleri yaşlanmıştı. Öymen de partinin teşkilatlanma aşamasında bu mevzu üzerinde çalışmalar gerçekleştirmiştir. Konuyla ilgili *“CHP’nin gereksinimleri neler? Büyük bir potansiyeli var, ama gençleri yok. 12 yıl önceki gençlik kolları üyelerimiz, bugün 34-35 ve daha yukarı yaşlarda. Yeniliği arayan bir parti olacağı için, gençlere çok açık bir ortam var. Eski gençlik kollarından, şimdi parti içinde önemli konulara gelebilecek ölçüde yetişmiş olanları da bulup çıkarmamız lazım”*⁷⁰⁴ değerlendirmesinde bulunmuştur.

Öymen, CHP’nin açılışı için partiyle ilgili bir film yapmıştır. Bu konuda TRT’ye ait stüdyolardan da faydalanmıştır. Sovyet Elçiliği’nden de geçmiş dönemlerle ilgili belgeseller edinmiştir. Ancak, bu filmi partiye teslim etmemiştir.⁷⁰⁵

1 Eylül 1992 tarihinde, Meclis’te açılış resepsiyonu düzenlenmiştir. Öymen de geçmişte bakanlık görevi yürüttüğü için resepsiyona davet edilmiştir. Öymen, yanında Erol Tuncer’in de yer aldığı sırada, resepsiyona giderken yolda Baykal ile karşılaşmıştır. Baykal, Tuncer ve Öymen’e görüşme teklifinde bulunmuştur. Bunun üzerine; Öymen, Baykal ve Tuncer, yakınlardaki bir restoranda toplantı yapmıştır. Baykal, genel başkanlık için kendisinin desteklenmesi talebinde bulunmuştur. Öymen ve Tuncer ise Baykal’ın, parti içerisinde ve kamuoyunda *“hizipçi”* olarak algılandığı için bu isteğini geri çevirdiklerini belirtmişlerdir. Buna karşın Baykal, bu kanının yanlış bir kanaat olduğunu iddia etmiştir. Öymen de, *“Üstat, hizipçi olmasan bile kamuoyunda yarattığın izlenim bu.. Ne yapalım ki bu böyle”* yanıtını vermiştir.⁷⁰⁶

Kurultay’a giden süreçte, Öymen iki kez beyanatta bulunarak, genel başkanlık için Baykal’ı desteklemediğini belirtmiştir. Bu konuşmalardan ilki; 27 Ağustos 1992

---

⁷⁰³ Ahmet Taner Kışlalı, *Atatürk’e Saldırmanın Dayanılmaz Hafifliği*, İmge Kitabevi, Ankara, 1993, s. 185.

⁷⁰⁴ *age*, s. 187.

⁷⁰⁵ Tuncer, *CHP’nin Yeniden Açılış Öyküsü*, s. 202.

⁷⁰⁶ *age*, s. 191-192.

tarihlidir. Öymen, açıklamasında “*Vaktiyle hayal olan amaçlara ulaşmış bulunuyoruz. Şimdi daha zor günlere geldik. Yalnızca ve öncelikle genel başkanlığı tartışmak doğru değil (...) Hangi yönetim biçimi dinamik, güçlü? Hangisi statik, güçsüz? Genel başkanlık konusu kişilere değil partinin geleceğiyle ilgili bir konu. Deniz Baykal, partiyi solda üçüncü parti haline getirir*” ifadelerini kullanmıştır. Öymen, izahatından bir gün sonra 28 Ağustos 1992’de yeni bir demeçte bulunarak “*Konsensüsü arayalım ama bunun şartı Deniz Baykal olmamalı. Bu konsensüs değildir*” demiştir.⁷⁰⁷

CHP’nin 25. Kurultayı Ankara’da bulunan Atatürk Spor Salonu’nda 9 Eylül 1992 tarihinde toplanmıştır. Kurultay, CHP’nin yeniden açılış kongresi olarak bilinmektedir. Genel Yönetim Kurulu’nun en yaşlı üyesi olan İlyas Kılıç’ın konuşmasıyla açılmıştır. Kurultay’da, “*Dağ Başını Duman Almış, 10. Yıl Marşı ve Mülkiye Marşı*” seslendirilmiştir. Ayrıca CHP’nin 1973 seçim kampanyasında kullandığı “*Hayat Bayram Olsa*” ve “*Sev Kardeşim*” müzikleri de çalınmıştır. Kurultay’da başkanlık görevini Erol Köse üstlenmiştir. Gürgün Dayıoğlu ile Haluk Emrehan ise başkan yardımcılığını yürütmüştür. Genel Başkanlık için Baykal ve Erol Tuncer’in yarıştığı kongrede, Baykal 679 oy ile çoğunluğu sağlamıştır. Baykal’ın 44 kişilik listesi de komple kazanmıştır. Erol Tuncer’i destekleyen Öymen de Genel Yönetim Kurulu için aday olduysa da seçilememiştir. Kurultay neticesinde CHP’nin aynı isim ve amblem ile açılmasına karar verilmiştir.⁷⁰⁸ Hürriyet gazetesi, kongrenin ardından “*Yeni CHP... Şimdi sol 3 parça*”⁷⁰⁹ manşetiyle çıkmıştır.

CHP’nin 25. Kurultay’ı basın mensuplarının büyük ilgisini çekmiştir. Ertuğrul Özkök, Derya Sazak, Oktay Ekşi, Emin Çölaşan, Muharrem Sarıkaya, Fatih Çekirge, Mehmet Barlas, Metin Toker, Ali Sirmen, Fikret Bilâ, Yavuz Donat, Taha Akyol ve daha pek çok duayen gazeteci kongreyi takip etmiştir.⁷¹⁰

Baykal; Atatürk, İnönü ve Ecevit’in ardından dördüncü genel başkan seçildikten sonra verdiği demeçte “*üzerime düşeni var gücümle gerçekleştirmeye çalışacağım*”⁷¹¹

---

⁷⁰⁷ *age*, s. 205-207.

⁷⁰⁸ *Cumhuriyet*, 9 Eylül 1992, s. 5-19; *Cumhuriyet*, 10 Eylül 1992, s. 5; *Cumhuriyet*, 11 Eylül 1992, s. 5; *Cumhuriyet*, 4 Eylül 1992, s. 5; *Milliyet*, 6 Eylül 1992, s. 7; *Milliyet*, 9 Eylül 1992, s. 1; *Milliyet*, 10 Eylül 1992, s. 1; *Milliyet*, 11 Eylül 1992, s. 1-4; *Hürriyet*, 9 Eylül 1992, s. 19; Kumaş, *age*, s. 338-341; Bilâ, *CHP 1919-1999*, s. 393-395.

⁷⁰⁹ *Hürriyet*, 10 Eylül 1992, s. 1.

⁷¹⁰ *Hürriyet*, 8 Eylül 1992, s. 1; *Milliyet*, 8 Eylül 1992, s. 1.

⁷¹¹ *Milliyet*, 10 Eylül 1992, s. 7.

ifadelerini kullanmıştır. Kurultay sonrası Ecevit ise CHP üyeliğinin son bulduğunu açıklamıştır.⁷¹²

Mehmet Altan Öymen, kongre süreciyle ilgili yaptığı bir değerlendirmede, parti ambleminin yeniden altı ok olarak belirlenmesinden hareketle “*Bizim 1976 programımızda bile, devletçiliğin, milliyetçiliğin, halkçılığın, devrimciliğin manası çok değişmişti. Bu da yeniden elden geçirilebilir. Bunun için Altı Ok'u değiştirmeye gerek yok. Altı Ok, Türkiye'nin ilerlemesini gösteren tarihsel bir semboldür. Günün gereksinimleri içinde, bu ilkelerin tarifleri yeniden yapılabilir. Bazı devletlerin bayraklarındaki hanedan armaları bile değiştirilmemiştir*”⁷¹³ ifadelerini kullanmıştır.

CHP, Türk siyasi hayatında tekrar yer aldıktan sonra “*İkinci Cumhuriyet*” tartışmaları yeniden gündeme gelmiştir.⁷¹⁴ Öymen, CHP'nin bu münakaşaların içine çekilmeye çalışmasıyla ilgili “*Ben genel olarak, böyle meseleleri sloganlaştırmayı gereksiz görüyorum. Bu konu 1961'de Kurucu Melis'te de ortaya atılmıştı (...) Bugün Türkiye'de devletin ve müesseselerin yıpranmışlığı var. Bunların onarılması, hatta bir tür yeniden yapılanma lazım. Neler yapılacağı belirtilirse, bu daha sağlıklı olur. Sloganların yaratacağı gereksiz tartışmalardan kaçınmalı*”⁷¹⁵ ifadeleriyle görüş belirtmiştir. Kısa bir süre sonra Demirel de konuya müdahil olarak “*2. Cumhuriyet tartışması anlamsız (...) Zaman zaman bu tartışma yapılır. Bugün için anlamlı olan bir tartışma değildir (...) Mesele Cumhuriyetin ebediliğidir. Türkiye bence bu devirleri aşmıştır (...) bu ülkede cumhuriyet bir nevi çimento olmuştur*”⁷¹⁶ açıklamasında bulunmuştur.

CHP'nin yeniden açılış sürecini Öymen, “*1992'de DYP-SHP iktidarı tarafından eski partilerin tekrar açılmasıyla ilgili kanun çıkmıştır. Bu kanunun çıkmasında Erdal İnönü'nün etkisi çok olmuştur. CHP'nin Türkiye'yi kuran ilk parti olması ve onun kapatılmasını asıl soldakiler yani eski CHP'liler ki onlar SHP içindeydiler onlar istiyorlardı. Bunu içine sindirememişlerdi. Oysa DYP zaten sonradan adını*

---

⁷¹² *Milliyet*, 18 Eylül 1992, s. 7.

⁷¹³ Turhan Özlü, *Kılıçdaroğlu'yla Dört Yıl 2010-2014 Y-CHP*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2015, s. 362.

⁷¹⁴ Ahmet Taner Kışlalı, “Bir Kurultayın Düşündürdükleri...”, *Cumhuriyet*, 14 Mart 1993, s. 4.

⁷¹⁵ Ahmet Taner Kışlalı, “Kışlalı'nın Konuğu Altan Öymen”, *Cumhuriyet*, 10 Ağustos 1992, s. 13.

⁷¹⁶ *Cumhuriyet*, 9 Ağustos 1992, s. 1.

değiştirmedii, uzun süre DYP olarak kaldı. Bu yüzden bu kanun DYP'nin meselesi değil de daha çok SHP'nin meselesi gibi kaldı"⁷¹⁷ şeklinde hülasa etmektedir.

Mehmet Altan Öymen, 1994 Yerel Seçimleri için SHP'den İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı görevine aday gösterilmek istenmiştir. SHP Genel Başkanı Murat Karayalçın ile Bayındırlık ve İskan Bakanı Onur Çetin Kumbaracıbaşı tarafından Öymen'e iki kez teklifte bulunulmuştur. Öymen ise konuyu düşünmek için süre istediğini belirtmiştir.⁷¹⁸ SHP, ilerleyen vevitede belediye başkan adaylığı için başka kişilerle de görüşmeler gerçekleştirmiştir. En son Zülfü Livaneli ismi üzerinde uzlaşuya varılmıştır.⁷¹⁹ CHP ise Ertuğrul Günay'ı aday yapmıştır.⁷²⁰ 27 Mart 1994 tarihinde gerçekleştirilen seçimlerde, Öymen'in katılmadığı İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı yarışını, Refah Partisi'nin (RP) adayı Recep Tayyip Erdoğan kazanmıştır.⁷²¹ Seçim sonuçlarına göre; Türkiye'de sağ partilerin popülaritesinin arttığı gözlemlenmiştir.⁷²²

4.2. 1995 Seçimleri ve Mehmet Altan Öymen'in Milletvekilliği Faaliyetleri

ANAP, 1987 Genel Seçimleri'nde tek başına iktidar olmuştur. Başbakan ve ANAP Genel Başkanı Turgut Özal, 1989 yılında girdiği cumhurbaşkanlığı seçimlerini kazanmıştır.⁷²³ Türkiye'nin 8. Cumhurbaşkanı seçilen Özal'ın yerine önce Yıldırım Akbulut daha sonra da Mesut Yılmaz geçmiştir.⁷²⁴

Mesut Yılmaz'ın yönetimindeki ANAP, normal şartlar altında 1992 yılının Kasım ayında yapılması gereken seçimleri bir yıl geri almıştır. Yılmaz'ın siyaset sahnesine yeni çıkmış bir lider olması, düzenlenen ilk seçimlerde tek başına iktidara gelerek koltuğunu sağlamlaştırma düşüncesi, Merkez Bankası raporu gereğince iki yıl

---

⁷¹⁷ Abdullah Polat, "1980 Sonrası Türkiye Solu: SHP Örneği", T. C. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Programı, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2009, s. 173.

⁷¹⁸ *Hürriyet*, 29 Aralık 1993, s. 21; *Cumhuriyet*, 3 Ocak 1994, s. 4.

⁷¹⁹ Derya Sazak, "Livaneli Olayı", *Milliyet*, 24 Ocak 1994, s. 18.

⁷²⁰ *Milliyet*, 29 Ocak 1994, s. 11.

⁷²¹ Soner Yalçın, *Kayıp Sicil*, "Erdoğan'ın Çalınan Dosyası", Kırmızı Kedi Yayınevi, İstanbul, 2014, s. 136.

⁷²² Tayfun Çınar, "Yerel Seçimlerde Kent Büyüklüğü ile Oy Vermenin Yönü Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği 1963-1999", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C. 62, S. 3, 2007, ss. 158.

⁷²³ Sami Zariç, *1983-93 Yılları Arasında Türk Siyasal Hayatında Anavatan Partisi ve Turgut Özal'ın Partideki Rolü*, Hiperyayın, İstanbul, 2017, s. 76-79.

⁷²⁴ Cemal Altan, "Türkiye'de Erken Genel Seçimleri Etkileyen Faktörlerin İncelemesi", *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, C. 8, S. 16, 2009, ss. 146-149.

boyunca ekonomide “*kemer sıkma politikası*” izlenecek olması ve dolayısıyla uygulanacak iktisadi tedbirlerin 1992’de gerçekleşecek seçimleri etkileyeceği fikri, erken seçim kararı alınmasında büyük oranda etkili olmuştur.⁷²⁵ TBMM’de yapılan görüşmeler neticesinde, genel seçimler için 20 Ekim 1991 tarihi saptanmıştır.⁷²⁶

1991 Genel Seçimleri’nde; DYP yüzde 27, ANAP yüzde 24, SHP yüzde 20,75, RP yüzde 16,88, DSP yüzde 10,75 oranında oy almıştır. Halkın iştirakının yüzde 83,89 olarak belirlendiği seçimlerde, 111.623 sandıkta 29.932.429 kayıtlı seçmenden 25.110.681’u oy kullanmıştır.⁷²⁷

12 Eylül sürecinde siyasi yasak alan -Ecevit, Türkeş ve Demirel- liderler parlamentoya geri dönmüştür.⁷²⁸ Mesut Yılmaz, Tansu Çiller, Deniz Baykal gibi 12 Eylül sonrasında siyaset arenasında yeni boy göstermeye başlayan, parti genel başkanlarıyla eskiye göre renkli bir politika ortamı görülmeye başlamıştır.

1991-1995 döneminde, dört tane hükümet kurulmuştur. Bunlardan ilki; Doğru Yol Partisi (DYP) ve SHP koalisyonu ile Demirel başkanlığında, diğer üçü ise Çiller başbakanlığında teşekkül olmuştur. Dönemin Çiller Hükümet’lerinden ikincisi olan 51. Hükümet, 5 Ekim 1995 tarihinde iş başına gelmiştir. Genel Kurul’da yapılan güvenoylamasında başarılı olamadığı için 30 Ekim 1995 tarihinde görevden ayrılmıştır. Bunun üzerine Baykal ve Çiller bir toplantı gerçekleştirerek, seçime gitme ve DYP-CHP koalisyonunda seçim hükümeti oluşturulması kararı almışlardır. Çiller’in başbakanlığında 30 Ekim 1995 tarihinde meydana gelen seçim hükümeti, 6 Mart 1996 gününe kadar görevde kalmıştır.⁷²⁹

27 Ekim 1995 tarihindeki meclis görüşmelerinde erken genel seçimlere gidilmesi kararı alınmıştır. Buna göre 24 Aralık 1995 günü seçimlerin yapılması üzerinde uzlaşa sağlanmıştır.⁷³⁰ Siyasi partiler, 27 Kasım 1995 tarihinde milletvekili aday listelerini kamuoyuna açıklamaya başlamıştır. Öymen de CHP’nin İstanbul İkinci Bölge

⁷²⁵ *agm*, ss. 146-149; Taha Akyol, “Liderlerin Düellosu”, *Milliyet*, 13 Aralık 1995, s. 19.

⁷²⁶ *T.B.M.M. Tutanak Dergisi*, “18. Dönem, 133. Birleşim”, C. 62, 24 Ağustos 1991, s. 72-149.

⁷²⁷ *Resmî Gazete*, S. 21038 (mükerrer), 1 Kasım 1991, s. 1-2.

⁷²⁸ Aras Erdoğan, *Umut Adam Ecevit*, Kesit Yayınları, İstanbul, 2006, s. 76.

⁷²⁹ *Cumhuriyet*, 11 Mayıs 2010, s. 1-6; *Cumhuriyet*, 12 Mayıs 2010, s. 4-5; *Cumhuriyet*, 13 Mayıs 2010, s. 4-5.

⁷³⁰ *T.B.M.M. Tutanak Dergisi*, “19. Dönem, 16. Birleşim”, C. 95, 27 Ekim 1995, s. 148-241.

Milletvekili Adayı olmuştur.⁷³¹ CHP içerisinde “*partinin ağır topu*”⁷³² olarak nitelendirilen Öymen’in İstanbul’dan aday gösterilme nedeni; DSP Genel Başkanı Bülent Ecevit’in de İstanbul’dan adaylık koymasıdır. Öymen’in Ecevit’e karşı, partiye güç katacağı düşünülmüştür.⁷³³

Mehmet Altan Öymen, seçimler için milletvekilliği adaylığı koyduğu süreci “*Baykal, bana İstanbul İl Başkanlığı da teklif etmişti ama kabul etmedim. 1995 Seçimleri öncesinde bayağı ısrarlı bir talebi olmuştu. Aday listelerinin Yüksek Seçim Kurulu’na verileceği gün ben İstanbul’da idim. Basın Konseyi yemeği sırasında gece vakti telefonla bir kere daha teklif etti. Ben tereddütte kaldım, Milliyet’te işlerim vardı, Aydın Doğan’a da haber vermemiştim, iş hayatında bu tür emrivakiler pek içime sindirebileceğim durumlar değildi. Aydın Doğan’la görüşmeye çalıştım ama ortada yoktu... O gece ve ertesi sabah başka telefonlar da aldım... Sabah, Aydın Doğan’ın Almanya’da olduğunu öğrenince yanına gittim. Deniz, nezaketen bir nevi izin ister gibi kendisiyle görüşmüş, zaten tahmin de etmiştim... Oradan telefonla kabul ettiğimi ilettim... Gazeteciliği de seviyordum, bir gecede karar verdim... Benim öbür milletvekilliğim de son dakikada olmuştu*”⁷³⁴ ifadeleriyle anlatmaktadır.

Mehmet Altan Öymen, milletvekili aday olunca Milliyet gazetesindeki başyazarlık görevinden ayrılmıştır. Günlük, düzenli olarak kaleme aldığı köşe yazılarını daha seyrek aralıklarla yayınlamaya başlamıştır. Gazetenin birinci sayfasındaki yazıları, iç sayfalarda verilmiştir.

Türkiye seçim sürecine girdiğinde, milletvekili aday listeleri partilerin genelinde huzursuzluğa sebebiyet vermiştir. Bazı çevreler, listelerde yer bulamadığından veya listelerdeki yerlerini beğenmediklerinden yakınmışlardır. Bu kişilerden milletvekili olanlar meclis kanalıyla seçimlerin ertelenmesini istemişlerdir. Ancak bu kabul görmemiştir.

CHP milletvekili adaylarını bazı kentlerde aday yoklamasıyla, bazı şehirlerde ise merkez yoklamasıyla belirlemiştir. Adıyaman, Antalya, Artvin, Balıkesir, Bilecik, Bolu, Burdur, Bursa, Çanakkale, Erzincan, Giresun, Kocaeli, Muğla, Ordu, Uşak,

---

⁷³¹ *Sabah*, 28 Kasım 1995, s. 18; *Cumhuriyet*, 28 Kasım 1995, s. 5; *Cumhuriyet*, 29 Kasım 1995, s. 6; *Milliyet*, 29 Kasım 1995, s. 20.

⁷³² Orhan Erinc, “Baykal’ın Gözü Kararsızlarda”, *Cumhuriyet*, 12 Aralık 1995, s. 4.

⁷³³ *Cumhuriyet*, “Seçim 95 Eki”, 23 Aralık 1995, s. 1.

⁷³⁴ Mehmet Altan Öymen ile 11 Mayıs 2019 Tarihinde Yapılan Röportaj, bkz: Ek-VII, s. 298.

Yozgat, Kırıkkale, Karabük, Kilis ve Yalova’da aday yoklaması usulü tercih edilmiştir. Bu illerde milletvekilliği için aday adayları çıkararak, parti içinde gerçekleştiren bir ön eleme neticesinde adaylıkları kesinleşmiştir. Adı geçen kentlerin haricindeki yerlerde, merkez yoklaması yöntemi kullanılmıştır. Merkez yoklaması sisteminde, Genel Başkan Baykal tarafından adayların tespiti yapılmıştır.⁷³⁵ Öymen,⁷³⁶ çoğu merkezde aday yoklamasının yeğlenmeme nedenini, erken seçimlere ve dolayısıyla seçim sürecinin hızlandırılması gerektiğine dayandırmaktadır.⁷³⁷

Diğer siyasi partilerde de ekseriyetle görüldüğü gibi, CHP’nin aday belirleme süreci de parti içi huzursuzluklara yol açmıştır. CHP’li isimlerden parti değiştirenler ve istifa edenler olmuştur. Kamer Genç, Salih Sümer, Erdal Koyuncu, Mümtaz Soysal, Tahir Köse,⁷³⁸ Mehmet Kerimoğlu, Hilmi Yüksel,⁷³⁹ İsmail Cem⁷⁴⁰ ve daha pek çok isim CHP’den ayrılarak,⁷⁴¹ listelerde seçilebilecekleri sıralarda yer verilmeleri hasebiyle⁷⁴² DSP’ye geçmiştir. CHP’den ayrılanlardan bazıları “*CHP’nin gemisi batıyor*”⁷⁴³ açıklamasına bulunmuştur. CHP, seçimlere bu iç problemlerle girmiştir.⁷⁴⁴

10 Aralık 1995 tarihinde Conrad Otel’de CHP’nin İstanbul için gösterilen milletvekili adaylarının tanıtıldığı bir toplantı gerçekleştirilmiştir. Öymen’in de bulunduğu aday tanıtım toplantısında; Hikmet Çetin, Murat Karayalçın ve Aydın Güven Gürkan gibi isimler de yer almıştır. Baykal’ın birlik, bütünlük mesajları ve cumhuriyetin kurucu partisi olduklarını vurgulaması dikkat çekici olmuştur.⁷⁴⁵ Ecevit, Baykal’ın toplantıdaki açıklamalarına karşın “*Solun tek partisi DSP*”⁷⁴⁶ demecini vermiştir.

---

⁷³⁵ *Cumhuriyet*, 1 Kasım 1995, s. 5.

⁷³⁶ Mehmet Altan Öymen, Deniz Baykal tarafından milletvekili adayı gösterilmiştir. bkz: *Sağım Solun Tarih*, CNN Türk, 25 Ekim 2015.

⁷³⁷ Altan Öymen, “Önseçim-Merkez Seçimi”, *Milliyet*, 12 Kasım 1995, s. 1.

⁷³⁸ *Hürriyet*, 22 Kasım 1995, s. 22; *Cumhuriyet*, 22 Kasım 1995, s. 1; *Milliyet*, 25 Kasım 1995, s. 1.

⁷³⁹ *Hürriyet*, 24 Kasım 1995, s. 20; *Cumhuriyet*, 24 Kasım 1995, s. 1.

⁷⁴⁰ *Sabah*, 27 Kasım 1995, s. 18; *Cumhuriyet*, 26 Kasım 1995, s. 1.

⁷⁴¹ *Cumhuriyet*, 27 Kasım 1995, s. 1.

⁷⁴² Bilâ, *CHP 1919-1999*, s. 407.

⁷⁴³ *Cumhuriyet*, 25 Kasım 1995, s. 1.

⁷⁴⁴ *Sabah*, 8 Kasım 1995, s. 1; *Cumhuriyet*, 8 Kasım 1995, s. 1; *Cumhuriyet*, 9 Kasım 1995, s. 1; *Cumhuriyet*, 14 Kasım 1995, s. 5; *Cumhuriyet*, 28 Kasım 1995, s. 1; *Milliyet*, 8 Kasım 1995, s. 1; *Milliyet*, 29 Kasım 1995, s. 1; *Hürriyet*, 27 Kasım 1995, s. 1.

⁷⁴⁵ *Milliyet*, 11 Aralık 1995, s. 15; *Cumhuriyet*, 11 Aralık 1995, s. 3.

⁷⁴⁶ *Cumhuriyet*, 13 Aralık 1995, s. 3.

CHP, 1995 Genel Seçimleri için “*Dünya’da Yeni Sol Türkiye’de Yeni CHP*” sloganını kullanmıştır.⁷⁴⁷ CHP, bu ifadeyi İngiliz İşçi Partisi’nin (Labour Party) “*New Labour, New Britain*”⁷⁴⁸ söyleminden etkilenerek meydana getirmiştir. İngiliz İşçi Partisi, değiştiğini ve yenilendiğini bu savsöz ile vurgulamıştır. Benzer şekilde CHP de yenileşme sinyali vermeye çalışmıştır.⁷⁴⁹

TBMM XX. Dönem Milletvekilliği Genel Seçimi, 24 Aralık 1995 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Türkiye’nin 34.068.304 kayıtlı seçmeninden 29.013.792’sinin oy kullandığı seçimlerde, katılım oranı yüzde 85,16 olarak saptanmıştır. Toplam 138608 sandıkta, 973.400 geçersiz oy çıkmıştır. Seçimler neticesinde; RP yüzde 21,33, ANAP yüzde 19,67, DYP yüzde 19,2, DSP yüzde 14,65 ve CHP yüzde 10,71 oranında oy almıştır. MHP, Halkın Demokrasi Partisi, Yeni Demokrasi Hareketi Partisi, Millet Partisi, Yeni Parti, İşçi Partisi ve Yeniden Doğuş Partisi baraj altında kalmıştır. 550 milletvekilli parlamentoda, RP 158, ANAP 132, DYP 135, DSP 76 ve CHP 49 milletvekili ile TBMM’de temsil hakkı kazanmıştır.⁷⁵⁰

Mehmet Altan Öymen’in milletvekili adaylığı koyduğu İstanbul İkinci Bölge’nin kayıtlı seçmen sayısı 1.769.505’tir. Bunlardan 1.457.085’i sandık başına gitmiştir. Kullanılan oylardan, 1.401.049’u geçerli sayılmıştır. Toplam geçerli oy miktarı 1.405.375’tir. İstanbul İkinci Bölgede; RP 352141, ANAP 308798, DSP 263511, DYP 223914, CHP 142680 seçmenden oy almıştır. Toplamda 21 milletvekili çıkararak seçim bölgesinde; RP 6, ANAP 5, DYP ve DSP 4’er, CHP 2 vekil ile parlamentoda temsiliyet bulmuştur. Öymen de bu milletvekillerinden bir tanesidir.⁷⁵¹

1995 Genel Seçimleri’nde CHP, parlamentodaki partiler arasında sonuncu çıkmıştır.⁷⁵² 47 ilde yüzde onun altında oy almıştır. Barajı az farkla geçmesinde Ankara oyları büyük rol oynamıştır.⁷⁵³ CHP’nin oy oranının düşük olması parti içinde

---

⁷⁴⁷ *Sabah*, 11 Aralık 1995, s. 1.

⁷⁴⁸ Türkçesi: Yeni Emek, Yeni İngiltere.

⁷⁴⁹ Özkan, *age*, s. 193-201.

⁷⁵⁰ *Resmi Gazete*, S. 22512 (mükerrer), 3 Ocak 1996, s. 2-3.

⁷⁵¹ *Sabah*, 26 Aralık 1995, s. 13-15; *Hürriyet*, 26 Aralık 1995, s. 22; *Cumhuriyet*, 26 Aralık 1995, s. 4; *Resmi Gazete*, S. 22512 (mükerrer), 3 Ocak 1996, s. 28.

⁷⁵² 1995 Genel Seçimleri öncesinde, CHP’nin baraj altı kalacağına dair kamuoyunda ciddi bir kanaat vardı. bkz: Toktamış Ateş, “CHP’ye Oy Vermek”, *Cumhuriyet*, 1 Haziran 1996, s. 3.

⁷⁵³ Hasan Bülent Kahraman, *Sosyal Demokrasi Düşüncesi ve Türkiye Pratiği*, SODEV, İstanbul, 2002, s. 359.

ve dışında çok sayıda eleştiriye yol açmıştır. Baykal'ın da koltuğunu sallayan ilk hadise olmuştur.⁷⁵⁴

Mehmet Altan Öymen, seçimlerden sonra mazbatasını 2 Ocak 1996 tarihinde İstanbul Adliyesi İl Seçim Kurulu Başkanı Nezih Narter'den almıştır. Aynı sıralarda, CHP'nin koalisyon hükümeti kurmaya uzak durduğunu ve toparlanma peşinde olduğuna yönelik bir açıklama yapmıştır.⁷⁵⁵ 5 Ocak 1996 tarihinde de TBMM'ye kaydını gerçekleştirmiştir.⁷⁵⁶

Seçim sonrası partilerin oy oranları ve parlamentodaki sandalye dağılımını inceleyen Öymen, oluşacak kabinelerle ilgili bazı yorumlarda bulunmuştur. Öncelikle ANAP'ın hükümet kurmada kilit rol üstlendiğini öne sürmüştür.⁷⁵⁷ Bu nedenle hükümetin, RP-ANAP ya da DYP-ANAP koalisyonu ile meydana gelebileceğini savunmuştur. Anlaşma sağlanamama durumunda ise erken seçime gidilme⁷⁵⁸ veya RP'nin tek başına azınlık hükümeti kurabileceği olasılığı üzerinde durmuştur.⁷⁵⁹ Öymen, Erbakan ve RP'nin TBMM'de çoğunluğu teşkil etmeleri sebebiyle iktidar ortağı olması durumunun doğma ihtimalini doğal karşılamıştır.⁷⁶⁰

1995-1999 döneminde dört adet hükümet kurulmuştur. Bunlardan ilki ANAP ve DYP ortaklığı ile Mesut Yılmaz başbakanlığında teşkil olmuştur. ANAP-DYP Hükümeti, 6 Mart 1996-28 Haziran 1996 tarihleri arasında iş başında kalmıştır. İkinci kabine, RP ve DYP koalisyonuyla Necmettin Erbakan'ın başkanlığında meydana gelmiştir. RP-DYP Hükümeti, 28 Haziran 1996-30 Haziran 1997 tarihleri arasında vazifede bulunmuştur. Dönemin üçüncü hükümeti; ANAP, DSP ve Demokratik Türkiye Partisi'nin koalisyonuyla Mesut Yılmaz'ın başbakanlığında kurulmuştur. Başbakan Mesut Yılmaz liderliğindeki 55. Hükümet, 30 Haziran 1997 ile 11 Ocak 1999 tarihleri arasında görev yapmıştır. TBMM XX. döneminin son kabinesi Ecevit

---

⁷⁵⁴ Enis Berberoğlu, "Oy Yalan Söylemez", *Hürriyet*, 26 Aralık 1995, s. 7; *Cumhuriyet*, 26 Aralık 1995, s. 5; *Cumhuriyet*, 27 Aralık 1995, s. 4.

⁷⁵⁵ *Cumhuriyet*, 3 Ocak 1996, s. 5.

⁷⁵⁶ Altan Öymen, "Dünden Bugüne...", *Milliyet*, 6 Ocak 1996, s. 12.

⁷⁵⁷ Altan Öymen, "Eski Sözlerin Sıkıntısı", *Milliyet*, 14 Ocak 1996, s. 12; Öymen'in bu görüşüne karşın Metin Toker, DYP'nin kilit rol üstlendiğini iddia etmiştir. bkz: Metin Toker, "Kilit Parti DYP'dir", *Milliyet*, 6 Şubat 1996, s. 13.

⁷⁵⁸ Altan Öymen, "Üç Seçenek", *Milliyet*, 4 Ocak 1996, s. 12; Altan Öymen, "Başkan da Önemli", *Milliyet*, 5 Ocak 1996, s. 12.

⁷⁵⁹ Altan Öymen, "Azınlık İhtimali", *Milliyet*, 7 Ocak 1996, s. 12.

⁷⁶⁰ Altan Öymen, "Güven Eksikliği", *Milliyet*, 11 Ocak 1996, s. 12.

başkanlığında oluşmuştur. Ecevit Hükümeti, 11 Ocak 1999-28 Mayıs 1999 tarihleri arasında iş başında kalmıştır.⁷⁶¹

Seçim sonrası parlamentoya giren siyasi partiler ve sandalye dağılımları göz önünde bulundurulduğunda, ülkenin sorunlarına bir çözüm getirilemeyeceği üzerinde durulmuştur. Siyasi parti liderleri arasındaki çekişmeler, politik hayatı olumsuz yönde etkilemiştir. Özellikle merkez sol olarak nitelenen siyasi kesimin temsilciliğini yürüten CHP ve DSP arasındaki bölünmüşlük ve iki partinin politik birliktelik sağlayamaması, çekişme ve kutuplaşmaları beraberinde getirmiştir. CHP ve DSP'nin birbirlerine yönelik politikaları, her iki partinin de yıpranmasına yol açmıştır.⁷⁶²

TBMM, 8 Ocak 1996 tarihinde yeni dönemin ilk toplantısını gerçekleştirmiştir. Süleyman Arif Emre'nin geçici başkanlığında açılan Meclis'te milletvekillerinin yemin töreni yapılmıştır. Milletvekilleri, seçim bölgelerine göre kürsüye çıkarak, metni okumuştur. Protokol sırası gelince, Öymen de "*Devletin varlığı ve bağımsızlığını, vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğünü, milletin kayıtsız ve şartsız egemenliğini koruyacağıma; hukukun üstünlüğüne, demokratik ve lâik Cumhuriyete ve Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı kalacağıma; toplumun huzur ve refahı, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde herkesin insan haklarından ve temel hürriyetlerden yararlanması ülküsünden ve Anayasaya sadakattan ayrılmayacağıma; Büyük Türk Milleti önünde namusum ve şerefim üzerine andiçerim*" şeklindeki yeminini etmiştir.⁷⁶³ Öymen'in dönem içerisinde, parti teşkilatınca,⁷⁶⁴ CHP Grup Başkanvekilliği görevine getirildiğine dair TBMM tarafından yayınlanan Türk Parlamento Tarihi adlı eserde, bir bilgi mevcuttur.⁷⁶⁵ Ancak TBMM zabıt ve tutanakları incelendiğinde, hatalı bir bilgi olduğu tespit edilmiştir.

CHP içerisinde seçim yenilgisinin faturası Baykal'a kesilmiştir. Bu nedenle Baykal'ın istifa etmesi gerektiği yönünde parti içerisinde görüş belirtenler olmuştur.⁷⁶⁶ Öymen de bu tartışmalara mukabil "*Geçmişte de partide krizler oldu. Toparlandık.*

---

⁷⁶¹ *Dünden Bugüne Başbakanlık, "1920-2004", T. C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Ankara, 2004, s. 316-325.*

⁷⁶² Bahar Büke, *Türkiye'de Seçim Sistemi Arayışları, "Bir Alternatif Model", Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir, 1999, s. 260-263.*

⁷⁶³ *T.B.M.M. Tutanak Dergisi, "20. Dönem, 1. Birleşim", C. 1, 8 Ocak 1996, s. 4-14.*

⁷⁶⁴ *Cumhuriyet Halk Partisi T.B.M.M. Grup İç Yönetmeliği, T.B.M.M. Basımevi, Ankara, 1996, s. 11.*

⁷⁶⁵ Seyitdanlıoğlu, *age*, C. 2, s. 295; Ertan, *Türk Parlamento Tarihi*, C. 3, s. 568.

⁷⁶⁶ *Cumhuriyet*, 24 Mart 1996, s. 5.

*Grupta didişme havası yok. Genel başkanlık tartışması yok*⁷⁶⁷ ve *“CHP’de seçim yenilgisine rağmen genel başkanlık tartışması başlatılmaması (...) çok olumlu*⁷⁶⁸ açıklamalarını yapmıştır.

1996 yılında Ankara’da bir üniversitede, harçlar nedeniyle öğrenci olayları vuku bulmuştur. Öymen, gösterilerle ilgili yaptığı bir konuşmada *“Demokratik bir toplumda, dolayısıyla Türkiye’de, herkes ve her grup, beğenmediği, karşı çıktığı kararlara ve gelişmelere demokratik yollardan tepki gösterme hakkına sahiptir”* cümlesiyle başladığı açıklamasına *“harçlar dolayısıyla, eğitim özgürlüğüyle ilgili olarak, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanmasını istemek amacıyla yapılan gösteriler, polisle karşı karşıya gelinmesi sonucu üniversitenin içerisine intikal etmiş ve burada çok üzücü olaylar cereyan etmiştir”* sözleriyle devam etmiştir. Öymen, CHP’nin olaylarla ilgili tahkikat yürüttüğünü ve üniversite bünyesinde ciddi bir tahribata yol açıldığını öne sürmüştür. Eyleme katılan öğrenciler için *“bunlara öğrenci demek mümkün değildir; çünkü, bunların içinde olan birtakım provokatörler ancak bunu yapabilir”* cümlesini kurmuştur. Öymen, aynı demecinin devamında *“polis arabasına koymak istediği öğrencileri, bütün kameraların gözü önünde, dolayısıyla 60 milyonun gözü Önünde hurpalamıştır. Sahneler, hepimizin gözünün önündedir, yere yıkılmış öğrenciler, zaten iki-üç polis alıp polis arabasına götürüyor; ama, aralarından giren birkaç polis, onlara, hareket edecek halleri kalmamış bu insanlara, gençlere, genç kızlara tekmelerle, tokatlarla hücum etmiştir. Bunun, birçok örneği vardır; birçok derken, en azından beş-altı örneği televizyonlarda görülmüştür; diğer polislerin bunlara katılmadığı da görülmüştür tabii; fakat, bu beş-altı, on-onbeş -veya, sayıları kaçsa bu örneğe katılanların- polisin, öteki polislerden mutlaka ayrılması ve haklarında işlem yapılması gerekir”* ifadeleriyle, emniyet güçlerinin göstericilere yönelik orantısız kuvvet uyguladığı savında bulunmuştur. Beyanatının sonlarına doğru *“Türkiye’de, bütün demokratik ülkelerde olduğu gibi, toplantı ve gösteri yürüyüşleri hakkının, bir karara, bir gelişmeye tepki gösterme hakkının, herkeste, tüm gruplarda olduğu gerçeğini kabul etmeliyiz. Buna, beğensek de beğenmesek de, ne şekilde kullanılırsa kullanılsın, orada ne söylenirse söylensin saygı göstermek durumundayız”* sözlerini kullanmıştır.⁷⁶⁹

⁷⁶⁷ Cumhuriyet, 6 Nisan 1996, s. 5.

⁷⁶⁸ Hürriyet, 6 Nisan 1996, s. 18.

⁷⁶⁹ T.B.M.M. Tutanak Dergisi, “20. Dönem, 29. Birleşim”, C. 2, 27 Mart 1996, s. 512-514.

Yaşar Kemal, yayınladığı bir yazısından ötürü 1996 yılında yargılanarak ceza almıştır. Buradan hareketle Öymen de bir Meclis konuşmasında Yaşar Kemal'e verilen ceza üzerinden düşünce özgürlüğü meselesini ele almıştır. Öymen'in TBMM'deki açıklamasının ilgili kısmı şöyledir: “Gerçekten, Yaşar Kemal'in mahkûmiyeti hepimiz için çok üzücüdür. Onu tanıyanlarımız var, ben de tanıyorum (...) Türkiye'de, şu gerçeği hepimiz biliyoruz ki, demokratik hakları, düşünce özgürlüğüyle ilgili hususları sağlamaktan çok uzak yasa maddelerimiz vardır. Bunların bir paket halinde ele alınıp görüşülmesi, değiştirilmesi lazımdır. Devletin görevi de, elbette, yazarlarımızın çizerlerimizin, düşünürlerimizin düşünce hakkını korumaktır; onların bu hakkını engellemek değil. Zaten, onların düşünce hakları, hürriyetleri, başka birçok tehdit altındadır; ölüm tehdidi altındadır ve hatta bu tehdidin sonunda hayatını kaybeden dünya kadar düşünürümüz vardır; Muammer Aksoy'dan Uğur Mumcu'ya, Çetin Emeç'e, Musa Anter'e, daha birçoklarına kadar, düşünceleri yüzünden öldürülen insanlar vardır ve ölüm tehdidi altında bulunan insanlar vardır. Devlet, asıl, düşünürlerini, bu tehditlerden, bu hadiselerden korumalıdır; faili meçhul cinayetlerin faillerini bulmalıdır, ağırlığı o noktaya vermelidir; bir de, ayrıca, kendisi, düşünce özgürlüğünü frenleyen bir unsur olmamalıdır.”⁷⁷⁰

Seçim sürecinde başlayan CHP'den kopmalar, 1996 yılının ortalarına gelindiğinde artmıştır.⁷⁷¹ Parti değiştirenler, CHP yönetimi tarafından “Milletvekili borsası” olarak nitelendirilmiştir. CHP'liler milletvekillerinin ücret karşılığında alınıp satıldığını iddia etmişlerdir. Konuyla ilgili Baykal'ın, CHP Genel Sekreteri Adnan Keskin'e “Sen yanına birkaç arkadaşı daha al git. Partinin borçlarını öderiz. Bir ay sonra sizi törenle geri alırız” esprisi yaptığı, dönemin basınına yansımıştır.⁷⁷²

31 Temmuz 1996 tarihinde TBMM Genel Kurulu'nda, basının dağıttığı promosyonlarla ilgili “4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanununun 11 inci maddesine eklenen ilk fıkranın”, değiştirilmesi görüşülmüştür. Öymen, Yılmaz Ateş, Atilla Sav, Fikri Sağlar, Atilla Sav, Önder Sav, Celal Topkan, Ali Şahin, Ayhan Fırat ve Bekir Kumbul ile birlikte bir önerge vererek, kanun maddesi teklifi içerisinde geçen bazı ifadelerin değiştirilmesini talep etmiştir. Görüşmeler sırasında söz alan Öymen “bu kanun tasarısı, promosyonlara, işte, o hakikaten, tabak, çanak gibi herkesin

⁷⁷⁰ T.B.M.M. Tutanak Dergisi, “20. Dönem, 23. Birleşim”, C. 2, 13 Mart 1996, s. 183.

⁷⁷¹ Cumhuriyet, 5 Temmuz 1996, s. 1.

⁷⁷² Cumhuriyet, 6 Temmuz 1996, s. 1-4.

eleştirdiği şeyin dışında, kültür hizmetleri çerçevesinde müsaade eden bir kanun tasarısıdır; ama, bunu yaparken, bunu kontrol etme yetkisini, yani, bunun masraflarını, fiyatlarını falan kontrol etme yetkisini Sanayi Bakanlığına vermiştir. Bu yetki -basın üzerindeki böyle bir yetki- hiçbir şekilde, Sanayi Bakanlığına, Türkiye Cumhuriyeti tarihinde verilmiş değildir” ifadeleriyle kanun tasarısına aleyhte oy vereceğini açıklamıştır. Diğer milletvekillerine de aynı yönde tavsiyede bulunmuştur.⁷⁷³

RP-DYP Hükümeti’nin basına yönelik bazı kısıtlayıcı kanunlar çıkarma girişimi olmuştur. Bu nedenle 1996 yılının Kasım ayında, “*Haberime dokunma*” gösterisi düzenlenmiştir. İstanbul CHP İl Örgütü tarafından İstanbul Taksim’de tertip edilen yürüyüşte “*Özgür basın susturulamaz*”, “*Hükümet istifa*” ve “*Sansüre hayır*” gibi sloganlar atılmıştır. Dürüst yönetim ve temiz toplum mesajları verilerek, CHP’nin özgürlüklerin kalesi olduğu vurgulanmıştır. İl örgütünün dışında yürüyüşe, on dört CHP’li milletvekili ile iki bin civarında vatandaş iştirak etmiştir. Gösteriye katılanlardan bir tanesi de Öymen’dir.⁷⁷⁴ Öymen, basına getirilmek istenen tahditleri DP dönemindeki birtakım uygulamalara benzetmiştir.⁷⁷⁵

Önde gelen gazete kuruluşlarının bazıları, Hükümet’in basın ile ilgili politikaları nedeniyle bir bildiri yayınlamıştır. Meclis’e Sesleniş başlığını taşıyan metninde, basını kısıtlamaya yönelik girişimlere boyun eğmeyeceklerini açıklamışlardır. Bildiride Öymen’in de imzası vardır.⁷⁷⁶

Basın bildirisi, RP cenahınca TBMM’yi baskı altına alma girişimi olarak yorumlanmıştır. CHP de cevaben, Hükümet tarafından basının sindirilmeye ve ortadan kaldırılmaya çalışıldığını, RP’nin 17. yy’dan kalma kötü alışkanlıkları terk etmesi gerektiğinin üzerinde durmuştur.⁷⁷⁷ Ayrıca bildiri uluslararası camiada büyük yankı uyandırmıştır.⁷⁷⁸

⁷⁷³ T.B.M.M. Tutanak Dergisi, “20. Dönem, 85. Birleşim”, C. 9, 31 Temmuz 1996, s. 237-336.

⁷⁷⁴ *Hürriyet*, 25 Kasım 1996, s. 23; *Milliyet*, 25 Kasım 1996, s. 10; *Dünya*, 25 Kasım 1996, s. 7.

⁷⁷⁵ Altan Öymen, “31, 54 ve 91”, *Milliyet*, 25 Kasım 1996, s. 12.

⁷⁷⁶ *Hürriyet*, 26 Kasım 1996, s. 1-19; *Dünya*, 26 Kasım 1996, s. 1-7; *Cumhuriyet*, 26 Kasım 1996, s. 1; *Sabah*, 26 Kasım 1996, s. 1-17; *Milliyet*, 27 Kasım 1996, s. 1-10.

⁷⁷⁷ *Dünya*, 27 Kasım 1996, s. 1.

⁷⁷⁸ *Hürriyet*, 27 Kasım 1996, s. 1-24.

26 Kasım 1996 tarihli Meclis konuşmasında Öymen, basın özgürlüğü konusuna değinmiştir. Öymen'in açıklamasının ilgili kısmı *“basından hep şikâyet edilir; sadece Türkiye’de değil, dünyanın her tarafında. Ben de okur olarak şikâyet ederim -ben,- hayatımın çok büyük bir kısmını gazeteci olarak geçirdim - ben de aman, niye bu gazeteler daha iyi olmuyor, şu haber daha iyi değerlendirilse olmaz mı diye şikâyet ederim. Belki, siz, bir şikâyet ederseniz, ben iki şikâyet ederim. Arada bir, bizim hakkımızda da, gene, bu basında, bir şeyler çıkar. Geçen gün, gene, bir televizyonda, birisi bir şeyler söylemiş; fakat, bunlar söyleniyor diye, yanlış şeyler çıkıyor diye yapılan bu şikâyetleri gidermenin çaresi ne? Bu, gazete denilen müessese ortaya çıktığından beri, dünyada, bunun çaresi çok aranmış; ama, çaresinin, ancak, gene, basın özgürlüğünde olduğu sonucuna varılmış”*⁷⁷⁹ şeklindedir.

TBMM’de 27 Kasım 1996 tarihinde, memur ve diğer kamu görevlileri ile bunların emeklilerinin mali ve sosyal haklarını düzenleyen görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Öymen, *“madde şöyle başlıyor: MADDE 2- 14.7.1965 tarih ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu.... Ne demek "tarih ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu?.. Yani, tarih mi söz konusu?.. Tarihli demesi lazım. Aşağıya kadar getirmiş getirmiş ve hep tarih demiş -yani, bu bir Türkçe meselesi- 5 inci fıkraya kadar tarih diye gelmiş, 6 ncı fıkrada akli başına gelmiş, yazan kimse düzeltmiş ve 24.2.1983 tarihli ve 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu demiş; yani, orada düzeltmiş. Yazan kimse diyorum ama, bunu yazan Hükümet, bunu Hükümet yapıyor, Hükümetin tasarısı. Ondan sonra, geliyor 7 nci fıkraya ve Türkçe açısından iki tanesini düzgün olarak yazmış; 8 inci fıkraya gelmiş ve burada tarih falan yok, tarihi, tamamen unutmuş ve sadece 2914 sayılı Yükseköğretim Personel Kanunu demiş, sadece sayı vermiş; 9 uncu fıkrada yine sayı vermiş. Burada Türkçe açısından, virgül, nokta gibi daha birçok söylenecek şey var; ama, bu kadar kayıtsız, bu kadar titizlikten uzak, laubali demek istemiyorum ama, bu kadar sorumluluk duygusundan uzak bir şekilde kanun yazılır mı!.. Hükümet tasarısı bu”* sözleriyle parlamentoya sunulan yasa önerisinde çok sayıda ifade hatası olduğuna dikkat çekmiştir.⁷⁸⁰

Mehmet Altan Öymen, milletvekili dokunulmazlıklarının mutlak olmaktan çıkarılması gerektiği düşüncesindedir. Öymen’e göre, milletvekilleri hakkındaki

⁷⁷⁹ T.B.M.M. Tutanak Dergisi, “20. Dönem, 22. Birleşim”, C. 14, 26 Kasım 1996, s. 278.

⁷⁸⁰ T.B.M.M. Tutanak Dergisi, “20. Dönem, 23. Birleşim”, C. 14, 27 Kasım 1996, s. 364.

iddialar adli merciler tarafından soruşturulabilmelidir.⁷⁸¹ Öymen, bu tezi kendisinden başka hiç kimsenin bu kadar güçlü savunmadığını iddia etmektedir.⁷⁸²

1996 yılının son Genel Kurul görüşmelerinde Öymen ile dönemin Sanayi ve Ticaret Bakanı Enis Yalım Erez arasında bir tartışma cereyan etmiştir. TBMM’de daha önce de müzakere edilen basın kuruluşlarının dağıttığı promosyonlara ilişkin yasa önerisi, Cumhurbaşkanı tarafından Anayasa’nın iki maddesine aykırı olduğu gerekçesiyle geri çevrilmiştir.⁷⁸³ Dönemin anayasal hükmüne göre; TBMM’nin çıkardığı kanunlar, cumhurbaşkanlığı makamınca onaylanmadığı takdirde parlamentoda 3/2 çoğunluk sağlanması durumunda yasalaşuyordu. Erez de Meclis’te çoğunluğu teşkil edebilecekleri düşüncesiyle “*Virgülüne dahi dokunmadan, bunu, tekrar Cumhurbaşkanlığına sevk edeceğiz*”⁷⁸⁴ açıklamasını yapmıştır. Öymen de Erez’in kurduğu cümleye atıfta bulunarak “*bu geri çevrilme, bir fırsat olabilirdi; bir; Anayasaya aykırılığın düzeltilmesi için, giderilmesi için*” demecini vermiştir. Öymen, aynı konuşmasının ilerleyen kısımlarında Erez’i hedef alarak “*basın hakkında bilgiden mahrum (...) Avrupa’nın hiçbir ülkesinde böyle bir şey yok dedi. Bu yanlış. Bazı ülkelerde, gerçekten, bu promosyonlara müsaade edilmiyor, onun kuralları var; ama, bazı ülkelerde bir sınırlama da yok, Türkiye’deki ne benzer birçok promosyon da yapılıyor; İngiltere’de yapılıyor, Yunanistan’da yapılıyor... Yunanistan’da tıpkı bizdeki gibi yapılıyor*” ifadelerini kullanmıştır. Erez, Hükümet adına söz alarak başladığı konuşması esnasında, kendisini eleştiren DSP’li Manisa Milletvekili Hasan Gülay ve Samsun Milletvekili Yalçın Gürtan’a ithafen “*Bu Meclise gelen herkes, siz de dahil, adamdır*” cümlesini kullanınca, parlamentoda tartışmalar şiddetlenmiştir. Bakan Erez, beyanatının devamında çıkarmak istedikleri yasanın anayasal aykırılığı ve basın hürriyeti ile herhangi bir ilişkisi olmadığını savunmuştur. Genel Kurul’da, Anayasa’ya aykırı olduğunu ileri süren milletvekillerinin de bazı gazete patronlarının direktifi ile hareket ettiğini iddia etmiştir. Bunun üzerine söz alan Öymen “*Bir bakan için, önündeki metinle, önündeki tasarıyla ilgili bilgileri, hiç olmazsa, buraya gelmeden önce alıp biraz okumak, onlara bakmak daha doğru ve gerekli değil midir? Bunu yapmıyor. Belki, kendisinin, kendi patronuyla arasındaki ilişki ile gazete genel yayın*

⁷⁸¹ Altan Öymen, “Araştırma’da 4’e Karşı 5...”, *Milliyet*, 1 Aralık 1996, s. 14.

⁷⁸² Altan Öymen, “292 (ikiyüzdoksaniki)”, *Milliyet*, 4 Ekim 1997, s. 12.

⁷⁸³ *T.B.M.M. Tutanak Dergisi*, “20. Dönem, 41. Birleşim”, C. 18, 26 Aralık 1996, s. 245.

⁷⁸⁴ *T.B.M.M. Tutanak Dergisi*, “20. Dönem, 38. Birleşim”, C. 18, 19 Aralık 1996, s. 42; *T.B.M.M. Tutanak Dergisi*, “20. Dönem, 34. Birleşim”, C. 17, 15 Aralık 1996, s. 69.

müdürleriyle yazarlar arasındaki ilişkiyi birbirine karıştırıyor (...) Gazeteler üzerinde söz söylemeden önce (...) gazeteleri okumak lazım. Dedikodularla falan yetinmekle bu iş olmaz. Bakan olunabilir; ama, bakan olarak, doğru dürüst, sağlıklı bir tasarı çıkarılamaz” açıklamasını yapmıştır. Erez de cevaben “Öymen, acaba, burada milletin vekili olarak mı konuştu, yoksa gazete patronunun vekili olarak mı konuştu; doğrusu şaşırđım” ifadesini kullanmıştır. Kendisine sataşıldığı gerekçesiyle söz alan Öymen de daha önceki milletvekilliği dönemlerinde de gazetelerde yazılarının yayımlandığını fakat buna karşın hiçbir zaman böyle bir itham ile karşılaşmadığını söylemiştir. Ayrıca bakanın kendisini yanlış anladığını iddia eden Öymen Bakan’a ithafen “bu kürsüde bakan gibi konuşması gerekirken, bakan gibi konuşmaktan çok uzak olduğunu tespit ederek, bunun takdirini yine size bırakıyorum” açıklamasında bulunmuştur.⁷⁸⁵

Bu dönemde kamuoyunda ciddi başörtüsü tartışmaları vardır.⁷⁸⁶ Öymen de RP’nin konuyla ilgili yaklaşımlarını eleştirmiştir. Öymen, RP’nin başörtüsü meselesini ideolojik bir sembol haline getirmek istediğini ve kendi seçmen kitlesi için bir tür “üniformaya” dönüştürme gayreti içinde olduğunu iddia etmiştir. Türkiye’de başını örten tüm kesimlerin RP’ye oy vermediğini fakat RP’nin toplumda “Başörtüsü=Refah” algısı oluşturmaya çalıştığını savunmuştur.⁷⁸⁷

1997 senesinin Ramazan Bayramı’nı Öymen, Baykal ile birlikte Antalya’da geçirmiştir. İkilinin yanlarında, Bekir Kumbul ve Yusuf Öztop da yer almıştır. Baykal, burada yaptığı bir açıklamada “RP’yi iktidarda tutmak, laikliğe karşı yapılan saldırıları benimsemektir” demecini vermiştir.⁷⁸⁸

28 Şubat 1997 tarihinde, postmodern darbe ya da 28 Şubat süreci olarak adlandırılan ordu müdahalesi gerçekleşmiştir.⁷⁸⁹ Olayın arka planına bakıldığında 1995 yılında yapılan genel seçimlere kadar geri gidilebilmektedir. 1995’te İslamcı kimliğiyle bilinen RP’nin⁷⁹⁰ birinci parti çıkması, ordu çevrelerince “rahatsızlık” uyandırmıştır. Bu nedenle RP’nin olası iktidarını önlemek amacıyla çalışmalar yapmışlardır. Seçim sonrasında ANAP ve DYP ortaklığı ile Mesut Yılmaz’ın

⁷⁸⁵ T.B.M.M. Tutanak Dergisi, “20. Dönem, 41. Birleşim”, C. 18, 26 Aralık 1996, s. 242-271.

⁷⁸⁶ Sabih Kanadoğlu, *Alaturka Demokrasi*, Arkadaş Yayınevi, Ankara, 2004, s. 467-475.

⁷⁸⁷ Altan Öymen, “Tırmandırma”, *Milliyet*, 27 Ocak 1997, s. 12.

⁷⁸⁸ *Hürriyet*, 11 Şubat 1997, s. 13.

⁷⁸⁹ İsmet Berkan, “Postmodern Darbe mi?”, *Radikal*, 26 Nisan 2003.

⁷⁹⁰ Arpacı, *age*, s. 261.

başbakanlığa getirilmesi de bu durumla ilgilidir. ANAP-DYP koalisyonu, parlamentodaki güvenoylamasında mutlak çoğunluğu sağlayamamıştır. RP de yeter sayıya ulaşamadığını gerekçe göstererek Anayasa Mahkemesi'ne başvuruda bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi, RP'nin haklı olduğuna kanaat getirmiştir. Karar neticesinde, güvenoylaması geçersiz kılınmıştır.⁷⁹¹ Hükümet'in sarsılmaya başladığı günlerde Öymen, “*hükümet gitti gidecek...*”⁷⁹² yorumunda bulunmuştur. Yeni kurulacak hükümetin de RP-ANAP⁷⁹³ veya RP-DYP koalisyonuyla⁷⁹⁴ meydana gelebileceği ihtimali üzerinde durmuştur. Hükümet düşünce, yeni kabine; Erbakan başkanlığında, -Öymen'in de tahminlerini destekler nitelikte- RP ve DYP birlikteliğiyle oluşmuştur.⁷⁹⁵ Refahiyol Hükümeti'nin, daha önceki askeri müdahaleler hasebiyle ordu kesimince “*mimli*” olan Erbakan'ın başbakanlığında kurulması, TSK'nın dikkatlerini üzerlerine çekmesine sebebiyet vermiştir. Bu süreç aynı zamanda TSK'nın MGK aracılığı ile siyasetteki konumunu genişletmeye başladığı döneme tekabül etmektedir. Erbakan, Başbakan olduktan sonra Mısır, Nijerya, Libya gibi ülkelere gitmiştir. Kaddafi ile bir buluşma gerçekleştirmiştir. Bazı İslam ülkeleriyle yakınlık kurma girişimlerinde bulunmuştur. Aczmeni tarikatına mensup bir grup, 6 Ekim 1996 tarihinde Ankara Kocatepe Camii'nde “*şeriat isteriz*” sloganları atmışlardır. 3 Kasım 1996'da Balıkesir-Bursa karayolu üzerindeki Çatalceviz bölgesinde bir trafik kazası meydana gelmiştir. Olayın vuku bulduğu ilçe olması hasebiyle, Susurluk kazası olarak nitelendirilmiştir. Erbakan, “*devlet-mafya-aşiret*” üçgeninde bazı ilişkilerin ortaya çıktığı⁷⁹⁶ kaza için “*faso fiso*” ifadesini kullanmıştır. RP'li Şükrü Karatepe, Türkiye'de demokrasi bulunmadığını açıklamıştır.⁷⁹⁷ 11 Ocak 1997 tarihinde Erbakan, Başbakanlık Konutu'nda bir resepsiyon düzenlemiştir. Erbakan'ın davetine, tarikat liderleri ve şeyhler katılmıştır.⁷⁹⁸ Bütün bu gelişmeler, ordu çevrelerince “*irticai tehlike*” olarak yorumlanmıştır. 4 Şubat 1997'de Ankara Sincan'da askerler, 20 adet tank ve 15 zırhlı personel taşıyıcı araçla geçiş yapmıştır.⁷⁹⁹ 28 Şubat 1997 günü MGK bir toplantı yapmıştır. MGK'da alışlagelen konuların

---

⁷⁹¹ *Milliyet*, 15 Mayıs 1996, s. 1-18.

⁷⁹² Altan Öymen, “Refah Ne İstiyor?”, *Milliyet*, 18 Mayıs 1996, s. 14.

⁷⁹³ Altan Öymen, “Refahana'ya Doğru”, *Milliyet*, 27 Nisan 1996, s. 12.

⁷⁹⁴ Altan Öymen, “RP+DYP İşbirliği”, *Milliyet*, 24 Mayıs 1996, s. 14.

⁷⁹⁵ *Milliyet*, 29 Haziran 1996, s. 1.

⁷⁹⁶ *Milliyet*, 6 Kasım 1996, s. 16.

⁷⁹⁷ Soner Yalçın ve Doğan Yurdakul, *Reis, “Gladio'nun Türk Tetikçisi”*, Doğan Kitap, İstanbul, 1997, s. 304-318.

⁷⁹⁸ *Cumhuriyet*, 12 Ocak 1997, s. 1; *Milliyet*, 12 Ocak 1997, s. 1.

⁷⁹⁹ *Cumhuriyet*, 5 Şubat 1997, s. 1; *Milliyet*, 5 Şubat 1997, s. 1.

dışında “Anayasa ile Atatürk milliyetçiliğine bağlı demokratik, laik, sosyal hukuk devleti olarak belirlenen Türkiye Cumhuriyeti Devleti’ne karşı çağdışı bir kisve altında zemin oluşturmaya yönelik rejim aleyhtarı faaliyetler...”⁸⁰⁰ değerlendirilmiştir. MGK, Refahiyol Hükümeti’ne laik sistemi tahkim etmeye yönelik taleplerin sıralandığı “balans ayarı”⁸⁰¹ niteliğinde bir liste sunmuştur. Tavsiye kararları olarak tavsif edilen listede; cemaat ve tarikat endeksli eğitim yapan kurumların denetlenerek Milli Eğitim Bakanlığı bünyesine alınması ve sekiz yıllık kesintisiz eğitime geçilmesi, tarikatların önüne geçilmesi gibi birtakım kararlar vardır.⁸⁰²

Başbakan Erbakan, 4 Mart 1997 tarihinde yaptığı bir açıklamada; 28 Şubat kararlarının yumuşatılmadığı takdirde imzalamayacağını vurgulamıştır.⁸⁰³ Bunun üzerine, RP’ye kapatma davası açılmıştır.⁸⁰⁴

28 Şubat sürecinde Erbakan, başbakanlık görevinden ayrılmıştır. Gerekçe olarak da, başbakanlık makamını Çiller’e devretmek istediğini öne sürmüştür.⁸⁰⁵ Öymen, istifa eden Hükümet ile ilgili; Hükümet üzerinde bazı yolsuzluk iddiaları bulunduğunu, bu süreçte halkın devletin temel kurumlarına olan güveninin sarsıldığını, demokratikleşme bağlamında bir mesafe alınamadığını, adalet ve güvenlik mekanizmalarının bozulduğunu ifade etmiştir.⁸⁰⁶ ANAP, DSP ve DTP ortaklığıyla kurulan yeni Hükümet, ANASOL-D olarak nitelendirilmiştir.⁸⁰⁷ ANASOL-D Hükümeti, askeri çevrelerce daha kabul gören bir yapıya sahip olmuştur. Refahiyol’un saf dışı bırakılması, ordunun ülke yönetimine direkt müdahalede bulunmadan dizayn

---

⁸⁰⁰ *Milliyet*, 1 Mart 1996, s. 16.

⁸⁰¹ Beyoğlu, *agm*, ss. 108.

⁸⁰² Reşat Kasaba, *Türkiye Tarihi, “Modern Dünyada Türkiye”, “1839-2010”, C. 4, Çeviri: Zuhâl Bilgin, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2016, s. 324; Hasan Bülent Kahraman, Türk Siyasetinin Yapısal Analizi, “Kavramlar, Kuramlar, Kurumlar”, C. 1, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2010, s. 229-231; Alican Türk, 28 Şubat, “Sincan’dan Tarihe Notlar”, “Sincan’ı Taştan Oyarlar, İçine Canlar Koyarlar”, C. 1, Alibi Yayıncılık, Ankara, 2017, s. 18-20; Nedir Ne Değildir, Habertürk Tv, 28 Şubat 2019.*

⁸⁰³ *Milliyet*, 5 Mart 1997, s. 1.

⁸⁰⁴ *Milliyet*, 22 Mayıs 1997, s. 1.

⁸⁰⁵ *Milliyet*, 18 Haziran 1997, s. 1; *Milliyet*, 19 Haziran 1997, s. 1; *Milliyet*, 20 Haziran 1997, s. 1; *Cumhuriyet*, 18 Haziran 1997, s. 1; *Cumhuriyet*, 19 Haziran 1997, s. 1; *Cumhuriyet*, 20 Haziran 1997, s. 1.

⁸⁰⁶ Altan Öymen, “İlk Hedefler Hükümeti”, *Milliyet*, 27 Eylül 1996, s. 14; Altan Öymen, “Sihirbazın Değneğini Aramak Yerine”, *Milliyet*, 29 Eylül 1996, s. 12; Temuçin Faik Ertan, *Türk Parlamento Tarihi, “TBMM-XX. Dönem”, “1995-1999”, C. 2, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara, s. 732.*

⁸⁰⁷ *Cumhuriyet*, 1 Temmuz 1997, s. 1; *Milliyet*, 1 Temmuz 1997, s. 1.

edebileceğini göstermiştir. 28 Şubat, ordunun “*laik devlet hassasiyetinin*” bir tezahürü olarak ortaya çıkmıştır.⁸⁰⁸

Ümit Cizre, 28 Şubat’ı merkez sağı yeniden yapılandırma projesi olarak yorumlamıştır. Böylece bir sonraki seçimlerde, kurucu ideolojiye sahip partilerin daha güçlü bir şekilde parlamentoya girmesi amaçlanmıştır.⁸⁰⁹ Nitekim 1999-2002 döneminde kurulan iki hükümet de Ecevit başkanlığında teşekkül olmuştur.

Mehmet Altan Öymen, 28 Şubat’la alakalı görüşlerini Milliyet gazetesindeki köşesinden paylaşmıştır. Öymen, konuyla ilgili “*darbenin faydasına askerler dahil inanan var mıdır? (...) birçok tecrübeden geçtik. Artık (...) kimse öyle bir şey istemiyor (...) Ülkemizde demokrasinin askerler eliyle –bir kere daha- rafa kaldırılmasına imkân vermemek için herkes elinden geleni yapmalıdır*”⁸¹⁰ yazısını yayınlamıştır.

28 Şubat sürecinde, sekiz yıllık kesintisiz eğitim gündeme gelmiştir. ANAP, DSP, CHP ve DYP tarafından ortak bir önerge hazırlanarak bu yönde düzenleme yapılması, TBMM’ye sunulmuştur. Genel Kurul’da yapılan görüşmeler neticesinde, sekiz yıllık kesintisiz eğitim yasalaşmıştır. Önerge’de Öymen’in de imzası bulunmaktadır.⁸¹¹

Mehmet Altan Öymen, sekiz yıllık zorunlu eğitimin kanun hükmüne bağlanması ile ilgili Milliyet’teki köşesinde biz yazı kaleme almıştır. Öymen’in yazısının ilgili bölümü “*Türkiye’de eğitim standartları (...) -24 yıllık bir gecikmeden sonra- çağdaş eğitim standartlarına uyacak. Çocukların tümü önce bir genel eğitimden geçecekler... Çağımızın hızla gelişen koşulları içinde kendilerine genel bilgi olarak neler gerekliyse hepsini öğrenecekler*”⁸¹² şeklindedir.

TBMM’de 22 Mayıs 1997 tarihinde 4141 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu’nda bazı değişiklikler yapılması görüşülmüştür. Öymen, yasa tasarısına olumsuz yönde oy

---

⁸⁰⁸ Kasaba, *age*, s. 325.

⁸⁰⁹ İnsel ve Bayramoğlu, *age*, s. 149.

⁸¹⁰ Altan Öymen, “Askeri ve Sivil”, *Milliyet*, 1 Mart 1997, s. 12.

⁸¹¹ *Milliyet*, 6 Mart 1997, s. 17; Mehmet Okutan, “Sekiz Yıllık Kesintisiz Zorunlu Eğitim Uygulaması”, *Eğitime Bakış*, Yıl 7, S. 21, Ekim-Kasım-Aralık 2011, ss. 32.

⁸¹² Altan Öymen, “Demokratik Tehditler..”, *Milliyet*, 4 Mayıs 1997, s. 14.

kullanacağını belirtmiştir. Genel Kurul'da yapılan oylama neticesinde, ANAP, RP ve DYP'li milletvekillerinin oylarıyla kanun tasarısı yasalaşmıştır.⁸¹³

7 Ağustos 1997 tarihinde TBMM'de Turizmi Teşvik Kanunu'nda birtakım değişikliklere gidilmesi müzakereleri yapılmıştır. Yasa içeriğinde, şans oyunları oynatan işletmelerin kapatılması yer almaktadır. Aynı mevzu, daha önce de parlamento tarafından görüşülerek karara bağlanmış⁸¹⁴ fakat cumhurbaşkanlığı makamınca, kanunun yasalaşması durumunda ekonomiyi olumsuz etkileyeceği gerekçesiyle geri çevrilmiştir. Bunun üzerinde Genel Kurul'da aynı maddeler tekrar gündeme alınmıştır. Konuyla ilgili söz alan Öymen *“(bu) kuruluşların sosyal bünyemizde yarattığı yaralar malumdur (...) başka ülkeler, bunların mahzurlarını ortadan kaldıracak önlemler almışlardır (...) Bazıları bunları bir tarafta toplamışlardır, başkalarının girmesini, oraya çok fazla insanın girmesini önlemişlerdir (...) bazıları da, bunu kendi vatandaşlarına yasak etmişlerdir. Bizim de, zaten, daha önce istediğimiz, (...) buydu. Bunlardan bir tanesi yapılırsa çok daha iyi olur (...) Çünkü, bu casinolar turizmimiz için büyük kazançlar sağlamaktadır”*⁸¹⁵ ifadelerini kullanmıştır. Öymen, Cumhurbaşkanı Demirel ile benzer yönde görüş bildirerek, bu kuruluşların kapatılması yerine devlet eliyle bazı düzenlemelere gidilmesinin daha uygun olacağını belirtmiştir. TBMM'de gerçekleştirilen oylama sonucunda, değişiklikler kabul edilmiştir.⁸¹⁶

İstanbul başta olmak üzere büyük şehirlerde, kaçak ve çarpık yapılaşmaların çevreyi tahrip ettiği ve halk sağlığını olumsuz yönde etkilediğini düşünen Öymen, konuyla alakalı parlamentoya bir önerge sunmuştur. TBMM'de daha önce de aynı meselelere değinen Öymen,⁸¹⁷ önergede bu mevzunun ciddi bir tehlike arz ettiği üzerinde durmuştur. Öymen ve 38 milletvekilinin imzasını taşıyan, *“kaçak ve çarpık yapılaşmanın çevreye toplum sağlığı üzerindeki etkilerini araştırarak alınması gereken tedbirleri belirlemek amacıyla Meclis araştırması açılmasına...”* başlıklı

---

⁸¹³ T.B.M.M. Tutanak Dergisi, “20. Dönem, 55. Birleşim”, C. 6, 22 Mayıs 1996, s. 25-49; Temuçin Faik Ertan, *Türk Parlamento Tarihi, “TBMM-XX. Dönem”, “1995-1999”, C. 1, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara, s. 35-42.*

⁸¹⁴ T.B.M.M. Tutanak Dergisi, “20. Dönem, 103. Birleşim”, C. 28, 5 Haziran 1997, s. 342-355.

⁸¹⁵ T.B.M.M. Tutanak Dergisi, “20. Dönem, 132. Birleşim”, C. 32, 7 Ağustos 1997, s. 409-411.

⁸¹⁶ Ertan, *Türk Parlamento Tarihi, C. 1, s. 765-772.*

⁸¹⁷ T.B.M.M. Tutanak Dergisi, “20. Dönem, 15. Birleşim”, C. 36, 18 Kasım 1997, s. 283-287.

önerge ile Meclis soruşturması talep edilmiştir.⁸¹⁸ Önerge, Genel Kurul'da görüşülmediği için devre sonunda kadük olmuştur.

RP, 16 Ocak 1998 tarihinde “*Laik Cumhuriyet ilkesine aykırı eylemleri*” olduğu gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmıştır.⁸¹⁹ Yerine Fazilet Partisi kurulmuştur.⁸²⁰ Öymen, konuyla ilgili “*Refah Partisi'nin kadroları içinde (...) yeniden partileşme çalışmaları sürüyor. Bu en doğal haklarıdır. Anayasa Mahkemesi, Refah'ı belirli olayları değerlendirerek ve bu olayların yasakları ihlal ettiği sonucuna vararak kapatmıştır. Partinin o olaylarda sorumluluğu olmayan mensuplarının, başka (...) partiler içinde siyaset yapmalarına bir engel yoktur*”⁸²¹ görüşünü paylaşmıştır.

TBMM'nin 20. döneminde; ANAP, RP, DSP ve DYP çeşitli koalisyonlarla hükümet kurmuşlardır. Öymen, “*iktidara gelen dört partinin de, Meclis'in itibarına büyük zarar verdi(ği...)*”⁸²² düşüncesindedir. Bu dönemde Öymen, meclis kürsüsünde, eğitimden dini meselelere kadar pek çok konuya daha değinmiştir.⁸²³

CHP, Mesut Yılmaz'ın Başbakan olduğu ANASOL-D Hükümeti'ne dışarıdan destek vermiştir. Hikmet Bilâ'ya göre CHP “*bu desteği Demokles'in kılıcı gibi sürekli koalisyonun başının üstünde*” tutmuştur. Mesut Yılmaz, Baykal'ın baskılarına daha fazla göğüs geremeyerek 28 Mart 1998 ve 23 Nisan 1998 tarihlerinde iki kez Baykal ile toplantı yapmıştır. Görüşmeler neticesinde, erken genel seçime gidilme kararı alınmıştır. Seçimler için öncelikle 28 Mart 1999 tarihi saptanmıştır. Daha sonra yerel seçimler ile genel seçimlerin aynı anda gerçekleştirilmesi planlanarak 18 Nisan 1999 tarihi üzerinde uzlaşa sağlanmıştır. Baykal'ın Mesut Yılmaz ile anlaşarak erken genel seçim kararı alması, CHP içerisinde bazı kesimlerce hoş karşılanmamıştır.⁸²⁴

⁸¹⁸ T.B.M.M. Tutanak Dergisi, “20. Dönem, 18. Birleşim”, C. 37, 25 Kasım 1997, s. 20-22.

⁸¹⁹ Doğu Perinçek, *Anayasa ve Partiler Rejimi*, “Türkiye’de Siyasal Partilerin İç Düzeni ve Yasaklanması”, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2008, s. 312-313; Taha Akyol, “RP Kararı”, *Milliyet*, 24 Şubat 1998, s. 15.

⁸²⁰ Özge Çelebi, “Türkiye’de Siyasi Parti Kapatma Davalarının Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Tarafından Değerlendirilmesi (Refah Partisi Örneği)”, T. C. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale, 2009, s. 63-75; *Milliyet*, 17 Ocak 1998, s. 1.

⁸²¹ Altan Öymen, “Refah’tan Sonra”, *Milliyet*, 24 Şubat 1998, s. 14.

⁸²² Ertan, *Türk Parlamento Tarihi*, C. 2, s. 734.

⁸²³ Ertan, *Türk Parlamento Tarihi*, C. 1, s. 799-823.

⁸²⁴ *Cumhuriyet*, 24 Nisan 1998, s. 1-5; *Cumhuriyet*, 26 Nisan 1998, s. 1-5; *Milliyet*, 1 Mayıs 1998, s. 1-14; Bilâ, *CHP 1919-1999*, s. 416-417; T.B.M.M. Tutanak Dergisi, “20. Dönem, 131. Birleşim”, C. 61, 30 Temmuz 1998, s. 140-308.

18 Nisan 1999 tarihinde gerçekleşen genel ve yerel seçimler Türkiye’de 20. yüzyılın son seçimleridir. Öymen, seçimler için milletvekilliği ya da mahalli idarelerde adaylık koymamıştır.⁸²⁵

Mehmet Altan Öymen, yeni dönem için adaylık koymama nedenini “*Hem ön seçim, hem de kontenjan adaylığı vardı. Baykal, bana ve Ali Topuz’a kontenjan adaylığınızı koyun demişti. Fakat kontenjanda kadınlara da yer ayrılmıştı. Bu durumda ya kadınlar olacaktı ya da biz... Ben kadın adayların seçilmesine imkân vermek üzere çekildim... Zaten devam etmek de istemiyordum... Ankara’da oturuyordum, İstanbul’a geldim. İstanbul’da seçim hazırlıklarına katıldım. İstanbul’da seçim çalışmaları için bir merkez kurulmuştu. Orada çalıştım. Parti görevlerime devam ettim*”⁸²⁶ cümleleriyle ifade etmektedir.

4.3. Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Olarak Mehmet Altan Öymen

CHP, 1992 yılında Türk siyasi hayatında yeniden varlık göstermeye Deniz Baykal liderliğinde başlamıştır. Baykal’ın genel başkanlığındaki CHP, ilk sınavını 1994’te düzenlenen mahalli idareler seçimlerinde vermiştir. 1994 Yerel Seçimleri’nde Türkiye geneli tabloya bakıldığı zaman; DYP, ANAP ve RP gibi sağ partilerin ilk üçte yer aldığı gözlemlenmektedir. Dönemin diğer sol cemahtaki partileri olan SHP ve DSP’nin dördüncülüğe ve beşinciliğe yerleştiği seçimlerde, CHP yedinci parti konumundadır.

Baykal CHP’si girdiği ilk seçimlerden yüzde 4,61 oy alarak, seçim yarışını yedinci sırada bitirmiştir. CHP, yalnızca beş kentte başarı sağlayabilmiştir. Bu illerden de büyükşehir olarak sadece Samsun’u alabilmiştir. Seçim sonuçları parti içi huzursuzluğa sebebiyet vermiştir. Yenilgiden Baykal sorumlu tutulmuştur.⁸²⁷

Seçim başarısızlığı, sol partiler arasında birleşme çağrılarını gündeme getirmiştir. Ecevit, olumsuz yaklaşırken; SHP ve CHP’nin tek çatı altında toplanmasının yolu açılmıştır. 18 Şubat 1995 tarihinde toplanan, 26. CHP Kurultayı’nda iki partinin birleşmesi gerçekleşmiştir.⁸²⁸

⁸²⁵ Seçimlerin aday listeleri için bkz: *Cumhuriyet*, 28 Şubat 1999, s. 4-5.

⁸²⁶ Mehmet Altan Öymen ile 11 Mayıs 2019 Tarihinde Yapılan Röportaj, bkz: Ek-VII, s. 299.

⁸²⁷ İzgili, *age*, s. 160-162.

⁸²⁸ *Milliyet*, 19 Şubat 1995, s. 1; *Cumhuriyet*, 19 Şubat 1995, s. 1; Derya Kömürcü, “1980 Sonrası Türkiye’de Sosyal Demokrasi: Fırsatlar, Stratejiler ve Kriz (SODEP ve SHP Deneyimleri)”, T. C.

Mehmet Altan Öymen, iki partinin CHP çatısı altında birleşmesiyle ilgili “*CHP Atatürk’ün kurduğu partiydi. 12 Eylül’den sonra kurulan HP, SODEP, SHP ve DSP gibi partilerin hepsi CHP’nin içinden geliyordular. CHP’nin devamıydı*” görüşünü aktarmaktadır.⁸²⁹

CHP ve SHP birlikteliği, 1995 Genel Seçimleri’nde partinin oylarına pek bir ivme kazandıramamıştır. Seçim neticesinde CHP yüzde 10,71 oy oranı alarak barajı zor geçmiştir. CHP’nin 1994 ve 1995 yıllarında arka arkaya sergilediği seçim başarısızlıklarından Baykal mesul tutulmuştur. Parti içerisindeki bir grup tarafından Baykal’ın çekilmesi gerektiği yönünde görüş belirtenler olmuştur.⁸³⁰ CHP’nin bazı il teşkilatları, genel merkezin politikalarını beğenmediklerini ve partide yeni bir yapılanmaya gidilmesi gerektiğini vurgulamışlardır.⁸³¹ Bu konuda Hikmet Çetinkaya, CHP’lilerle ilgili “*birbirlerini yiyorlar*”⁸³² değerlendirmesini yapmıştır.

1996 yılındaki CHP’nin Küçük Kurultayı’nda, Baykal ilk genel seçimlerde partisinin birinci parti konumuna yükseleceğini iddia etmiştir. Baykal, Mustafa Sandal’ın o dönem popüler olan “*Araba*” adlı şarkısının sözlerinden esinlendiği “*Sağın ne güzel arabası, ne şoförü, ne de ruhu var*” ifadeleriyle sağ partilere yönelik eleştirilerini dile getirmiştir.⁸³³ Buna karşın RP, CHP’nin baraj altında kalacağını tahmin edercesine “*Bir seçimlik barutunuz kaldı*” açıklamasında bulunmuştur.⁸³⁴

CHP’nin 1996 Küçük Kurultayı’nda partili delegelerin Baykal’a istifa çağrısı yapması dikkat çekici olmuştur. Baykal, kendisinin genel başkanlıktan çekilmesi yönünde görüş belirten delegelere atfen “*Ben bu işi yapıyorum. Genel başkanı herkes içine sindirmelidir. Artık kurultaylar partisi değil, olağan bir parti olmalıyız*” ifadelerini kullanmıştır.⁸³⁵

Partililer, birtakım açıklamalarıyla CHP yönetiminden memnuniyetsizliklerini sürekli belirtmişlerdir. Bunlardan bir tanesi, CHP Parti Meclisi Üyesi Mustafa

---

Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Siyaset ve Sosyal Bilimler Bilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul, 2008, s. 388-398.

⁸²⁹ Polat, *age*, s. 207.

⁸³⁰ *Cumhuriyet*, 24 Mart 1996, s. 5; *Cumhuriyet*, 29 Temmuz 1996, s. 14.

⁸³¹ *Cumhuriyet*, 14 Nisan 1996, s. 5.

⁸³² Hikmet Çetinkaya, “CHP’de Neler Oluyor?”, *Cumhuriyet*, 20 Ağustos 1996, s. 5.

⁸³³ *Milliyet*, 20 Ekim 1996, s. 14.

⁸³⁴ Türey Köse, “CHP Kurtuluş Arıyor”, *Cumhuriyet*, 20 Ekim 1996, s. 5.

⁸³⁵ *Cumhuriyet*, 21 Ekim 1996, s. 5.

Gazalacı'dır. Gazalacı, verdiği demeçte "CHP'yi geri almalyız. Bu yönetimden kurtarıp Atatürkçü, devrimci çizgisine kavuşturmalıyız" demiştir.⁸³⁶

30 Haziran 1997 tarihinde ANAP, DSP ve DTP ortaklığıyla ANASOL-D Hükümeti kurulmuştur. Mesut Yılmaz'ın başbakanlık makamına oturduğu koalisyon kabinesine, CHP dışarıdan destek vermiştir.⁸³⁷ Baykal, bu desteğini kullanarak sürekli erken seçim tartışmalarını gündeme getirmiştir. Hükümet lideri Mesut Yılmaz, Baykal'ın baskılarına daha fazla dayanamayarak, 28 Mart 1998 ve 23 Nisan 1998 tarihlerinde Baykal ile gerçekleştirilen toplantılar neticesinde erken seçime gidilmesi yönünde karar alınmıştır. Seçimler için öncelikle 28 Mart 1999 tarihi düşünüldüyse de, daha sonra 18 Nisan 1999'da yerel ve genel seçimlerin birlikte yapılmasının daha uygun olacağı fikrine varılmıştır. Baykal'ın Mesut Yılmaz ile anlaşarak erken seçime gitmesi, parti içi huzursuzluklara sebebiyet vermiştir. Bu süreçte, CHP 28. Olağan Kurultayı'nda Baykal'ın tekrar genel başkanlığa seçilmesi, parti içi muhalefeti şiddetlendirmiştir.⁸³⁸ CHP, mevcut tabloya göre, seçimlere kendi iç problemleriyle girmiştir.

1999 Genel Seçimleri'ne giden süreçte, CHP'nin baraj altı kalacağı yönünde kamuoyunda yaygın bir kanaat vardı. CHP'ye yakınlığıyla bilinen Cumhuriyet gazetesi bile, ağırlığını DSP'den tarafa kaydırmıştır.⁸³⁹

CHP, seçim çalışmaları için Alfa Reklam Üssü ve Cenajans/Grey ile anlaşmıştır. Seçim ilanlarında, Baykal yerine Atatürk'ün fotoğraflarının kullanılması daha uygun bulunmuştur. İlan metinlerinde de Atatürk'ün CHP'ye yönelik olumlu görüşlerini ifade eden sözlerine yer verilmiştir.⁸⁴⁰

---

⁸³⁶ *Cumhuriyet*, 2 Mart 1997, s. 4.

⁸³⁷ Erken seçim kararı alındıktan bir süre sonra Türkbank Skandalı patlak vermiştir. Başbakan Mesut Yılmaz'ın Türkbank ile ilgili bir ihaleye fesat karıştırdığı iddiaları, CHP'nin Hükümet'e yönelik desteğini çekmesine neden olmuştur. CHP'nin Fazilet Partisi ve DYP ile birlikte 25 Kasım 1998 tarihinde, TBMM'ye sunduğu gensoru neticesinde ANASOL-D Hükümeti düşmüştür. Gensoru önergesinde, Öymen'in de imzası bulunmaktadır. ANASOL-D Hükümeti, cumhuriyet tarihinin en uzun ömürlü azınlık hükümeti olma özelliği taşımaktadır. Türkiye, seçimlere Bülent Ecevit başkanlığında kurulan seçim kabinesiyle girmiştir. bkz: *T.B.M.M. Tutanak Dergisi*, "20. Dönem, 24. Birleşim", C. 66, 25 Kasım 1998, s. 275-302; Mehmet Kabasakal, *Türkiye'de Siyasal Partiler*, Okan Üniversitesi, İstanbul, 2013, s. 139-167.

⁸³⁸ *Cumhuriyet*, 24 Nisan 1998, s. 1-5; *Cumhuriyet*, 26 Nisan 1998, s. 1-5; *Milliyet*, 1 Mayıs 1998, s. 1-14; Bilâ, *CHP 1919-1999*, s. 416-417; *T.B.M.M. Tutanak Dergisi*, "20. Dönem, 131. Birleşim", C. 61, 30 Temmuz 1998, s. 140-308; *Hürriyet*, 26 Mayıs 1998, s. 22.

⁸³⁹ Koloğlu, *Ecevit ile CHP*, s. 205-206; Bilâ, *CHP 1919-1999*, s. 425.

⁸⁴⁰ Özkan, *age*, s. 237-245.

Seçim sürecinde CHP, “Atatürk’ün partisi” imajını güçlendirme yoluna gitmiştir. Sürekli bu yönde vurgularla halkın karşına çıkmıştır. Ancak bu durum beklenen etkinin aksine, toplum nezdinde CHP’nin “Atatürk’ü kendi tahakkümleri altına alması” olarak yansımıştır.⁸⁴¹

18 Nisan 1999 tarihinde TBMM 21. Dönem Milletvekiliği Genel Seçimleri yapılmıştır. 37.495.217 kayıtlı seçmenden 32.656.070’inin oy kullandığı seçimlerde, katılım oranı yüzde 87,09 olarak saptanmıştır. DSP’nin yüzde 22,19 ile birinci çıktığı seçimlerde, MHP yüzde 17,98, FP yüzde 15,41, ANAP yüzde 13,22, DYP yüzde 12,01 oranında oy almıştır. CHP ise 2.716.094 seçmenden aldığı oy ile yüzde 8,71 bandında kalmıştır. Oy oranına mukabil, CHP baraj altında kaldığı için tarihinde ilk defa parlamentoda temsiliyet hakkı elde edememiştir.⁸⁴²

Seçim sonrası tabloya bakıldığı zaman; seçim öncesi ANAP ve DYP arasındaki çekişmelerin ve her iki partinin mensupları hakkında çıkan birtakım iddiaların, seçmenin tercihini başka yönlerde kullanmasına neden olduğu dikkatlerden kaçmamaktadır. Geçmişte birinci parti konumunda olan RP’nin mirasçısı FP’nin üçüncülüğe gerilediği görülmektedir. Burada, FP’nin son birkaç yıldır izlediği politikalar gereği “devletle kavgalı” olmasının büyük rolü vardır. MHP’nin yükselişe geçmesi, terör örgütü PKK’ya karşı takındığı tavır sayesinde olmuştur. Terör olaylarına yaklaşımı ve şehitler ile şehit yakınlarına yönelik sahiplenici tutumu, merkez sağ partilerin tradisyonlarının bileşimini taşımasıyla birleşince MHP’nin⁸⁴³ halk tabanında popülaritesini artırmıştır. Ecevit’in kamuoyunda güvenilir ve usta siyasetçi imajı, diğer partilerin seçim sürecindeki politikalarıyla birleştiğinde DSP için birincilik kaçınılmaz hale gelmiştir.⁸⁴⁴ CHP’nin baraj altı kalması da büyük oranda DSP faktörüne bağlanmaktadır.⁸⁴⁵

Erdal İnönü, CHP’nin barajı geçememesini iki ana nedene bağlamaktadır. Bunlardan ilki, parti yönetiminin halkın beklentileri ile siyasal gelişmeleri iyi takip

---

⁸⁴¹ Koloğlu, *Ecevit ile CHP*, s. 221-223.

⁸⁴² *Resmî Gazete*, S. 23678 (mükerrer), 27 Nisan 1999, s. 1-4.

⁸⁴³ Ömer Çaha, *Seçmen Davranışı ve Siyasal Partiler*, Fatih Üniversitesi, İstanbul, 2004, s. 16.

⁸⁴⁴ Bilâ, *CHP 1919-1999*, s. 432-424; Tanıl Bora ve Kemal Can, *Devlet ve Kuzgun, “1990’lardan 2000’lere MHP”*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004, s. 83; Seyfi Öngider, *Milliyetçilik, Faşizm ve MHP*, Aykırı Yayıncılık, İstanbul, 2002, s. 199-208.

⁸⁴⁵ AYTEKİN ve ATILGAN, *age*, s. 136; TOKTAMIŞ ATEŞ, “CHP’nin Durumu...”, *Cumhuriyet*, 27 Nisan 1999, s. 3.

edememesi ve buna mukabil yapılan taktiksel hatalardır. İkinci sebep, parti üyeleri ve taraftarlarına “hizipçi” bir yaklaşım sergilenerek parti dışına itilmesi ve bunun kamuoyuna yansıtılmasıdır.⁸⁴⁶

Özkan’ın aktardığına göre; Deniz Baykal, seçim sürecindeki bir konuşmasında “Sizden oy istemiyorum. Sizden karar vermenizi istiyorum” sözlerine yer vermiştir. 18 Nisan günü sandık başına giden seçmen de Baykal’ın açıklamalarına riayet ederek, CHP’nin parlamento dışında kalmasına “karar” vermiştir.⁸⁴⁷

Mehmet Altan Öymen, partisinin barajı geçememesinin büyük bir mağlubiyet olduğunu ancak bu yenilginin sadece CHP’yi değil, Türk siyasetinin genelini olumsuz etkileyeceğini savunmuştur. CHP’nin küresel çerçevede diğer ülkelerdeki sol partilerle ilişkileri yürüttüğünü fakat yeni durumla beraber bu kanalın düzenli işlemeyeceğini öne sürmüştür. CHP’nin Türkiye’nin en örgütlü siyasi partisi olduğunu vurgulayan Öymen’e göre; seçim sonuçları dibe vuruş olarak değil, hızlı bir yükseliş süreci olarak yorumlanmalıdır.⁸⁴⁸

Orhan Koloğlu, CHP’nin barajı altında kalmasıyla ilgili “Nisan 1999 seçimleri sonrasında, CHP için yepyeni bir süreç başlıyordu. Sorunu sadece bir seçim yenilgisinin hesaplaşması olarak algılamak yanlış olur. Böyle davranış politikacılara özgü (...) geçici çözümcü anlayış olur. Oysa CHP’nin (...) bilimsel bir tahlil yapmak ve elli yıldır yerine oturtulamayan çok partili sisteme uyum sağlayacak yapılanmaya ulaşma(sı)”⁸⁴⁹ gerektiğini ifade etmiştir.

1992-1999 döneminde Baykal yönetimindeki CHP’nin seçimlerde kayda değer bir başarı gösterememesi, son seçim yenilgisiyle birleştiğinde, yıllardır süregelen Baykal’ın çekilmesi gerektiği yönündeki parti içi muhalefet iyice alevlenmiştir.⁸⁵⁰ Partililer tarafından Baykal’a büyük tepki gösterilmiştir. Baykal, başlangıçta ilk düzenlenecek parti kurultayında genel başkanlık görevinden istifa edebileceği

---

⁸⁴⁶ Erdal İnönü, *Üçyüz Yıllık Gecikme*, “Tarih, Kültür, Bilim ve Siyaset Üzerine Konuşmalar”, Buke Yayınları, İstanbul, 2002, s. 192-193.

⁸⁴⁷ Özkan, *age*, s. 243-245; Erol Çankaya, *İktidar Bu Kapağın Altındadır*, “Gösteri Demokrasisinde Siyasal Reklamcılık”, Boyut Kitapları, İstanbul, 2008, s. 286.

⁸⁴⁸ Altan Öymen, “Baraj Altındaki CHP”, *Milliyet*, 24 Nisan 1999, s. 14; Altan Öymen, “Baraj Altındaki CHP”, *Milliyet*, 25 Nisan 1999, s. 14.

⁸⁴⁹ Koloğlu, *Ecevit ile CHP*, s. 220.

⁸⁵⁰ Seçimlerin hemen ardından yapılan bir kamuoyu araştırmasına göre, seçmenlerin yüzde 75’i, CHP’nin başında Baykal olmasaydı baraj altı kalmayacağını düşünmektedir. bkz: *Milliyet*, 5 Mayıs 1999, s. 7.

üzerinde durmuştur. CHP'lilerin gösteri ve tepkileri şiddetlenince Baykal, genel başkanlıktan ayrılmak zorunda kalmıştır. 22 Nisan 1999 tarihinde genel sekreterlik makamına gönderdiği bir dilekçeyle istifa eden Baykal'ın yerine vekâleten Cevdet Selvi geçmiştir. Hemen ardından toplanan CHP Parti Meclisi, 22-23 Mayıs 1999 tarihinde olağanüstü bir kurultay toplanması kararını almıştır.⁸⁵¹ Celal Topkan, Baykal'ın çekilmesiyle ilgili “*genel başkan değişimi ancak Baykal'ın kendi isteği ile genel başkanlıktan istifa etmesiyle mümkün olabildi*”⁸⁵² değerlendirmesini yapmıştır.

Yalçın Doğan, Baykal'ın istifasıyla ilgili “*faturayı kaptanın ödemesi çok doğal*”⁸⁵³ yorumunda bulunmuştur. Derya Sazak, Baykal'ın çekilmesinin parti içerisinde bir “*fetret devri*” yaratacağı görüşünü savunmuştur.⁸⁵⁴

Türk siyaseti incelendiğinde, kendi isteğiyle ya da seçim yenilgisi nedeniyle genel başkanlıktan çekilen parti liderleri çok azdır. Bu konuda Baykal istisna teşkil etmekle birlikte, Erdal İnönü örneği göze çarpmaktadır. Erdal İnönü, partisinin bir lider değişikliğine gitmesi gerektiğini düşünerek, SHP Kurultayı'nda genel başkanlığa adaylığını koymayacağını açıklamıştır. Kurultay neticesinde yerine Murat Karayalçın geçmiştir. Merkez sağ partilerde ise Özal ve Demirel'in, cumhurbaşkanlığı makamına gelmeleri hasebiyle genel başkanlık koltuğunu bıraktığı gözlemlenmektedir. Celal Bayar, Bülent Ecevit (DSP), Tansu Çiller, Necmettin Erbakan ve Mesut Yılmaz gibi isimlerin ise partileri bünyesinde kendilerine rakip çıkması bile çok ender görülmüş durumlardır.

Baykal'ın ardından genel başkanlık için çok sayıda aday öne çıkmıştır. Celal Doğan, genel başkanlığa adaylığını açıklayan ilk isim olmuştur.⁸⁵⁵ Mehmet Altan Öymen, Erdal İnönü, Murat Karayalçın, Fikri Sağlar, Tarhan Erdem, Ertuğrul Günay, Hasan Fehmi Güneş, Yekta Güngör Özden, Mümtaz Soysal, Hikmet Çetin, Ercan Karakaş, Aydın Güven Gürkan ve Zülfü Livaneli bunlardan en önemlileridir. Bu

---

⁸⁵¹ Bilâ, *CHP 1919-1999*, s. 425-426.

⁸⁵² Celal Topkan, *Atatürk Sonrası CHP'nin Başarısızlığı, “Nedenleri ve Sonuçları”*, Karınca Yayınevi, Ankara, 2016, s. 265.

⁸⁵³ Yalçın Doğan, “CHP ve Baykal”, *Milliyet*, 21 Nisan 1999, s. 15.

⁸⁵⁴ Derya Sazak, “CHP Nereye?”, *Milliyet*, 21 Nisan 1999, s. 16.

⁸⁵⁵ *Cumhuriyet*, 23 Nisan 1999, s. 5.

isimlerden Öymen ve Erdal İnönü, başlangıçta böyle bir düşünceleri olmadığını belirtmişlerdir. Diğerleri, partinin başına geçmek için çalışmalar yapmışlardır.⁸⁵⁶

Mehmet Altan Öymen, kurultaya tek adayla gidilmesi gerektiğini ve olası Baykal adaylığının yanlış olduğunu savunmuştur.⁸⁵⁷ Buna karşın Baykal, -Öymen de dâhil- öne çıkan adayların hiçbirinin partiyi tamamıyla kucaklayamayacağını iddia etmiştir.⁸⁵⁸

Kurultay'a birkaç gün kalana dek Öymen, genel başkan adayı olacağı yönünde herhangi bir açıklamada bulunmamıştır. Güneri Civaoglu'nun aktardığına göre, Kurultay'dan önce rahatsızlığı sebebiyle ABD'ye gitmiştir.⁸⁵⁹ 20 Mayıs 1999 tarihli gazetelerde (Kurultay'dan iki gün önce) Öymen'in, genel başkanlık için adaylığını koyduğu haberleri yayınlanmıştır.⁸⁶⁰

Mehmet Altan Öymen, genel başkanlık için adaylık koyma düşüncesinin gelişimini şöyle anlatmaktadır; *“daha önce böyle bir düşüncem yoktu. Zaten milletvekili adayı da olmamıştım. Gazeteciliği dönmüştüm. Ankara’da milletvekili lojmanlarında oturuyordum, oradan eşyaları toplayarak İstanbul’a dönmüştüm. Orada 8-9 aday oldu. Ben de aralarında anlaşarak bir kişiyi seçsinler istiyordum. Çünkü seçim kaybedilmiş, moral bozukluğu vardı, o sırada seçim yarışı vardı, seçim yarışı bazen yıpratıcı olur malum, bu nedenle birlik havası lazımdı, birini seçsinler telkini yapıyordum. Genel Merkez, bazı il başkanlarından oluşan bir kurul hazırlayarak, adaylığı söz konusu olanları aday olarak düşünülen kimseleri Ankara’ya davet ederek dinliyordu. Bir çeşit söyleşi tarzı zemin yoklaması yapıyorlardı. Böyle bir usul geliştirmişler. Benimle de yaptılar. Bu süreç devam ederken Baykal’ın yeniden aday olması söz konusu oldu... O dönemin gazetelerine bakılırsa görülür... Benimle görüşen kurulda Levent Gök ve Mehmet Bölük vardı; birisi Ankara, diğeri İstanbul İl Başkanı idi... Bana, Baykal’ın adaylık koyması durumunda ne yapacağımı sordular.*

---

⁸⁵⁶ *Milliyet*, 5 Mayıs 1999, s. 12; *Cumhuriyet*, 5 Mayıs 1999, s. 4; *Cumhuriyet*, 6 Mayıs 1999, s. 5; *Bilâ, CHP 1919-1999*, s. 427-428.

⁸⁵⁷ *Cumhuriyet*, 17 Mayıs 1999, s. 5.

⁸⁵⁸ *Bilâ, CHP 1919-1999*, s. 428.

⁸⁵⁹ Aslı Öymen, *Altan Abi*, s. 42-43.

⁸⁶⁰ *Cumhuriyet*, 20 Mayıs 1999, s. 4; *Milliyet*, 20 Mayıs 1999, s. 1-19.

Aday olursam, devam edeceğimi söyledim. Gazetecilere de aynı yönde açıklama yapmışım... Kurul, benden aday olmamı istedi, ben de oldum... ”⁸⁶¹

Miyase İlknur, Öymen’in genel başkanlık için aday olması sürecini “*Baykal’ın (...) istifa etmesinin ardından ‘Peki şimdi ne yapacağız, genel başkan kim olacak’ soruları parti kamuoyunu günlerce meşgul etti. O sırada herkes ortaya isimler atıyor, ancak bu aday enflasyonuna rağmen üzerinde ittifakla ‘Hah bizim aradığımız lider bu’ denilecek biri çıkmıyordu. Arayışın sürdüğü o günlerde Altan Öymen de Milliyet gazetesindeki köşesinde parti içinde barışı ve yeniden yapılanmayı sağlayacak isimler ortaya atıyor, bir konsensüs oluşmasına kendince katkı yapmaya çalışıyordu. Ancak Öymen’in ortaya attığı isimler başta olmak üzere eski partililer ve gazeteci meslektaşları da ‘Neden sen olmayasın’ diyerek Öymen’i aday olmaya teşvik ediyordu. Bu arada (...) Baykal’ın da Altan Öymen’e sıcak baktığı mesajları yayıldı kulislerde. O günlerde ağır seçim yenilgisinin yarattığı olumsuz havadan oldukça etkilenmiş olan genel merkez ekibi kendi ekiplerini partiden kazımayacak, saltanatlarına son verilse de en azından demokratik yollardan bir yerlere gelmelerini engellemeyecek bir genel başkan ve yönetim arayışındaydı. Ortaya atılan isimler içinde bilenmiş keskin muhalif adaylardansa parti içinde herkesle barışık Altan Öymen’i sığınılacak bir liman gibi görmeye başlamışlardı ”⁸⁶² cümleleriyle aktarmaktadır.*

Mehmet Altan Öymen, CHP genel başkanlığına “*Çağdaş bir CHP özlüyorum”* sözleriyle adaylığını koymuştur. Aday olma nedenini “*CHP ilk kez meclis dışında kalıyor. Doğal olarak moral bozucu, kuşku verici bir durum. Bu tür karamsar bir düşünceden de uzaklaşmak, ümit vermek, güven vermek gerekiyor topluma. Ama bunu yaparken nerede hata yapıldı sorusuna da yanıt vermeliyiz. İnsanlara umudu ve yönetimi ancak iyi bir yönetimle, birlik ve dayanışma çerçevesinde, altı okun ilkeleriyle sol bir çizgide tutarlı politika izlemekle verebilirsiniz. Kimseyi dışlamadan, üretime yönelik düşüncelerle ve emekçi kitleleri kucaklayarak umuda doğru yürüebilirsiniz. Onun için kucak açmalısınız. Tüzük değişikliğine gidip parti meclisi çalışmalarında dünyadaki ve Türkiye’deki değişime ayak uydurmalısınız. CHP’nin 1995 programı iyidir. Ancak aradan dört yıl geçmiştir, bazı bölümleri baştan ele alınabilir (...) Bence CHP ilkelerin partisi olmalıdır, cumhuriyet devriminin*

⁸⁶¹ Mehmet Altan Öymen ile 11 Mayıs 2019 Tarihinde Yapılan Röportaj, bkz: Ek-VII, s. 299.

⁸⁶² Cumhuriyet, 25 Mayıs 1999, s. 5.

kazanımlarını savunmalıdır (...) CHP'nin şu anda birliğe, kardeşliğe gereksinimi var (...) yeniden yapılanmaya, çağdaşlaşmaya. Ben bunun için adayım. CHP'de şu anda ideolojik farklılıklar var, bunlar ortadan kalkmalı” şeklinde ifade etmektedir. Öymen'e yönelik “Deniz Baykal'ın emanetçisi” eleştirileri yapılmıştır. Öymen de cevaben “emanetçi sözcüğünü çok çirkin buluyorum” beyanatında bulunmuştur. Açıklamasının devamında, parti içerisinde yeniden yapılanmaya gideceğinin sinyallerini de vermiştir.⁸⁶³

CHP'nin 9. Olağanüstü Kurultayı, 22 Mayıs 1999 tarihinde toplanmıştır. Genel başkanlık için; Mehmet Altan Öymen, Hasan Fehmi Güneş, Tarhan Erdem, Celal Doğan, Ertuğrul Günay, Murat Karayalçın, Fikri Sağlar, Savcı Sayan, Sefa Sirmen, Ercan Karakaş, Hurşit Güneş, Nazif Ülgen ve Ali Şahbudak aday olmuştur. Seçim turlarına geçilmeden önce, Tarhan Erdem, Ali Şahbudak, Celal Doğan ve Sefa Sirmen adaylıktan çekilmiştir.⁸⁶⁴ Ercan Karakaş ve Fikri Sağlar da Hasan Fehmi Güneş'i destekleme kararı almıştır. Kurultay gününe kadar Baykal'ın da adaylık koyabileceği yönünde söylentiler vardı ancak Baykal, kurultaya iştirak etmemiştir.⁸⁶⁵ Coşkun Karagözoğlu'nun divan başkanlığını yaptığı Kurultay'da, Cevdet Selvi'nin açılış konuşmasından sonra genel başkanlık seçimine geçilmiştir. İlk tur oylamasında adaylardan hiçbiri çoğunluğu sağlayamamıştır. Öymen 303, Hasan Fehmi Güneş 262, Karayalçın 232, Günay 191, Hurşit Güneş 48 oy almıştır. Karayalçın ve Hurşit Güneş, Hasan Fehmi Güneş lehine adaylıktan çekilerek ikinci tur oylamaya katılmamıştır. İkinci tur oylamada; Öymen 432, Güneş 423, Günay 100 delegenin oyunu almıştır. Karayalçın'ın adaylığını geri çektiğini delegelerin tamamına duyurulmadığı için Karayalçın'a da 75 oy çıkmıştır. İkinci turda da yeter sayıya ulaşamaması nedeniyle üçüncü tura geçilmiştir. Günay, üçüncü tur oylamaya katılmamaya karar vermiştir. Üçüncü tur oylama neticesinde; Öymen 521, Güneş 508 oy almıştır. Mehmet Altan Öymen, CHP'nin yeni genel başkanı seçilmiştir. CHP'ye üye olduktan yarım asır sonra genel başkanlık koltuğuna oturan Öymen, Kurultay'da “*Değerli arkadaşlarım bir olağanüstü kurultay yaşıyoruz. Tarihimizde ilk defa; ki o tarih 1919 yılından beri başlıyor. Meclis'te üyemiz yok. Fakat bu kurultayın bugünkü manzarası şunu gösteriyor ki bu süreç çok geciktirici bir süreç olacaktır. Bu kurultayda başkan aday*

⁸⁶³ Hikmet Çetinkaya, “Altan Öymen...”, *Cumhuriyet*, 20 Mayıs 1999, s. 5.

⁸⁶⁴ *Milliyet*, 23 Mayıs 1999, s. 16-17.

⁸⁶⁵ *Cumhuriyet*, 23 Mayıs 1999, s. 1.

arkadaşlarımızın sayısı fazla. Bu demektir ki bu partinin birden bire hızla yükselişe geçmesine katkıda bulunmak isteyen arkadaşlarımız fazla. Çünkü bu potansiyel, bu zemin bizde var” şeklinde bir konuşma gerçekleştirmiştir. Öymen’in açıklamalarını yaptığı sırada, partililer arasında gergin anlar yaşanmasına rağmen sözlerini “*Bana Türk politikasının en şerefli görevini tevdi ettiniz. Hepinize teşekkürlerimi sunarım (...) Bundan sonra barış zamanıdır*” cümleleriyle bitirmiştir. Arkasından Hasan Fehmi Güneş de kürsüye çıkarak Öymen’e benzer mesajlar vermiştir. Öymen, Güneş’in elini tutup havaya kaldırmıştır. Birlik ve beraberlik görüntüsü verilmiştir. Ertesi gün, normalde sabah 07.30’da başlaması gereken Parti Meclisi seçimlerine 06.00’da başlanmıştır. Delejelere, Öymen’in listesi olarak tanıtılan bir liste dağıtılmıştır. Öymen, hızlı bir şekilde kurultay salonuna geldiyse de, listedeki 23 kişi yeterli oyları toplayarak Parti Meclisi üyesi seçilmiştir.⁸⁶⁶ Öymen, liste olayıyla ilgili Adnan Keskin’i suçlamıştır. Dönemin basını ise “*Baykalcıların Öymen’e liste oyunu*”⁸⁶⁷ olarak yorumlamıştır.⁸⁶⁸

Ferai Tınç, CHP 9. Olağanüstü Kurultayı için “*kurultay öncesi ve (...) sırasında (...) kıran kırana başkanlık yarışında fırtına yine kişilerin adları ve klikler etrafında koptu. Ne sosyal demokrasinin yarınuna ilişkin ideolojik bir mesaj, ne de halkın talepleri konusunda kendi yorumlarını getiren adaylar vardı*” değerlendirmesini yapmıştır. Yeni Genel Başkan Öymen’e atfen de “*hem okuyucusu hem de meslektaş olarak beğenir ve severim. Onun demokratik kişiliğinin CHP’de iç barışın sağlanması fırsatını yaratacağına inanıyorum*” ifadelerini kullanmıştır.⁸⁶⁹

Tufan Türenç, Hürriyet gazetesindeki köşesinde, Öymen hakkındaki “*emanetçi genel başkan*” ithamlarından hareketle “*Altan Öymen’i otuz yıldır tanırım. Çok kritik dönemlerde aynı gazetede yıllarca birlikte çalıştık. CHP’lilerin gönülleri rahat olsun. Altan Öymen kimsenin güdümüne girmez. Kimsenin emanetçisi olmaz (...) Ben Öymen’in partisini bu fırtınalı sulardan bir kazaya belaya uğratmadan sakın*

---

⁸⁶⁶ Parti Meclisi’ne seçilen Cevdet Selvi, Önder Sav ve İnal Batu, Öymen’e istifasını sunmuştur. bkz: *Hürriyet*, 26 Mayıs 1999, s. 23.

⁸⁶⁷ *Cumhuriyet*, 29 Mayıs 1999, s. 5.

⁸⁶⁸ *Cumhuriyet*, 24 Mayıs 1999, s. 1; *Sabah*, 24 Mayıs 1999, s. 20; *Milliyet*, 24 Mayıs 1999, s. 16; *Hürriyet*, 24 Mayıs 1999, s. 22; *Star*, 24 Mayıs 1999, s. 12; Bilâ, *CHP 1919-1999*, s. 429-432; *Kanal D Ana Haber*, Kanal D, 23 Mayıs 1999; *Sağım Solum Tarih*, CNN Türk, 17 Ocak 2016; Topkan, *age*, s. 265; Erdoğan, *age*, s. 78; İzgili, *age*, s. 203-204; Aydın ve Taşkın, *age*, s. 446-447; Hakkı Uyar, *100 Soruda Cumhuriyet Halk Partisi Tarihçesi, “1923-2012”*, Anka Yayınları, Ankara, 2012, s. 160.

⁸⁶⁹ Ferai Tınç, “CHP Bekçi Değil Beklenen Parti Olmalı”, *Hürriyet*, 24 Mayıs 1999, s. 18.

limanlara götüreceğine inanıyorum. CHP'lilere düşen görev Öymen ve yeni seçilen parti meclisine yardımcı olmalarıdır. Şimdi geçmişi doğru değerlendirip ileriye bakmak gerekir"⁸⁷⁰ cümlelerine yer vermiştir.

Hasan Cemal, Öymen'in genel başkanlık koltuğuna oturması ile ilgili "CHP için belki de bu son fırsat. Altan Öymen'e emanetçi diyenler haksızlık ediyorlar. Bu dönemde CHP'liyim diyen herkesin yeni CHP Genel Başkanı Altan Öymen'i desteklemesi bir sorumluluktur. Her başlangıç taze bir umuttur. Ama umutlar bazen solar. CHP de dikkat etmezse kendini gömer. İnşallah Erdal İnönü'nün meşhur deyişiyse aslan sosyal demokratlar titreyip kendilerine dönerler ve demokrasinin en temel anlayışlarından biri olan uzlaşma kültürünün bir örneğini Türk demokrasisine yaşatırlar"⁸⁷¹ değerlendirmesini yapmıştır. Cemal, benzer görüşlerini başka yazılarında da paylaşmıştır.⁸⁷²

Doğan Heper, Türkiye ve dünya solunu karşılaştırdığı bir yazısında "Bizim solun sağdan pek de farkı kalmadı. Devletçi, merkezîyetçi, gelenekçi, statükocu. Oysa solun devrimci, değişimci, çağdaş, yenilikçi olması gerekmez miydi? Dünya değişti, Türk solunun önde gelen temsilcisi CHP yerinde saydı. Bazıları zannediyorlar ki, CHP'nin sorunu parti içi sorundur. Oysa CHP'nin öncelikli sorunu parti içi değil, parti dışıdır. Dünya solu arasında, evrensel sol çizgide yer almak, Türkiye çapında taraftar bulmak. Bunun içinse fikri çalışma gerekiyor, ama o da uzun süredir CHP'de yok. Ve bu nedenle de CHP toplumsal taleplere cevap veremedi (...) Dünyada komünizm öldü, sosyalizm bitti, sosyal demokrasi kalıp değiştirdi (...) CHP bu konuları tartışmadı (...) İdeolojik bir arayış yok, yeni stratejilerin tartışılması yok, plan, proje, geleceğe yön verici çalışma, eleştiri yok. Ne var? Şahsi kavga (...) Bu tablodan (...) İktidar alternatifi bir parti çıkar mı? (...) Altan Öymen'in işi zor, hem de çok zor (...) Parti yenilenecek, CHP yeniden inşa edilecek; üyesiyle, delege sistemiyle, yönetimiyle, ideolojisiyle, dünya solunda alacağı yerle, toplumsal taleplere vereceği cevapla (...) Bunun için CHP'nin tek yumruk halinde en az birkaç yıl geçirmesi gerekiyor (...)

---

⁸⁷⁰ Tufan Türeñç, "CHP'liler Rahat Etsin Öymen Emanetçi Olmaz", *Hürriyet*, 24 Mayıs 1999, s. 22.

⁸⁷¹ Hasan Cemal, "CHP'lilerin ve Altan Öymen'in Sorumluluğu", *Milliyet*, 24 Mayıs 1999, s. 16.

⁸⁷² Hasan Cemal, "CHP'de Öymen'e Köstek Değil, Destek Olmak...", *Milliyet*, 25 Mayıs 1999, s. 19.

Öymen bunu başarabilir. Yeni CHP'nin ve Altan Öymen'in başarısı ülkenin yararı demektir” ifadeleriyle Öymen'in genel başkanlığı konusuna değinmiştir.⁸⁷³

Can Dünder, Sabah gazetesindeki köşesinde CHP'nin yeni genel başkanıyla ilgili görüşlerini aktarmıştır. Dünder'in yazısının ilgili kısmı şu şekildedir; “*Öymen'i tanıyanlar O'nun emanetçisi olmayacağını bilirler. Bazı başkan adaylarının yaşı kadar CHP üyeliği olan Öymen, 1950'de gençlik kollarında Ecevit'le, 1960'da 555-K yürüyüşünde Baykal'la yan yanaydı. Ama partide onlar kadar öne çıkmadı. Ulus'tan başlayarak gazetecilikte yükselmeyi seçti (...) Öymen'i kürsüde izlerken Jacques Seguela'nın Mitterand için bulduğu Sakin Güç sloganının O'na ne kadar uyduğunu düşündüm. Sakin, kibar, inandırıcı bir hatip vardı kürsüde (...) Basın, sağduyulu bir kaleminden, televizyon iyi bir belgeselciden mahrum kaldı. Umalım ki CHP kıymet bilsin*”⁸⁷⁴

Taha Akyol, “*Öymen'i çok yakından tanırım. Geniş ufuklu bir aydın olması CHP için bir şanstır. Slogan ve dogmaların değil, analiz ve düşüncelerin adamıdır*”⁸⁷⁵ görüşünü paylaşmıştır.

CHP'nin son dönemlerdeki politikalarından bahsettiği bir yazısında Zeynep Göğüş, Öymen'in genel başkan seçilmesine değinmiştir. Göğüş'ün Sabah gazetesinde yayınlanan yazısında “*CHP tepesi üzerine betona çakılmak üzereyken (...) genel başkan seçilen Altan Öymen paraşütü açtı. Ağlayanlar gözyaşlarını kurulasın*” cümlelerine yer verilmiştir.⁸⁷⁶

Zülfü Livaneli, bütün kamuoyunun dikkatlerini CHP'deki genel başkan değişimine çevirdiği üzerinde durmuştur. Livaneli'ye göre, CHP'nin bu kadar odak noktası haline gelmesinin temelinde Türkiye için vazgeçilemeyecek bir kurum olması yatmaktadır. Ayrıca Öymen ile başlayan yeni dönemin önemine de vurgu yapmıştır.⁸⁷⁷

---

⁸⁷³ Doğan Heper, “CHP Sırat Köprüsünde”, *Milliyet*, 25 Mayıs 1999, s. 14.

⁸⁷⁴ Can Dünder, “Sakin Güç”, *Sabah*, 24 Mayıs 1999, s. 20.

⁸⁷⁵ Taha Akyol, “CHP Nereye?”, *Milliyet*, 25 Mayıs 1999, s. 17.

⁸⁷⁶ Zeynep Göğüş, “CHP Kılıpayı Kurtuldu”, *Sabah*, 24 Mayıs 1999, s. 22.

⁸⁷⁷ Zülfü Livaneli, “CHP'nin Önündeki Dönemler: Ameliyat, Nekahat, Vuslat!”, *Sabah*, 25 Mayıs 1999, s. 5.

Derya Sazak, seçim yenilgisinden hareketle CHP’de yeni bir lider ortaya çıkmasını doğal karşılamıştır.⁸⁷⁸ Ertuğrul Özkök, Öymen’in CHP’de birleştirici ve bütünleştirici bir rol üstlenebileceğini ileri sürmüştür.⁸⁷⁹

Oktay Ekşi, parti içerisindeki Baykal taraftarlarının etkinliğinden hareketle Öymen’in vazifesinin zorluğuna dikkat çekmiştir. Öymen’in CHP’yi kitle partisi haline getirebilmesi durumunda başarıya ulaşabileceğini savunmuştur.⁸⁸⁰

Cüneyt Ülsever, Hürriyet gazetesinde CHP’nin İttihatçılardan başlayarak tarihsel konumunu ihtiva eden bir yazı yayınlamıştır. CHP’nin “*devlet partisi*” imajından bahsetmiştir. Ülsever, köşesinde Öymen genel başkanlığındaki CHP’nin üzerindeki “*devlet partisi kisvesinden kurtulamayacağı*” savında bulunmuştur.⁸⁸¹

Yalçın Bayer, 9. Olağanüstü Kurultay’da yaşanan gergin anlardan yola çıkarak CHP için “*Ciddiyetten uzak, inancını yitirmiş, basiretsiz, kapkaççı zihniyet sonunda her şeyi berbat etti*” değerlendirmesini yapmıştır. Öymen’in genel başkanlığa getirilmesi hususunda ise “*Yeni bir rüzgar estirme*” vaadiyle çıktığını ve neler yapabileceğini ilerleyen süreçte herkesin görebileceği üzerinde durmuştur. Ayrıca Ecevit’le uzun yıllar süren birlikteliklerine ve çalışma arkadaşlıklarına da değinmiştir.⁸⁸² Bekir Coşkun, CHP’deki “*hizipleşmeler*” nedeniyle kongredeki olumsuz görüntülerden hareketle kaleme aldığı yazısında Öymen için “*Ce-Ha-Pe’ye Genel Başkan olmaya kalkacak kadar yiğit ve yürekli meslektaşımız*” nitelemesinde bulunmuştur.⁸⁸³ Yalçın Doğan, kurultaydaki liste problemini “*Yeni Genel Başkan’a darbe girişimi*” şeklinde tasavvur etmiştir.⁸⁸⁴ Sedat Ergin, CHP’nin Öymen’in liderliğinde yeni bir başlangıç gerçekleştirebilme ve başarıya ulaşabilme koşulunu parti içi uzlaşmayı sağlayabilmesine bağlamıştır.⁸⁸⁵

Mazlum Vural, CHP’nin başına geçecek kişinin parti hukuku ve kurallara riayet eden, hayatı boyunca CHP’li olmuş ve CHP’nin kuruluş felsefesini içselleştirmiş,

---

⁸⁷⁸ Derya Sazak, “Baykal’sız Dönem”, *Milliyet*, 23 Mayıs 1999, s. 16.

⁸⁷⁹ Ertuğrul Özkök, “Hezimetten Sonra Diskoteğe Gidilir mi?”, *Hürriyet*, 26 Mayıs 1999, s. 23.

⁸⁸⁰ Oktay Ekşi, “Bir CHP İzlenimi...”, *Hürriyet*, 25 Mayıs 1999, s. 19.

⁸⁸¹ Cüneyt Ülsever, “Türk Solunun Çıkmazı!”, *Hürriyet*, 24 Mayıs 1999, s. 20.

⁸⁸² Yalçın Bayer, “Vezirler Piyon Oldu”, *Hürriyet*, 24 Mayıs 1999, s. 23.

⁸⁸³ Bekir Coşkun, “Ce-Ha-Peh Peh...”, *Hürriyet*, 25 Mayıs 1999, s. 3.

⁸⁸⁴ Yalçın Doğan, “Kurultay Darbesi”, *Milliyet*, 25 Mayıs 1999, s. 15.

⁸⁸⁵ Sedat Ergin, “Altan Öymen’i Bekleyen Miras”, *Hürriyet*, 25 Mayıs 1999, s. 18.

örgüt tabanından gelen kişiler olması gerektiğini savunmaktadır.⁸⁸⁶ Dünya'nın en köklü partilerinden birisinin⁸⁸⁷ başına geçen Öymen de gerek parti geçmişiyle gerekse de aile kökleri itibarıyla bu çerçeveye uymaktadır.

25 Mayıs 1999 tarihinde Öymen, Baykal'dan⁸⁸⁸ genel başkanlık görevini devralmıştır.⁸⁸⁹ Cumhurbaşkanı Demirel ve DSP lideri Ecevit tebriklerini iletmiştir.⁸⁹⁰ Yeni Genel Başkan Öymen'in ilk birkaç günü tebrikleri kabul etmek ve gazetecilere röportaj vermekle geçmiştir.⁸⁹¹ Bu sıralarda verdiği *"Türkiye'yi ileriye götüreceğiz hamlelerin öncüsü olacağımızı bilmenizi isterim"*⁸⁹² demeci, çok dikkat çekici olmuştur.

Mehmet Altan Öymen, genel başkanlık koltuğuna oturduktan sonra kamuoyuna bir çağrıda bulunmuştur. Öymen'in mesajı *"Bütün eski CHP'lilere, şimdiki CHP'lilere ve özellikle gençlere seslenmek istiyorum. CHP'li olup partisine oy vermemiş olanlar, bir şekilde CHP'den ayrılmış ya da kopmuş olanlara sesleniyorum: Evinize dönün ve evinize sahip çıkın... Onlara kendimizi yeniden beğendireceğiz. Özellikle gençlere, üniversite gençliği için en önemli partinin CHP olduğunu göstereceğiz. CHP aslında gençlerin partisidir. CHP her zaman gençlerin partisi olmuştur. Türkiye'deki bütün yeni atılımları, hamleleri CHP yapmıştır. Bu bakımdan Türkiye'nin en genç partisidir. Bundan sonra yine çağın gerektiği devrimleri yapacak olan parti CHP'dir. Bu sözlerim size parti mesajı gibi gelebilir ama bunu inanarak, bütün samimiyetimle söylüyorum"*⁸⁹³ şeklindedir.

Hürriyet gazetesinden Sedat Ergin ve Ertuğrul Özkök, Öymen genel başkan seçildikten sonra kendisiyle bir röportaj yapmıştır. Öymen, Baykal'ın istifası hususunda *"seçim yenilgisinden sonra istifa etme geleneği dünyanın bütün ülkelerinden vardır. Bizde hiç olmamıştı. İlk defa bizim partimizde oldu. Sayın Deniz Baykal istifa ederek, hem kendisine hem CHP'ye onur kazandıran bir davranışta*

---

⁸⁸⁶ Mazlum Vural, *CHP Nasıl Yeni CHP Oldu*, Köstebek Kitap, İstanbul, 2012, s. 80.

⁸⁸⁷ Sencer Ayata, *CHP, "Söylem, Politika, İdeoloji", "2010-2016"*, Ka Kitap, İstanbul, 2016, s. 9.

⁸⁸⁸ Deniz Baykal, genel başkanlığı devrettikten bir süre sonra Antalya'da yaşamaya başlamıştır. Birkaç ay gündemden uzak kalmıştır. Partideki Baykalcı kanat da genel merkez binasından ayrı bir ofiste çalışmalarını sürdürmüştür. bkz: *Cumhuriyet*, 19 Eylül 1999, s. 5.

⁸⁸⁹ *Cumhuriyet*, 26 Mayıs 1999, s. 1.

⁸⁹⁰ *Hürriyet*, 24 Mayıs 1999, s. 23; *Hürriyet*, 25 Mayıs 1999, s. 18.

⁸⁹¹ *Cumhuriyet*, 28 Mayıs 1999, s. 4.

⁸⁹² *Cumhuriyet*, 30 Mayıs 1999, s. 5.

⁸⁹³ *Hürriyet*, 25 Mayıs 1999, s. 18.

bulundu. Bu da bizim Türkiye'ye getirdiğimiz en son olumlu geleneklerden biridir” savını öne sürmüştür. Partisinin parlamentoda yer almaması konusunda *“CHP'nin TBMM'de temsil edilmemesi büyük bir eksiklik yaratmıştır ve bu eksiklik bugün hissedilmektedir. Bunu(n) hissedilmesiyle CHP'nin yükselişi de başlamıştır. Bu çerçevede bizim yapmamız gereken, partimizi yeniden umut ve güven veren bir hale gelmesini sağlamaktır. CHP'ye olan ilgi artışını süratle kanalize etmemiz gerekiyor”* ifadelerini kullanmıştır. Öymen, CHP'nin 18 Nisan 1999 Genel Seçimleri'nde baraj altında kalmasıyla 14 Mayıs 1950 Genel Seçimleri'nde DP karşısında yenilgiye uğraması arasında bir paralellik kurmuştur. O dönemde CHP'nin iktidarı kaybetmesinden ötürü çok sayıda vatandaşın partisine üye olduğunu belirtmiştir. Ecevit ve kendisinin de 1950'li yıllarda CHP'ye üye kaydı yaptırdığını vurgulamıştır. 1999 yılı Türkiye'sinde de CHP'nin barajı aşamaması hasebiyle toplumun değişik kesimlerinden ilgi gördüğünü ve özellikle gençler arasında partiye üye olanların sayısının arttığına dikkat çekmiştir.⁸⁹⁴

Öymen'in devraldığı CHP, *“hizipçilik”* olarak nitelendirilen kendi iç problemleriyle boğuşan, emekçi ve aydın kesimle bağını koparmış toplumsal tabanda eskisi kadar etkili olmayan, kendi kuruluş felsefesiyle çelişir hale gelmiştir.⁸⁹⁵ Bu nedenle delegeler tarafından bu *“dağınıklığa çözüm gidermek”* adına, partiyi toparlayıcı ve bütünleştirici bir lidere ihtiyaç duyulmuştur. Parti içerisinde devamlı ılımlı ve taraf tutmayan kimliğiyle bilinen Öymen, *“bu iş için biçilmiş kaftan”* olarak düşünülerek *“Altan Abi”* formülü devreye sokulmuştur. Öymen'in sert çıkışları bulunmaması, bilgili-entelektüel yapısı, *“hizipçi”* kanadın dışında kalması ve köklü CHP'li olması, genel başkan seçilmesindeki diğer etmenlerdendir.

Mehmet Altan Öymen'e genel başkanlık göreviyle ilgili ilk destek verenlerden birisi Erdal İnönü'dür.⁸⁹⁶ Öymen, genel başkanlığa gelince hızlı bir şekilde, partinin yeniden yapılandırılması çalışmalarına girişmiştir.⁸⁹⁷ Bunun için öncelikle il ve ilçe başkanlarıyla görüşmeler gerçekleştirmiştir. Sorunları dinleyerek, fikir alışverişinde bulunmuştur.⁸⁹⁸ Öymen, çeşitli sivil toplum kuruluşlarıyla senkronize bir şekilde

---

⁸⁹⁴ *Hürriyet*, 25 Mayıs 1999, s. 18.

⁸⁹⁵ Ahmet Taner Kışlalı, *Ben Demokrat Değilim*, İmge Kitabevi, Ankara, 1999, s. 385-387; Ahmet Taner Kışlalı, “CHP'deki Adaylara İki Soru”, *Cumhuriyet*, 16 Mayıs 1999, s. 3.

⁸⁹⁶ *aynı yer*.

⁸⁹⁷ Ali Güvenç Kiraz, *CHP Üzerine Denemeler*, Akyüz Yayın Grubu, (basım yeri belirtilmemiş), 2010, s. 42.

⁸⁹⁸ *Cumhuriyet*, 31 Mayıs 1999, s. 5.

çalışacaklarını ifade etmiştir. Bu turları esnasında, ilk seçimlerde iktidar hedeflediklerini sürekli vurgulamıştır. Ayrıca parti tüzüğü ile ilgili düzenlemeler yapılacağına sinyallerini vermeye başlamıştır.⁸⁹⁹

18 Nisan 1999 tarihinde genel seçimlerle birlikte mahalli idareler seçimleri de gerçekleştirilmiştir. Yerel seçimler için bazı merkezlerde itirazlar olmuştur. Yüksek Seçim Kurulu, itirazlardan bir kısmını haklı görerek seçimlerin yenilenmesi kararını almıştır. Bu şehirlerden bir tanesi Bilecik'tir. CHP'nin adayı Yaşar Tüzün, Bilecik'te seçimleri kazanmasına rağmen Büyük Birlik Partisi'nin oy pusulasında yer almadıkları gerekçesiyle YSK'ya yaptığı başvuru haklı görülmüştür. Bunun üzerine Bilecik'te seçimler tekrar yapılmıştır. Bu vesileyle Öymen de genel başkanlık hayatının ilk mitingini Bilecik'te yapma fırsatı bulmuştur. Bilecik'te ikinci kez düzenlenen seçimlerde, CHP'nin adayı Yaşar Tüzün gene galip gelmiştir.⁹⁰⁰

Mehmet Altan Öymen, partisinin İç Anadolu Bölgesi Toplantısı'na katılmak amacıyla Kayseri'ye gitmiştir. Burada yaptığı bir açıklamada, o dönem yaygınlaşan tarikatlaşma ve cemaatleşmelerden hareketle, "*Laiklik*" konusuna değinmiştir. Öymen'in demecinin ilgili kısmı "*Laiklik ve Cumhuriyet değerleri, her gün her dakika savunulması gereken değerlerdir (...) Laikliğin ne kadar büyük tehlikelerle karşı karşıya olduğu, her geçen gün biraz daha iyi anlaşılıyor. Laikliğe karşı yönelen tehlikeler bir türlü bitmiyor*" şeklindedir.⁹⁰¹

26 Haziran 1999 tarihinde CHP'nin Parti Meclisi ile Yüksek Disiplin Kurulu üyelerinin seçileceği, CHP 10. Olağanüstü Kurultayı toplanmıştır. Kurultay'ın düzenlenme amacı; CHP 9. Olağanüstü Kurultayı'nda meydana gelen "*liste skandalı*" meselesidir. 9. Olağanüstü Kurultay'da Öymen, parti içi "*hizipleşmelere*" son verebileceğini tasavvur ettiği bir listeyle çıkmıştır. Ancak kendi listesinin yerine Baykal'ın ekibi olduğu düşünülen listenin seçilmesi, yeni Genel Başkan Öymen'in Parti Meclisi, Merkez Yönetim Kurulu ile Genel Sekreter ve yardımcılarını olmayan bir parti lideri olmasına sebebiyet vermiştir. Bu durumla ilgili Hikmet Bilâ, "*Suya atlamış, boğulmakta olan partiyi güç bela kıyıya kadar getirmişti ama, kendisini kimin suya ittiğini (...) bilmiyordu*" değerlendirmesinde bulunmuştur. Öymen, "*liste*

---

⁸⁹⁹ *Cumhuriyet*, 4 Haziran 1999, s. 5.

⁹⁰⁰ *Milliyet*, 5 Haziran 1999, s. 14; *Milliyet*, 7 Haziran 1999, s. 17; *Milliyet*, 8 Haziran 1999, s. 14; *Cumhuriyet*, 6 Haziran 1999, s. 5.

⁹⁰¹ *Cumhuriyet*, 20 Haziran 1999, s. 5.

meselesini” aşmak amacıyla kurultay çağırısı yapmıştır. 26 Haziran 1999 günü toplanan Kurultay’da Öymen, kendisine rakip olan bazı isimleri de listesine alarak “*barış ve dayanışma listesiyle*” çıkmıştır. Hasan Fehmi Güneş, Adnan Keskin, Murat Karayalçın ve Ertuğrul Günay da ayrı listeler sunmuşlardır. Öymen’in listesinde; Güneş, Keskin, Karayalçın ve Günay’ın listelerine ortak isimler de yer almıştır. Baykal’a yakınlığıyla bilinen yirmi iki kişiyi de listesinde göstermiştir.⁹⁰² Yalçın Doğan, Öymen’in uzlaştırma yanlısı listesinden hareketle Kurultay için “*CHP’de yaraları sarma zamanı*” yorumunda bulunmuştur.⁹⁰³ CHP Gaziantep İl Başkanı Metin Çelikel’in Divan Başkanı olduğu Kurultay’da, Öymen “*Değişik arkadaş gruplarının bazı mensupları arasında birbirine karşı güven eksikliği önemli düzeyde. Bu, birlikte çalışmayı güçleştiriyor. Ya biz, ya da onlar diye toptan ayrımcı düşünceler bir yana bırakılmalı. Bu tavırlarla partililerin birlikte çalışma olanağı ortadan kaldırılıyor. Arkadaşları bir araya getirmek için elimden geleni yaptım. Grupların temel konularda işbirliği içinde olmaları halkın da talebidir. İstedim ki birbiriyle yarışan arkadaşları içine alan bir barış ve dayanışma listesiyle seçimlere gidelim. Bu, kolay olmadı*” ifadelerini kullanmıştır.⁹⁰⁴

CHP 10. Olağanüstü Kurultayı’nda 60 kişilik Parti Meclisi üyeliği için 343 kişi başvuru yapmıştır. Bu nedenle Melih Aşık, adayların çokluğundan yola çıkarak, “*Herkes aday*” yorumunda bulunmuştur.⁹⁰⁵

Mehmet Altan Öymen, bir önceki kurultayda sergilenen gergin anların tekrar yaşanmasını ve zihinlerde yer etmesini önlemek amacıyla, kurultay merkezinde yirmi

---

⁹⁰² Mehmet Altan Öymen’in, CHP 10. Olağanüstü Kurultayı’na sunduğu liste şu şekildedir: Meral Sağır, Fikri Sağlar, Faruk Sariaslan, Sanaslan. Önder Sav, Yaşar Seyman. Nurettin Sözen, Hatice Tatlı, Celal Topkan, Zeki Ünal, Orhan Veli Yıldırım, Mahmut Yıldız, Bekir Yurdagül, Atay Aktuğ, Oya Araslı, Metin Arifağaoğlu, Mevlüt Aslanoğlu, Dilek Babanlıoğlu, Mehmet Bakkalcıoğlu. İnal Batu, Nuriye Berberoğlu, Şule Bucak, Esat Canan, İbrahim Behçet Çağlar. Süleyman Çelebi, Mesut Değer, Hilmi Develi, Fikret Doğan, Mehmet Durakoğlu, Tarhan Erdem, Sabri Ergül. Nilgün Ersoy, Sırma Evcan, Yiğit Gülöksüz, Ertuğrul Günay, Hasan Fehmi Güneş, Yusuf Gürlevik. Ali Ekber Güvenç, Algan Hacaloğlu. Nazmiye Halvaşi Demet Işık, Mehmet Kabasakal Erdal Kalkan, Kemal Karataş, Murat Karayalçın, Tuncay Karaytuğ. Yener Kaya, Emin Koç. Fatma Gülseren Köksal, Emre Kongar, Onur Kumbaracıbaşı. Nihat Matkap, Şahin Mengü, Türkan Miçoğlu, Mehmet Moğoltay, Atila Öngel, Alı Özcan, Haluk Özdalga, Kibar Özdemir, Ertam Özen ve Necla Pur. Yiğit Sayılğan, Fazlı Güleken, Burhan Güneş, Aydın Erdoğan, Celal Gül, Gülten Evkuran, Şehriban Ercan, Kemal Deveciler, Kemal Demirel, Satılmış Çağlar, Pınar Çıtakoğlu, Sanıye Gül Barut, Ali Şahin, Kemal Akkurt ve Abdullah Aydın ise Yüksek Disiplin Kurulu üyeliği listesidir. bkz: *Cumhuriyet*, 27 Haziran 1999, s. 5.

⁹⁰³ Yalçın Doğan, “CHP’de Yaraları Sarma Zamanı”, *Milliyet*, 26 Haziran 1999, s. 17.

⁹⁰⁴ *Cumhuriyet*, 26 Haziran 1999, s. 5; *Cumhuriyet*, 27 Haziran 1999, s. 5; *Milliyet*, 26 Haziran 1999, s. 19; Bilâ, *CHP 1919-1999*, s. 431-432.

⁹⁰⁵ Melih Aşık, “Herkes Aday”, *Milliyet*, 26 Haziran 1999, s. 17.

beş bin adet kırmızı gül ve karanfil dağıttırmıştır. Gençlik Orkestrası da, müzik çalarak atmosfere katkı sağlamıştır. Tüm bunlara rağmen, ilerleyen saatlerde çiçek vazolarının devrildiği ve bazı huzur bozucu durumlar gözlemlenmiştir.⁹⁰⁶

Kurultay'da Baykal'a yakınlığıyla bilinen isimler Parti Meclisi'nde daha fazla yer edinmiştir.⁹⁰⁷ Öymen'in listesinden 30 kişi, Parti Meclisi'ne seçilebilmiştir. Bu isimlerden de bir kısmı, diğer listelerle ortak kişilerden oluşmaktadır. CHP 10. Olağanüstü Kurultayı'nda Parti Meclisi ve Yüksek Disiplin Kurulu üyeliklerine seçilenlerin listesi şu şekildedir: Tarhan Erdem, Emre Kongar, Fikri Sağlar, İnal Batu, Murat Karayalçın, Hasan Fehmi Güneş, Nurettin Sözen, Süleyman Çelebi, Sabri Ergül, Mehmet Moğultay, Orhan Veli Yıldırım, Halil Çulhaoğlu, Önder Sav, Oya Araslı, Ertuğrul Günay, Mustafa Gazalcı, Şule Bucak, Ali Özcan, Yusuf Taş, Kemal Deveciler, Gülten Evkuran, Celal Gül, Dursun Çetecioğlu, Berhan Şimşek, Yakup Kepenek, Algan Hacaloğlu, Sinan Yerlikaya, Abdülkadir Ateş, Necmi Yağızzer, Mesut Değer, Türkan Miçoğulları, Yiğit Gülöksüz, Metin Arifağaoğlu, Mehmet Sevigen, Ethem Cankurtaran, Mahmut Yıldız, İbrahim Tez, Sevgi Kökbudak, Muzaffer Önder, Deniz Pınar Atılğan, Gaye Erbatur, Meral Sağır, Satılmış Çağlar, Kemal Demirel, Fatma Çakır, Nazmiye Halvaşi, Yüksel Çakmur, Demet Işık, Bekir Yurdagül, Zekeriya Akıncı, Fuat Çay, Esin Fatma Temel, Ercan Karakaş, Ali Dinçer, Yılmaz Ateş, Güldal Okuducu, Cavidan Demirağ, Haluk Özdalga, Necla Pur, Mehmet Ali Özpolat, Enis Tütüncü, Cevdet Selvi, Yaşar Seyman, Bülent Baratalı, Esat Canan, Mehmet Yula Şehriban Ercan, Ali Şahin, Saniye Gül Barut, Neşe Yılmazdemir, Hayati Tökez, Cumali Kar, İsmet Çanakçı, Aydın Erdoğan ve Veli Aksoy. Bu kişilerden; Mehmet Sevigen, Sabri Ergül, Yaşar Seyman, Fuat Çay, Bekir Yurdagül, Algan Hacaloğlu, Oya Araslı, Hasan Fehmi Güneş, Mehmet Moğultay, Abdülkadir Ateş, Mustafa Gazalcı, Önder Sav, Sinan Yerlikaya, Cevdet Selvi, Enis Tütüncü ve Yılmaz Ateş daha önce Baykal ile birlikte çalışmıştır.⁹⁰⁸

CHP içerisindeki Baykalcı kanat olarak nitelenen kesim ile çalışmak mecburiyetinde kalan Öymen *"kötümser değilim. PM'yi itişme meydanı haline getirirlerse işin içinden çıkılmaz. Birlikte çalışmak zorundayız (...) Bütün bu*

---

⁹⁰⁶ Türey Köse, "CHP Kurultayından Notlar", *Cumhuriyet*, 27 Haziran 1999, s. 5.

⁹⁰⁷ Öymen'in genel başkan seçilmesinde, Baykal taraftarlarının da oyu olması burada büyük oranda etkili olmuştur. bkz: Oktay Ekşi, "Ve Nihayet Baykal'sız...", *Hürriyet*, 23 Mayıs 1999, s. 21.

⁹⁰⁸ *Cumhuriyet*, 28 Haziran 1999, s. 5.

arkadaşlar bir araya gelip anlaşabilmeli (...) içe dönük mücadele olmaması lazım. Artık etkin muhalefet görevimizi yerine getirmek ve partimizi iktidara taşımak için mücadele etmeliyiz” ifadelerini kullanmıştır. Kurultay sonrasında CHP’de “hizipleşme” olarak nitelenen parti içi mücadele ve çekişmelerin sonlanması gerektiği yönünde mesajlar vermiştir.⁹⁰⁹

Kurultay sonrası, CHP Genel Sekreterliği için Tarhan Erdem, Fikri Sağlar, Önder Sav ve Mehmet Sevigen’in adları ön plana çıkmıştır. Parti içerisindeki Baykal ekibi Önder Sav’ı desteklerken Öymen, ağırlığını Tarhan Erdem’den yana koymuştur.⁹¹⁰ Öymen, konuyla ilgili *“Parti içerisindeki tüm grupların genel sekreterlik konusunda önce kendi aralarında diyalog kurmalarını bekliyorum, sonra öneri yapacağım. Elbette Sayın Tarhan Erdem çok önemli bir isim. Ama önce grupların diyalogunu ve zeminini görmek istiyorum”*⁹¹¹ açıklamasını yapmıştır.

Mehmet Altan Öymen, yeni Parti Meclisi ile ilk toplantısını 7 Temmuz 1999 tarihinde genel merkez binasında gerçekleştirmiştir. Öymen’in başkanlık ettiği toplantıda, genel sekreterlik makamına kimin geçeceği üzerinde durulmuştur. Baykal’a yakınlığıyla bilinen isimler, Öymen’in Tarhan Erdem konusunda ısrarcı olması nedeniyle aday çıkarmamışlardır. Böylece Tarhan Erdem, tek başına katıldığı seçimde 47 oy alarak genel sekreterlik koltuğuna oturmuştur. Nihat Matkap da Genel Sayman seçilmiştir. Merkez Yönetim Kurulu’nun da belirlendiği toplantı sonrası, Öymen *“CHP’de yeni bir dönem başlıyor, hep birlikte çalışacağız”* demecini vermiştir. Ayrıca tüzük değişikliğine gidileceğini de ifade etmiştir.⁹¹²

1999 yılının Temmuz ayının ortalarında Öymen, Çankaya Köşkü’ne çıkmıştır. Öymen, Cumhurbaşkanı Demirel ile bir görüşme yapmıştır. Öymen’in, Meclis dışında kalmalarına rağmen parti olarak çalışmalarını parlamentodaymış gibi devam ettirdiklerini, CHP’nin ilk seçimlerde iktidar hedeflediğini ve Hükümet ile ilgili bazı eleştirilerini sıraladığı dönemin basınına yansımıştır. Demirel’in ise cevaben; CHP’nin baraj altı kalmasının istenmeyen bir durum olduğunu söylediği öğrenilmiştir.⁹¹³

---

⁹⁰⁹ aynı yer.

⁹¹⁰ *Cumhuriyet*, 29 Haziran 1999, s. 5.

⁹¹¹ *Milliyet*, 1 Temmuz 1999, s. 14.

⁹¹² *Cumhuriyet*, 7 Temmuz 1999, s. 5; *Milliyet*, 7 Temmuz 1999, s. 19.

⁹¹³ *Cumhuriyet*, 18 Temmuz 1999, s. 5; *Milliyet*, 18 Temmuz 1999, s. 14.

Bu dönemde CHP, bilim dünyasının büyük ilgisini çekmiştir. Seçil Karal Akgün, Özer Ozankaya, Ünsal Yavuz, Ahmet Emin Yalman gibi çok sayıda bilim insanı CHP'ye katılmıştır. CHP'ye üye olan akademisyenler için tören düzenlenmiştir. Törende konuşan Öymen, CHP'nin akılcı ve bilimsel temellere dayandığını ifade etmiştir. Açıklaması sırasında Atatürk'ün bu yöndeki sözlerine de atıfta bulunmuştur.⁹¹⁴

Tarhan Erdem, Öymen'in genel başkan olarak gerçekleştirmek istediği önemli hedefleri “*Demokratik bir parti oluşturmak, üye yazımlarını şeffaf ve denetlenebilir tutmak, örgüte sorumluluk ve yetki vermek, yeni tüzük ve programını örgüt ve halkla birlikte üretmek*” olarak açıklamıştır.⁹¹⁵ Öymen de benzer şekilde; partide seçimlere riayet edilmesi ve liyakatin esas alınması gibi gerekçeler öne sürmüştür.⁹¹⁶

Celal Topkan, Öymen'in CHP içerisinde planladığı reform hareketini maddeler halinde şöyle özetlemiştir;

- Gönüllülük temeline dayanan parti üyeliği;
- Parti tüzüğünün demokratikleştirilerek hukukun üstünlüğünün esas alınması;
- Parti içi eğitim kurumunun etkin kılınması;
- Kadın ve gençlik kollarının partide etkin ve belirleyici olmaları;
- Parti politikalarının iç ve dış konjonktür baz alınarak, yeni ihtiyaçlara cevap verebilecek nitelikte düzenlenmesi;
- Toplumsal, iktisadi, sosyal ve kültürel meselelere katılımcı ve çoğulcu bir mantaliteyle, halkla beraber çözüm üretilmesi;
- Sağlık politikalarının tanzimi;
- Üniversitelerde gençlik örgütlenmeleri⁹¹⁷

Mehmet Altan Öymen, partisiyle ilgili amaç ve hedeflerini gerçekleştirmek için tüzük değişikliği, üye kayıtlarının düzenlenmesi ve “*hizipçiliğin*” önüne geçilmesi gibi projeler geliştirmiştir.⁹¹⁸ Bunun için öncelikle, partiye üye kayıtlarının yenilenmesi

---

⁹¹⁴ *Cumhuriyet*, 20 Temmuz 1999, s. 5; *Cumhuriyet* 12 Ağustos 1999, s. 5.

⁹¹⁵ Aslı Öymen, *Altan Abi*, s. 106.

⁹¹⁶ *Sağım Solum Tarih*, CNN Türk, 17 Ocak 2016.

⁹¹⁷ Topkan, *age*, s. 266.

⁹¹⁸ İzgili, *age*, s. 223.

kararı alınmıştır. Partililerden, 14 Eylül 1999-29 Şubat 2000 tarihleri arasında kayıtlarını yenilemeleri çağrısı yapılmıştır.⁹¹⁹

O dönemde CHP'nin aslında olandan çok daha fazla kayıtlı üyesi olduğu düşünülmüştür. İsmail Cem'e göre, parti üyeleri, parti çalışmalarına katılmak ve partiyle ilgili kendisine verilen görevleri yerine getirmekle yükümlüdür. Bu vazifeler tam olarak yerine getirildiği durumda, partilerin disiplinini ve örgütsel etkinliğini muhafaza etmek mümkündür. Aksi takdirde, siyasi partilerin politika oluşturacak örgüt işlevine malik olması oldukça güçtür. Partilerin üye kayıt mekanizması bozulduğunda, çok sayıda kimse siyasi parti mensubu olabilmektedir. Bu kişiler de aynı şekilde kendi çevrelerini parti üyesi yapabilmektedir. Böylece partisel konularla ilgisi olmayan kitleler, partiye intisap edebilmektedir. Parti işleriyle alakadar olmayan bu kesim, partiyle ilgili oylamalarda tercihlerini kendilerini partiye sokan kişi ya da kişiler lehine kullanabilmektedir. Böylece partiyle ilgisi olmayan kitleler, yönetim ve karar gibi işleyişlere müteveccih durumlarda büyük oranda belirleyici olabilmektedir. Partiye üye kayıtlarını yapanlar da, parti içindeki nüfuzlarını bu yolla güçlendirebilmektedir.⁹²⁰

Mehmet Altan Öymen, parti üyeliklerinin yenilenmesi çalışmaları ile ilgili “*bütün örgütümüzün (...) dilekleri bu istikametteydi. Üye denildiği zaman Cumhuriyet Başsavcılığı'nda birçok üye yazılmış. Parti Merkezinde de var bu üyeler ama tam dikkatli bir kontrolden geçmemiş. Bütün bu listelerin içinde, ölenler var, başka partilere geçenler, hatta o partilerden aday olanlar var, müteaddit defa, tekrar tekrar yazılı olanlar var. Ve kim olduğu, nereden geldiği belli olmayan isimler var. Varlığı ile yokluğu belli olmayan*” görüşünü aktarmaktadır. Ayrıca “*Sadece bizim değil bütün partilerin üye listeleri böyleydi. Yani bütün partiler, benim şu kadar üyem var diye oradaki kayıtlara baktığı zaman büyük bir yanılgı içindeydiler. O söyledikleri üyelerin, onda, yirmide biri kadar gerçek üyeleri yoktu. Mesela DYP'nin 3 milyon 750 bin üyesi varmış, DYP 3 milyon civarında oy aldı. Yani üyelerin büyük bir kısmı oy vermemiş gibi görünüyor. Diğer partilerde de aynı vaziyet vardır. Türkiye'de zaten 22*

---

⁹¹⁹ Cumhuriyet, 3 Eylül 1999, s. 5; Cumhuriyet, 4 Eylül 1999, s. 5.

⁹²⁰ İsmail Cem, *Engeller ve Çözümler*, “Türkiye’de Sosyal Demokrasi”, Cem Yayınevi, İstanbul, 1987, s. 106-107.

*milyon parti üyesi varmış gibi görünüyordu” ifadeleriyle benzer durumun dönemin diğer siyasi partilerinde de olduğuna dikkat çekmektedir.*⁹²¹

Üye kayıtlarının yenilenmesi politikası gereğince, Parti İçi Eğitim Birimi teşkil edilmiştir. Parti mensuplarının tüzük ve yönetmelikler doğrultusunda eğitimini sağlamak, parti üyelerinin niteliklerini artırmak, parti çalışmalarının kalitesini iyileştirme ve partisel birlik oluşturma düşüncesi, böyle bir departmanın meydana getirilmesindeki en önemli etmenlerdendir. Parti içi yükselmeler bu birimle birlikte, eğitim koşuluna bağlanmıştır.⁹²² Mustafa Gazalcı'nın koordinatörlüğünde kurulan birim için Öymen, *“Bu eğitim konusunu mutlaka geliştirmek, yaymak ve bütün üyelerimize, yeni gelen üyelerimize, özellikle uygulamak durumundayız”*⁹²³ demecini paylaşmıştır. Kumaş, bu atılımların CHP'nin değişeceğine olan inancı pekiştirdiğini öne sürmüştür.⁹²⁴

CHP'de kayıt yenileme işlemleri ve konuyla ilgili yürütülen tahkikat tamamlandığında, resmiyette 1.950.000 görünen üye sayısının gerçekte 180.000 civarında olduğu saptanmıştır.⁹²⁵

Mehmet Altan Öymen, partisinin yeniden yapılanma süreciyle ilgili çalışmalarının *“devrim niteliğinde”* olduğunu aktarmıştır. Öymen, Türkiye'deki siyasi partiler arasında, ilk defa CHP'nin kendisini yeniden yapılandıracağı ve bunun diğer partilere de örnek teşkil edeceği görüşündedir.⁹²⁶

CHP, kayıtlı üyelerinden cüzi bir miktarda aidat tahsil etmektedir. Öymen, genel başkanlığı sürecinde alınan bu ödemelerle ilgili *“CHP; şimdi, üyelerinin hepsinden aidat alan tek parti halindedir. Üyelerinden aidat almak ve bununla yaşamak bir partinin sağlamlığını, sağlıklılığını gösterir. Sosyal demokrat partiler dünyada ve özellikle Avrupa'da bu yolda çok ileri adım atmış partilerdir (...) Bir partiye üye*

⁹²¹ 500 Günün Özeti, “22 Mayıs 1999-3 Ekim 2000”, s. 9.

⁹²² Cumhuriyet, 18 Eylül 1999, s. 5.

⁹²³ 500 Günün Özeti, “22 Mayıs 1999-3 Ekim 2000”, s. 12.

⁹²⁴ Rahmi Kumaş, “2000'lerin Değişimci CHP'si”, Cumhuriyet, 8 Şubat 2000, s. 5.

⁹²⁵ Cumhuriyet, 22 Mayıs 2000, s. 5; CHP'de üye kayıtlarının yenilenmesi ile ilgili 1978'de de bir girişim olmuştur. Dönemin CHP Genel Başkanı Ecevit, partililerin kayıtlarını yenilemelerini istemiştir. Çalışmalar tamamlandığında CHP'nin 398000 kayıtlı üyesi olduğu saptanmıştır. Ayrıca partililerden yedi tanesinin de adının Süleyman Demirel olduğu tespit edilmiştir. bkz: Cumhuriyet, 10 Ağustos 1978, s. 1-9; Bu konuyla ilgili Tarhan Erdem ve Necdet Uyguner'in bir çalışması da vardır. bkz: Tarhan Erdem ve Necdet Uyguner, CHP Üye Kayıtlarının Merkezde Toplanma Projesi, “1978”, Ünal Ofset Matbaacılık, İstanbul, 1994.

⁹²⁶ Cumhuriyet, 10 Ekim 1999, s. 1-5; 500 Günün Özeti, “22 Mayıs 1999-3 Ekim 2000”, s. 9-10.

olmak, o partiden bir şeyler beklemek anlamına gelmemelidir. O partiye bir şeyler vermek anlamına gelmelidir (...) madem ki o partiye inanıyorsun, herhangi bir çıkar beklemeden ona bir şeyler vereceksin. Katkını vereceksin, biraz da zahmet edip bir şeyler yapacaksın. O formüllerleri dolduracaksın, partine bağlı olacaksın. Senede bir defa olsun ilçe merkezine gideceksin. Gerisi doğal olarak, kendiliğinden olacak. Parti kademelerinde kendi çalışmanla, kendi gayretinle bir yerlere geleceksin (...) Bunun önemini bilelim ve bununla öteki partilere karşı kendi partimizle gurur duyalım”⁹²⁷ ifadelerini kullanmıştır.

CHP’de “*hizipçilik*” olarak nitelenen durumun önüne geçmek amacıyla, partinin tamamı kucaklanmaya çalışılmıştır. Öymen, parti içi birlik ve beraberliği sağlama düşüncesiyle yola çıktığı projesiyle ilgili “*Hep birlikte çalışmak, hep birlikte bir parti grubu oluşturmak. Değişik politikalar yapmış olsak bile dışarıya karşı elbirliği ile mücadele etmek, hedefimiz olmalı*”⁹²⁸ değerlendirmesini yapmıştır. Bunun için partiye hizmetleri dokunmuş Baykal, Cezmi Kartay, Erdal İnönü gibi isimler başta olmak üzere beş yüz kadar davetliyle birlikte, “*dayanışma ve destek toplantısı*” tertip edilmiştir. Baykal toplantıya katılmamıştır.⁹²⁹ Aydın Güven Gürkan ve Mümtaz Soysal’a da çağrıda bulunulmamıştır.⁹³⁰

İsmail Cem, siyasi partiler içindeki “*hizipçilik olayını*” temel fonksiyon ve görevinden mahrum kalan, düşünce ve siyaset üretmeyen işlevsiz bir örgüt hastalığı olarak yorumlamaktadır. Cem’e göre, “*hizipçilik*” parti bünyesindeki grupların çıkarları çerçevesinde bir araya gelmesidir. Ayrıca bu gruplaşmaların, parti içi bölünme ve zaafa neden olabileceğini de düşünmektedir.⁹³¹

17 Ağustos 1999 tarihinde Kocaeli Gölcük merkezli bir deprem meydana gelmiştir. Büyük çapta can ve mal kaybına yol açan deprem günü Öymen, -o dönem başbakanlık makamında olan Ecevit’in bile gitmediği-⁹³² afet bölgesine intikal etmiştir. Öymen, konuyla ilgili “*17 Ağustos depreminde (...) Yattığım karyola gitti*

---

⁹²⁷ 500 Günün Özeti, “22 Mayıs 1999-3 Ekim 2000”, s. 10.

⁹²⁸ age, s. 11.

⁹²⁹ Cumhuriyet, 13 Ekim 1999, s. 4.

⁹³⁰ Cumhuriyet, 15 Ekim 1999, s. 5.

⁹³¹ Cem, Engeller ve Çözümler, s. 106.

⁹³² Gaytancıoğlu, Politik Liderlik ve Bülent Ecevit, s. 316.

*geldi. Her yer sarsıldı. Eşyalar yere düştü (...) Birkaç saat sonra deprem bölgesine ulaştım” bilgisini aktarmaktadır.*⁹³³

Mehmet Altan Öymen, 17 Ağustos Depremi ile ilgili bir basın açıklamasında bulunmuştur. Hükümet’e yönelik eleştirililerini sıraladığı beyanatının ilgili kısmı şu şekildedir: *“deprem (...) hükümetin ne kadar başarısız olduğunu gösterdi. Hazırlıksızlığın yanında çelişki içinde olduğunu da gösterdi. En basit konularda bile büyük kararsızlıklar içinde kaldı hükümet. Gelen yardımlar konusunda (...) hep çelişkiler yaşandı.”*⁹³⁴ Öymen ilerleyen süreçte aynı konuda bir izahat daha yapmıştır. Deprem bölgesinde, Hükümet’in uyguladığı birtakım politikalara değinmiştir. Sosyal devlet ilkesinin uygulanmadığını iddia etmiştir. Bunun üzerine dönemin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Yaşar Okuyan, CHP’nin baraj altında kalmış bir parti olduğunu ve dolayısıyla parlamentoda temsil edilmediğini, bu nedenden ötürü de Öymen’in iddialarına ilişkin konuşmayacağını duyurmuştur. Öymen de cevaben, TBMM’deki siyasi partilerin baraj altından yükselerek Meclis’e girdiğini ifade etmiştir.⁹³⁵

17 Ağustos Depremi konusunda Hükümet’in tutumu ile ilgili Öymen, üçüncü bir açıklama daha yapmıştır. Öymen, deprem yardımlarında partizanlık güdüldüğünü iddia etmiştir. Bu sebeple de kabinenin ilgili üyelerine, görevlerini kötüye kullandıkları gerekçesiyle suç duyurusunda bulunacağını öne sürmüştür.⁹³⁶

CHP’li belediyeler, Genel Başkan’ın direktifleri doğrultusunda, afet bölgesine yardım götürmek için çalışmalar yapmışlardır. Deprem nahiyesindeki belediyeler *“partner belediye”* seçilerek, muavenet yapılması kararlaştırılmıştır.⁹³⁷

1999 yılındaki CHP’nin kuruluş yıldönümü etkinlikleri, 17 Ağustos Depremi nedeniyle iptal edilmiştir. Öymen, *“Bu yıldönümünde 17 Ağustos’ta yaşadığımız deprem felaketinin acı etkileri altındayız. Başlangıçta düzenlediğimiz kutlama etkinliklerini iptal ettik”* açıklamasını yapmıştır.⁹³⁸

---

⁹³³ Öymen, *Bir Dönem Bir Çocuk*, s. 427.

⁹³⁴ *Cumhuriyet*, 23 Eylül 1999, s. 4.

⁹³⁵ *Cumhuriyet*, 26 Eylül 1999, s. 5.

⁹³⁶ *Cumhuriyet*, 1 Mart 2000, s. 4; *Cumhuriyet*, 19 Mart 2000, s. 5.

⁹³⁷ *Cumhuriyet*, 22 Eylül 1999, s. 5.

⁹³⁸ *Cumhuriyet*, 8 Eylül 1999, s. 4.

Türkiye’de 1990’lı yılların sonlarına doğru merkez sağ partilerin gerileyerek, Siyasal İslam’cı partilerin yükselişe geçtiği gözlemlenmiştir.⁹³⁹ Buna mukabil Ecevit de cemaat ve tarikatlara yakınlık kuran politikalar izlemiştir.⁹⁴⁰ Buradan hareketle; daha önceki siyasi hayatında Ecevit’i direkt hedef alan söylemlerde bulunmayan Öymen, genel başkanlığından itibaren bu yöndeki politikalarını değiştirmiştir.⁹⁴¹ Öymen, Ecevit’i irticaya göz yummak gibi suçlamalarla itham etmiştir.⁹⁴² Ecevit’e atfen Öymen “*Tarikatlar korundukları sürece devlete sızdılar*” iddiasında bulunmuştur.⁹⁴³ Süreç içerisinde konuyla ilgili Ecevit, eleştirilerin odak noktası durumuna gelmiştir. Bu nedenle kamuoyunun “*tansiyonunu düşürmek*” amacıyla “*Bu konuya girmek istemiyorum. Türkiye’de çok önemli şeyler oluyor. Gündemi başka yerlere kaydırmayı içime sindiremiyorum. Atatürk yolundan sapmayız*”⁹⁴⁴ demecini vermiştir.

Mehmet Altan Öymen, CHP bünyesinde Yolsuzlukla Mücadele Komisyonu teşkil ettirmiştir. Orhan Veli Yıldırım başkanlık yapmıştır. Sabri Ergül, Fikri Sağlar ve Mahmut Yıldız gibi isimler de komisyonda görev almıştır.⁹⁴⁵

Bölücü terör örgütü PKK elebaşı Abdullah Öcalan, 15 Şubat 1999 tarihinde yakalanarak Türkiye’ye getirilmiştir.⁹⁴⁶ Yargılama neticesinde, “*vatana ihanet*” suçu kapsamında idamı istenmiştir. 29 Haziran 1999’da idam cezasına çarptırıldıysa da Avrupa Birliği uyum kanunları çerçevesinde, cezası ömür boyu ağırlaştırılmış hapse dönüştürülmüştür.⁹⁴⁷

---

⁹³⁹ Mert, *Merkez Sağın Kısa Tarihi*, s. 37-38; Nuray Mert, *Hep Muhalif Olmak*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s. 235-238; Nuray Mert, *İslâm ve Demokrasi, “Bir Kurt Masalı”*, İz Yayıncılık, İstanbul, 1998, s. 13-22; Atilla Sandıklı, *Türkiye’nin Vizyonu, “Temel Sorunlar ve Çözüm Önerileri”*, Bilgesam Yayınları, İstanbul, 2008, s. 141-142.

⁹⁴⁰ Çolak, *age*, s. 283-291.

⁹⁴¹ Ahmet Taner Kışlalı, “Ecevit ya da Ehven-i Şer”, *Cumhuriyet*, 26 Eylül 1999, s. 3; *Cumhuriyet*, 7 Ağustos 1999, s. 5; *Cumhuriyet*, 23 Eylül 1999, s. 4; *Cumhuriyet*, 4 Temmuz 2000, s. 5; *Cumhuriyet*, 6 Temmuz 2000, s. 5.

⁹⁴² *Cumhuriyet*, 14 Ağustos 2000, s. 17.

⁹⁴³ *Cumhuriyet*, 5 Eylül 2000, s. 5.

⁹⁴⁴ *Milliyet*, 1 Temmuz 1999, s. 14.

⁹⁴⁵ *Cumhuriyet*, 16 Eylül 1999, s. 5.

⁹⁴⁶ *Milliyet* 16 Şubat 1999, s. 1; *Cumhuriyet*, 16 Şubat 1999, s. 1-5; Doğu Perinçek, *Türkiye Solu ve PKK*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2013, s. 40-41.

⁹⁴⁷ *Cumhuriyet*, 29 Haziran 1999, s. 1-4; *Cumhuriyet*, 30 Haziran 1999, s. 1-5; *Cumhuriyet*, 1 Temmuz 1999, s. 1; *Cumhuriyet*, 2 Temmuz 1999, s. 1-5; *Cumhuriyet*, 3 Temmuz 1999, s. 1-5; *Cumhuriyet*, 4 Temmuz 1999, s. 7; *Milliyet*, 30 Haziran 1999, s. 1.

Öcalan'ın yargı sürecine müteakip, kamuoyunda af tartışmaları gündeme gelmiştir. Cezaevlerinde düşünce suçundan tutuklu bulunan bazı çevreleri ilgilendiren af tasarısı, dönemin Hükümet kanadınca birtakım anlaşmazlıklara sebebiyet vermiştir.⁹⁴⁸ Öymen de af ve idam cezasına değindiği bir açıklamasında, idamın “*bazı partilerce duygu sömürüsü aracı*” olarak kullanıldığını iddia etmiştir. TBMM'ye idam cezasının kalkması için bir kanun tasarısı sunulması gerektiği tezini öne sürmüştür.⁹⁴⁹

Mehmet Altan Öymen, CHP'nin 1960 öncesindeki ocak teşkilatlarını yeniden canlandırmaya yönelik bir proje üretmiştir. Geçmişte kendisinin de görev yaptığı parti örgütlerinin tekrar kurulmasının gerekliliği üzerinde durduğu bir konuşmasında “*Ocak teşkilatlarını yeniden kuracağız. Ocak teşkilatları demokrasinin iyi işleminin şartıdır, partinin her köy ve mahallede olması demektir*” sözlerine yer vermiştir.⁹⁵⁰

Mehmet Altan Öymen'in CHP Tüzüğü ile ilgili çalışmaları 2000 yılının Şubat ayında bitmiştir. Tüzük Çerçeve Taslağı'nı inceleyen Uyar; genel başkanlık mevkiine gelecek kişinin nasıl seçileceğine ve görev kapsamına değinilmediğini, Parti Meclisi ve Merkez Yönetim Kurulu'na dayanan ikili oluşumun muhafaza edildiğini ve SHP'nin 1993 yılından kalma tüzük maddesindeki Parti Meclisi'nde kadın veya erkek herhangi bir cinsiyetin en az yüzde 25 oranında temsil edilmesi hükmünün yer aldığını vurgulamıştır.⁹⁵¹

Süleyman Demirel'in cumhurbaşkanlığı görev süresi, 2000 yılında dolmuştur.⁹⁵² TBMM Genel Kurulu'nda, Demirel'in beş yıl daha vazifesini devam ettirebilmesi için görüşmeler yapıldıysa da gerçekleştirilen oylama neticesinde ilgili yasa teklifi kabul edilmemiştir.⁹⁵³ Bu süreçte cumhurbaşkanlığı seçimleri gündeme gelmiştir. CHP, parlamentoda yer almamasına ve bu nedenle aday gösterebilecek konumda olmamasına karşın Erdal İnönü'yü cumhurbaşkanlığı makamına aday olarak

---

⁹⁴⁸ T.B.M.M. Tutanak Dergisi, “21. Dönem, 18. Birleşim”, C. 45, 21 Kasım 2000, s. 401-402; Milliyet, 13 Temmuz 1999, s. 14; Milliyet, 30 Ağustos 1999, s. 17; Milliyet, 2 Kasım 1999, s. 14; Milliyet, 22 Aralık 2000, s. 20; Milliyet, 11 Ocak 2001, s. 19; Milliyet, 28 Nisan 2002, s. 21; Fikret Bilâ, “Af Sorunu”, Milliyet, 3 Kasım 1999, s. 12; Saliha Çolak, “Alçak Milletvekili MHP Disiplin Kurulunda”, Milliyet, 13 Aralık 2000, s. 23.

⁹⁴⁹ Cumhuriyet, 20 Aralık 1999, s. 5.

⁹⁵⁰ Cumhuriyet, 20 Ocak 2000, s. 5.

⁹⁵¹ Uyar, 1923'ten Günümüze CHP Tüzükleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme, s. 17-34.

⁹⁵² Cengiz Ergen, Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in Söylev ve Demeçleri, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2009, s. XXXVII.

⁹⁵³ T.B.M.M. Tutanak Dergisi, “21. Dönem, 76. Birleşim”, C. 30, 5 Nisan 2000, s. 297-316.

sunduklarını açıklamıştır.⁹⁵⁴ Öymen, Parti Meclisi'nden konuyla ilgili yetki de almıştır.⁹⁵⁵ Erdal İnönü, adaylığıyla mevzusunda herhangi bir beyanatta bulunmamıştır. Öymen ise TBMM'nin Erdal İnönü'ye yeşil ışık yakması durumunda kendisini ikna edebileceğini savunmuştur.⁹⁵⁶ Öymen'in Erdal İnönü için böyle bir öneride bulunmasında; Erdal İnönü'nün cumhurbaşkanlığı adaylığı konusunda daha önce de adının geçmiş olması,⁹⁵⁷ bilim adamı kişiliği, siyaset deneyimi, aile kökleri ve geçmişten gelen dostlukları büyük oranda rol oynamıştır. Dönemin koalisyon hükümetinin ortakları, partilerin çıkardıkları adaylar üzerinde bir müddet uzlaşa sağlayamamıştır. Daha sonra Ahmet Necdet Sezer'in adı ön plana çıkmıştır. Sezer'in parlamento dışından birisi olması ve tarafsız kişiliğiyle bilinmesi, ismi üstüne mutabakata varılmasının önünü açmıştır.⁹⁵⁸ TBMM'de üç tur yapılan oylama sonucunda, Ahmet Necdet Sezer cumhurbaşkanlığı koltuğuna oturacak yeni isim olmuştur.⁹⁵⁹

Ahmet Necdet Sezer, 16 Mayıs 2000 tarihinde Demirel'den görevi devralmıştır.⁹⁶⁰ Çankaya Köşkü'nde yapılan devir teslim törenine, çok sayıda davetli katılmıştır. CHP Genel Başkanı olması hasebiyle Öymen de iştirak etmiştir. Siyasi protokol bölümünde Öymen için tahsis edilen yere bir başkası oturmuştur. Bunun üzerine Öymen'e dini ve ruhani liderlere ait kısımda yer gösterilmiştir.⁹⁶¹

2000 senesinin Nisan ayında Öymen, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Düğün Salonu'nda tertip edilen Halkla Birlikte Çözüm adında bir toplantıya katılmıştır. Öymen, burada yaptığı açıklamalarda Kürtçe televizyon yayınına olanak tanınması ve Kürtçe eğitimin önündeki engellerin kaldırılmasına değinmiştir.⁹⁶² Benzer açıklamalarını ileri tarihlerde, başka yerlerde de yapmıştır.⁹⁶³ Öymen'in bu söylemleri,

---

⁹⁵⁴ *Cumhuriyet*, 9 Mart 2000, s. 4.

⁹⁵⁵ *Cumhuriyet*, 4 Nisan 2000, s. 5.

⁹⁵⁶ *Cumhuriyet*, 7 Nisan 2000, s. 4-5.

⁹⁵⁷ Can Dünder, *Anka Kuşu*, "Erdal İnönü Anlatıyor", Can Yayınları, İstanbul, 2012, s. 428-429.

⁹⁵⁸ Aytekin ve Atılğan, *age*, s. 838-839.

⁹⁵⁹ *T.B.M.M. Tutanak Dergisi*, "21. Dönem, 88. Birleşim", C. 32, 27 Nisan 2000, s. 56-66; *T.B.M.M. Tutanak Dergisi*, "21. Dönem, 89. Birleşim", C. 32, 1 Mayıs 2000, s. 93-97; *T.B.M.M. Tutanak Dergisi*, "21. Dönem, 90. Birleşim", C. 32, 5 Mayıs 2000, s. 130-133; Hüdavendigar Onur, *Türk Sağı Kronolojisi*, Sam Yayınları, İstanbul, 2011, s. 165.

⁹⁶⁰ *Milliyet*, 16 Mayıs 2000, s. 1; *Milliyet*, 17 Mayıs 2000, s. 1; *Cumhuriyet*, 16 Mayıs 2000, s. 1; *Cumhuriyet*, 17 Mayıs 2000, s. 1.

⁹⁶¹ *Cumhuriyet*, 22 Mayıs 2000, s. 5.

⁹⁶² *Cumhuriyet*, 9 Nisan 2000, s. 5; *Cumhuriyet*, 10 Nisan 2000, s. 4.

⁹⁶³ *Cumhuriyet*, 21 Temmuz 2000, s. 5.

CHP'yi kitle partisine dönüştürme ve “Kürt sorununa” çözüm üretme çalışmaları olarak değerlendirilmiştir.⁹⁶⁴

CHP, Sosyalist Enternasyonal üyesi bir siyasi partidir. Öymen'in genel başkanlığı sürecinde gerçekleştirilen bir toplantıya; Öymen, Erdal İnönü, Demet Işık, İnal Batu ve Şule Bucak katılmıştır. Toplantıda, Avrupa Birliği ve küreselleşme konuları ele alınırken, Avrupa ülkelerinin sosyal demokrat siyasi partileriyle de fikir alışverişinde bulunulmuştur. Bu dönemde Avrupa'daki sosyal demokrat partilerle ilişkiler ilerletilmiştir.⁹⁶⁵

Mehmet Altan Öymen, bazı partililerle birlikte Uşak Banaz'da esnaf ziyareti gerçekleştirmiştir. Bu sırada bir internet kafeye girmiştir. Konuyla ilgili anısını “*Bir dükkana girdim. Kimsenin yüzü bana dönük değil. Herkesin yüzü bir yere dönük. Genç genç çocuklar. Bir internet kafeymiş orası. Herkes önündeki bilgisayarla meşgul. 6-7 tane internete bağlı bilgisayar var (...) Buradaki çocuklara gidip merhaba diyorsun, merhaba diyor ama, gene önündeki ile meşgul olmaya devam ediyor. Yani fazla yüz vermediler bize. Daha çok bilgisayara, İnternete yüz veriyorlar. Bunlar kaç yaşında? 15-16-17-18 yaşında çocuklar*” şeklinde aktarmaktadır. Öymen, buradan hareketle; bazı yaş gruplarının bilgisayar ve internet ortamında vakit geçirmeye eğilimli olduğunu tespit etmiştir. Bu nedenle gençlerin CHP'ye ilgi duymasını sağlamak amacıyla parti teşkilatlarında “*internet kafe ortamı*” teşkil edilmesi çalışmalarını başlatmıştır. CHP İstanbul İl Başkanlığı, uygulamayı hayata geçiren ilk parti örgütü olmuştur. Parti binasının alt katında üç tane oda tahsis edilmiştir. Bilgisayar konularak “*internet kafe ortamı*” yaratılan odalara Bahriye Üçok, Muammer Aksoy ve Uğur Mumcu'nun isimleri verilmiştir.⁹⁶⁶

Mersin'de CHP örgütü, 900 kişiyi partiye usulsüz bir şekilde kaydetmiştir. 29 Ağustos 2000 tarihinde CHP Merkez Yönetim Kurulu, bu hususu görüşmüştür. Merkez Yönetim Kurulu, prosedüre aykırı kayıt yapıldığı tespit edilen isimlerin partiden ihracına ve işlemleri gerçekleştiren ilgili parti personelinin Yüksek Disiplin Kurulu'na sevk edilmesine karar vermiştir. Ancak parti teşkilatı yöneticilerinin

---

⁹⁶⁴ Aslı Öymen, *Altan Abi*, s. 97.

⁹⁶⁵ *500 Günün Özeti*, “22 Mayıs 1999-3 Ekim 2000”, s. 19.

⁹⁶⁶ *age*, s. 15.

görevden alınmasına ilişkin talep reddedilmiştir. Öymen, konuyu Parti Meclisi'ne taşıyacağına yönelik bir beyanatta bulunmuştur.⁹⁶⁷

9 Eylül 2000 tarihinde CHP'nin kuruluş yıldönümü kutlanmıştır. Öymen, konuyla ilgili bir açıklamada bulunarak “*CHP bugün kendi kurduğu TBMM'nin dışındadır. Ama önümüzdeki seçime iktidar adayı olarak girme azminde ve kararındadır*”⁹⁶⁸ ifadelerini kullanmıştır. Daha sonra partililerle birlikte Anıtkabir'i ziyaret etmiştir. Ayrıca Şerafettin Turan tarafından verilen “*CHP ve Tarihi*” konulu konferansa da katılmıştır.⁹⁶⁹

Mehmet Altan Öymen, genel başkanlık koltuğuna ilk oturduğunda “*emanetçi*” olarak değerlendirilmiştir. Süreç içerisinde gerçekleştirdiği projelerle hem partililer arasında, hem de toplumda yeni bir taban oluşturmaya başlamıştır. Bu durum Öymen'in CHP içindeki potansiyel rakiplerinde tedirginlik uyandırmıştır. Bu nedenle; CHP'nin 2000 yılında toplanması muhtemel kurultayı yaklaşırken Baykal, uzun süren sessizliğini bozmaya başlamıştır. Türkiye turlarına çıkarak partililerle toplantılar yapmıştır. Baykal, parti içerisindeki nüfuzunu kullanarak tüzüğe aykırı bir şekilde il ve ilçe başkanı atamaları yapmıştır. Öymen, Baykal'ın atamalarını engellememiştir. Baykal, gittiği yerlerde artık suskun kalmayacağına dair açıklamalarda bulunmuştur. Bu girişimler kurultay hazırlığı olarak yorumlanmıştır.⁹⁷⁰

Baykal'ın çalışmaları, parti içerisinde genel başkanlık tartışmalarını doğurmuştur. Öymen, mevzuya istinaden “*Eski alışkanlıklar 15 aydır ortadan kalkmıştı (...) son zamanlarda bu durum bozuldu, eski alışkanlıklar yeniden ortaya çıktı. CHP'de arkadaşlık gruplarının hizip haline dönüşmesi var*” demecini vermiştir.⁹⁷¹

CHP'de, genel başkanlık münakaşaları bir süre sonra ciddi huzursuzluklara sebebiyet vermiştir.⁹⁷² Genel başkanlık sorunsalını tırmandırmak istemeyen Öymen, Parti Meclisi'ne danışma yolunu tercih etmiştir.⁹⁷³ Normalde tüzük değişikliği amacıyla düzenlenmesi planlanan kurultay için Öymen bir liste hazırlamıştır. Parti

---

⁹⁶⁷ *Cumhuriyet*, 15 Eylül 2000, s. 1-4.

⁹⁶⁸ *Cumhuriyet*, 9 Eylül 2000, s. 5.

⁹⁶⁹ *Cumhuriyet*, 10 Eylül 2000, s. 5; *Milliyet*, 10 Eylül 2000, s. 16.

⁹⁷⁰ *Cumhuriyet*, 21 Ağustos 2000, s. 5; Derya Sazak, “CHP'de Öymen Baykal Yarışı”, *Milliyet*, 5 Eylül 2000, s. 18; İzgili, *age*, s. 217-231; Topkan, *age*, s. 266.

⁹⁷¹ *Milliyet*, 10 Eylül 2000, s. 16.

⁹⁷² *Cumhuriyet*, 9 Eylül 2000, s. 5.

⁹⁷³ *Cumhuriyet*, 13 Eylül 2000, s. 5.

Meclisi üyelerinden Nazmiye Halvaşı'yi listesine alırken, Murat Karayalçın'a yakınlığıyla bilinen Demet Işık'a listede yer vermemiştir. Parti Meclisi görüşmelerinde, genel başkan seçimli kurultaya gidilip gidilmemesi yönünde oylama yapılmıştır. İlk tur sonucunda 30-30 eşit oy çıkmıştır. İkinci turda, Demet Işık listede adının bulunmadığı gerekçesiyle muhalefet safına geçince, seçimli kurultay kararı alınmıştır.⁹⁷⁴ CHP 11. Olağanüstü Kurultayı için 30 Eylül-1 Ekim 2000 tarihleri belirlenmiştir. Öymen, Baykal ile bir genel başkanlık yarışı içerisinde olduğunu ve kurultayda yeniden aday olacağını açıklamıştır.⁹⁷⁵

Deniz Baykal, 26 Eylül 2000 tarihinde CHP Genel Başkanlığı için adaylığını resmen ilan etmiştir.⁹⁷⁶ Öymen de Baykal'ın adaylığına olumlu yaklaşarak "hayırlı olsun" dileklerini aktarmıştır.⁹⁷⁷

CHP 11. Olağanüstü Kurultayı'ndan Öymen, bir bildiri yayınlamıştır. Partili delegelere dağıtılan bildiride, Öymen'in genel başkanlığı sürecince gerçekleştirdiği icraatlar anlatılmıştır. Öymen'in iktidar yürüyüşünü nihayete erdirmek istediği belirtilmiştir.⁹⁷⁸

Mehmet Altan Öymen, genel başkanlığı görevi müddetince yaptıklarını "Partinin başından bayağı büyük bir hadise geçtiği için acil durum gibiydi. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti olarak kurulan daha sonra 1923'te Cumhuriyet'i kuran parti, ilk defa kendi kurduğu Meclis'in dışında kalıyordu. 12 Eylül döneminde de olmuştu ama mebus çıkaramamak olarak ilkti... Zor bir dönemdi... Partiyi toparlamak asıl işti, bir de partinin reforma ihtiyacı vardı. Mesela üye meselesi vardı. Partinin üyesi çok görünüyordu. Hâlbuki bir kısmı fiilen üye değildi. Adı üye ama, parti işleriyle ilgilenmiyorlardı... Parti üyelerinin sayısı, partide olduğu gibi, Anayasa Mahkemeleri'nde de vardır. İkisinden birinde 1 milyon 800 bin, diğerinde 1 milyon 900 bin civarında üyemiz var gibi görünüyordu. Bizim yaptığımız araştırmalara göre, mesela 300 üyemiz görünen bir seçim bölgesinde 50 oy ancak çıkmıştı, oysa en az üye sayısı kadar oy almamız gerekiyordu. Bunun nedeni, parti içi seçimlerde, üyelerin kendisine oy verebileceğini düşündüğü kimseleri üye yapmasıdır. Bunların içinde

---

⁹⁷⁴ *Hürriyet*, 15 Eylül 2000, s. 22.

⁹⁷⁵ *Cumhuriyet*, 15 Eylül 2000, s. 4; *Milliyet*, 16 Eylül 2000, s. 17.

⁹⁷⁶ *Cumhuriyet*, 27 Eylül 2000, s. 4.

⁹⁷⁷ *Hürriyet*, 27 Eylül 2000, s. 17-18.

⁹⁷⁸ *Milliyet*, 30 Eylül 2000, s. 18.

başka partiler üye olanlar da vardı... Aslında bu usulsüz... Siyasi Partiler Kanunu'na göre bir kişi ancak bir partiye olabilir... Bunu düzelterek bir üyelik reformu yapma düşüncem vardı. Bunu, biz yaptık... Üyelerin 45 gün içinde üyeliklerini yenilemelerini istedik. Gelemeyenler olmuştu, sonradan 45 günü biraz uzatmıştık. Üye sayısı 148 bine düştü... Hepsi partiye bağlılıklarını ispat ettiler... Gençlerin, akademisyenlerin partiye katılımını sağladım... Bazı parti merkezlerine, gençlik büroları, odaları kurdurduk... Partinin gençleşmesi lazımdı... Bilgisayarlar vardı, kültürel faaliyetler yapıyorlardı. İstanbul, İzmir ve Adana'da açmıştık... Halkla Birlikte Çözüm adı altında bir proje geliştirmiştik. Yakup Kepenek yürütüyordu. Bu kapsamda iller ve bölgeler bağlamında toplantılar yapıyorduk. Toplantılara, üniversitelerden ve iş adamlarından da katılanlar oluyordu... Bölgenin ihtiyaçlarını tespit ediyorduk, kalkınma çalışmaları yapıyorduk. Mesela Karadeniz'de fındık, Aydın'da zeytinyağı ticareti ile ilgili konuları ele almıştık. Bunların tutanağı tutuluyordu, kitap haline getirmeyi düşündük, sonradan bastılar, fena da olmadı... Tüzük değişikliğine gitmeye çalıştık. Bu şart olmuştu... Üyelerin, parti içinde yükselme imkânını bulması için kurallar koyulur. Bunlardan en önemlilerinden bir tanesi, parti içi eğitimdi. Seminerler yapılması ve bunlara katılınması, yerel yönetimlere yahut başka partisel konumlara aday olunabilmesi için şart konulmuştu. Ayda bir böyle programlar oluyordu. Katılımcılar için imza atılıyordu... Bunun örnek uygulamaları Almanya'da vardı... İlk günlerimi hatırlıyorum, parti hakikaten büyük bir darbe yemişti. Morallerin yerine gelmesi gerektiğini düşünüyordum... Bir yandan da bütün Türkiye'yi dolaşıyordum... Sonrasında parti öyle bir hale geldi ki, 2002'de Meclis'e iki parti girdi, bir tanesi bizimkiydi. Bunu herkes başka türlü yorumlayabilir, seçimler ben ayrıldıktan sonra olmuştu, Baykal da kendi açısından "ben geldim diye öyle oldu" şeklinde yorumlayabilir, tabi Baykal'ın da rolü oldu ama benim dönemimde yapılan çalışmaların da etkisi oldu, anketlerde de açık... Bilecik seçim kampanyası çok müthiş olmuştu. Biz, Kurultay'da aday olanlar, bir ara birbirimizin elini tutarak havaya kaldırmıştık, Hasan Fehmi, Ertuğrul falan... Birinci Kurultay'da bazı olaylar olmuştu, Parti Meclis'i için ikinci bir kurultay düzenlemiştik. Orada karanfil dağıttırıştım... Ama Meclis'in dışında kalmamız talihsiz ve kötü bir durumdu... CHP Gönüllüleri Derneği kurulmuştu. CHP'li değillerdi ama CHP'ye gönül vermişlerdi"⁹⁷⁹ sözleriyle ifade etmektedir.

---

⁹⁷⁹ Mehmet Altan Öymen ile 11 Mayıs 2019 Tarihinde Yapılan Röportaj, bkz: Ek-VII, s. 299-301.

CHP 11. Olağanüstü Kurultayı, 30 Eylül 2000 tarihinde toplanmıştır. 40 milyar TL'ye mâl olan Kurultay'ın⁹⁸⁰ 600 basın mensubu takip etmiştir.⁹⁸¹ Güvenliği sağlamak amacıyla 1500 polis görev yapmıştır.⁹⁸²

11. Olağanüstü Kurultay'da; Öymen, Baykal, Sefa Sirmen ve Hasan Fehmi Güneş genel başkanlık yarışına girmiştir. Öymen, divan başkanlığını yürütmesi için Erdal İnönü'yü önermiş fakat delege olmadığı için kabul görmemiştir. Kurultay'ın Divan Başkanı CHP Gaziantep İl Başkanı Metin Çeliker olmuştur. Çeliker, Baykal'a yakınlığıyla bilinmektedir.⁹⁸³

Mehmet Altan Öymen, Kurultay'da yaptığı konuşmada; ilk seçimlerde iktidar olmayı hedeflediklerini, partinin yeniden yapılanması çalışmalarına devam edileceğini ve parti içi tartışmalara son vereceğini ifade etmiştir. Baykal, Öymen'in genel başkanlığı süresince izlediği politikaları eleştirmiştir. Hasan Fehmi Güneş ise CHP'nin ideolojisinde sapmalar olduğunu öne sürmüştür.⁹⁸⁴ Genel başkan seçimi oylamalarında ikinci tura gelindiğinde; Öymen, çekilme kararı almıştır. Emre Kongar, Tarhan Erdem, Mehmet Moğultay ve Nurettin Sözer'in telkinleriyle bu fikrinden vazgeçmiştir. Üç tur oylamanın neticesinde; Öymen 355, Baykal 543 delegenin oyunu almıştır. Baykal, 15 aylık bir aranın ardından tekrar genel başkanlık koltuğuna oturmuştur. Öymen, Baykal'ı tebrik etmiştir. Bir açıklama yaparak, "15 ay süreyle bana CHP'ye genel başkanlık etme imkanını verdiğiniz için çok teşekkür ederim" ifadelerini kullanmıştır. Baykal ise konuşmasında, Kurultay'ın Türk siyasi tarihi açısından önemini vurgulamıştır.⁹⁸⁵ İsmet Solak, Baykal'ın yeniden genel başkan seçilmesi hususunda "yenilen pehlivan güreşe doymazmış"⁹⁸⁶ yorumunda bulunmuştur.

Kurultay'da 60 kişilik Parti Meclisi'ne Baykal'ın listesinden 42, Öymen'in listesinden ise 18 isim seçilmiştir. CHP'nin yeni Parti Meclisi; Zülfü Livaneli, Mahmut Yıldız, İnal Batu, Veli Aksoy, Mehmet Ali Özpolat, Haluk Özdalga, Malik Ejder Özdemir, İzzet Çetin, Önder Sav, Ali Dinçer, Güldal Okutucu, Algan Hacaloğlu,

---

⁹⁸⁰ *Dünya*, 30 Eylül 2000, s. 3.

⁹⁸¹ *Türkiye*, 30 Eylül 2000, s. 19.

⁹⁸² *Milli Gazete*, 2 Ekim 2000, s. 4.

⁹⁸³ *Hürriyet*, 30 Eylül 2000, s. 22; *Sabah*, 30 Eylül 2000, s. 26; *Milli Gazete*, 30 Eylül 2000, s. 11.

⁹⁸⁴ *Cumhuriyet*, 1 Ekim 2000, s. 4.

⁹⁸⁵ *Cumhuriyet*, 2 Ekim 2000, s. 5; *Dünya*, 2 Ekim 2000, s. 3; *Hürriyet*, 2 Ekim 2000, s. 24; *Milli Gazete*, 2 Ekim 2000, s. 4; *Milliyet*, 2 Ekim 2000, s. 16-18; *Türkiye*, 2 Ekim 2000, s. 15.

⁹⁸⁶ İsmet Solak, "Hayırlı Başarılar...", *Hürriyet*, 2 Ekim 2000, s. 23.

Muzaffer Önder, Mehmet Sevigen, Enis Tütüncü, Bülent Baratalı, Ahmet Güryüz Ketenci, Mesut Değer, Sadullah Usumi, Türkan Miçoğulları, Yiğit Gülöksüz, Ali Kemal Kumkumoğlu, Fuat Çay, Kemal Nebioğlu, Zekeriya Akıncı, Sevgi Kökbudak, Esat Canan, Nazlı Eray, Yaşar Seyman, Meral Sağır, Gülseren Alçı, Neşe Korkmaz, Sinan Yerlikaya, Cevdet Selvi, Yakup Kepenek, Necip Yağizer, Mustafa Gazalcı, Şenel Uçar, Ayten Aydın, Suntur Özyürek, Semra Aksakal, Yüksel Çakmur, Mehmet Moğultay, Halil Çulhaoğlu, Gaye Erbatur, Haluk Koç, Deniz Pınar Atılğan, Mehmet Yula, Emre Kongar, Eşref Erdem, Ziya Halis, Berhan Şimşek, Ali Marım, Erdal Kalkan, Aykut Oray, Nurettin Sözen, Oya Araslı, Yılmaz Ateş, Ali Rıza Gülçiçek ve Murat Karayalçın isimlerinden oluşmuştur. Öymen'e yakınlığıyla bilinen Tarhan Erdem ve Erol Tuncer gibi bazı kişiler Parti Meclisi'ne girememiştir.⁹⁸⁷

Hakkı Uyar, CHP 11. Olağanüstü Kurultayı'nı öncesi ve sonrasıyla çok yönlü bir değerlendirmeye tabi tutarak *“Altan Öymen'in genel başkan olmasından sonra parti üye kayıtlarının sıfırlanması ve yenilenmesi, parti içi eğitim çalışmaları ve yeni tüzük hazırlanması gündeme geldi. Ancak Öymen, PM ve MYK'da egemen değildi; engellerle karşılaşılıyordu. Üye kayıtlarının yenilenmesi ve naylon üyeliklerin engellenmesi, yeni tüzükle birleştiğinde partinin egemen güçleri tamamen değişecekti. Bunun için öncelikle zamana ihtiyaç vardı ve yeni üye kayıtlarıyla delege yapısının da değişmesi gerekiyordu. Parti tabanının görüşü alınarak hazırlanan Tüzük, parti içi demokrasiyi egemen kılacak özellikler taşıyordu. Tüzük çalışmaları ilerleyince Tüzük Kurultayı gündeme geldi. Bu arada Genel Başkan ve Genel Sekreter'in üye kayıtlarında yaşanan sorunlardan dolayı MYK'da sorun yaşamaktaydı. Baykal gitmiş olsa da ekibi PM ve MYK'da egemendi ve kendi güçlerini kırarak değişimi istemiyordu (...) Öymen hodri meydan diyerek Tüzük Kurultayı'nı seçimli kurultaya çevirdi ve Baykal'ı karşısında aday olmaya çağırdı. Baykal'ın tam da istediği buydu; çünkü delege yapısı yenilenmiş olsaydı bu şansı büyük olasılıkla olmayacaktı. Öymen ve Erdem'in mevcut delege yapısını göz önüne alarak bırakın seçimli kurultayı tüzük Kurultayı'na bile gitmemeleri gerekirdi. Biraz daha sabrederek, delege yapısının yenilenmesini beklemeleri daha doğru olurdu. Ancak bu gerçekleşmedi ve (...) Baykal şaşırtıcı olmayacak bir şekilde (...) yarışı kazandı. 15 ay ayrı kaldığı genel başkanlık koltuğunu yeniden elde etti. Hasan Fehmi Güneş ve Sefa Sirmen'in Altan Öymen'i*

---

⁹⁸⁷ *Hürriyet*, 2 Ekim 2000, s. 24.

desteklemek yerine aday olmaları büyük bir hataydı ve Baykal'ın kazanmasını kolaylaştırmıştı”⁹⁸⁸ ifadelerini kullanmıştır.

CHP’de genel başkanlık değişimi; büyük oranda, Öymen’in üye kayıtlarını yenileme ve tüzükte birtakım değişikliklere gitme girişimlerine bağlanmaktadır. Öymen’in çalışmaları parti içerisinde bazı çevrelerce olumlu karşılanmamıştır. Öymen’in genel başkanlığı müddetince, Baykal ve ekibinin partide güçlü ve etkin olduğu biliniyordu.⁹⁸⁹ Uyar, bu konuda “*Öymen’in genel başkanlığı döneminde parti üye kayıtlarının sıfırlanması ve yenilenmesi, parti içi eğitim çalışmaları, yeni tüzük hazırlanması ve seçim yenilgisinin nedenlerinin araştırılması gibi konular ele alındı. Üye kayıtlarının yenilenmesi ve parti içi eğitim çalışmaları, partinin sağlıklı bir temele oturması açısından önemli adımlardı. Böylece hem naylon üyeliklerin önü kesilecekti hem de partililer parti içi eğitimden geçmiş olacaktı. Parti tarihinde ilk tüzük, örgüte, parti tabanına sorularak hazırlanmaya çalışılıyordu. Genel Başkan Öymen ve Genel Sekreter Erdem’in en büyük hatası, Baykal döneminden kalan delege yapısıyla Tüzük Kurultayı’na gitmeye kalkmalarıdır. Baykal ve ekibinin egemen olduğu delege yapısıyla muhtemelen bu tüzük, Tüzük Kurultayı’nda reddedilecekti ve Öymen istifaya zorlanacaktı. Buna gerek kalmadan bu kez Öymen, PM ve MYK’da çalıştırılmadığı engellendiği gerekçesiyle seçimli kurultay kararı aldı. Baykal ekibinin istediği de buydu. Oysa, yeni üye kayıtları tamamlansa ve yeni delege yapısıyla kurultaya gidilseydi muhtemelen daha farklı bir sonuç olurdu*”⁹⁹⁰ değerlendirmesini yapmıştır. Buradan hareketle Oktay Ekşi, Öymen için “*asıl kusuru politika kurtlarını hafife almış olmasıdır*” yorumunda bulunmuştur.⁹⁹¹ Doğan Heper de benzer yönde görüş belirtmiştir.⁹⁹²

Fikret Bilâ, Öymen’in genel başkanlığı döneminde Baykal’a alternatif bir kadro üretemediği için lider değişimini doğal karşılamıştır.⁹⁹³ Derya Sazak ve Sabahattin Önkibar, Baykal’ın CHP’yi baraj altı bırakmasına rağmen tekrar genel başkanlığa

---

⁹⁸⁸ Uyar, *100 Soruda Cumhuriyet Halk Partisi Tarihçesi*, s. 162-163.

⁹⁸⁹ Oral Çalışlar, “CHP Kurultayı Yaklaşırken”, *Cumhuriyet*, 26 Eylül 2000, s. 4.

⁹⁹⁰ Uyar, *100 Soruda Cumhuriyet Halk Partisi Tarihçesi*, s. 161-162.

⁹⁹¹ Oktay Ekşi, “CHP’de Yeni Bir Şey Yok...”, *Hürriyet*, 15 Eylül 2000, s. 23.

⁹⁹² Doğan Heper, “CHP’de İkinci Perde”, *Milliyet*, 3 Ekim 2000, s. 15.

⁹⁹³ Fikret Bilâ, “Baykal’ın Dönüşü”, *Milliyet*, 2 Ekim 2000, s. 16.

getirilmesini, Öymen'in yeteri kadar güçlü muhalefet yapamamasına ve partinin sesini Baykal kadar kuvvetli duyuramamasına bağlamaktadır.⁹⁹⁴

İlhan Selçuk, Baykal'ın seçim başarısızlığına karşın delegeler tarafından yeniden liderlik koltuğuna oturtulmasını “İlginç bir sonuç! Siyasal bilimin laboratuvarında irdelenmesi gereken bir olay!...”⁹⁹⁵ şeklinde değerlendirmiştir.

Türkel Minibaş, genel başkan adayı olarak çıkan isimlerin benzer politikaları olduğu üzerinde durmuştur. Adayların hepsinin “temiz toplum, temiz siyaset, Atatürk'ün partisi, Laiklik ilkesinin teminatı olma ve ben gelirse parti kurtulur” mesajları verdiğini ifade etmiştir. Ancak bu söylemlerin halk tabanında inandırıcılığını yitirdiğini savunmuştur.⁹⁹⁶

Gökşin Sipahioğlu, Baykal'ın Öymen'i genel başkanlıktan devirmek için çeşitli kulis oyunlarına başvurduğunu iddia etmiştir.⁹⁹⁷

Şahin Alpay, CHP'nin kuruluş felsefesindeki Kemalist ideolojinin içinde buldukları dönemin koşullarına uyarlanarak kullanılması gerektiğini vurgulamıştır. Aksi takdirde, CHP'nin Türk siyasetinde etkin bir parti olamayacağını savunmuştur.⁹⁹⁸

Yılmaz Öztuna, Baykal'ı Kurultay'daki başarısından ötürü kutlamış, Öymen'in de değerli bir siyaset adamı olduğuna değinmiştir.⁹⁹⁹

Mesut İzgili, Öymen'in CHP liderliğinden çekilmesi hususunda “Sürekli olarak CHP'lilerin, solcuların, demokratların beyninde, yüreğinde kalıcı bir iz bırakabilseydi; bir yaşam anlayışına dönüşebilseydi; içeriği ve taşıdığı erdemler kavranabilseydi; bütün bunlar içselleştirilebilseydi; başta CHP olmak üzere, Türkiye bu duruma düşer, bu aymazlıkları yaşar mıydı?.. Kesinlikle Hayır!” değerlendirmesini yapmıştır.¹⁰⁰⁰

---

⁹⁹⁴ Derya Sazak, “Baykal'ın Dönüşü”, *Milliyet*, 2 Ekim 2000, s. 18; Sabahattin Önkibar, “Baykal'ın Dönüşü”, *Türkiye*, 2 Ekim 2000, s. 15.

⁹⁹⁵ İlhan Selçuk, “CHP'nin Kararı?...”, *Cumhuriyet*, 3 Ekim 2000, s. 2.

⁹⁹⁶ Türkel Minibaş, “CHP'de II. Baykal Dönemi”, *Cumhuriyet*, 2 Ekim 2000, s. 10.

⁹⁹⁷ Aslı Öymen, *Altan Abi*, s. 24.

⁹⁹⁸ Şahin Alpay, “Neo-Kemalizm”, *Milliyet*, 3 Ekim 2000, s. 22.

⁹⁹⁹ Yılmaz Öztuna, “CHP”, *Türkiye*, 2 Ekim 2000, s. 1.

¹⁰⁰⁰ İzgili, *age*, s. 206.

Mehmet Altan Öymen, genel başkanlık görevini 3 Ekim 2000 tarihinde Baykal'a devretmiştir. Devir teslim sırasında Baykal *“Hiçbir hesap içinde olmadan iki hafta içinde yaşananlar sonucunda ben buradayım. Bir sürpriz duygusu yaşıyorum”* açıklamasında bulunmuştur. Öymen ise partideki yeniden yapılanma çalışmalarının devam etmesinin ve parti içi tartışmaların son bulmasının gerekliliği üzerinde durmuştur. CHP'den kopmaların yanlış bir durum olduğunu vurgulamıştır. Öymen, konuşmasını yaparken basın mensuplarına *“sevgili meslektaşlarım”* şeklinde hitap etmiştir. Bu durum gazetecilik mesleğine geri dönüşün bir işareti olarak yorumlanmıştır.¹⁰⁰¹

Sedat Ergin, Öymen'in genel başkanlığının sonlanmasıyla ilgili *“1999 yılında CHP'ye genel başkan seçildikten sonra yakın çevresindeki bazı isimlerin telkinlerine itibar etmeyip, hemen erken bir kurultaya gitmeseydi, kendisinin çok uzun bir süre sosyal demokrat hareketin lideri olarak kalması mümkündü”*¹⁰⁰² savını öne sürmüştür.

4.4. Mehmet Altan Öymen'in Aktif Siyasetten Çekilmesi

Mehmet Altan Öymen, CHP Genel Başkanlığı görevini Deniz Baykal'a devretmesinin ardından gazetecilik mesleğine geri dönmüştür. Bir süre Radikal gazetesinde günlük köşe yazıları yayınlanmıştır. Radikal'de, Öymen ile aynı dönemde; Seyfettin Gürsel, Uğur Gürses, Ümit İzmen, Ömer Şahin, Suat Kınıklıoğlu, Ahmet İnel, Oral Çalışlar, Cengiz Çandar, Tanıl Bora, Avni Özgürel, Tarhan Erdem, Fuat Keyman, Özgür Mumcu, Şirin Payzın, Ayşe Hür, Deniz Zeyrek, Cüneyt Özdemir, Necati Özkan, Eyüp Can, Koray Çalışkan, Ali Topuz, Murat Yetkin, Pınar Ögünç, Ahmet Mümtaz Taylan, Vedat Atasoy, Tayfun Atay, Serdar Kuzuloğlu, Yüce Zerey, Fehim Taştekin, Metin Ercan, Selim Temo, Gürül Ögüt, Fatih Özatay, Jale Özgentürk, Erdal Sağlam, Güven Sak, Müge Akgün, Ersin Antep, Serhan Bali, Filiz Elmas, Cem Erciyes, Fatih Özgüven, Kemal Yılmaz, Necmi Sönmez, Bağış Erten, Erkan Goloğlu, Feryal Pere, Yiğiter Uluğ, Banu Yelkovan, Armağan Çağlayan, İlker Birbil, Gökşen Şahin, Mehmet Tarhan, Evrim Sümer, Alper Hasanoğlu, Bahar Çuhadar, Elif Türkölmez, Didem Şarman, Işıl Eğrikavuk ve Yekta Kopan gibi isimler gazetenin yayın kadrosunda yer almıştır.

---

¹⁰⁰¹ *Cumhuriyet*, 3 Ekim 2000, s. 5; *Cumhuriyet*, 4 Ekim 2000, s. 5.

¹⁰⁰² Ashı Öymen, *Altan Abi*, s. 100.

Öymen'in yazarlık yaptığı süreçte, Radikal gazetesi, ilk olarak Mehmet Yakup Yılmaz ve ekibi tarafından yönetilmiştir. Daha sonra İsmet Berkan ve ilerleyen tarihlerde Eyüp Can Sağlık, Ezgi Başaran, Cem Erciyes idaresine geçmiştir. Gazete, 2010 yılından itibaren tabloid ebat yayınına geçmiştir. Tabloid, ABD ve bazı Avrupa ülkelerinde çok yaygın olarak kullanılan, Türkiye'deki normal formata göre daha küçük boyutlardaki bir gazete şeklindedir. Ancak Radikal gazetesinin biçimsel değişikliğe gitme nedeni, birtakım Batı ülkelerince fazlaca kabul görmesi değil, gazetenin içinde bulunduğu ekonomik olumsuzluklardan kaynaklanmıştır.

Radikal gazetesi, birtakım ekonomik sıkıntıları öne sürerek işten çıkarmalara gitmiştir. 2014 yılına gelindiğinde, aynı iktisadi gerekçelerle, basılı yayınına son vererek dijital ortamda gazetecilik faaliyetine başlamıştır. Gazete haberleri, internetten yayınlanmıştır. 2016'da ise zarar edildiği düşüncesiyle, Radikal tamamen sonlandırılmıştır.

Gazetenin kapatılmasına bazı yazarlar tepki göstermiştir. Radikal gazetesinin son sayısında, *"veda yazıları"* niteliğinde birtakım köşe yazıları kaleme alan yazarlar gözlemlenmiştir. Cengiz Çandar, *"Türkiye'de demokrasinin serencamı ile Radikal'in yaşamı birbirine paralel seyretti. 2016 Türkiye'si'ne gelindiğinde, Radikal'in ömrünün tükenmekte olduğuna dair yeterince işaret mevcuttu. Radikal'in kendisi kalarak yaşamını sürdürmesi giderek güçleşiyordu. Beklenmeyen, ani ölümüydü. Ani ölümler, giden için hayatın acısız son buluşudur. Acı, geride bıraktıklarına kalır. Radikal'in ölümü, Türkiye'nin özgür ve demokratik bir ülke olmasını isteyen herkes açısından, yeri kolay doldurulamayacak bir kayıptır. Tüm ömrümü esenliği için geçirdiğim ülkemin gelip dayandığı noktaya baktığımda, hiç kuşkusuz, çok derin bir üzüntü içindeyim"*¹⁰⁰³ yorumunu yapmıştır. Cem Erciyes, *"evimizi kaybettik"*¹⁰⁰⁴ değerlendirmesinde bulunmuştur.

Ezgi Başaran, Radikal gazetesinde yayınlanan son yazısında *"Kim ne derse desin, Radikal hem kağıda basılırken hem de dijital bir marka olarak bir başarı hikayesidir (...). Bu Radikal'in son sayısı. Yayın hayatı bugün burada bitiyor. Beraberinde bir çok şeyi de bitirerek. Radikal'in Türkiye basınındaki yerini zaman zaman bir çok çalışanı ve okuru anlatmıştır. Hem bu ülke için hem de medya dünyası için nasıl bir yol açtığını"*

¹⁰⁰³ Cengiz Çandar, "Hoşçakalın...", *Radikal*, 6 Nisan 2016.

¹⁰⁰⁴ Cem Erciyes, "Olsun, Güzel İş Çıkarttı!", *Radikal*, 6 Nisan 2016.

da... Ermeni meselesinde, Kürt sorununda, insan hakları ihlallerinde, demokrasi açıklarında, azınlık haklarının korunmasında, kadınların sokulduğu cenderenin ortaya konmasında, Türkiye'yi değiştiren dönüştüren tüm kırılma noktalarında, Radikal olması gereken yerdeydi. Gazetecilik ilkelerinden sapmadı, dogmaların altında ezilmedi, sözünü sakınmadı (...) Bir Radikal çalışanı ve okuru olarak size teşekkürü borç bilirim. Radikal'in kapanmasıyla bir nefes alma alanının daha sonuna geldik. Hepimizin başı sağolsun”¹⁰⁰⁵ cümlelerine yer vermiştir.

Oral Çalışlar “Radikal, demokrat bir gazete yapma çabasıydı. Belli bir tiryakilik ile, meraklı bir okur kitlesi de yarattı (...) Artık sona geldik. Keşke yaşatabilseydik. Hepimiz yeni bir yolculuğa çıkıyoruz. Hüznü bir ayrılık”¹⁰⁰⁶ ifadelerini kullanmıştır. Tarhan Erdem “Bundan sonra da ne gücüm kalmışsa, bildiklerimi yazmaya ve söylemeye devam edeceğim! Benim gibi düşünenler aydınlık günlere yakın günlerde kavuşacaklardır. Şüphesiz başarı halkındır!”¹⁰⁰⁷ yorumunu öne sürmüştür. Uğur Vardan, Radikal gazetesinde çalıştığı dönemdeki fotoğraflarını son köşe yazısında paylaşmıştır.¹⁰⁰⁸

Mehmet Altan Öymen, Radikal'deki son köşe yazısında “Radikal, ülkemizdeki düşünce özgürlüğü sınırlarının AB standartlarına uygun olmasını hedeflemişti. O yoldaki katkıları unutulmayacak Radikal'in yayın hayatının sona ermesi, tabii, çok üzücü. Sadece Radikal gazetesinin mensupları ve okurları için değil, ülkemizin basın ve düşünce hayatı için de...” değerlendirmesinde bulunmuştur. Öymen, Radikal'in, Türkiye'nin en saygın gazeteleri arasında yer aldığını düşünmektedir.¹⁰⁰⁹

Radikal gazetesi, Doğan Grubu bünyesinde yayın yapmıştır. Öymen, aynı basın yayın grubunun yan kuruluşları olan Finansal Forum ve Referans gazetelerinde de kısa bir süre görev yapmıştır. Buralardaki çalışma hayatı için “Belleğimde her birinden güzel anılar var” yorumunu ileri sürmüştür.¹⁰¹⁰

Mehmet Altan Öymen, genel başkanlık görevinin sonlanması ve özellikle Radikal'in kapanmasının ardından, yakın dönem Türk politik tarihi ve gündeme ilişkin

---

¹⁰⁰⁵ Ezgi Başaran, “Radikal'e Veda”, *Radikal*, 6 Nisan 2016.

¹⁰⁰⁶ Oral Çalışlar, “Veda...”, *Radikal*, 6 Nisan 2016.

¹⁰⁰⁷ Tarhan Erdem, “Değişmeyen Umut”, *Radikal*, 6 Nisan 2016.

¹⁰⁰⁸ Uğur Vardan, “Yolu Radikal'den Geçen Herkese...”, *Radikal*, 6 Nisan 2016.

¹⁰⁰⁹ Altan Öymen, “Voltaire'yi Hatırlayarak”, *Radikal*, 6 Nisan 2016.

¹⁰¹⁰ aynı yer.

bilgi ve deneyimlerini aktardığı çok sayıda televizyon programına katılmıştır. Çeşitli kurum ya da kuruluşlar tarafından düzenlenen, üniversite ve kültür merkezi gibi yerlerde; panel, söyleşi ve konferanslara konuşmacı olarak katılmıştır. Öymen, “*anılı kitap*” olarak nitelendirdiği bir dizi eseri, aktif siyaseti bıraktıktan sonra kaleme almıştır.

SONUÇ

Mehmet Altan Öymen, aile kökleri itibariyle cumhuriyet elitleri olarak da nitelendirilen Cumhuriyet Türkiye'sinin kurucu kuşağı ile aynı ortamda yetişmiştir. Bu nedenle erken yaşlarından itibaren her zaman “*politika kazanının*” içerisinde yer almıştır. 1950’li yılların başlarında CHP’ye üyeliğiyle başlayan siyasi yaşamı, aynı vetirede partisinin yayın organı olan Ulus gazetesinde devam etmiştir. Öymen’in CHP’nin sözcülüğünü üstlenen bir gazetede çalışması hem politik mizanın pekişmesini sağlamış, hem de sürekli politik camiaya yakın olmasına imkân tanımıştır. İlerleyen süreçte, görev aldığı diğer basın organları da aynı vazifeyi görmüştür. Ayrıca gazeteciliği vesilesiyle -başta Ecevit olmak üzere- Türkiye’nin önde gelen siyasileriyle ilişki kurma olanağına sahip olmuştur.

Kurucu Meclis’in 1961 yılında teşkiliyle Öymen, aktif siyasete katılmıştır. Kurucu Meclis’te, Temsilciler Meclisi’nde basın temsilciği görevini yürütmüştür. Buradaki çalışmalarıyla 27 Mayıs sonrası, yeni Türkiye düzenini oluşturacak Anayasa’nın hazırlanmasına katkılarda bulunmuştur. Öymen, Türkiye’nin uzun yıllar boyunca “*kronik bir problemi*” haline gelen basın özgürlüğü hususunda, gazete kapatmanın engellenmesinin anayasal güvence altına alınması gerektiğini savunmuştur. Kurucu Meclis ve daha sonrasında çokça tartışılan “*İkinci Cumhuriyet*” söylemlerinin Fransa’dan esinlendiğini ve o dönem için politik bir amaç güdülerek ortaya atılmadığını yorumlayarak konuya ilişkin farklı bir bakış açısı geliştirmiştir. Yeni Anayasa’nın hazırlanması aşamasında “*Milliyetçilik*” sorunsalı meydana gelmiştir. Öymen, Türkiye’nin içerisinde bulunduğu mevcut iç dinamiklerin Anayasa’da böyle bir maddenin yer almasına uygun olmadığını vurgulamıştır. Öymen’in Kurucu Meclis’te dikkat çektiği bazı konuların daha sonraki yaşamına yansiyarak gerek gazeteciliğinde gerekse politikacılığında tekrar ele aldığı gözlemlenmiştir.

1977 senesinde düzenlenen genel seçimlerde Öymen, CHP Ankara Milletvekili olarak parlamento’ya girmiştir. 40. Hükümet kabinesinde, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı koltuğuna oturmuştur. Kısa süren bakanlığı döneminde, turizmin kalkındırılmasına ve ülkeye döviz girdisini sağlamak amacıyla yaptığı girişimler dikkat çekici olmuştur. TBMM XVI. Dönem milletvekilliğinde CHP içerisinde Grup Başkanvekilliği, Genel Yönetim Kurulu üyeliği ve Genel Sekreter Yardımcılığı yapmıştır. Genel Kurul’da, Türkiye’nin uzun yıllar boyunca büyük bir serencamı

haline gelen basın hürriyetinden dönemin asayiş problemlerine; cumhurbaşkanlığı seçimlerinden meclis başkanlığı seçimlerine kadar pek çok konuya değinerek görüş beyan etmiştir. İkinci Milliyetçi Cephe Hükümeti'ni düşüren gensorunun altında imzası bulunmaktadır. Demirel başkanlığındaki kabine, cumhuriyet döneminin gensoruyla düşürülen ilk hükümetidir. Bu vesileyle cumhuriyet tarihinde bir ilke de imza atmıştır.

Mehmet Altan Öymen, 12 Eylül 1980 döneminde siyasi yasak ile cezalandırılmıştır. CHP'nin üst düzey yönetim kadrosunda yer alması hasebiyle, darbeyi gerçekleştiren kadro tarafından on yıl siyasetten men edilmiştir. Bu süreçte gazetecilik mesleğine geri dönmüştür. Koşullar gereğince, köşe yazılarında politik meselelerden uzak durmuştur.

1987 yılının 6 Eylül'ünde düzenlenen referandum neticesinde siyasi yasaklar kalkmıştır. Bu dönemde Ecevit, Demirel, Türkeş, Erbakan gibi politikacılar yeniden siyaset sahnesinde görünmeye başladıysa da Öymen gazetecilik mesleğine devam etmeyi daha uygun bulmuştur. Süreç içerisinde CHP geleneğine yakınlığıyla bilinen, DSP ve SHP gibi bazı siyasi partilerden milletvekilliği ve belediye başkanlığı adaylığına yönelik teklifler aldıysa da aynı nedenden ötürü kabul etmemiştir.

Mehmet Altan Öymen, 12 Eylül sürecinde kapatılan CHP'nin 1992 yılında tekrar açılması faaliyetlerinde aktif rol oynamıştır. Partinin yeniden teşkilatlandırılmasında ve dönemin bazı siyasi partileriyle birleşme görüşmelerinde müzakereci heyetin içerisinde yer almıştır. Gazetecilik mesleğinden gelmesinin de etkisiyle konuyla ilgili basın açıklamalarını genellikle Öymen yapmıştır. Öymen'in bu çalışmaları, CHP'nin Türk siyasetinde yeniden yer alması ve demokratikleşme tarihi açısından büyük önem arz etmektedir.

TBMM XX. Dönem Milletvekilliği Genel Seçimleri'nde Öymen, Baykal tarafından İstanbul'dan aday gösterilmiştir. Bu dönemde "*partinin ağır topu*" olarak nitelendirilen Öymen'in, DSP lideri Ecevit'e karşı CHP'ye güç katabileceği düşünülmüştür. Öymen, 15 seneye yakın bir aradan sonra 1995'te aktif siyasete geri dönmüştür. Genel Kurul'da; önceki milletvekillik görevlerinde olduğu gibi basın özgürlüğü, ifade hürriyeti, eğitim ve öğrenci olayları gibi konulara değinmiştir. Dönem içerisinde kurulan koalisyon hükümetlerine yönelik fikirsel düzlemdeki yaklaşımları

ve Sanayi ve Ticaret Bakanı Enis Yalım Erez ile basın üzerinden yaptığı diyalog dikkat çekici olmuştur. Bu hususlardaki bazı görüşlerini zaman zaman Milliyet gazetesindeki köşesinde de aktarmıştır.

CHP, 18 Nisan 1999 tarihinde düzenlenen genel seçimlerde, baraj altında kalmıştır. Parti içerisinde, seçim başarısızlığından Baykal sorumlu tutulmuştur. Muhaliflerin parti bünyesinde şiddetlenen eleştirileri nedeniyle Baykal, parti liderliğinden çekilmek durumunda kalmıştır. Yeni genel başkan arayışları sırasında, parti içi uzlaşmayı sağlayabileceği düşüncesiyle “*Altan Abi*” formülü devreye sokularak, Öymen’in liderliğine yeşil ışık yakılmıştır. 22-23 Mayıs 1999 tarihinde toplanan CHP 9. Olağanüstü Kurultayı’nda Mehmet Altan Öymen, partisine genel başkan seçilmiştir. 1 Ekim 2000 tarihine kadar da görevde kalmıştır.

Mehmet Altan Öymen’in liderliğindeki CHP’nin en önemli atılımlarından bir tanesi parti üyelikleri konusunda şeffaflığa gidilmesidir. CHP’nin normalin çok üstünde görülen ve Anayasa Mahkemesi ile çelişen partili üyelerin sayılarının yeniden tespit edilmesi çalışmaları yapılmıştır. Bu faaliyetler neticesinde, birden fazla siyasi partiye üye olunmasının ve bazı kesimlerin partiyle ilgisi olmayan üyeler vesilesiyle sayısal çoğunluk sağlayarak nüfuz sahibi olmalarının önüne geçilmiştir. Öymen’in gerçekleştirdiği üyelik reformu, partisi içerisinde yıllardır süregelen “*hizipleşme*” olarak da nitelendirilen siyasi çatışma ortamını gidermek üzere attığı en önemli adımlardan bir tanesidir.

CHP’de parti üyeleri arasındaki siyasi çatışma ve gerginlik ortamını gidermek adına Öymen’in diğer önemli bir projesi; tüzüksel değişikliklerdir. Öymen, CHP’nin parti tüzüğünde yapılacak birtakım tadillerle partinin içerisindeki bloklaşma ve gruplaşmaların önüne geçmeye çalışmıştır. CHP’de genel başkan değişimi yaşandığı için Öymen, tüzük hakkındaki çalışmalarını sürdürme fırsatı bulamamıştır.

Öymen’in genel başkanlığında, Parti İçi Eğitim Birimi kurulmuştur. Partisel yükselme ve aday olmalar bu departman bünyesindeki seminer ve eğitimlere bağlanmıştır. Bu yöntemle makam ve mevki sahibi olmak eğitim şartına bağlanarak liyakat esas alınmıştır. Buradaki temel nokta üyelerin nüfuz kullanarak bir yerlere gelmesini önlemek ve partililer arasında iç problem yaratan zemini ortadan kaldırmaktır.

CHP, Öymen'in genel başkanlığında, TBMM'nin dışında olmasına rağmen parlamentodaymış gibi gündeme ilişkin görüşlerini beyan etmiştir. Türkiye'nin kalkınma stratejilerine ilişkin projeler üretilmesi, parti olarak çeşitli davetlerde yer almaları, 17 Ağustos depremi hususundaki yaklaşımları, cumhurbaşkanlığı makamına oturacak yeni ismin belirlenmesi konusundaki tavrı ve düzenlenecek ilk genel seçimlerde iktidarı hedeflediklerini sık sık kamuoyunun önüne sunulması bunun tipik örneklerindedir.

Mehmet Altan Öymen, 15 aylık genel başkanlığı müddetince; parti içi uzlaşmayı sağlama, üye kayıtlarının düzenlenmesi, tüzüğün demokratikleştirilerek yenilenmesi, parti mensuplarının eğitimden geçirilmesi, gençlik ve kadın kollarının daha aktif hale getirilmesi gibi projeler üretmiştir. Bunların bir kısmını da gerçekleştirmiştir. Öymen'in modernist girişimleri CHP'nin sağlam temellere oturması açısından oldukça önemlidir. Bu çalışmalar, birkaç ay gibi kısa bir sürede etkisini göstermeye başlamıştır. Öymen, toplumda ve partisinde yeni bir taban meydana getirmiştir. Ancak bu durum CHP'deki bazı kesimlerde "*rahatsızlık*" uyandırmıştır. Bu nedenle parti içerisindeki nüfuzlu bir grubun da yönlendirmeleriyle olağanüstü kurultay kararı alınmıştır.

30 Eylül-1 Ekim 2000 tarihinde toplanan CHP'nin 11. Olağanüstü Kurultayı'nda Baykal, 15 ay aranın ardından tekrar genel başkanlık koltuğuna oturmuştur. Devir teslim esnasında Öymen'in kendi döneminde ortaya attığı projelerden geri dönülmemesi gerektiğinin üzerinde durduysa da, dikkate alınmamıştır. Baykal, süregelen statükocu tutumunu devam ettirmiştir.

Mehmet Altan Öymen'in genel başkanlığını sonlandıran en önemli etken, CHP'de Baykal ve ekibinin nüfuz olarak daha güçlü olmasına rağmen seçimli kurultaya gitmesidir. Öymen, CHP içerisindeki reformları, entelektüel birikimi, ılımlı ve aydın kimliğiyle Türk siyasetinin en uzun ömürlü siyasi partisinde sosyal demokrat hareketin lideri olma fırsatını kaybetmiştir.

CHP'de Öymen'den önceki genel başkanlara bakıldığı zaman, parti liderliği konusundaki çalışmaları ekseriyetle siyasi başarı kazanma, ideolojik çerçevede partiyi bir yerlerde konumlandırmak, ülkenin genelini ilgilendiren iç ve dış meselelerle ilgili çözüm önerileri üretmek gibi fikirsel düzlemde ve sadece partiyi kapsamakla kalmayıp

ülkenin bütününü ilgilendirdiği gözlemlenmektedir. Öymen'in genel başkanlığında ise süregelen durumun aksine genellikle partinin çeşitli iç politikalarıyla alakadar olduğu dikkat çekmektedir.

Türk siyasi hayatında Mehmet Altan Öymen, yarım asra tekabül eden uzun bir süreçte etkili olmuştur. Öymen hem politik, hem de gazeteci kimliği ile demokrasi ve siyasi tarihimizde önemli bir yer teşkil etmiştir. Bu sürecin her aşamasında realist bir perspektifle uzlaştırıcı ve reformist bir çizgi sergilediği gözlemlenmiştir. Sonuç olarak Mehmet Altan Öymen, Türk siyasetinde modernist, aydın ve entelektüel bir politikacı portresi ortaya koymuştur.

KAYNAKÇA

1. Arşiv Belgeleri

T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 1. Büro, Fon Kodu: 490-1-0-0, Yer No: 222-875-1.

T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 1. Büro, Fon Kodu: 490-1-0-0, Yer No: 223-880-1.

T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 1. Büro, Fon Kodu: 490-1-0-0, Yer No: 224-882-2.

T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 1. Büro, Fon Kodu: 490-1-0-0, Yer No: 224-885-1.

T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 1. Büro, Fon Kodu: 490-1-0-0, Yer No: 229-906-4.

T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 13. Büro, Fon Kodu: 490-1-0-0, Yer No: 1620-616-1.

T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 111-61, Fon Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 376-181-7.

T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 111-67, Fon Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 376-194-20.

T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 111-81, Fon Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 376-191-16.

T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 111-82, Fon Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 380-248-11.

T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 111-82, Fon Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 381-256-4.

T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 111-89, Fon Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 377-204-17.

T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 111-88, Fon Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 377-204-18.

T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 111-98, Fon Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 378-219-19.

T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 111-109, Fon Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 379-238-17.

T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 111-82, Fon Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 381-264-13.

T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 111-88, Fon Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 382-272-7.

T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 112-294, Fon Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 379-239-15.

T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 112-326, Fon Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 381-260-5.

T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 112-350, Fon Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 382-273-6.

T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 112-359, Fon Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 381-269-4.

T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 112-359, Fon Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 382-272-5.

T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 141-78, Fon Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 365-22-4.

T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 141-141, Fon Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 365-22-11.

T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 167-11, Fon Kodu: 30-18-1-2, Yer No: 365-30-4.

T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 333, Fon Kodu: 30-11-1-0, Yer No: 453-48-1.

T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 960/1, Fon Kodu: 10-9-0-0, Yer No: 4-11-1.

T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 960/1, Fon Kodu: 10-9-0-0, Yer No: 4-11-2.

T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 960/1, Fon Kodu: 10-9-0-0, Yer No: 4-12-1.

T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: 966/1, Fon Kodu: 10-9-0-0, Yer No: 361-1105-5.

T. C. Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (CCA), Dosya: CHP Arşivi, Fon Kodu: 490-1-0-0, Yer No: 223-882-1.

2. Resmi Yayınlar

Dünden Bugüne Başbakanlık, "1920-2004", T. C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Ankara, 2004.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, "5. Dönem, 1. Birleşim", C. 1, 13 Haziran 1977.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, "5. Dönem, 6. Birleşim", C. 1, 22 Haziran 1977.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, "5. Dönem, 8. Birleşim", C. 1, 28 Haziran 1977.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, "5. Dönem, 71. Birleşim", C. 1, 30 Kasım 1977.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, "5. Dönem, 81. Birleşim", C. 1, 22 Aralık 1977.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, "5. Dönem, 82. Birleşim", C. 1, 27 Aralık 1977.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, "5. Dönem, 97. Birleşim", C. 2, 25 Ocak 1978.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, "5. Dönem, 98. Birleşim", C. 2, 26 Ocak 1978.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, "5. Dönem, 99. Birleşim", C. 2, 31 Ocak 1978.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, "5. Dönem, 100. Birleşim", C. 2, 1 Şubat 1978.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, "5. Dönem, 101. Birleşim", C. 2, 2 Şubat 1978.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, "5. Dönem, 116. Birleşim", C. 4, 25 Şubat, 1978.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, "5. Dönem, 65. Birleşim", C. 11, 27 Şubat, 1979.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, "5. Dönem, 119. Birleşim", C. 4, 28 Şubat, 1978.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, "5. Dönem, 27. Birleşim", C. 8, 27 Aralık 1978.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, “5. Dönem, 80. Birleşim”, C. 12, 18 Nisan 1979.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, “5. Dönem, 9. Birleşim”, C. 13, 27 Kasım 1979.

TBMM Albümü 1920-2010, “1920-1950”, C. 1, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010.

TBMM Albümü 1920-2010, “1950-1980”, C. 2, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010.

TBMM Albümü 1920-2010, “1983-2010”, C. 3, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010.

T.B.M.M. Tutanak Dergisi, “18. Dönem, 133. Birleşim”, C. 62, 24 Ağustos 1991.

T.B.M.M. Tutanak Dergisi, “19. Dönem, 16. Birleşim”, C. 95, 27 Ekim 1995.

T.B.M.M. Tutanak Dergisi, “20. Dönem, 1. Birleşim”, C. 1, 8 Ocak 1996.

T.B.M.M. Tutanak Dergisi, “20. Dönem, 23. Birleşim”, C. 2, 13 Mart 1996.

T.B.M.M. Tutanak Dergisi, “20. Dönem, 29. Birleşim”, C. 2, 27 Mart 1996.

T.B.M.M. Tutanak Dergisi, “20. Dönem, 55. Birleşim”, C. 6, 22 Mayıs 1996.

T.B.M.M. Tutanak Dergisi, “20. Dönem, 85. Birleşim”, C. 9, 31 Temmuz 1996.

T.B.M.M. Tutanak Dergisi, “20. Dönem, 22. Birleşim”, C. 14, 26 Kasım 1996.

T.B.M.M. Tutanak Dergisi, “20. Dönem, 23. Birleşim”, C. 14, 27 Kasım 1996.

T.B.M.M. Tutanak Dergisi, “20. Dönem, 34. Birleşim”, C. 17, 15 Aralık 1996.

T.B.M.M. Tutanak Dergisi, “20. Dönem, 38. Birleşim”, C. 18, 19 Aralık 1996.

T.B.M.M. Tutanak Dergisi, “20. Dönem, 41. Birleşim”, C. 18, 26 Aralık 1996.

T.B.M.M. Tutanak Dergisi, “20. Dönem, 103. Birleşim”, C. 28, 5 Haziran 1997.

T.B.M.M. Tutanak Dergisi, “20. Dönem, 132. Birleşim”, C. 32, 7 Ağustos 1997.

T.B.M.M. Tutanak Dergisi, “20. Dönem, 15. Birleşim”, C. 36, 18 Kasım 1997.

T.B.M.M. Tutanak Dergisi, “20. Dönem, 18. Birleşim”, C. 37, 25 Kasım 1997.

T.B.M.M. Tutanak Dergisi, “20. Dönem, 131. Birleşim”, C. 61, 30 Temmuz 1998.

T.B.M.M. Tutanak Dergisi, “20. Dönem, 24. Birleşim”, C. 66, 25 Kasım 1998.

T.B.M.M. Tutanak Dergisi, “21. Dönem, 76. Birleşim”, C. 30, 5 Nisan 2000.

T.B.M.M. Tutanak Dergisi, “21. Dönem, 88. Birleşim”, C. 32, 27 Nisan 2000

T.B.M.M. Tutanak Dergisi, “21. Dönem, 89. Birleşim”, C. 32, 1 Mayıs 2000

T.B.M.M. Tutanak Dergisi, “21. Dönem, 90. Birleşim”, C. 32, 5 Mayıs 2000

T.B.M.M. Tutanak Dergisi, “21. Dönem, 18. Birleşim”, C. 45, 21 Kasım 2000.

T. C. Kurucu Meclis Tutanak Dergisi, “1. Birleşim”, C. 1, 6 Ocak 1961.

T. C. Kurucu Meclis Tutanak Dergisi, “8. Birleşim”, C. 1, 27 Şubat 1961.

T. C. Kurucu Meclis Tutanak Dergisi, “19. Birleşim”, C. 2, 12 Temmuz 1961.

- T. C. Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi, "1. Birleşim", C. 1, 6 Ocak 1961.*
- T. C. Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi, "20. Birleşim", C. 1, 23 Şubat 1961.*
- T. C. Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi, "23. Birleşim", C. 1, 6 Mart 1961.*
- T. C. Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi, "25. Birleşim", C. 1, 9 Mart 1961.*
- T. C. Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi, "40. Birleşim", C. 2, 7 Nisan 1961.*
- T. C. Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi, "41. Birleşim", C. 3, 10 Nisan 1961.*
- T. C. Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi, "44. Birleşim", C. 3, 13 Nisan 1961.*
- T. C. Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi, "63. Birleşim", C. 5, 9 Mayıs 1961.*

3. Parti Yayınları

500 Günün Özeti, ""22 Mayıs 1999-3 Ekim 2000""

Akgünlere, Ajans-Türk Matbaacılık Sanayi, Ankara, 1973.

Akgünlere, "CHP 1973 Seçim Bildirgesi Özeti", Ankara, 1973.

Cumhuriyet Halk Partisi T.B.M.M. Grup İç Yönetmeliği, T.B.M.M. Basımevi, Ankara, 1996.

4. Kitaplar

12 Mart Belgeleri Madanoğlu Cuntası, "İddianame", Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1973.

AHMAD, Feroz, Bir Kimlik Peşinde Türkiye, Çeviren: Sedat Cem Karadeli, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006.

AHMAD, Feroz, Demokrasi Sürecinde Yeni Türkiye, "1945-1980", Çeviren: Ahmet Fethi, Hil Yayın, İstanbul, 2015.

AHMAD, Feroz, İttihatçılıktan Kemalizme, Çeviren: Fatmagül Berktaş Baltalı, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2016.

AHMAD, Feroz, Modern Türkiye'nin Oluşumu, Çeviren: Yavuz Alogan, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2012.

AHMAD, Feroz ve TURGAY AHMAD, Bedia, Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi, "1945-1971", Bilgi Yayınevi, Ankara, 1976.

AKAR, Atilla, *Öteki DSP, "Ecevitlerin Gayri Resmi Öyküsü"*, Metis Yayınları, İstanbul, 2002.

AKAR, Rıdvan ve DÜNDAR, Can, *Ecevit ve Gizli Arşivi*, İmge Kitabevi, Ankara, 2008.

AKAR, Rıdvan ve DÜNDAR, Can, *Karaoğlan*, İmge Kitabevi, Ankara, 2006.

AKIN, Rıdvan, *Türk Siyasal Tarihi, "1908-2000"*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2012.

AKŞİN, Sina, *Kısa Türkiye Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2015.

AKŞİN, Sina vd., *Türkiye Tarihi, "Çağdaş Türkiye 1908-1980"*, C. 4, Cem Yayınevi, İzmir, 2018.

AKYOL, Taha, *1980'lerde Türkiye*, Başak Yayınları, Ankara, 1980.

AKYOL, Taha, *Kayıp Tarihimiz*, Yakın Plan Yayınları, İstanbul, 2011.

ALBAYRAK, Mustafa, *Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Tarihsel Gelişimi*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2010.

ALKAN, Mehmet Ö., *Osmanlı'dan Günümüze Darbeler*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2016.

ANZERLİOĞLU, Yonca vd., *80. Yılında Türkiye Cumhuriyeti ve Demokrasi*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2004.

ARCAYÜREK, Cüneyt, *Demokrasi Dur 12 Eylül 1980*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1986.

ARCAYÜREK, Cüneyt, *Yeni Demokrasi Yeni Arayışlar, "1960-1965"*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1985.

ARMAOĞLU, Fahir, *Türk Amerikan İlişkileri, "1919-1997"*, Kronik Kitap, İstanbul, 2017.

ARPACI, Işıl, *Türk Siyasetinde Erbakan*, Kopernik Kitap, İstanbul, 2017.

ARSLAN, Esat, *Türk Parlamento Tarihi, "TBMM-XVI. Dönem", "1977-1980"*, C. 1, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara.

ARSLAN, Esat, *Türk Parlamento Tarihi, "TBMM-XVI. Dönem", "1977-1980"*, C. 2, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara.

ARSLAN, Esat, *Türk Parlamento Tarihi, "TBMM-XVI. Dönem", "1977-1980"*, C. 3, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara.

ASKER, Ayşe, *Askeri Darbeye Doğru, "Demokrat Parti'nin Tahkikat Komisyonu Girişimi"*, İmge Kitabevi, Ankara, 2013.

ATALAY, Onur, *Türk'e Tapmak, "Seküler Din ve İki Savaş Arası Kemalizm"*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2018.

ATAR, Yavuz, *Demokrasilerde Anayasal Değişmelerin Dinamikleri ve Anayasa Yapımı*, Mimoza Yayınları, Konya, 2000.

Atatürk'ün Bütün Eserleri, "1923", C. 15, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2005.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2006.

ATATÜRK, Kemal, *Nutuk, "1919-1927"*, Yayına Hazırlayan: Zeynep Korkmaz, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2012.

ATATÜRK, M. Kemal, *Söylev, "Nutuk"*, C. I-II, Basıma Hazırlayan: Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1997.

ATATÜRK, Mustafa Kemal, *Nutuk*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2017.

ATEŞ, Sinan, *Türkiye'de Din Politikaları ve Din Siyaset İlişkisi*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2018.

ATILGAN, Gökhan, *Yön-Devrim Hareketi*, Yordam Kitap, İstanbul, 2008.

AYATA, Sencer, *CHP, "Söylem, Politika, İdeoloji", "2010-2016"*, Ka Kitap, İstanbul, 2016, s. 9.

AYBEK, Şahin, *Atatürk, CHP ve Eğitim*, Sonçağ Yayıncılık, Ankara, 2015.

AYDEMİR, Şevket Süreyya, *İhtilalin Mantığı ve 27 Mayıs İhtilali*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2007.

AYDEMİR, Şevket Süreyya, *İkinci Adam, "1950-1964"*, C. 3, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2011.

AYDEMİR, Şevket Süreyya, *Menderes'in Dramı?*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2017.

AYDIN, Mesut, *Gensoru*, Orient Yayınları, Ankara, 2010.

AYDIN, Suavi ve TAŞKIN, Yüksel, *1960'tan Günümüze Türkiye Tarihi, İletişim Yayınları*, İstanbul, 2018.

AYDOĞAN, Metin, *Türkiye Üzerine Notlar, "Türkiye'nin 180 Yılı", "1838-2018"*, Galeati Yayıncılık, Ankara, 2018.

AYKAN, Cevdet, *Bir Psikiyatrist ve Siyaset Adamı Gözüyle Demokratik Süreç ve Anular, "1946-2000"*, Grafiker Yayınları, Ankara, 2007.

AYDINOĞLU, Ergun, *"Sol Hakkında Her Şey" mi?, "Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce-Sol Üzerine Bir Değerlendirme"*, Versus Kitap, İstanbul, 2008.

AYDINOĞLU, Ergun, *Türk Solu, "Eleştirel Bir Tarih Denemesi", "1960-1971"*, Belge Yayınları, İstanbul, 1992.

AYDINOĞLU, Ergun, *Türkiye Solu, "1960-1980"*, Versus Kitap, İstanbul, 2008.

AYTEKİN, E. Atilla ve ATILGAN, Gökhan, *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Siyasal Hayat*, Yordam Kitap, İstanbul, 2015.

BAL, Mehmet Akif, *Trabzonlu Ünlü Simalar ve Trabzon'un Ünlü Aileleri*, Çatı Yayınları, İstanbul, 2007.

BARDAKÇI, Murat, *Enver*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2015.

BAŞGİL, Ali Fuad, *27 Mayıs İhtilali ve Sebepleri*, “Görüp Yaşadıklarım”, Çeviren: Cemal Aydın, Yağmur Yayınları, İstanbul, 2006.

BATUR, Muhsin, *Anılar ve Görüşler*, “Üç Dönemin Perde Arkası”, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1985.

BELLİ, Orhan Şemsi, *Çocukluğundan Liderliğine Kadar Bülent Ecevit*, “1925-1972”, C. 1, Ak Kitabevi, İstanbul, (basım tarihi belirtilmemiş).

BERKAN, İsmet, *Asker Bize İktidarı Verir mi?*, Everest Yayınları, İstanbul, 2011.

BİLÂ, Hikmet, *CHP 1919-1999*, Doğan Kitap, İstanbul, 1999.

BİLÂ, Hikmet, *CHP Tarihi*, “1919-1979”, Doruk Matbaacılık, Ankara, 1979.

BİLÂ, Hikmet, *Sosyal Demokrat Süreç İçinde CHP ve Sonrası*, Milliyet Yayınları, (basım yeri belirtilmemiş), 1987.

BİLBİLİK, Erol, *Öncesi ve Sonrasıyla 9 Mart-12 Mart Süreci*, Profil Yayıncılık, İstanbul, 2013.

BİLDİRİCİ, Faruk, *Kuzum Bülent*, “Ecevit’e Aileden Mektuplar”, Doğan Kitap, İstanbul, 2000.

BİLDİRİCİ, Faruk, *Silüetini Sevdiğimin Türkiyesi*, Doğan Kitap, İstanbul, 2000.

BİRAND, Mehmet Ali vd., *12 Eylül*, “Türkiye’nin Miladı”, Doğan Kitap, İstanbul, 1999.

BİRAND, Mehmet Ali vd., *Demirkırat Bir Demokrasinin Doğuşu*, Doğan Kitap, İstanbul, 1991.

BİRAND, Mehmet Ali, *Emret Komutanım*, Milliyet Yayınları, 1987.

BİRGİT, Orhan, *Ayağa Kalk CHP!*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2015.

BİRGİT, Orhan, *Evvel Zaman İçinde*, Doğan Kitap, İstanbul, 2012.

BİRGİT, Orhan, *Kalbur Saman İçinde*, “Olaylar, Anılar, Portreler”, Doğan Kitap, İstanbul, 2012.

BORA, Tanıl, *Cereyanlar, "Türkiye'de Siyasi İdeolojiler"*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017.

BORA, Tanıl ve CAN, Kemal, *Devlet ve Kuzgun, "1990'lardan 2000'lere MHP"*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004.

BOZDOĞAN, Sibel ve KASABA, Reşat, *Türkiye'de Modernleşme ve Ulusal Kimlik*, Çeviren: Nurettin Elhüseyni, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2014.

BÖLÜKBAŞI, Deniz, *Türk Siyasetinde Anadolu Fırtınası Osman Bölükbaşı*, Doğan Kitap, İstanbul, 2005.

BUÇUKCU, Öner, *Cumhuriyet Dönemi Türk Düşüncesi, "İsimler, Yönelimler, Bakışlar"*, Bibliyotek Yayınları, Ankara, (basım tarihi belirtilmemiş).

BURÇAK, Rıfki Salim, *On Yılın Anıları, "1950-1960"*, Nurol Matbaacılık, Ankara, 1998.

BÜKE, Bahar, *Türkiye'de Seçim Sistemi Arayışları, "Bir Alternatif Model"*, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir, 1999.

Cemal Paşa, *Hatırat, "1913-1922"*, Yayına Hazırlayan: Ahmet Zeki İzgöer, Dün Bugün Yarı Yayınları, İstanbul, 2012.

CEM, İsmail, *Engeller ve Çözümler, "Türkiye'de Sosyal Demokrasi"*, Cem Yayınevi, İstanbul, 1987.

CEM, İsmail, *Sosyal Demokrasi Nedir Ne Değildir?*, Cem Yayınları, İstanbul, 1984.

CEM, İsmail, *Tarih Açısından 12 Mart, "Tarihteki Yeri ve Sonuçları"*, C. 2, Cem Yayınları, (basım yeri belirtilmemiş), 1977.

CEM, İsmail, *Türkiye'de Geri Kalmışlığın Tarihi*, Cem Yayınevi, İstanbul, 1971.

CERRAHOĞLU, Piraye Bigat, *Demokrat Parti Masalı*, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1996.

CİNİSLİ, Rasim, *Bir Devrin Hafızası*, Doğan Kitap, İstanbul, 2017.

CİZRE-SAKALLIOĞLU, Ümit, *AP-Ordu İlişkileri, "Bir İnkilapın Anatomisi"*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1993.

COŞKUN, Alev, *Cumhuriyet Halk Partisi ve Demokratik Sol*, (basım evi, basım yeri ve basım tarihi belirtilmemiş).

Cumhuriyet 1978, Erdini Basım ve Yayınevi, İstanbul, 1978.

Cumhuriyet 1979, Erdini Basım ve Yayınevi, İstanbul, 1979.

Cumhuriyet 1980, Erdini Basım ve Yayınevi, İstanbul, 1980.

Cumhuriyet, "Yıllık '86", "1 Ocak 1985/31 Aralık 1985", Cumhuriyet Matbaacılık ve Gazetecilik T. A. Ş., (basım yeri belirtilmemiş), 1986.

Cumhuriyet, "Yıllık '87", "1 Ocak 1986/31 Aralık 1986", Cumhuriyet Matbaacılık ve Gazetecilik T. A. Ş., (basım yeri belirtilmemiş), 1987.

Cumhuriyet, "Yıllık '88", "1 Ocak 1987/31 Aralık 1987", Cumhuriyet Matbaacılık ve Gazetecilik T. A. Ş., İstanbul, 1988.

Cumhuriyet, "Yıllık '90", "1 Ocak 1989/31 Aralık 1989", Cumhuriyet Matbaacılık ve Gazetecilik T. A. Ş., İstanbul, 1990.

ÇAHA, Ömer, *Seçmen Davranışı ve Siyasal Partiler*, Fatih Üniversitesi, İstanbul, 2004.

ÇANKAYA, Erol, *İktidar Bu Kapağın Altındadır, "Gösteri Demokrasisinde Siyasal Reklamcılık"*, Boyut Kitapları, İstanbul, 2008.

ÇAVDAR, Tevfik, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi, "1950'den Günümüze"*, İmge Kitabevi, Ankara, 2013.

ÇEÇEN, Anıl, *Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri*, Gündoğan Yayınları, İstanbul, 1990.

ÇELİK, Seydi, *Osmanlı'dan Günümüze Devlet ve Asker, "Askeri Bürokrasinin Sistem İçindeki Yeri"*, Salyangoz Yayınları, İstanbul, 2008.

ÇETİNGÜLEÇ, Mehmet, *Ecevit'in Anıları*, "12 Yıl Saklı Tutulan Veda Sohbetleri", Doğan Kitap, İstanbul, 2018.

ÇETİNGÜLEÇ, Mehmet, *Rahşan*, Sabah Kitapları, İstanbul, 2000.

ÇETİNKAYA, Bayram Ali, *Doğu'dan Batı'ya Düşüncenin Serüveni*, "Medeniyet Projelerinin İnşa Sürecinde Çağdaş İslam Düşüncesi", C. 9, İnsan Yayınları, İstanbul, 2015.

ÇİZMELİ, Şevket, *Menderes Demokrasi Yıldızı?*, Arkadaş Yayınevi, Ankara, 2007.

ÇOLAK, Mustafa, *Bülent Ecevit*, "Karaoğlan", İletişim Yayınları, İstanbul, 2016.

ÇUFALI, Mustafa, *Türk Parlamento Tarihi*, "TBMM VIII. Dönem", "1946-1950", C. 3, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara, 2012.

DAĞISTANLI, Fatin, *Sosyal Demokratlar*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1998.

DEMİR, Şerif, *Türk Siyasi Tarihinde Adnan Menderes*, Paraf Yayınları, İstanbul, 2010.

DENK, Cemil, *Türkçe İbadet, Hilafet, Örtünmek*, İlgi Matbaacılık, Ankara, 2012.

DİLÇİN, Cem, *Adlar Sözlüğü*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2014.

DOĞAN, Yalçın, *Dar Sokakta Siyaset*, "1980-1983", Tekin Yayınevi, (basım yeri ve tarihi belirtilmemiş).

DUMAN, M. Zeki, *Türkiye'de Liberal Muhafazakâr Siyaset ve Turgut Özal*, Liberte Yayınları, Ankara, 2017.

DUVERGER, Maurice, *Siyasi Partiler*, Çeviren: Ergun Özbudun, Bilgi Yayınları, Ankara, 1993.

DUVERGER, Maurice, *Siyasal Rejimler*, Çeviren: Teoman Tunçdoğan, İletişim Yayınları, İstanbul, 1994.

DÜNDAR, Can, *Anka Kuşu*, "Erdal İnönü Anlatıyor", Can Yayınları, İstanbul, 2012.

DÜZDAĞ, M. Ertuğrul, *Meclis'te Başörtüsü Mücadelesi*, "Malatya Milletvekili M. Bülent Çaparoglu'nun Hatıraları", Şule Yayınları, İstanbul, 1998.

ECEVİT, Bülent, *Bu Düzen Değişmelidir*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2009.

ECEVİT, Bülent, *Mithat Paşa ve Türk Ekonomisinin Tarihsel Süreci*, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1990.

ECEVİT, Bülent, *Ortanın Solu*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2009.

EKEN, Halit vd, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Dora Yayınları, Bursa, 2018.

EKİNCİ, Necdet, *İkinci Dünya Savaşından Sonra Türkiye'de Çok Partili Düzene Geçişte Dış Etkenler*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 1997.

EMRE, Yunus, *CHP, Sosyal Demokrasi ve Sol*, "Türkiye'de Sosyal Demokrasinin Kuruluş Yılları", "1960-1966", İletişim Yayınları, İstanbul, 2015.

ERDOĞAN, Aras, *Umut Adam Ecevit*, Kesit Yayınları, İstanbul, 2006.

ERDOĞAN, Caner, *CHP, "1919-2018"*, Sokak Kitapları Yayınları, İstanbul, 2018.

ERER, Tekin, *Türkiye'de Parti Kavgaları*, Ticaret Postası Matbaası, İstanbul, 1963.

ERER, Tekin, *Yassıada ve Sonrası*, "İki Cilt Bir Arada", Yeni Matbaa, İstanbul, 1965.

ERDEM, Tarhan, *Anayasalar ve Belgeler*, "1876-2012", Doğan Kitap, İstanbul, 2012.

ERDEM, Tarhan ve UYGUNER, Necdet, *CHP Üye Kayıtlarının Merkezde Toplanma Projesi*, "1978", Ünal Ofset Matbaacılık, İstanbul, 1994.

ERGEN, Cengiz, *Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in Söylev ve Demeçleri*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2009.

ERGÜL, Teoman, *Sosyaldemokraside Ayrışma Yılları*, C. 1, Gündoğan Yayınları, İstanbul, 2000.

ERGÜL, Teoman, *Sosyaldemokraside Bölüşme Yılları*, C. 2, Gündoğan Yayınları, İstanbul, 2000.

ERİM, Nihat, *12 Mart Anıları*, Hazırlayan: Raşit Çavaş, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2007.

ERİNÇ, Orhan, *Cumhuriyet, "Seçim-77"*, Altın Kitaplar Matbaası, İstanbul, 1977.

ERKİN, Behiç, *Hâtırat, "1876-1958"*, Hazırlayan: Ali Birinci, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2010.

EROĞLU, Ergin, *Sınıflar Açısından 12 Mart Devam Ediyor mu*, Soyut Yayınları, İstanbul, 1974.

EROĞLU, Hamza, *Atatürk ve Cumhuriyet*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2014.

EROĞLU, Hamza, *Türk İnkılâp Tarihi*, Savaş Yayınları, Ankara, 1990.

EROĞUL, Cem, *Demokrat Parti, "Tarihi ve İdeolojisi"*, İmge Kitabevi, Ankara, 1990.

ERTAN, Temuçin Faik, *Başlangıçtan Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2014.

ERTAN, Temuçin Faik, *Türk Parlamento Tarihi, "TBMM-XX. Dönem", "1995-1999"*, C. 1, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara.

ERTAN, Temuçin Faik *Türk Parlamento Tarihi, "TBMM-XX. Dönem", "1995-1999"*, C. 2, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara.

ERTAN, Temuçin Faik, *Türk Parlamento Tarihi, "TBMM-XX. Dönem", "1995-1999"*, C. 3, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara.

ERTOP, Konur, *Cumhuriyet, "1924-1974"*, Cumhuriyet Matbaacılık ve Gazetecilik, İstanbul, 1974.

ERTOP, Konur, *Cumhuriyet, "1976"*, Hilal Matbaacılık Koll Şti, İstanbul, 1976.

ERTOP, Konur, *Cumhuriyet, "1977"*, Hilal Matbaacılık, İstanbul, 1977.

ESENDİR, Halit, *Kendi Anlatımlarıyla Babıali'nin Meşhurları*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2007.

EVREN, Kenan, *Kenan Evren'in Anıları*, C. 1, Milliyet Yayınları, (basım yeri belirtilmemiş), 1990.

EVSİLE, Mehmet, *Atatürk'ün Söylev ve Demeçlerinin Konular İndeksi*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1999.

FAİK, Bedii, *İhtilalciler Arasında Bir Gazeteci*, Dünya Yayınları, İstanbul, 1967.

FEDAYİ, Cemal, *Kandırılı Profesör Turan Güneş, "Hayatı, Düşüncesi, Kişiliği"*, Kadim Yayınları, Ankara, 2012.

FEDAYİ, Cemal, *Osmanlı'dan Günümüze Sol Siyaset*, Kadim Yayınları, Ankara, 2016.

FEYİZOĞLU, Turhan, *Deniz, "Bir İsyancının Ayak İzleri"*, Cumartezleri Yayınevi, İstanbul, 2014.

FERİDUN, Server, *Anayasalar ve Siyasal Belgeler*, Büyük Kervan Matbaası, İstanbul, 1962.

FIRAT, Ali Haydar, *Türkiye'nin Cumhuriyeti, "Bir Cumhuriyet Sorgulaması"*, Tekin Yayınevi, İstanbul, 2012.

FIRTINA, Bahattin, *Aydınlanma Savaşımı*, Kayhan Matbaacılık, İstanbul, 1999.

GAYTANCIOĞLU, Kaan, *Politik Liderlik ve Bülent Ecevit*, Paradigma Akademi Yayınları, Edirne, 2014.

GEVGİLİLİ, Ali, *Türkiye'de 1971 Rejimi, "Tarım Toplumundan Sanayi Toplumuna Geçiş Aşaması"*, Milliyet Yayın, (basım yeri belirtilmemiş), 1973.

GEVGİLİLİ, Ali, *Türkiye'de Kapitalizmin Gelişmesi ve Sosyal Sınıflar*, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1989.

GEZİCİ, Aytekin, *Bir Karaoğlan Masalı Bülent Ecevit*, Akis Kitap, İstanbul, 2006.

GEZİCİ, Aytekin, *İslamköy'den Türban Karşıtlığına Süleyman Demirel*, Akis Kitap, İstanbul, 2006.

GÖZLER, Kemal, *Anayasa Değişikliği Gerekli mi?*, “1982 Anayasası İçin Bir Savunma”, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa, 2001.

GÖZLER, Kemal, *Türk Anayasa Hukuku*, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa, 2000, s. 103.

GÜNDOĞMUŞ, Bekir, *Siyasal Tercihler*, Düzey Yayınevi, İstanbul, 2014.

GÜNEŞ AYATA, Ayşe, *CHP, “Örgüt ve İdeoloji”*, Çevirenler: Belkıs Tarhan ve Nüvit Tarhan, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1992.

GÜNDÜZ, Alptekin, *En Sevdiği Güneşti*, “Dr. Suphi Baykam'ın Fırtınalı Yaşamı”, Piramid Yayıncılık, İstanbul, 2004.

HALE, William, *Türkiye’de Ordu ve Siyaset, “1789’dan Günümüze”*, Çeviren: Ahmet Fethi, Hil Yayın, İstanbul, 1996.

HANİOĞLU, M. Şükrü, *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Zihniyet, Siyaset ve Tarih*, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 2006.

HATİPOĞLU, Atakan, *CHP’nin İdeolojik Dönüşümü, “Kemalizmden Sosyal Demokrasiye”*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2012.

HEPER, Metin, *İsmet İnönü, “Yeni Bir Yorum Denemesi”*, Çeviren: Sermet Yalçın, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1999.

HEPER, Metin, *Türkiye’de Devlet Geleneği*, Çeviren: Nalan Soyarık, Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2018.

İNALCIK, Halil, *Atatürk ve Demokratik Türkiye*, Kırmızı Yayınları, İstanbul, 2017.

İNALCIK, Halil vd., *Neden Geri Kaldık?*, “Bitmeyen Kavga: Çağdaşlaşma”, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2013.

İNALCIK, Halil, *Osmanlı ve Modern Türkiye*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2017.

İNAN, Arı, *Düşünceleriyle Atatürk*, Sadeleştiren: İsmet Parmaksızoğlu, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1991.

İNAN, Süleyman ve HAYTOĞLU, Ercan, *Yakın Dönem Türk Politik Tarihi*, Anı Yayıncılık, Ankara, 2011.

İNÖNÜ, Erdal, *Anılar ve Düşünceler*, C. 1, Boyut Yayın Grubu, İstanbul, 2007.

İNÖNÜ, Erdal, *Anılar ve Düşünceler*, C. 2, Boyut Yayın Grubu, İstanbul, 2007.

İNÖNÜ, Erdal, *Anılar ve Düşünceler*, C. 3, Boyut Yayın Grubu, İstanbul, 2007.

İNÖNÜ, Erdal, *Üçyüz Yıllık Gecikme, "Tarih, Kültür, Bilim ve Siyaset Üzerine Konuşmalar"*, Buke Yayınları, İstanbul, 2002.

İNÖNÜ, İsmet, *Defterler, "1919-1973"*, C. 2, Hazırlayan: Ahmet Demirel, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001.

İNSEL, Ahmet ve BAYRAMOĞLU, Ali, *Bir Zümre, Bir Parti Türkiye'de Ordu*, Birikim Kitapları, İstanbul, 2017.

İPEKÇİ, Abdi ve COŞAR, Ömer Sami, *İhtilalin İçyüzü*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2010.

İZGİLİ, Mesut, *Sola Dönüş Yok mu?, "Tıkanan Demokrasi Tıkayan Siyaset ve Sol"*, Karınca Yayınları, Ankara, 2008.

KABASAKAL, Mehmet, *Türkiye'de Siyasal Partiler*, Okan Üniversitesi, İstanbul, 2013, s. 139-167.

KABASAKAL, Mehmet, *Türkiye'de Siyasal Parti Örgütlenmesi, "1908-1960"*, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1991.

KABOĞLU, İbrahim Ö., *Anayasa ve Toplum*, İmge Yayınları, Ankara, 2000.

KAÇMAZOĞLU, Bayram, *Demokrat Parti Dönemi Toplumsal Tartışmaları*, Birey Yayıncılık, İstanbul, 1998.

KAHRAMAN, Hasan Bülent, *Beyazlar Kirli*, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2008.

KAHRAMAN, Hasan Bülent, *Sağ Türkiye ve Partileri*, İmge Kitabevi, Ankara, 1995.

KAHRAMAN, Hasan Bülent, *Sosyal Demokrasi Düşüncesi ve Türkiye Pratiği*, SODEV, İstanbul, 2002.

KAHRAMAN, Hasan Bülent, *Sosyal Demokrasi Türkiye ve Partileri*, İmge Kitabevi, Ankara, 1993.

KAHRAMAN, Hasan Bülent, *Türk Siyasetinin Yapısal Analizi*, “Kavramlar, Kuramlar, Kurumlar”, C. 1, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2010.

KAHRAMAN, Hasan Bülent, *Türk Siyasetinin Yapısal Analizi*, “1920-1960”, C. 2, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2010.

KALAYCIOĞLU, Ersin ve SARIBAY, Ali Yaşar, *Türkiye’de Politik Değişim ve Modernleşme*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2000.

KANADOĞLU, Sabih, *Alaturka Demokrasi*, Arkadaş Yayınevi, Ankara, 2004.

KARAKUŞ, Emin, *40 Yıllık Bir Gazeteci Gözü İle İşte Ankara*, Hürriyet Yayınları, İstanbul, 1977.

KARAL AKGÜN, Seçil, *27 Mayıs*, “Bir İhtilal, Bir Devrim, Bir Anayasa”, ODTÜ Yayıncılık, Ankara, 2009.

KARAL, Enver Ziya, *Atatürk’ten Düşünceler*, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1991.

KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri, *Politikada 45 Yıl*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1984.

KARATEPE, Şükrü, *Darbeler, Anayasalar ve Modernleşme*, İz Yayıncılık, İstanbul, 1999.

KARPAT, Kemal H., *Osmanlı’dan Günümüze Asker ve Siyaset*, Çeviren ve Yayına Hazırlayan: Güneş Ayas, Timaş Yayınları, İstanbul, 2010.

KARPAT, Kemal H., *Türk Demokrasi Tarihi*, “Sosyal, Kültürel, Ekonomik Temeller”, Timaş Yayınları, İstanbul, 2015.

KARPAT, Kemal H., *Türk Siyasi Tarihi*, “Siyasal Sistemin Evrimi”, Timaş Yayınları, İstanbul, 2011.

KARPAT, Kemal H., *Türkiye’de Siyasal Sistemin Evrimi, “1876-1980”*, Çeviren: Esin Soğancılar, İmge Kitabevi, Ankara, 2007.

KARPAT, Kemal H., *Türkiye’de Toplumsal Dönüşüm, “Kırsal Göç, Gecekondu ve Kentleşme”*, Çeviren: Abdülkerim Sönmez, Timaş Yayınları, İstanbul, 2016.

KASABA, Reşat, *Türkiye Tarihi, “Modern Dünyada Türkiye”, “1839-2010”*, C. 4, Çeviri: Zuhâl Bilgin, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2016.

KAYALI, Kurtuluş, *Ordu ve Siyaset, “27 Mayıs-12 Mart”*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1994.

KAYALI, Kurtuluş, *Türk Düşünce Dünyasının Bunalımı*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2000.

KAYALI, Kurtuluş, *Türk Kültür Dünyasından Portreler*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002.

KAYNAR, Mete Kaan, *Cumhuriyet Dönemi Siyasi Partileri*, İmge Kitabevi, Ankara, 2007.

KAYNAR, Mete Kaan, *Türkiye’nin 1950’li Yılları*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2016.

KAYNAR, Mete Kaan, *Türkiye’nin 1960’lı Yılları*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017.

KAYRA, Cahit, *‘38 Kuşağı, “Cumhuriyet’le Yetişenler”*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2012.

KEYMAN, E. Fuat, *Türkiye ve Radikal Demokrasi, “Geç Modern Zamanlarda Siyaset ve Demokratik Yönetim”*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2000.

KILAĞIZ, Nuran, *Türk Siyasî Hayatında 1965 Seçimleri*, Berikan Yayınevi, Ankara, 2010.

KILIÇ HRİSTİDİS, Şengül ve ERGÜZ, Ersel, *İsmail Hakkı Birler’in Anılarında CHP’li Yıllar, “1946-1992”*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2010.

KIŞLALI, Ahmet Taner, *Atatürk’e Saldırmanın Dayanılmaz Hafifliği*, İmge Kitabevi, Ankara, 1993.

- KIŞLALI, Ahmet Taner, *Ben Demokrat Değilim*, İmge Kitabevi, Ankara, 1999.
- KIZILELMA, Erol vd., *100. Yıla Doğru CHP*, Kalkedon Yayınları, İstanbul, 2014.
- KİLİ, Suna, *27 Mayıs 1960 Devrimi Kurucu Meclis ve 1961 Anayasası*, Boyut Kitapları, İstanbul, 1998.
- KİLİ, Suna, *1960-1975 Döneminde Cumhuriyet Halk Partisinde Gelişmeler*, “Siyaset Bilimi Açısından Bir İnceleme”, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1976.
- KİLİ, Suna ve GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref, *Türk Anayasa Metinleri*, “Senedi İttifaktan Günümüze”, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, (basım yeri ve tarihi belirtilmemiş).
- KİRAZ, Ali Güvenç, *CHP Üzerine Denemeler*, Akyüz Yayın Grubu, (basım yeri belirtilmemiş), 2010, s. 42.
- KOCABAŞOĞLU, Uygur, *Şirket Telsizinden Devlet Radyosuna*, “TRT Öncesi Dönemde Radyonun Tarihsel Gelişimi ve Türk Siyasal Hayatı İçindeki Yeri”, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010.
- KOÇAK, Cemil, *27 Mayıs Bakanlar Kurulu Tutanakları*, “2 Haziran 1960-6 Ocak 1961”, C. 1, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2010.
- KOÇAK, Cemil, *27 Mayıs Bakanlar Kurulu Tutanakları*, “6 Ocak 1961-16 Kasım 1961”, C. 2, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2010.
- KOÇAK, Cemil, *CHP İktidarının Sonu*, “Türkiye’de İki Partili Siyasi Sistemin Kuruluş Yılları 1945-1950”, C. 6, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017.
- KOÇAK, Cemil, *Demokrat Parti Karşısında CHP*, “Bir Muhalefetin Analizi”, Timaş Yayınları, İstanbul, 2017.
- KOÇAK, Cemil, *Türkiye’de Milli Şef Dönemi*, “1938-1945”, C. 2, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017.
- KOÇAŞ, Sadi, *12 Mart Anıları*, May Yayınları, İstanbul, 1978, s. 42.
- KOLOĞLU, Orhan, *Ecevit İle CHP*, “Bir Aşk ve Nefret Öyküsü”, Büke Yayınları, İstanbul, 2000.

KOLOĞLU, Orhan, *Kim Bu Ecevit?*, Boyut Kitapları, İstanbul, 2001.

KOMSUOĞLU, Ayşegül, *Siyasal Yaşamda Bir Lider Süleyman Demirel*, Bengi Yayınları, İstanbul, 2008.

KONGAR, Emre, *21. Yüzyılda Dünya, Türkiye ve Kamuoyu*, Simavi Yayınları, (basım yeri belirtilmemiş), 1992.

KONGAR, Emre, *21. Yüzyılda Türkiye, "2000'li Yıllarda Türkiye'nin Toplumsal Yapısı"*, Remzi Kitabevi, (basım yeri ve basım tarihi belirtilmemiş).

KONGAR, Emre, *Demokrasi ve Kültür*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1992.

KONURALP, Emrah, *Ecevit ve Milliyetçilik, "Türklük-Türkiyelilik Kucaklaşması"*, Togan Yayıncılık, İstanbul, 2013.

KÖKEN, Nevzat, *Cumhuriyet Dönemi Tarih Anlayışları ve Tarih Eğitimi, "1923-1960"*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2014.

KÖKER, Levent, *Modernleşme, Kemalizm ve Demokrasi*", İletişim Yayınları, İstanbul, 2007.

KÖSEOĞLU, Talât, *Demokraside Davalarımız*, Türkiye Basımevi, İstanbul, 1962.

KUMAŞ, Rahmi, *CHP'nin Soyağacı*, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1999.

KURT, Süleyman, *Bir Karaoğlan Hikayesi, "Bülent Ecevit"*, Birey Yayıncılık, İstanbul, 2002.

KÜÇÜK, Yalçın, *Türkiye Üzerine Tezler, "1908-1978"*, C. 2, Tekin Yayınevi, Ankara, 1984.

KÜÇÜK, Yalçın, *Türkiye Üzerine Tezler, "1908-1998"*, C. 3, Tekin Yayınevi, Ankara, 1986.

KÜÇÜK, Yalçın, *Türkiye Üzerine Tezler, "1908-1998"*, C. 4, Tekin Yayınevi, Ankara, 1990.

KÜRKOĞLU, Celal, *DSP Olayı, "Ecevit Efsanesinin Sonu"*, Onur Yayıncılık, Ankara, 1988.

LANDAU, Jacob M., *Türkiye'de Aşırı Akımlar, "1960 Sonrası Sosyal ve Siyasal Çekişmeler"*, Turhan Kitabevi, Ankara, 1978.

LEWIS, Bernard, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Çeviri: Boğaç Babür Tuna, Arkadaş Yayınevi, Ankara, 2013.

LOCKE, John, *Yönetim Üzerine İkinci İnceleme, "Sivil Yönetimin Gerçek Kökeni, Boyutu ve Amacı Üzerine Bir Deneme"*, Çeviri: Fahri Bakırcı, Ebabil Yayınları, Ankara, 2012.

LÖKER, Erhan, *Ortanın Solu Cumhuriyet Halk Partisi ve Türkiye*, Tisa Matbaacılık Sanayi, Ankara, 1969.

MAHÇUPYAN, Etyen, *Osmanlı'dan Postmoderniteye*, Yol Yayınları, İstanbul, 1996.

MAHMUTOĞLU, Tansu Barış, *CHP'li Belediye ve Genel Seçim Çalışmaları ve Propagandaları, "1923-1957"*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2017.

MARDİN, Şerif, *Türkiye, İslam ve Sekülerizm*, Çevirenler: Elçin Gen ve Murat Bozluolcay, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017.

MARDİN, Şerif, *Türkiye'de Toplum ve Siyaset*, Derleyenler: Mümtaz'er Türköne ve Tuncay Önder, İletişim Yayınları, İstanbul, 2006.

MARDİN, Şerif, *Türk Modernleşmesi*, Derleyenler: Mümtaz'er Türköne ve Tuncay Önder, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017.

MERT, Nuray, *Hep Muhalif Olmak*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001.

MERT, Nuray, *İslâm ve Demokrasi, "Bir Kurt Masalı"*, İz Yayıncılık, İstanbul, 1998.

MERT, Nuray, *Merkez Sağın Kısa Tarihi*, Selis Kitaplar, İstanbul, 2007.

MEYDAN, Sinan, *Akl-ı Kemal, "Atatürk'ün Akıllı Projeleri"*, C. 5, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2014.

MİRKELÂMOĞLU, Necip, *Ecevit Ecevit'i Anlatıyor*, Kervan Yayınları, İstanbul, 1977.

MİRKELÂMOĞLU, Necip, *İnönü, Ecevit'i Anlatıyor*, Kervan Yayınları, İstanbul, 1977.

MUMCU, Uğur, *Devlet, Silah, Adalet*, Uğur Mumcu Araştırmacı Gazetecilik Vakfı Yayınları, Ankara, 2003.

MUMCU, Uğur, *Sağcı Düşünce*, Uğur Mumcu Araştırmacı Gazetecilik Vakfı Yayınları, Ankara, 2003.

MÜTERCİMLER, Erol, *Fikrimizin Rehberi Gazi Mustafa Kemal*, Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti., İstanbul, 2016.

MÜTERCİMLER, Erol, *Komplot Teorileri, "Aynanın Ardında Kalan Gerçekler"*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2005.

NUTKU, Emrullah, *Demokrat Parti Neden Çöktü ve Politika'da Yitirdiğim Yıllar, "Siyasi Anılarım", "1946-1958"*, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1979.

ONUR, Hüdevendigar, *Türk Sağı Kronolojisi*, Sam Yayınları, İstanbul, 2011.

Ord. Prof. Dr. Ali Fuat Başgil'in Hatıraları, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1990.

ORTAYLI, İlber ve KÜÇÜKKAYA, İsmail, *Cumhuriyetin İlk Yüzyılı, "1923-2023"*, Kronik Kitap, İstanbul, 2017.

ORTAYLI, İlber, *Gazi Mustafa Kemal Atatürk*, Kronik Kitap, İstanbul, 2018.

ORTAYLI, İlber, *İmparatorluğun Son Nefesi, "Osmanlı'nın Yaşayan Mirası Cumhuriyet"*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2014.

ORTAYLI, İlber, *Türkiye'nin Yakın Tarihi*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2014.

ÖNGİDER, Seyfi, *Milliyetçilik, Faşizm ve MHP*, Aykırı Yayıncılık, İstanbul, 2002.

ÖYMEN, Altan ve ORAL, Tan, *01 Adana*, Doğan Kitap, İstanbul, 2018.

ÖYMEN, Altan, *Bir Dönem Bir Çocuk*, Doğan Kitap, İstanbul, 2018.

- ÖYMEN, Altan, *Değişim Yılları*, Doğan Kitap, İstanbul, 2018.
- ÖYMEN, Altan, *Kayıp Yaz 2015*, Doğan Kitap, İstanbul, 2016.
- ÖYMEN Altan ve MUMCU, Uğur, *Mobilya Dosyası*, Anka Yayınları, Ankara, 1975.
- ÖYMEN, Altan, *Öfkeli Yıllar*, Doğan Kitap, İstanbul, 2014.
- ÖYMEN, Altan, *Umutlar ve İdamlar, "1960-1961"*, Doğan Kitap, İstanbul, 2018.
- ÖYMEN, Altan, ... *Ve İhtilal*, Doğan Kitap, İstanbul, 2014.
- ÖYMEN, Aslı, *Altan Abi, "Vaziyete Hâkimiz", "Gazetecilikte 60 Yıl"*, Doğan Kitap, İstanbul, 2010.
- ÖYMEN, Onur, *Zor Rota, "Gençlik ve Diplomasi Anıları"*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2017, s. 34-35.
- ÖYMEN, Örsan, *Bir İhtilal Daha Var, "1908-1980"*, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1987.
- ÖZBUDUN, Ergun ve GENÇKAYA, Ömer Faruk, *Türkiye'de Demokratikleşme ve Anayasa Yapımı Politikası*, Doğan Kitap, İstanbul, 2010.
- ÖZBUDUN, Ergun, *Türkiye'de Demokratikleşme Süreci, "Anayasa Yapımı ve Anayasa Yargısı"*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2014.
- ÖZDAĞ, Ümit, *Menderes Döneminde Ordu-Siyaset İlişkileri ve 27 Mayıs İhtilali*, Boyut Yayınları, İstanbul, 1997.
- ÖZDEMİR, Hikmet, *Atatürk'ten Günümüze Cumhurbaşkanı Seçimleri*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2007.
- ÖZDEMİR, Hikmet, *Doğan Avcıoğlu, "Bir Jön Türk'ün Ardından..."*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2000.
- ÖZDEMİR, Hikmet, *Kalkınmada Bir Strateji Arayışı, Yön Hareketi*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1986.
- ÖZDEMİR, Hikmet, *Tarih ve Politika*, İz Yayıncılık, İstanbul, 1995.

ÖZDEMİR, Hikmet, *Turgut Özal*, Doğan Kitap, İstanbul, 2014.

ÖZGÜREL, Avni, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e İktidar Oyunu*, Ketebe Yayınları, İstanbul, 2018.

ÖZKAN, Necati, *Türkiye ve Dünyadan Örneklerle Seçim Kazandıran Kampanyalar*, Mediacat Kitapları, İstanbul, 2004.

ÖZLÜ, Turhan, *Kılıçdaroğlu'yla Dört Yıl 2010-2014 Y-CHP*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2015.

ÖZTÜRK, Kâzım, *Atatürk'ün TBMM Açık ve Gizli Oturumlarındaki Konuşmaları*, C. 1, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992.

ÖZTÜRK, Kâzım, *Atatürk'ün TBMM Açık ve Gizli Oturumlarındaki Konuşmaları*, C. 2, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992.

ÖZTÜRK, Kazım, *Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri ve Programları*, Ak Yayınları, İstanbul, 1968.

ÖZTÜRK, Metin, *Ordu ve Politika*, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1993.

ÖZTÜRK, Metin, *Türkiye'de Asker ve İktidar*, Yeni Yüzyıl Kitaplığı, (basım yeri belirtilmemiş), 1995.

ÖZTÜRK, Yaşar Nuri, *Atatürk'ten Sonraki CHP, "Çağı Yanlış Okumanın Serüveni"*, Yeni Boyut, İstanbul, 2004.

PARLA, Taha, *Türkiye'de Anayasalar, "Tarih, İdeoloji, Rejim", "1921-2016"*, Metis Yayınları, İstanbul, 2016.

PARLA, Taha, *Türkiye'nin Siyasal Rejimi, "1980-1989"*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002.

PARLA, Taha, *Ziya Gökalp, Kemalizm ve Türkiye'de Korporatizm*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1993.

PEKİN, İsmail H. ve YAVUZ, Ahmet, *Osmanlı'dan Günümüze Sivil Asker İlişkileri*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2014.

PEKTAŞ, Şerafettin, *Menderesli Yıllar*, “Demokrat Parti Döneminde İşçi Hareketleri”, Fırat Yayınları, İstanbul, 2012.

PEKTAŞ, Şerafettin, *Milli Şef Döneminde Cumhuriyet Gazetesi*, “1938-1950”, Fırat Yayınları, İstanbul, 2010.

PERİNÇEK, Doğu, *Anayasa ve Partiler Rejimi*, “Türkiye’de Siyasal Partilerin İç Düzeni ve Yasaklanması”, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2008.

PERİNÇEK, Doğu, *Türkiye Solu ve PKK*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2013.

SAĞLAMER, Kayhan, *Ecevit Olayı*, “Bir Başbakanın Doğuşu”, Belge Yayınları, İstanbul, 1974.

SANAL, Türker, *Demirel Hükümetleri*, Sim Matbaacılık, Ankara, 2000.

SANAL, Türker, *Menderes Hükümetleri*, Sim Matbaacılık, Ankara, (basım tarihi belirtilmemiş).

SANAL, Türker, *Türkiye Cumhuriyeti ve 50 Hükümeti*, Sim Matbaacılık, Ankara, 1995.

SANAL, Türker, *Türkiye’nin Hükümetleri*, Sim Matbaacılık, Ankara, 1997.

SANDIKLI, Atilla, *Türkiye’nin Vizyonu*, “Temel Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, Bilgesam Yayınları, İstanbul, 2008.

SARIBAY, Ali Yaşar, *Siyasal Sosyoloji*, Uludağ Üniversitesi Yayınları, Bursa, 1996.

SARIBAY, Ali Yaşar, *Türkiye’de Modernleşme Din ve Parti Politikası*, “MSP Örnek Olayı”, Alan Yayıncılık, İstanbul, 1985.

SARINAY, Yusuf, *Türk Milliyetçiliğinin Tarihî Gelişimi ve Türk Ocakları*, “1912-1931”, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1994.

SAVAŞ, Vural, *Hukuk (!) İle Aldatmak*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2008.

SAVAŞ, Vural, *Yüce Divan Dosyası*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2009.

SELÇUK, Ekin Kadir, *Mücadeleciler, "Mücadele Birliği", "1964-1980"*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2018.

SEYİTDANLIOĞLU, Mehmet, *Türk Parlamento Tarihi, "Milli Birlik Komitesi Kurucu Meclis Dönemi", "1961"*, C. 1, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara.

SEYİTDANLIOĞLU, Mehmet, *Türk Parlamento Tarihi, "Kurucu Meclis", "6 Ocak 1961-15 Ekim 1961"*, "Milli Birlik Komitesi Temsilciler Meclisi Üyeleri Özgeçmişler", C. 2, TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara.

SEZAL, İhsan ve DAĞI, İhsan, *Özal'lı Yıllar, "Siyaset, İktisat, Zihniyet"*, Beta, İstanbul, 2016.

SHAW, Stanford J. ve KURAL SHAW, Ezel, *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye, "Reform, Devrim ve Cumhuriyet: Modern Türkiye'nin Doğuşu", "1808-1975"*, C. 2, Çeviren: Mehmet Harmancı, E Yayınları, İstanbul, 2010.

ŞAHİN, Remzi, *Ecevit ve Çevresi*, Hitit Ajans Doğuş Matbaası, Ankara, 1974.

Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî, "Latin Harfleriyle"*, Hazırlayanlar: Raşit Gündoğdu, Niyazi Adıgüzel ve Ebul Faruk Önal, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul, 2017.

ŞENER, Mustafa, *Türkiye Solunda Üç Tarz-ı Siyaset, "Yön, MDD ve TİP"*, Yordam Kitap, İstanbul, 2015.

ŞEN, Serdar, *Geçmişten Geleceğe Ordu*, Alan Yayıncılık, İstanbul, 2000.

TANİLLİ, Server, *Anayasalar ve Siyasal Belgeler*, Cem Yayınevi, İstanbul, 1976.

TANİLLİ, Server, *Nasıl Bir Demokrasi İstiyoruz?*, Say Yayınları, İstanbul, 1989.

TANİLLİ, Server, *Nasıl Bir Eğitim İstiyoruz?*, Adam Yayınları, İstanbul, 2005.

TANÖR, Bülent ve YÜZBAŞIOĞLU, Necmi, *1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku*, Beta Yayınları, İstanbul, 2018.

TANÖR, Bülent, *Anayasal Gelişme Tezleri*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2018.

TANÖR, Bülent, *İki Anayasa: 1961-1982*, Beta Yayınları, İstanbul, 1994.

- TANÖR, Bülent, *Türkiye'nin İnsan Hakları Sorunu*, BDS Yayınları, İstanbul, 1994.
- TANÖR, Bülent vd., *Türkiye Tarihi, "Bugünkü Türkiye 1980-1995"*, C. 5, Cem Yayınevi, (basım yeri belirtilmemiş), 2000.
- Tarih, "Kemalist Eğitimin Tarih Dersleri 1931-1941"*, C. 4, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2016.
- TEK, Hayati, *Darbeler ve Türk Basını*, Elips Kitap, Ankara, 2007.
- TİMUR, Taner, *Türk Devrimi ve Sonrası*, İmge Kitabevi, Ankara, 1993.
- TİMUR, Taner, *Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1991.
- TOKER, Metin, *Demokrasimizin İsmet Paşa'lı Yılları 1944-1973, "DP'nin Altın Yılları 1950-1954"*, C. 2, Bilgi Yayınevi, Ankara, (basım tarihi belirtilmemiş).
- TOKER, Metin, *Demokrasimizin İsmet Paşa'lı Yılları 1944-1973, "Demokrasiden Darbeye 1957-1960"*, C. 4, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1991, s. 11-12.
- TOKER, Metin, *Demokrasimizin İsmet Paşa'lı Yılları 1944-1973, "Yarı Silahlı, Yarı Külahlı Bir Ara Rejim 1960-1961"*, C. 5, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1991.
- TOKER, Metin, *İsmet Paşayla 10 Yıl, "1957-1960"*, C. 2, Akis Yayınları, Ankara, 1966.
- TOKER, Metin, *İsmet Paşayla 10 Yıl, "1960-1961"*, C. 3, Akis Yayınları, Ankara, 1967.
- TOKER, Metin, *İsmet Paşayla 10 Yıl, "1961-1964"*, C. 4, Burçak Yayınları, İstanbul, 1969.
- TOPKAN, Celal, *Atatürk Sonrası CHP'nin Başarısızlığı, "Nedenleri ve Sonuçları"*, Karınca Yayınevi, Ankara, 2016.
- TOPLU, Abdülhadi, *Anayasada Milliyetçilik Mücadelesi, "27 Mayıs ve Kurucu Meclis'in Perde Arkası"*, Töre-Devlet Yayınevi, Ankara, 1976.

TOPUZ, Hıfzı, *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*, Remzi Kitabevi, Ankara, 2003.

TOSUN, Tanju, *Türk Parti Sisteminde Merkez Sağ ve Merkez Solda Parçalanma*, Boyut Kitapları, İstanbul, 1999.

TOY, Erol, *Aydınımız İnsanımız Devletimiz*, Matbaa '81, (basım yeri belirtilmemiş), 1982.

TRIMBERGER, Ellen Kay, *Tepeden İnmece Devrimler, "Japonya, Türkiye, Mısır, Peru"*, Çeviren: Fatih Uslu, Gelenek Yayıncılık, İstanbul, 2003.

TUNAYA, Tarık Zafer, *Türkiye'de Siyasi Partiler, "1859-1952"*, Arba Yayınları, İstanbul, 1995.

TUNCER, Erol, *1950 Seçimleri*, TESAV Yayınları, Ankara, 2010.

TUNCER, Erol, *1957 Seçimleri*, TESAV Yayınları, Ankara, 2012.

TUNCER, Erol, *CHP'nin Yeniden Açılış Öyküsü*, TESAV Yayınları, Ankara, 2013.

TURAN, İlhan, *İsmet İnönü, "Konuşma, Demeç, Makale, Mesaj ve Söyleşileri", 1968-1970*", C. 5, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara, 2004.

TURAN, Murat, *CHP Yönetiminin Dünya Partileriyle İlişkileri, "Yaklaşım, Yöntem ve Tercihler", "1923-1950"*, Libra Kitap, İstanbul, 2017.

TURAN, Şerafettin vd., *Cumhuriyet Kazanımları*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2014.

TURAN, Şerafettin, *Kökeni Ulusal Direnişe Dayanan Bir Devrim Partisi Cumhuriyet Halk Partisi*, Tüses Yayınları, İstanbul, 2000.

TURAN, Şerafettin, *Türk Devrim Tarihi, "Yeni Türkiye'nin Oluşumu", "1923-1938"*, C. 3/1, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2013.

TURAN, Şerafettin, *Türk Devrim Tarihi, "Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye", "10 Kasım 1938-14 Mayıs 1950"*, C. 4/1, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1999.

TURAN, Şerafettin, *Türk Devrim Tarihi, "Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye", "14 Mayıs 1950-27 Mayıs 1960"*, C. 4/2, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1999.

TURAN, Şerafettin, *Türk Devrim Tarihi*, “Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye”, “27 Mayıs 1960-12 Eylül 1980”, C. 5, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2002.

TURAN, Şerafettin, *İsmet İnönü*, “Yaşamı, Dönemi ve Kişiliği”, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2003.

TURHAN, Mehmet, *Siyasal Elitler*, Gündoğan Yayınları, Ankara, 2000.

TÜLEYLİOĞLU, Orhan, *Neden Öldürüldüler?*, “Bu Kan Kurumaz”, C. 2, Uğur Mumcu Araştırmacı Gazetecilik Vakfı Yayınları, Ankara, 2018.

TÜRK, Alican, *28 Şubat*, “Sinan’dan Tarihe Notlar”, “Sinan’ı Taştan Oyarlar, İçine Canlar Koyarlar”, C. 1, Alibi Yayıncılık, Ankara, 2017.

TÜTÜNCÜ ESMER, Gülsüm, *CHP: 1965-1980*, “Türk Siyasal Yaşamında Ortanın Solu”, Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları, Antalya, 2006.

UÇAROL, Rifat, *Siyasi Tarih*, “1789-2014”, DER Yayınları, İstanbul, 2015.

ULUS, Özgür Mutlu, *Türkiye’de Sol ve Ordu*, “1960-1971”, İletişim Yayınları, İstanbul, 2016.

UYANIK, Mevlüt, *Sivil İtaatsizlik Eylemleri ve Dini Değerler*, Elis Yayınları, Ankara, 2010.

UYAR, Hakkı, *100 Soruda Cumhuriyet Halk Partisi Tarihçesi*, “1923-2012”, Anka Yayınları, Ankara, 2012.

UYAR, Hakkı, *1923’ten Günümüze CHP Tüzükleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme*, TÜSES Yayınları, İstanbul, 2000.

UYAR, Hakkı, *Demokrat Parti İktidarında CHP*, “1950-1960”, Doğan Kitap, İstanbul, 2017.

UYAR, Hakkı, *İki Darbe Arasında CHP*, “1960-1971”, Doğan Kitap, İstanbul, 2017.

UYAR, Hakkı, *Karadenizli Bir Politikacı AYTEKİN KOTİL*, “1934-1992”, Anka Yayınları, Ankara, 2014.

UYAR, Hakkı, *Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi*, Boyut Yayıncılık, İstanbul, 2012.

UYAR, Hakkı, *Topraktan Parlamento'ya Muammer Erten*, Boyut Yayıncılık, İstanbul, 2010.

UYAR, Hakkı, *Vatan Cephesi, "Türk Siyasal Yaşamında Cepheleşmelere Bir Örnek"*, Büke Kitapları, İstanbul, 2001.

Ülkücü Komando Kampları, *"AP Hükümetinin 1970'te Hazırlattığı MHP Raporu"*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1997.

ÜNAL, Tahsin, *Türk Siyasi Tarihi, "1700-1958"*, Kutluğ Yayınları, İstanbul, 1974.

ÜNSALDI, Levent, *Türkiye'de Asker ve Siyaset*, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2008.

VELİDEDEOĞLU, Hıfzı Veldet, *12 Mart: Faşizmin Felsefesi*, Evrim Yayınları, İstanbul, 1990.

VURAL, Mazlum, *CHP Nasıl Yeni CHP Oldu*, Köstebek Kitap, İstanbul, 2012.

WHITE, Jenny, *Müslüman Milliyetçiliği ve Yeni Türkler*, Çevirenler: Fuat Güllüoınar ve Coşkun Taştan, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014.

YALÇIN, Soner, *Hangi Erbakan*, Öteki Yayınevi, Ankara, 1995.

YALÇIN, Soner, *Kayıp Sicil, "Erdoğan'ın Çalınan Dosyası"*, Kırmızı Kedi Yayınevi, İstanbul, 2014.

YALÇIN, Soner ve YURDAKUL, Doğan, *Reis, "Gladio'nun Türk Tetikçisi"*, Doğan Kitap, İstanbul, 1997.

YAVUZ, Ercan, *Evita'dan Ecevit'e Yumruksuz Sol: DSP*, Merdiven Yayın, Ankara, 2004.

YEŞİL, Ahmet, *Türkiye'de Çok Partili Siyasal Hayata Geçiş*, T. C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001.

YETİM, Fahri, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türk Düşüncesinde Arayışlar*, Tezkire Yayıncılık, İstanbul, 2017.

YETKİN, Çetin, *12 Mart 1971 Öncesinde Soldaki Bölünmeler*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 1998.

YETKİN, Çetin, *Türkiye’de Tek Parti Yönetimi 1930-1945*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1983, s. 129.

YILDIZ, Ahmet, *Cumhuriyetin Demokrasiyle İmtihanı*, Etkileşim Yayınları, İstanbul, 2012.

Yıllık ’83, “12 Eylül 1980 31 Aralık 1982”, C. 1, *Cumhuriyet*, (basım yeri ve tarihi belirtilmemiş).

Yıllık ’83, “12 Eylül 1980 31 Aralık 1982”, C. 2, *Cumhuriyet*, (basım yeri ve tarihi belirtilmemiş).

Yıllık ’84, “1 Ocak 1983-31 Aralık 1983”, Cumhuriyet Matbaacılık ve Gazetecilik A. Ş., (basım yeri belirtilmemiş), s. 1984.

Yıllık ’85, “1 Ocak 1984/31 Aralık 1984”, Cumhuriyet Matbaacılık ve Gazetecilik A. Ş., (basım yeri belirtilmemiş), s. 1985.

ZARİÇ, Sami, *1983-93 Yılları Arasında Türk Siyasal Hayatında Anavatan Partisi ve Turgut Özal’ın Partideki Rolü*, Hiperyayın, İstanbul, 2017.

ZEYREK, Şerafettin, *Türkiye’de Halkevleri ve Halkodaları, “1932-1951”*, Anı Yayıncılık Ankara, 2006.

ZÜRCHER, Erik Jan, *Milli Mücadelede İttihatçılık*, Çeviren: Nüzhet Salihoğlu, İletişim Yayınları, İstanbul, 2016.

ZÜRCHER, Erik Jan, *Modernleşen Türkiye’nin Tarihi*, Çeviren: Yasemin Saner, İletişim Yayınları, İstanbul, 2016.

ZÜRCHER, Erik Jan, *Savaş, Devrim ve Uluslaşma, “Türkiye Tarihinde Geçiş Dönemi”, “1908-1928”*, Çeviren: Ergun Aydınoglu, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2009.

5. Makale ve Bildiriler

ACUN, Fatma, “Osmanlı’nın Torunları Cumhuriyet’in Çocukları: Osmanlıdan Cumhuriyet’e Değişme ve Süreklilik”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 15, Mayıs 2007, ss. 46-51.

ALBAYRAK, Mustafa, “Türkiye’de Demokrasiye Geçiş Yılları ve Demokratikleşme Sürecinin İlk On Yılı”, *Ankara Barosu Dergisi*, S. 2014/1, Ankara, 2014, ss. 301.

ALKAN, Mehmet Ö., “Altan Öymen’in 12 Mart Anıları”, *Toplumsal Tarih*, S. 273, Eylül 2016, ss. 94-101.

ALTAN, Cemal, “Genel Seçimler-Yerel Seçimler İlişkisi (1983-2004)”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 3, S. 12, Bahar 2005, ss. 177.

ALTAN, Cemal, “Türkiye’de Erken Genel Seçimleri Etkileyen Faktörlerin İncelemesi”, *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, C. 8, S. 16, 2009, ss. 146-149.

ALTUN, Fahrettin, “Kemalist Bir Modernleşme Yorumu Olarak Yön Dergisi”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C. 2, S. 1, 2004, ss. 551-575.

ARIKAN, Zeki, “Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, C. 6, S. 23, 1999, ss. 279.

ARSLAN, Esat, “Siyasal İstikrarsızlık, Anarşi ve Terörün Tırmanışı 12 Eylül Askeri Müdahalesine Giden Yol”, *Cumhuriyet Dönemi Demokratikleşme Faaliyetleri Sempozyumu Bildirileri*, “28 Ekim 2005-İstanbul”, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2010, ss. 139-143.

BABAOĞLU, Resul, “Altan Öymen Ve İhtilal”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Tarihi ÇTTAD*, XV/30, Bahar 2015, ss. 372.

BAHÇECİ, Barış, “1982 Anayasası Döneminde Çoğulcu Demokrasi Açısından Milletvekili Seçimi Hukukunda Karşılaşılan Sorunlar”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 54, S. 3, 2005, ss. 390.

BAYRAKTAR, Özgür, “Lider, Teşkilat, Doktrin'in İflası: Ülkücü Harekette 1980 Sonrası Dönüşüm, Bölünme ve İç Çatışma”, *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, C. 2015, S. 1, 2015, ss. 35.

BEYOĞLU, Süleyman, “Türkiye’de Askeri Darbelerin Demokrasiye Etkileri”, *Cumhuriyet Dönemi Demokratikleşme Faaliyetleri Sempozyumu Bildirileri, “28 Ekim 2005-İstanbul”*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2010, ss. 104-108.

BOSTANCI, Mustafa ve KARACA, Erdem, “Bağdat Paktı’na Etkisi Bakımından 1958 Irak Askeri Darbesi”, *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Yıl: 14, S. 27, Bahar 2018, ss. 131.

BULUNMAZ, Barış, “Türk Basın Tarihi İçerisinde Demokrat Parti Dönemi ve Sansür Uygulamaları”, *Öneri*, C. 10, S. 32, Ocak 2012, ss. 207-212.

BULUT, Sedef, “Üçüncü Dönem Demokrat Parti İktidarı (1957-1960): Siyasi Baskılar ve Tahkikat Komisyonu”, *Akademik Bakış*, C. 2, S. 4, Yaz 2009, ss. 125-144.

BURAN, Cudi Ferat ve ÖZKARA, Erdem, “Türkiye’de Adli Tıbbın Kilometre Taşları: Prof. Dr. Fahri Ecevit”, *Adli Tıp Bülteni*, C. 22, S. 1, 2017, ss. 82-89.

ÇAKMAK, Fevzi, “Halkevlerinin Kapatılması ve Cumhuriyet Halk Partisi Mallarına El Konulması”, *History Studies*, vol. 7, no. 3, Sep. 2015, ss. 11-16.

ÇINAR, Tayfun, “Yerel Seçimlerde Kent Büyüklüğü ile Oy Vermenin Yönü Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği 1963-1999”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C. 62, S. 3, 2007, ss. 158.

DAĞ, Mehmet ve IRK, Orhan, “Türkiye’de ve İngiltere’de Siyasi Partilerin Ortaya Çıkışı”, *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, C. 4, No. 2, 2012, ss. 45.

EMİROĞLU, Atiye, “27 Mayıs 1960 İhtilali ve Demokrat Parti'nin Tasfiyesi”, *Selçuk Üniversitesi Kadınhanı Faik İçil Meslek Yüksekokulu Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, Yıl 1, S. 1, Mayıs 2011, ss. 15-16.

ERDOĞAN, Caner, “Cumhuriyet Halk Partisi'nin Tek Parti Dönemi Sonrası İdeolojik Evrimi: Özgürlükçü Muhalefet, Ortanın Solu ve Demokratik Sol (1950-1980)”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 5, S. 53, Eylül 2017, ss. 302-304.

ERDOĞAN, Necmi, “Demokratik Soldan Devrimci Yol'a: 1970'lerde Sol Popülizm Üzerine Notlar”, *Toplum ve Bilim*, S. 78, Güz 1998, ss 22-35.

EREN, Baki, “Merkez Sağ İdeoloji Çerçevesinde Süleyman Demirel ve Askeri Müdahaleler”, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 12, S. 2, Yıl 12, Güz 2012, ss. 37.

GÜNEŞ AYATA, Ayşe, “Türkiye'nin Demokratikleşme Sürecinde Ortanın Solu Hareketi”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C. 50, S. 3, 1995, ss. 83.

KARADENİZ, Yeliz, “Demokratik Referandum İlkeleri Işığında Türkiye'deki 1987 Halkoylamasına Yönelik Bir Analiz”, *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, C. 4, S. 2, Ağustos 2018, ss. 66.

KELOĞLU İŞLER, Esra, “Demokrat Parti'nin Halkla İlişkileri Üzerine Bir İnceleme”, *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, S. 24, Kış-Bahar 2007, ss. 120.

KIRKPINAR, Leyla, “Demokrat Parti ve Muhalefet Stratejisi”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C. 3, S. 10, 2000, ss. 85.

KOCA, Mehmet, “68 Öğrenci Olayları ve Üniversitelerde Politik Şiddet”, *Birey ve Toplum*, C. 8, S. 15, Bahar 2018, ss. 87-106.

NAL, Sabahattin, “Demokrat Parti'nin 1950-54 Dönemi Din Siyaseti”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C. 60, S. 4, 2005, ss. 148-153.

OKUR, Mehmet, “II. Meşrutiyet Dönemi Siyasi Partileri”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 11, Erzurum, 1999, ss. 225-238.

OKUTAN, Mehmet, “Sekiz Yıllık Kesintisiz Zorunlu Eğitim Uygulaması”, *Eğitime Bakış*, Yıl 7, S. 21, Ekim-Kasım-Aralık 2011, ss. 32.

ÖCAL, Beyhan, “12 Eylül’den 28 Şubat’a Darbe Söylemlerindeki Değişimin Analizi”, *Ethos: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*, S. 1/4, Ocak 2009, ss. 32.

ÖZBUDUN, Ergun, “Seçim Sistemleri ve Türkiye”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 44, S. 1, 1995, ss. 521-539.

ÖZDEMİR, Yavuz ve AKTAŞ, Elif, “Halkevleri (1932'den 1951'e)", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 45, Erzurum, 2011, ss. 258-261.

ÖZÜÇETİN, Yaşar, “Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Kırşehir (2)”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Volume 2/6, Winter 2009, ss. 519-541.

SAVCI, Bahri, “Yeni Bir Anayasa Rejimine Doğru Gelişmeler”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C. 16, S. 1, 1961, ss. 82.

ŞAHİNKAYA, Serdar, “29 Nisan 1960'da Siyasal Bilgiler Fakültesi ve Adım Adım 27 Mayıs”, *Mülkiye Dergisi*, C. 34, S. 267, 2010, ss. 97-109.

TURHAN, Mehmet, “Siyasal Elit Değişimi Kuramı”, *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 2, S. 2, 1984, ss. 69-106.

TÜRK, Hikmet Sami, “Açık Parlamento Üyeliklerinin Ara Seçimleri Yoluyla Ya Da Yedeklerle Doldurulması”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 38, S. 1, 1980, ss. 5-6.

TÜTÜNCÜ ESMER, Gülsüm, “Propaganda, Söylem ve Sloganlarla Ortanın Solu”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 10, S. 3, 2008, ss. 75.

UYAR, Hakkı, “Türkiye’de ve Dünyada Yerel Yönetimler: Kısa Bir Tarihçe”, *Aydınlanma 1923*, Yıl: 8, S. 51, Kış 2004, ss. 34.

YETİM, Fahri, “Cumhuriyetçi Düşünce ve Türkiye Deneyimi”, *Kuruluşundan 90. Yılına Türkiye Cumhuriyeti Uluslararası Sempozyumu, “23-25 Ekim 2013/Eskişehir”*, C. 2, Yayına Hazırlayan: Arzu Güvenç Saygın, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2016, ss. 1117.

YETİM, Fahri, “Öncü Gazetesi ve 27 Mayıs”, *Türk Basın Tarihi Uluslararası Sempozyumu, "19-21 Ekim 2016/Elazığ"* C. 2, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2018, ss. 1232.

YILDIZ, Nuran, “Demokrat Parti İktidarı (1950-1960) ve Basın”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C. 51, S. 1, 1996, ss. 481-505.

ZEYREK, Suat, “II. Meşrutiyet Sürecinde Osmanlı Devleti’nde Ordu-Siyaset İlişkileri Üzerine Genel Bir Bakış”, *Studies of the Ottoman Domain*, C. 4, S. 6, Şubat 2014, ss. 42.

6. Tezler

BAHŞİ, Ekrem, “Eğitim ve Siyaset Alanındaki Çalışmalarıyla Hıfzırâhman Raşit Öymen”, T. C. İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2005.

BARDAK, Yılmaz, “Türk Siyasal Yaşamında Ali Coşkun Kırca”, T. C. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 2015.

BAYAR, Ahmet, “Bülent Ecevit’in Fikirsal Muhalefeti: Arayış Dergisi”, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Siyaset Bilimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2018.

BUÇUKCU, Öner, “Türkiye Sosyalist Solu ve Milliyetçilik (1960-1971)”, T. C. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Afyonkarahisar, 2017.

BUDAK, Gamze, “Osmanlı’dan 12 Eylül’e Ordu-Siyaset İlişkisi ve Türk Basınında 12 Eylül 1980 Darbesi”, T. C. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş, 2017.

CENİK, Ömer, “Hıfzırâhman Raşit Öymen ve Türk Eğitimine Katkıları”, T. C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü Din Eğitimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2004.

ÇELEBİ, Özge, “*Türkiye’de Siyasi Parti Kapatma Davalarının Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Tarafından Değerlendirilmesi (Refah Partisi Örneği)*”, T. C. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale, 2009.

ÇİÇEK, Atıl Cem, “*Türk Siyasal Yaşamında Yön Dergisi (1961-1967)*”, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Malatya, 2013.

DİKİCİ, Mert, “*Yön Dergisi ve Türk Dış Politikası*”, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007.

GAYTANCIOĞLU, Kaan, “*Politik Liderlik ve Bir Politik Lider Olarak Bülent Ecevit*”, T. C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul, 2013.

GÜLER, Uğur, “*Türkiye’de Siyasal Bir Aktör Olarak Ordu*”, T. C. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Kamu Yönetimi Programı, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2006.

GÜNDÜZ, Birsen, “*Hıfzırâhman Raşit Öymen'in Hayatı ve Kişiliği*”, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Tarih Programı, Yüksek Lisans Tezi, Trabzon, 2000.

KAYA, Asil, “*Türk Siyasi Tarihinde CHP'nin Gençlik Kolları*”, T. C. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Programı, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2010.

KIRKPINAR, Dilek, “*12 Eylül Askeri Darbesi'nin Gençliğin Üzerindeki Etkileri*”, T. C. Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2009.

KORKMAZ, Ferhat, “*Pazar Postası'nın Türk Edebiyatındaki Yeri ve Önemi*”, T. C. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Van, 2007.

KÖMÜRCÜ, Derya, “1980 Sonrası Türkiye’de Sosyal Demokrasi: Fırsatlar, Stratejiler ve Kriz (SODEP ve SHP Deneyimleri)”, T. C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Siyaset ve Sosyal Bilimler Bilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul, 2008.

KURT ÖNCEL, Gülen, “Soruşturmacı Gazeteciliğin Demokrasilerdeki Yeri: Kuramlar ve Uygulamalar”, T. C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı Radyo Televizyon Bilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul, 2012.

KÜÇÜKCAN, Bilgi, “1961 Anayasası ve 1961-1965 Koalisyon Hükümetleri Dönemi”, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi, Doktora Tezi, İstanbul, 1997.

ÖĞÜTVEREN, Ümmü, “Cumhuriyet Halk Partisi’nin Beşinci Olağanüstü Kurultayı ve Bülent Ecevit (5-7 Mayıs 1972)”, T. C. Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2014.

ÖZSOY, Bahar ve İBRAHİMOV, Əlimusa, “Türkiye ve Kırgızistan’daki İktidar Değişiklikleri: Askeri Darbeler ve Renkli Devrimler”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 10, S. 50, Haziran 2017, ss. 259.

POLAT, Abdullah, “1980 Sonrası Türkiye Solu: SHP Örneği”, T. C. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Programı, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2009.

SONCU, Ayşe Gül, “Max Weber’in Liderlik Tipolojisi Çerçevesinde Halkla İlişkilerde Liderlik: Bülent Ecevit”, T. C. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2005.

SUNAY, Cengiz, “12 Eylül Dönemi Türk Siyasetinde Sivil-Asker İlişkileri (1980-1987)”, T. C. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul, 2009.

SÜTÇÜ, Güliz, “Democratic Party and Democracy In Turkey: With Special Referance To Celal Bayar and Adnan Menderes”, Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 2011, s. 155-158.

ŞEN, Erkan, “*Tarihi, Siyasi ve Fikri Arka Planıyla 9 Mart 1971 Darbe Girişimi*”, T. C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Kamu Hukuku Yüksek Lisans Programı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2014.

TIĞLI, Kemal Barış, “*Doğan Avcıoğlu ve Devrim Gazetesi*”, T. C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2005.

TOKLUCUOĞLU, Ahmet, “*27 Mayıs Otoritesinin Medya Temsilinde Öncü Gazetesi*”, T. C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı Halkla İlişkiler Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2013.

TOKMAK, Mustafa, “*Basın-İktidar İlişkileri Çerçevesinde Demokrat Parti ve Ankara Radyosu*”, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007.

ULUTAŞ, Selçuk, “*Radyonun Yapısal Dönüşüm Sürecinde Habercilik Anlayışı*”, T. C. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon Anabilim Dalı Radyo Televizyon Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2009.

UNAT, Kadri, “*Ulus, Yeni Ulus ve Halkçı Gazeteleri Işığında Nihat Erim'in Siyasi Kişiliği ve Gazeteciliği (1945-1955)*”, T. C. Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2008.

YAĞCI, Bülent, “*Çok Partili Siyasal Hayata Geçiş Sonrası CHP'de İdeoloji Arayışı: Cemil Sait Barlas ve Pazar Postası Örneği*”, T. C. Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kars, 2018.

YETİM, Fahri, “*Ulus ve Zafer Gazetelerinin Karşılaştırmalı İncelemesi (1957-1960)*”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara, 2006.

7. Süreli Yayınlar

7.1. Köşe Yazıları

AKYOL, Taha, “CHP Nereye?”, *Milliyet*, 25 Mayıs 1999, s. 17.

- AKYOL, Taha, “Liderlerin Düellosu”, *Milliyet*, 13 Aralık 1995, s. 19.
- AKYOL, Taha, “Medyatik Demokrasi”, *Hürriyet*, 14 Mart 2013.
- AKYOL, Taha, “RP Kararı”, *Milliyet*, 24 Şubat 1998, s. 15.
- ALPAY, Şahin, “Neo-Kemalizm”, *Milliyet*, 3 Ekim 2000, s. 22.
- ARCAYÜREK, Cüneyt, “Hoş geldin CHP!”, *Cumhuriyet*, 9 Eylül 1992, s. 1.
- AŞIK, Melih, “Herkes Aday”, *Milliyet*, 26 Haziran 1999, s. 17.
- ATEŞ, Toktamış, “CHP’nin Durumu...”, *Cumhuriyet*, 27 Nisan 1999, s. 3.
- ATEŞ, Toktamış, “CHP’ye Oy Vermek”, *Cumhuriyet*, 1 Haziran 1996, s. 3.
- BAĞCI, İkrâm, “Sivil İtaatsizlik Eylemi İle Gelecekler!”, *Star*, 18 Ekim 2015.
- BAŞARAN, Ezgi, “Radikal’e Veda”, *Radikal*, 6 Nisan 2016.
- BAYER, Yalçın, “Vezirler Piyon Oldu”, *Hürriyet*, 24 Mayıs 1999, s. 23.
- BERBEROĞLU, Enis “Oy Yalan Söylemez”, *Hürriyet*, 26 Aralık 1995, s. 7.
- BERKAN, İsmet, “Postmodern Darbe mi?”, *Radikal*, 26 Nisan 2003.
- BİLÂ, Fikret, “Af Sorunu”, *Milliyet*, 3 Kasım 1999, s. 12.
- BİLÂ, Fikret, “Baykal’ın Dönüşü”, *Milliyet*, 2 Ekim 2000, s. 16.
- CEMAL, Hasan, “CHP’de Öymen’e Köstek Değil, Destek Olmak...”, *Milliyet*, 25 Mayıs 1999, s. 19.
- CEMAL, Hasan, “CHP’lilerin ve Altan Öymen’in Sorumluluğu”, *Milliyet*, 24 Mayıs 1999, s. 16.
- COŞKUN, Bekir, “Ce-Ha-Peh Peh...”, *Hürriyet*, 25 Mayıs 1999, s. 3.
- ÇALIŞLAR, Oral, “CHP Kurultayı Yaklaşırken”, *Cumhuriyet*, 26 Eylül 2000, s. 4.
- ÇALIŞLAR, Oral, “Veda...”, *Radikal*, 6 Nisan 2016.

- ÇANDAR, Cengiz, “Hoşçakalın...”, *Radikal*, 6 Nisan 2016.
- ÇETİNKAYA, Hikmet, “Altan Öymen...”, *Cumhuriyet*, 20 Mayıs 1999, s. 5.
- ÇETİNKAYA, Hikmet, “CHP’de Neler Oluyor?”, *Cumhuriyet*, 20 Ağustos 1996, s. 5.
- ÇOLAK, Saliha, “Alçak Milletvekili MHP Disiplin Kurulunda”, *Milliyet*, 13 Aralık 2000, s. 23.
- DOĞAN, Yalçın, “CHP ve Baykal”, *Milliyet*, 21 Nisan 1999, s. 15.
- DOĞAN, Yalçın, “CHP’de Yaraları Sarma Zamanı”, *Milliyet*, 26 Haziran 1999, s. 17.
- DOĞAN, Yalçın, “Kurultay Darbesi”, *Milliyet*, 25 Mayıs 1999, s. 15.
- DÜNDAR, Can, “Okulumuzu Vermeyiz”, *Milliyet*, 6 Mart 2010.
- DÜNDAR, Can, “Sakin Güç”, *Sabah*, 24 Mayıs 1999, s. 20.
- EKMEKÇİ, Mustafa, “İsmet Paşa ile Başaran...”, *Cumhuriyet*, 26 Aralık 1993, s. 12.
- EKMEKÇİ, Mustafa, “İsmet Paşa’nın Verdiği Ders”, *Cumhuriyet*, 28 Aralık 1993, s. 12.
- EKŞİ, Oktay, “Bir CHP İzlenimi...”, *Hürriyet*, 25 Mayıs 1999, s. 19.
- EKŞİ, Oktay, “CHP’de Yeni Bir Şey Yok...”, *Hürriyet*, 15 Eylül 2000, s. 23.
- EKŞİ, Oktay, “Ve Nihayet Baykal’sız...”, *Hürriyet*, 23 Mayıs 1999, s. 21.
- ERCİYES, Cem, “Olsun, Güzel İş Çıkarttık!”, *Radikal*, 6 Nisan 2016.
- ERDEM, Tarhan, “Değişmeyen Umut”, *Radikal*, 6 Nisan 2016.
- ERGİN, Feridun, “Kurucu Meclis”, *Cumhuriyet*, 9 Ocak 1961, s. 1.
- ERGİN, Sedat, “Altan Öymen’i Bekleyen Miras”, *Hürriyet*, 25 Mayıs 1999, s. 18.
- ERİNÇ, Orhan, “Baykal’ın Gözü Kararsızlarda”, *Cumhuriyet*, 12 Aralık 1995, s. 4.
- ERİNÇ, Orhan, “Demirel Gensoru ile Düşen İlk Başbakan Oldu”, *Cumhuriyet*, 1 Ocak 1978, s. 1.

FEYİZOĞLU, Turhan, “Deniz/Bir İsyancının İzleri”, *Cumhuriyet*, 15 Mayıs 2004, s. 9.

GÖĞÜŞ, Zeynep, “CHP Kılıpayı Kurtuldu”, *Sabah*, 24 Mayıs 1999, s. 22.

HEPER, Doğan, “CHP’de İkinci Perde”, *Milliyet*, 3 Ekim 2000, s. 15.

HEPER, Doğan, “CHP Sırat Köprüsünde”, *Milliyet*, 25 Mayıs 1999, s. 14.

KARAKAŞ, Ercan, “Yasa Darbeciye Ders Oldu”, *Cumhuriyet*, 9 Eylül 1992, s. 5.

KIŞLALI, Ahmet Taner, “Bir Kurultayın Düşündürdükleri...”, *Cumhuriyet*, 14 Mart 1993, s. 4.

KIŞLALI, Ahmet Taner, “CHP’deki Adaylara İki Soru”, *Cumhuriyet*, 16 Mayıs 1999, s. 3.

KIŞLALI, Ahmet Taner, “Ecevit ya da Ehven-i Şer”, *Cumhuriyet*, 26 Eylül 1999, s. 3.

KIŞLALI, Ahmet Taner, “Kışlalı’nın Konuğu Altan Öymen”, *Cumhuriyet*, 10 Ağustos 1992, s. 13.

KÖSE, Türey, “CHP Kurtuluş Arıyor”, *Cumhuriyet*, 20 Ekim 1996, s. 5.

KÖSE, Türey, “CHP Kurultayından Notlar”, *Cumhuriyet*, 27 Haziran 1999, s. 5.

KUMAŞ, Rahmi, “2000’lerin Değişimci CHP’si”, *Cumhuriyet*, 8 Şubat 2000, s. 5.

LİVANELİ, Zülfü, “CHP’nin Önündeki Dönemler: Ameliyat, Nekahat, Vuslat!”, *Sabah*, 25 Mayıs 1999, s. 5.

MİNİBAŞ, Türkel, “CHP’de II. Baykal Dönemi”, *Cumhuriyet*, 2 Ekim 2000, s. 10.

NADİ, Nadir, “CHP Malları”, *Cumhuriyet*, 2 Aralık 1953, s. 1.

NADİ, Nadir, “Nazik An Geldi Çattı”, *Cumhuriyet*, 10 Aralık 1953, s. 1.

ÖNKİBAR, Sabahattin, “Baykal’ın Dönüşü”, *Türkiye*, 2 Ekim 2000, s. 15.

ÖYMEN, Altan, “31, 54 ve 91”, *Milliyet*, 25 Kasım 1996, s. 12.

- ÖYMEN, Altan, “37 Yıldan Beri..”, *Milliyet*, 11 Ocak 1998, s. 14.
- ÖYMEN, Altan, “292 (ikiyüzdoksaniki)”, *Milliyet*, 4 Ekim 1997, s. 12.
- ÖYMEN, Altan, “1961 Anayasası ‘Bu Elbise Bize Bol Geliyor’ Diye Değiştirildi,” *Radikal*, 16 Eylül 2007.
- ÖYMEN, Altan, “Ah Şu Bozguncular”, *Cumhuriyet*, 21 Mayıs 1977, s. 11.
- ÖYMEN, Altan, “Anlaşılmaz Bir Çaba”, *Cumhuriyet*, 13 Haziran 1977, s. 1.
- ÖYMEN, Altan, “Araştırma’da 4’e Karşı 5...”, *Milliyet*, 1 Aralık 1996, s. 14.
- ÖYMEN, Altan, “Askeri ve Sivil”, *Milliyet*, 1 Mart 1997, s. 12.
- ÖYMEN, Altan, “Atatürk Yılı’nda”, *Cumhuriyet*, 7 Ocak 1981, s. 1-7.
- ÖYMEN, Altan, “Azınlık İhtimali”, *Milliyet*, 7 Ocak 1996, s. 12.
- ÖYMEN, Altan, “Baraj Altındaki CHP”, *Milliyet*, 24 Nisan 1999, s. 14.
- ÖYMEN, Altan, “Baraj Altındaki CHP”, *Milliyet*, 25 Nisan 1999, s. 14.
- ÖYMEN, Altan, “Başkan da Önemli”, *Milliyet*, 5 Ocak 1996, s. 12.
- ÖYMEN, Altan, “Bir Arabistan Gezisi”, *Milliyet*, 5 Ekim 1996, s. 14.
- ÖYMEN, Altan, “Demokratik Tehditler..”, *Milliyet*, 4 Mayıs 1997, s. 14.
- ÖYMEN, Altan, “Dışarıdan..”, *Milliyet*, 16 Haziran 1996, s. 14.
- ÖYMEN, Altan, “Dünden Bugüne...”, *Milliyet*, 6 Ocak 1996, s. 12.
- ÖYMEN, Altan, “DYP’liler Neye Oy Verir?”, *Milliyet*, 17 Haziran 1997, s. 12.
- ÖYMEN, Altan, “Eli Çabuklar ve Seyirciler”, *Cumhuriyet*, 5 Mayıs 1977, s. 1.
- ÖYMEN, Altan, “Eski Sözlerin Sıkıntısı”, *Milliyet*, 14 Ocak 1996, s. 12.
- ÖYMEN, Altan, “Güven Eksikliği”, *Milliyet*, 11 Ocak 1996, s. 12.
- ÖYMEN, Altan, “Ha-Yah-Ak ve İlanlar”, *Cumhuriyet*, 18 Mayıs 1977, s. 1.

- ÖYMEN, Altan, “İlk Hedefler Hükümeti”, *Milliyet*, 27 Eylül 1996, s. 14.
- ÖYMEN, Altan, “Karbon Kağıtlı Daktilo Çağı”, *Milliyet*, 12 Eylül 1998, s. 14.
- ÖYMEN, Altan, “Kardeşim”, *Milliyet*, 26 Temmuz 1987, s. 9.
- ÖYMEN, Altan, “Namaz Vakti”, *Milliyet*, 6 Ekim 1996, s. 14.
- ÖYMEN, Altan, “Önseçim-Merkez Seçimi”, *Milliyet*, 12 Kasım 1995, s. 1.
- ÖYMEN, Altan, “Refahana’ya Doğru”, *Milliyet*, 27 Nisan 1996, s. 12.
- ÖYMEN, Altan, “Refah Ne İstiyor?”, *Milliyet*, 18 Mayıs 1996, s. 14.
- ÖYMEN, Altan, “Refah’tan Sonra”, *Milliyet*, 24 Şubat 1998, s. 14.
- ÖYMEN, Altan, “RP+DYP İşbirliği”, *Milliyet*, 24 Mayıs 1996, s. 14.
- ÖYMEN, Altan, “Sakız Çiğnerken..”, *Milliyet*, 14 Mayıs 1996, s. 14.
- ÖYMEN, Altan, “Seçimlerden Sonra Bir CHP Yetkilisinin Görüşleri”, *Devrim*, 28 Ekim 1969, s. 7.
- ÖYMEN, Altan, “Sihirbazın Değneğini Aramak Yerine”, *Milliyet*, 29 Eylül 1996, s. 12.
- ÖYMEN, Altan, “Şu Yanlış Haber Konusu”, *Milliyet*, 22 Şubat 1998, s. 14.
- ÖYMEN, Altan, “Televizyon ve Dil”, *Milliyet*, 21 Eylül 1997, s. 14.
- ÖYMEN, Altan, “Tırmandırma”, *Milliyet*, 27 Ocak 1997, s. 12.
- ÖYMEN, Altan, “Üç Seçenek”, *Milliyet*, 4 Ocak 1996, s. 12.
- ÖYMEN, Altan, “Voltaire’yi Hatırlayarak”, *Radikal*, 6 Nisan 2016.
- ÖYMEN, Altan, “Yarış”, *Milliyet*, 15 Eylül 1998, s. 14.
- ÖYMEN, Altan, “Ya Demirel, Ya Yok Mudur Kurtaracak?”, *Cumhuriyet*, 8 Şubat 1977, s. 1-9.
- ÖYMEN, Altan, “Yazar İnönü”, *Milliyet*, 18 Ocak 1996, s. 12.

ÖYMEN, Altan, “Yöntem...”, *Cumhuriyet*, 7 Eylül 1977, s. 1-9.

ÖZKÖK, Ertuğrul, “Hezimetten Sonra Diskoteğe Gidilir mi?”, *Hürriyet*, 26 Mayıs 1999, s. 23.

ÖZTUNA, Yılmaz, “CHP”, *Türkiye*, 2 Ekim 2000, s. 1.

PULUR, Hasan, “555 K”, *Milliyet*, 18 Mayıs 2014.

SAZAK, Derya, “Baykal’ın Dönüşü”, *Milliyet*, 2 Ekim 2000, s. 18.

SAZAK, Derya, “Baykal’sız Dönem”, *Milliyet*, 23 Mayıs 1999, s. 16.

SAZAK, Derya, “CHP Nereye?”, *Milliyet*, 21 Nisan 1999, s. 16.

SAZAK, Derya, “CHP’de Öymen Baykal Yarışı”, *Milliyet*, 5 Eylül 2000, s. 18.

SAZAK, Derya, “Livaneli Olayı”, *Milliyet*, 24 Ocak 1994, s. 18.

SELÇUK, İlhan, “CHP’nin Kararı?...”, *Cumhuriyet*, 3 Ekim 2000, s. 2.

SOLAK, İsmet, “Hayırlı Başarılar...”, *Hürriyet*, 2 Ekim 2000, s. 23.

TINÇ, Ferai, “CHP Bekçi Değil Beklenen Parti Olmalı”, *Hürriyet*, 24 Mayıs 1999, s. 18.

TOKATLI, Orhan, “Sınırsız Bir Süre AP’den Yanıt Gelecek Diye Bekleyemeyiz”, *Milliyet*, 25 Mart 1980, s. 7.

TOKER, Metin, “Bir Hafıza Kaybı”, *Milliyet*, 17 Aralık, 2000, s. 2.

TOKER, Metin, “Kilit Parti DYP’dir”, *Milliyet*, 6 Şubat 1996, s. 13.

TURAN, Rahmi, “78 Yaşında Bir Delikanlı”, *Hürriyet*, 16 Aralık 2010.

TÜRENÇ, Tufan, “CHP’liler Rahat Etsin Öymen Emanetçi Olmaz”, *Hürriyet*, 24 Mayıs 1999, s. 22.

URAS, Güngör, “Mülkiye’li Aysel’i 59, Altan’ı 56 Yıldır Tanıyorum”, *Milliyet*, 18 Aralık 2010.

ÜLSEVER, Cüneyt, “Türk Solunun Çıkmazı!”, *Hürriyet*, 24 Mayıs 1999, s. 20.

VARDAN, Uğur, “Yolu Radikal’den Geçen Herkese...”, *Radikal*, 6 Nisan 2016.

YALÇIN, Soner, “Şafak Operasyonu 2. Dalgasının Hedefi”, *Hürriyet*, 25 Ocak 2009.

7.2. Gazete Haberleri

Akşam, 25 Haziran 1971, s. 1-7.

“*Başarı Dilerken*”, *Milliyet*, 22 Eylül 1980, s. 1.

Cumhuriyet, 6 Haziran 1957, s. 1-5.

Cumhuriyet, 8 Haziran 1957, s. 1-5.

Cumhuriyet, 10 Mayıs 1958, s. 1-5.

Cumhuriyet, 2 Haziran 1960, s. 1.

Cumhuriyet, 22 Haziran 1960, s. 1.

Cumhuriyet, 2 Kasım 1960, s. 1-4.

Cumhuriyet, 23 Aralık 1960, s. 1-5.

Cumhuriyet, 24 Aralık 1960, s. 5.

Cumhuriyet, 1 Ocak 1961, s. 1.

Cumhuriyet, 6 Ocak 1961, s. 1-5.

Cumhuriyet, 7 Ocak 1961, s. 1.

Cumhuriyet, 9 Ocak 1961, s. 1-5.

Cumhuriyet, 10 Ocak 1961, s. 1-5.

Cumhuriyet, 14 Şubat 1961, s. 5.

Cumhuriyet, 10 Temmuz 1961, s. 1.

Cumhuriyet, 15 Eylül 1961, s. 1.

Cumhuriyet, 16 Eylül 1961, s. 1.

Cumhuriyet, 17 Eylül 1961, s. 1.

Cumhuriyet, 18 Eylül 1961, s. 1.

Cumhuriyet, 25 Ekim 1961, s. 1.

Cumhuriyet, 26 Ekim 1961, s. 1.

Cumhuriyet, 14 Ekim 1969, s. 1.

Cumhuriyet, 13 Mart 1971, s. 1.

Cumhuriyet, 20 Mart 1971, s. 1-7.

Cumhuriyet, 25 Haziran 1971, s. 1.

Cumhuriyet, 8 Temmuz 1971, s. 7.

Cumhuriyet, 8 Şubat 1973, s. 1.

Cumhuriyet, 6 Nisan 1977, s. 1.

Cumhuriyet, 6 Mayıs 1977, s. 1.

Cumhuriyet, 7 Haziran 1977, s. 1-6.

Cumhuriyet, 16 Haziran 1977, s. 1.

Cumhuriyet, 19 Haziran 1977, s. 1.

Cumhuriyet, 22 Haziran 1977, s. 10.

Cumhuriyet, 25 Haziran 1977, s. 1.

Cumhuriyet, 28 Haziran 1977, s. 1.

Cumhuriyet, 1 Temmuz 1977, s. 1-9.

Cumhuriyet, 4 Temmuz 1977, s. 1.

Cumhuriyet, 6 Temmuz 1977, s. 1.

Cumhuriyet, 6 Ekim 1977, s. 1.

Cumhuriyet, 2 Kasım 1977, s. 1.

Cumhuriyet, 4 Kasım 1977, s. 1.

Cumhuriyet, 6 Kasım 1977, s. 1-11.

Cumhuriyet, 8 Kasım 1977, s. 1.

Cumhuriyet, 9 Kasım 1977, s. 1.

Cumhuriyet, 17 Kasım 1977, s. 1.

Cumhuriyet, 18 Kasım 1977, s. 1-9.

Cumhuriyet, 19 Kasım 1977, s. 1.

Cumhuriyet, 7 Aralık 1977, s. 1-11.

Cumhuriyet, 10 Aralık 1977, s. 11.

Cumhuriyet, 23 Aralık 1977, s. 1.

Cumhuriyet, 22 Şubat 1978, s. 1.

Cumhuriyet, 10 Ağustos 1978, s. 1-9.

Cumhuriyet, 17 Ekim 1978, s. 1.

Cumhuriyet, 2 Kasım 1978, s. 9.

Cumhuriyet, 27 Aralık 1978, s. 1-5.

Cumhuriyet, 10 Şubat 1979, s. 11.

Cumhuriyet, 7 Kasım 1979, s. 11.

Cumhuriyet, 8 Aralık 1979, s. 11.

Cumhuriyet, 11 Şubat 1980, s. 11.

Cumhuriyet, 27 Mart 1980, s. 1.

Cumhuriyet, 28 Mart 1980, s. 1.

Cumhuriyet, 2 Nisan 1980, s. 1.

Cumhuriyet, 26 Nisan 1980, s. 1.

Cumhuriyet, 14 Mayıs 1980, s. 1.

Cumhuriyet, 29 Mayıs 1980, s. 1

Cumhuriyet, 19 Aralık 1980, s. 1.

Cumhuriyet, 17 Ekim 1981, s. 1-9.

Cumhuriyet, 27 Mayıs 1990, s. 16.

Cumhuriyet, 4 Mayıs 1992, s. 5.

Cumhuriyet, 13 Mayıs 1992, s. 4.

Cumhuriyet, 12 Temmuz 1992, s. 5.

Cumhuriyet, 14 Temmuz 1992, s. 4.

Cumhuriyet, 9 Ağustos 1992, s. 1.

Cumhuriyet, 19 Ağustos 1992, s. 5.

Cumhuriyet, 4 Eylül 1992, s. 5.

Cumhuriyet, 9 Eylül 1992, s. 5-19.

Cumhuriyet, 10 Eylül 1992, s. 5.

Cumhuriyet, 11 Eylül 1992, s. 5.

Cumhuriyet, 3 Ocak 1994, s. 4.

Cumhuriyet, 19 Şubat 1995, s. 1.

Cumhuriyet, 1 Kasım 1995, s. 5.

Cumhuriyet, 8 Kasım 1995, s. 1.

Cumhuriyet, 9 Kasım 1995, s. 1.

Cumhuriyet, 14 Kasım 1995, s. 5.

Cumhuriyet, 22 Kasım 1995, s. 1.

Cumhuriyet, 24 Kasım 1995, s. 1.

Cumhuriyet, 25 Kasım 1995, s. 1.

Cumhuriyet, 26 Kasım 1995, s. 1.

Cumhuriyet, 27 Kasım 1995, s. 1.

Cumhuriyet, 28 Kasım 1995, s. 1-5.

Cumhuriyet, 29 Kasım 1995, s. 6.

Cumhuriyet, 11 Aralık 1995, s. 3.

Cumhuriyet, 13 Aralık 1995, s. 3.

Cumhuriyet, “Seçim 95 Eki”, 23 Aralık 1995, s. 1.

Cumhuriyet, 26 Aralık 1995, s. 4-5.

Cumhuriyet, 27 Aralık 1995, s. 4.

Cumhuriyet, 3 Ocak 1996, s. 5.

Cumhuriyet, 24 Mart 1996, s. 5.

Cumhuriyet, 6 Nisan 1996, s. 5.

Cumhuriyet, 14 Nisan 1996, s. 5.

Cumhuriyet, 5 Temmuz 1996, s. 1.

Cumhuriyet, 6 Temmuz 1996, s. 1-4.

Cumhuriyet, 29 Temmuz 1996, s. 14.

Cumhuriyet, 21 Ekim 1996, s. 5.

Cumhuriyet, 26 Kasım 1996, s. 1.

Cumhuriyet, 12 Ocak 1997, s. 1.

Cumhuriyet, 5 Şubat 1997, s. 1.

Cumhuriyet, 2 Mart 1997, s. 4.

Cumhuriyet, 18 Haziran 1997, s. 1.

Cumhuriyet, 19 Haziran 1997, s. 1.

Cumhuriyet, 20 Haziran 1997, s. 1.

Cumhuriyet, 1 Temmuz 1997, s. 1.

Cumhuriyet, 24 Nisan 1998, s. 1-5.

Cumhuriyet, 26 Nisan 1998, s. 1-5.

Cumhuriyet, 16 Şubat 1999, s. 1-5.

Cumhuriyet, 28 Şubat 1999, s. 4-5.

Cumhuriyet, 23 Nisan 1999, s. 5.

Cumhuriyet, 5 Mayıs 1999, s. 4.

Cumhuriyet, 6 Mayıs 1999, s. 5.

Cumhuriyet, 17 Mayıs 1999, s. 5.

Cumhuriyet, 20 Mayıs 1999, s. 4.

Cumhuriyet, 23 Mayıs 1999, s. 1.

Cumhuriyet, 24 Mayıs 1999, s. 1.

Cumhuriyet, 25 Mayıs 1999, s. 5.

Cumhuriyet, 26 Mayıs 1999, s. 1.

Cumhuriyet, 28 Mayıs 1999, s. 4.

Cumhuriyet, 29 Mayıs 1999, s. 5.

Cumhuriyet, 30 Mayıs 1999, s. 5.

Cumhuriyet, 31 Mayıs 1999, s. 5.

Cumhuriyet, 4 Haziran 1999, s. 5.

Cumhuriyet, 6 Haziran 1999, s. 5.

Cumhuriyet, 20 Haziran 1999, s. 5.

Cumhuriyet, 26 Haziran 1999, s. 5.

Cumhuriyet, 27 Haziran 1999, s. 5.

Cumhuriyet, 28 Haziran 1999, s. 5.

Cumhuriyet, 29 Haziran 1999, s. 1-5.

Cumhuriyet, 30 Haziran 1999, s. 1-5.

Cumhuriyet, 1 Temmuz 1999, s. 1.

Cumhuriyet, 2 Temmuz 1999, s. 1-5.

Cumhuriyet, 3 Temmuz 1999, s. 1-5.

Cumhuriyet, 4 Temmuz 1999, s. 7.

Cumhuriyet, 7 Temmuz 1999, s. 5.

Cumhuriyet, 18 Temmuz 1999, s. 5.

Cumhuriyet, 20 Temmuz 1999, s. 5.

Cumhuriyet, 7 Ağustos 1999, s. 5.

Cumhuriyet 12 Ağustos 1999, s. 5.

Cumhuriyet, 3 Eylül 1999, s. 5.

Cumhuriyet, 4 Eylül 1999, s. 5.

Cumhuriyet, 8 Eylül 1999, s. 4.

Cumhuriyet, 16 Eylül 1999, s. 5.

Cumhuriyet, 18 Eylül 1999, s. 5.

Cumhuriyet, 19 Eylül 1999, s. 5.

Cumhuriyet, 22 Eylül 1999, s. 5.

Cumhuriyet, 23 Eylül 1999, s. 4.

Cumhuriyet, 26 Eylül 1999, s. 5.

Cumhuriyet, 10 Ekim 1999, s. 1-5.

Cumhuriyet, 13 Ekim 1999, s. 4.

Cumhuriyet, 15 Ekim 1999, s. 5.

Cumhuriyet, 20 Aralık 1999, s. 5.

Cumhuriyet, 20 Ocak 2000, s. 5.

Cumhuriyet, 1 Mart 2000, s. 4.

Cumhuriyet, 9 Mart 2000, s. 4.

Cumhuriyet, 19 Mart 2000, s. 5.

Cumhuriyet, 4 Nisan 2000, s. 5.

Cumhuriyet, 7 Nisan 2000, s. 4-5.

Cumhuriyet, 9 Nisan 2000, s. 5.

Cumhuriyet, 10 Nisan 2000, s. 4.

Cumhuriyet, 16 Mayıs 2000, s. 1.

Cumhuriyet, 17 Mayıs 2000, s. 1.

Cumhuriyet, 22 Mayıs 2000, s. 5.

Cumhuriyet, 4 Temmuz 2000, s. 5.

Cumhuriyet, 6 Temmuz 2000, s. 5.

Cumhuriyet, 21 Temmuz 2000, s. 5.

Cumhuriyet, 14 Ağustos 2000, s. 17.

Cumhuriyet, 21 Ağustos 2000, s. 5.

Cumhuriyet, 5 Eylül 2000, s. 5.

Cumhuriyet, 9 Eylül 2000, s. 5.

Cumhuriyet, 10 Eylül 2000, s. 5.

Cumhuriyet, 13 Eylül 2000, s. 5.

Cumhuriyet, 15 Eylül 2000, s. 1-4.

Cumhuriyet, 27 Eylül 2000, s. 4.

Cumhuriyet, 1 Ekim 2000, s. 4.

Cumhuriyet, 2 Ekim 2000, s. 5.

Cumhuriyet, 3 Ekim 2000, s. 5.

Cumhuriyet, 4 Ekim 2000, s. 5.

Cumhuriyet, 11 Mayıs 2010, s. 1-6.

Cumhuriyet, 12 Mayıs 2010, s. 4-5.

Cumhuriyet, 13 Mayıs 2010, s. 4-5.

Dünya, 5 Ocak 1961, s. 1-5.

Dünya, 7 Ocak 1961, s. 1-3.

Dünya, 9 Ocak 1961, s. 5.

Dünya, 10 Ocak 1961, s. 5.

Dünya, 21 Ocak 1961, s. 5.

Dünya, 8 Şubat 1961, s. 1-5.

Dünya, 10 Temmuz 1961, s. 1.

Dünya, 25 Ekim 1961, s. 1.

Dünya, 26 Ekim 1961, s. 1.

Dünya, 25 Kasım 1996, s. 7.

Dünya, 26 Kasım 1996, s. 1-7.

Dünya, 27 Kasım 1996, s. 1.

Dünya, 30 Eylül 2000, s. 3.

Dünya, 2 Ekim 2000, s. 3.

Hürriyet, 18 Eylül 1961, s. 1.

Hürriyet, 16 Haziran 1977, s. 1.

Hürriyet, 19 Haziran 1977, s. 1.

Hürriyet, 22 Haziran 1977, s. 1.

Hürriyet, 28 Haziran 1977, s. 1.

Hürriyet, 18 Kasım 1977, s. 1.

Hürriyet, 7 Aralık 1977, s. 1.

Hürriyet, 12 Ekim 1980, s. 9

Hürriyet, 24 Ekim 1980, s. 10.

Hürriyet, 19 Ağustos 1992, s. 16.

Hürriyet, 8 Eylül 1992, s. 1.

Hürriyet, 9 Eylül 1992, s. 19.

Hürriyet, 10 Eylül 1992, s. 1.

Hürriyet, 29 Aralık 1993, s. 21.

Hürriyet, 22 Kasım 1995, s. 22.

Hürriyet, 24 Kasım 1995, s. 20.

Hürriyet, 27 Kasım 1995, s. 1.

Hürriyet, 26 Aralık 1995, s. 22.

Hürriyet, 6 Nisan 1996, s. 18.

Hürriyet, 25 Kasım 1996, s. 23.

Hürriyet, 26 Kasım 1996, s. 1-19.

Hürriyet, 27 Kasım 1996, s. 1-24.

Hürriyet, 11 Şubat 1997, s. 13.

Hürriyet, 26 Mayıs 1998, s. 22.

Hürriyet, 1 Şubat 1999, s. 13.

Hürriyet, 24 Mayıs 1999, s. 22-23.

Hürriyet, 25 Mayıs 1999, s. 18.

Hürriyet, 26 Mayıs 1999, s. 23.

Hürriyet, 15 Eylül 2000, s. 22.

Hürriyet, 27 Eylül 2000, s. 17-18.

Hürriyet, 30 Eylül 2000, s. 22.

Hürriyet, 2 Ekim 2000, s. 24.

Milli Gazete, 30 Eylül 2000, s. 11.

Milli Gazete, 2 Ekim 2000, s. 4-18

Milliyet, 1 Temmuz 1953, s. 1.

Milliyet, 9 Aralık 1953, s. 1.

Milliyet, 10 Aralık 1953, s. 1.

Milliyet, 11 Aralık 1953, s. 1.

Milliyet, 12 Aralık 1953, s. 1.

Milliyet, 13 Aralık 1953, s. 1.

Milliyet, 14 Aralık 1953, s. 1.

Milliyet, 15 Aralık 1953, s. 1.

Milliyet, 16 Aralık 1953, s. 1.

Milliyet, 10 Mayıs 1958, s. 1.

Milliyet, 2 Haziran 1960, s. 1-5.

Milliyet, 22 Haziran 1960, s. 1-5.

Milliyet, 1 Kasım 1960, s. 1.

Milliyet, 3 Kasım 1960, s. 14.

Milliyet, 6 Ocak 1961, s. 1.

Milliyet, 9 Ocak 1961, s. 1.

Milliyet, 10 Ocak 1961, s. 1.

Milliyet, 10 Temmuz 1961, s. 1.

Milliyet, 15 Eylül 1961, s. 1.

Milliyet, 16 Eylül 1961, s. 1.

Milliyet, 17 Eylül 1961, s. 1.

Milliyet, 18 Eylül 1961, s. 1.

Milliyet, 25 Ekim 1961, s. 1.

Milliyet, 26 Ekim 1961, s. 1.

Milliyet, 15 Ekim 1969, s. 1.

Milliyet, 13 Mart 1971, s. 1.

Milliyet, 25 Haziran 1971, s. 1.

Milliyet, 6 Nisan 1977, s. 1.

Milliyet, 9 Haziran 1977, s. 7.

Milliyet, 15 Haziran 1977, s. 1-12.

Milliyet, 26 Haziran 1977, s. 1-6.

Milliyet, 22 Haziran 1977, s. 1.

Milliyet, 2 Temmuz 1977, s. 7.

Milliyet, 4 Temmuz 1977, s. 1.

Milliyet, 21 Mart 1978, s. 1.

Milliyet, 29 Mart 1978, s. 1-8.

Milliyet, 19 Nisan 1978, s. 1-8.

Milliyet, 10 Mayıs 1978, s. 9.

Milliyet, 11 Ağustos 1978, s. 9.

Milliyet, 24 Aralık 1978, s. 1-9.

Milliyet, 27 Aralık 1978, s. 1-9.

Milliyet, 2 Şubat 1979, s. 1.

Milliyet, 21 Nisan 1979, s. 6.

Milliyet, 26 Nisan 1979, s. 13.

Milliyet, 29 Nisan 1979, s. 9.

Milliyet, 5 Mayıs 1979, s. 14.

Milliyet, 9 Mayıs 1979, s. 1.

Milliyet, 15 Mayıs 1979, s. 13.

Milliyet, 17 Mayıs 1979, s. 8.

Milliyet, 18 Mayıs 1979, s. 13-14.

Milliyet, 10 Haziran 1979, s. 9.

Milliyet, 18 Haziran 1979, s. 9.

Milliyet, 20 Haziran 1979, s. 9.

Milliyet, 6 Ekim 1979, s. 1-12.

Milliyet, 16 Ekim 1979, s. 9.

Milliyet, 7 Kasım 1979, s. 6.

Milliyet, 19 Mart 1980, s. 7.

Milliyet, 29 Mayıs 1980, s. 1.

Milliyet, 7 Eylül 1980, s. 1.

Milliyet, 8 Eylül 1980, s. 1.

Milliyet, 9 Eylül 1980, s. 1.

Milliyet, 17 Ekim 1981, s. 1-3.

Milliyet, 8 Eylül 1987, s. 1.

Milliyet, 4 Mayıs 1992, s. 1.

Milliyet, 12 Temmuz 1992, s. 7.

Milliyet, 6 Eylül 1992, s. 7.

Milliyet, 8 Eylül 1992, s. 1.

Milliyet, 9 Eylül 1992, s. 1.

Milliyet, 10 Eylül 1992, s. 1-7.

Milliyet, 11 Eylül 1992, s. 1-4.

Milliyet, 18 Eylül 1992, s. 7.

Milliyet, 29 Ocak 1994, s. 11.

Milliyet, 19 Şubat 1995, s. 1.

Milliyet, 8 Kasım 1995, s. 1.

Milliyet, 25 Kasım 1995, s. 1.

Milliyet, 29 Kasım 1995, s. 1-20.

Milliyet, 11 Aralık 1995, s. 15.

Milliyet, 1 Mart 1996, s. 16.

Milliyet, 15 Mayıs 1996, s. 1-18.

Milliyet, 29 Haziran 1996, s. 1.

Milliyet, 20 Ekim 1996, s. 14.

Milliyet, 6 Kasım 1996, s. 16.

Milliyet, 25 Kasım 1996, s. 10.

Milliyet, 27 Kasım 1996, s. 1-10.

Milliyet, 12 Ocak 1997, s. 1.

Milliyet, 5 Şubat 1997, s. 1.

Milliyet, 5 Mart 1997, s. 1.

Milliyet, 6 Mart 1997, s. 17.

Milliyet, 22 Mayıs 1997, s. 1.

Milliyet, 18 Haziran 1997, s. 1.

Milliyet, 19 Haziran 1997, s. 1.

Milliyet, 20 Haziran 1997, s. 1.

Milliyet, 1 Temmuz 1997, s. 1.

Milliyet, 17 Ocak 1998, s. 1.

Milliyet 16 Şubat 1999, s. 1.

Milliyet, 5 Mayıs 1999, s. 7-12.

Milliyet, 20 Mayıs 1999, s. 1-19.

Milliyet, 23 Mayıs 1999, s. 16-17.

Milliyet, 24 Mayıs 1999, s. 16.

Milliyet, 5 Haziran 1999, s. 14.

Milliyet, 7 Haziran 1999, s. 17.

Milliyet, 8 Haziran 1999, s. 14.

Milliyet, 26 Haziran 1999, s. 19.

Milliyet, 30 Haziran 1999, s. 1.

Milliyet, 1 Temmuz 1999, s. 14.

Milliyet, 7 Temmuz 1999, s. 19.

Milliyet, 13 Temmuz 1999, s. 14.

Milliyet, 18 Temmuz 1999, s. 14.

Milliyet, 30 Ağustos 1999, s. 17.

Milliyet, 2 Kasım 1999, s. 14.

Milliyet, 16 Mayıs 2000, s. 1.

Milliyet, 17 Mayıs 2000, s. 1.

Milliyet, 10 Eylül 2000, s. 16.

Milliyet, 16 Eylül 2000, s. 17.

Milliyet, 30 Eylül 2000, s. 18.

Milliyet, 2 Ekim 2000, s. 16-18.

Milliyet, 22 Aralık 2000, s. 20.

Milliyet, 11 Ocak 2001, s. 19.

Milliyet, 28 Nisan 2002, s. 21.

Resmi Gazete, S. 7564, 24 Temmuz 1950, s. 18808-18811.

Resmi Gazete, S. 10682, 16 Aralık 1960, s. 2766-2774.

Resmi Gazete, S. 13964, 22 Eylül 1971, s. 1-6.

Resmi Gazete, S. 14698, 31 Ekim 1973, s. 6-23.

Resmi Gazete, S. 15971, 19 Haziran 1977, s. 3-48.

Resmi Gazete, S. 17863 (mükerrer), 9 Kasım 1982, s. 1-64.

Resmi Gazete, S. 19464 (mükerrer), 18 Mayıs 1987, s. 1-2.

Resmi Gazete, S. 19572, 12 Eylül 1987, s. 1-6.

Resmi Gazete, S. 21038 (mükerrer), 1 Kasım 1991, s. 1-2.

Resmi Gazete, S. 21273, 3 Temmuz 1992, s. 17-20.

Resmi Gazete, S. 22512 (mükerrer), 3 Ocak 1996, s. 2-28.

Resmi Gazete, S. 23678 (mükerrer), 27 Nisan 1999, s. 1-4.

Sabah, 8 Kasım 1995, s. 1.

Sabah, 27 Kasım 1995, s. 18.

Sabah, 28 Kasım 1995, s. 18.

Sabah, 11 Aralık 1995, s. 1.

Sabah, 26 Aralık 1995, s. 13-15.

Sabah, 26 Kasım 1996, s. 1-17.

Sabah, 24 Mayıs 1999, s. 20.

Sabah, 30 Eylül 2000, s. 26.

Son Havadis, 16 Mart 1971, s. 1.

Star, 24 Mayıs 1999, s. 12.

Tercüman, 31 Mart 1980, s. 1.

Tercüman, 8 Eylül 1987, s. 1.

Türkiye, 30 Eylül 2000, s. 19.

Türkiye, 2 Ekim 2000, s. 15.

Ulus, 16 Mart 1971, s. 1.

Ulus, 23 Haziran 1971

Vatan, 18 Eylül 1961, s. 1.

Yeni Asır, 13 Mart 1971, s. 1.

Yeni Asır, 20 Mart 1971, s. 1-2.

Yeni Gün, 10 Mayıs 1958, s. 1-5.

Yön, 20 Aralık 1961, s. 12-13.

8. Televizyon Programları

Açık ve Net, Habertürk Tv, 10 Mayıs 2018.

Altan Öymen Bir Yudum İnsan Belgeseli, Bölüm 1.

Altan Öymen Bir Yudum İnsan Belgeseli, Bölüm 2.

CHP'li Eski Yöneticiler Toplantısı, 14 Temmuz 2014.

Kanal D Ana Haber, Kanal D, 23 Mayıs 1999.

Nedir Ne Değildir, Habertürk Tv, 28 Şubat 2019.

Sağım Solum Tarih, CNN Türk, 13 Eylül 2015.

Sağım Solum Tarih, CNN Türk, 4 Ekim 2015.

Sağım Solum Tarih, CNN Türk, 25 Ekim 2015.

Sağım Solum Tarih, CNN Türk, 17 Ocak 2016.

Tarihin Arka Odası, Habertürk Tv, 30 Kasım 2013.

9. Röportajlar

Mehmet Altan Öymen, 10 Mayıs 2019.

Mehmet Altan Öymen, 11 Mayıs 2019.

EKLER

EK-I: Mehmet Altan Öymen ile 10 Mayıs 2019 Tarihinde Yapılan Röportaj Sırasına Çekilen Fotoğraf-1

EK-II: Mehmet Altan Öymen ile 10 Mayıs 2019 Tarihinde Yapılan Röportaj Sırasında Çekilen Fotoğraf-2

EK-III: Mehmet Altan Öymen ile 11 Mayıs 2019 Tarihinde Yapılan Röportaj Sırasında Çekilen Fotoğraf-1

EK-IV: Mehmet Altan Öymen ile 11 Mayıs 2019 Tarihinde Yapılan Röportaj Sırasında Çekilen Fotoğraf-2

**EK-V: Mehmet Altan Öymen ile 11 Mayıs 2019 Tarihinde Yapılan Röportaj
Sonrası Çekilen Fotoğraf**

Ek-VI: Mehmet Altan Öymen ile 10 Mayıs 2019 Tarihinde Yapılan Röportaj

- Altan Bey, öncelikle kendinizi gazeteci mi olarak tanımlıyorsunuz yoksa politikacı olarak mı?

Öymen: Gazeteci olarak tanımlıyorum. Çünkü mesleğim gazetecilik. Siyaset, her mesleğe mensup vatandaşlar tarafından ilgilenilebilecek bir konumdur. Çünkü oy atacaksınız, karar vereceksiniz, hadiseleri izlemelisiniz, siyasi hadiseleri değerlendirmelisiniz, oyunuzu da ona göre kullanmalısınız. Daha da iyi yapmak için; gazeteler okursunuz, radyo-televizyon izlersiniz... Siyasette görevler almak daha iyidir. Yani bir partiye üye olmak... Hatta delege olmak gibi bazı görevleri üstlenebilmek... Demokrasilerde bunun bir zararı yoktur. Faydası vardır. Siyaset pratiğini yaparken, hangi tavrın daha iyi olduğunu anlarsınız. Yani kısacası, her meslekten olanlar, siyasetle ilgilenmeli. Siyasette aktif de olabilmeli... Ama temelde herkesin bir mesleği olmalı... Zaten o devam ediyor. Benimki de gazetecilik.

- Altan Bey, kitaplarınız ve yazılarınız incelendiğinde, geçmiş dönem hayatınızla ilgili çok ayrıntılı bilgiler mevcut. İyi bir hafızaya sahip olduğunuz biliniyor ancak bu kadar bilgiyi hatırlayabilmek gerçekten mükemmel bir şey. Günlük tutma gibi bir alışkanlığımız var mı?

Öymen: Günlük tutmak değil ama ben yazılarımı yazarken; belgeler, notlar falan olursa onları atmıyorum. Bunun bir faydası var. İnsan eskiye baktığı zaman, o notlara baktığı zaman eskiyi hatırlıyor. Bazılarını muhafaza ederseniz işe de yarıyor. Ben evrakı atmama sayesinde hapiste kalmaktan kurtuldum. Benim tutuklanmalarım sırasında yahut gözaltına alınmalarım sırasında, bir toplantıya katıldığım iddia edilmişti. Ben evrakım arasında şunu buldum; -adres de vererek şu tarihte, şu toplantıya katıldığımı dair bir itham vardı- o tarihte ben Türkiye’de değilmişim, pasaportumun kayıtları vardı, yanlış bir iddia olduğunu ispatladım... Bir keresinde de iki tane toplantıya katıldığım iddia edildi. Bir tanesinde İstanbul’da bir otelde kalmıştım. Hâlbuki toplantı Ankara’da diyorlar... Evrakı atmayınca böyle faydalar da olabiliyor. Herkese tavsiye ederim. Her şeyi atmayın. Hiç olmazsa bir kısmını muhafaza edin. Gerçi evde yer kalmıyor ama çaresi bulunabiliyor.

- Eserlerinizde hatırı sayılır miktarda gazete kupürü vermişsiniz. Gazetecilik mesleğinin gereği olarak geçmişten beri düzenli gazete takibi yaptığımız biliniyor.

Kendinizle ilgili yahut önemli gördüğünüz kupürleri saklama alışkanlığınız var mı? Sakladığınız da darbe dönemlerinde evinizin arandığı bazı sakıncalı görülebilecek şeylere el konulduğu malum. Kupürlere bir şey olmadı mı?

Öymen: Birkaç defa benim evimi aradılar. Fakat o aramalar rasyonel olmuyor. Yani hakkınızda bir suçlama var, o suçlamaya göre delilini arayacaklar –notlar, yazılar, kitaplar olabilir- aramaya gelenler suçlamaya göre bakmıyorlar. Bana öyle oldu... 12 Mart döneminde bana yöneltilen bir suçlama Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının idamıyla alakalıydı. Onların idamını önlemeye çalışan birtakım faaliyetler yaptık. Beyannameler yayınladık, imza topladık... Ev araması sırasında, onlarla ilgili bakmaları lazım ancak komünistlikle ilgili gördükleri kitapları, yazıları falan aldılar. Hâlbuki Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının idamıyla ilgili, benim hakkımdaki temel iddia, uçak kaçırma iddiasıydı. İmza toplamak bizim kanunlarımıza göre suç değil... Uçak kaçırma iddiası var... Uçak kaçırarak suretiyle biz, Deniz Gezmiş ve arkadaşlarını asarsanız şöyle yaparız falan diye... Bununla ilgili başka vesikalar var... Hâlbuki onlar komünistlikle ilgili kitapları aldılar. Hatta yabancı dillerde komünizm aleyhtarı yazılmış kitaplar da vardır tabii... Onlardan bende de vardır. Onlar gitti... Hâlâ hatırımdadır bir tanesi; Rus komünizmi ile Mao komünizmini karşılaştıran bir kitaptı. Hem Rus adı var, hem Çin adı var... Mao ile Lenin'in de resmi vardı galiba... O kitap gitti. Alınan kitaplar da bir daha geri gelmiyor. Fakat benimle alakalı diğer notlar ekseriyetle durdu. Hatıralarım falan için...

- Gazetecilik hayatınız boyunca çok sayıda gazetede çeşitli mevkilerde çalışmışsınız. Bu konuda gerçekten güzel bir kariyeriniz var. Hatta Sedat Ergin, sizin gazetecilik camiası için Uğur Mumcu ve Abdi İpekçi benzeri bir ekol olarak değerlendiriyor. Hakkı Devrim gazetecilik mesleğinin güvenilir limanlarından birisi olduğunuzu düşünüyor. Aydın Doğan gibi gazete patronlarının sizin için güzel sözleri var. Ve daha pek çok gazetecinin sizinle ilgili olumlu görüşleri var. Kendi gazetenizi kurmayı hiç düşünmediniz mi? Hatta bir dönem Anka Ajans adında bir ajansı kurup, yönetiyorsunuz. Daha sonra milletvekili olunca devrediyorsunuz.

Öymen: Düşündüm ama gazete çıkarmak, o dönemde –benim de kendi şartlarım içerisinde- çok büyük kapital isteyen, sermaye isteyen bir durumdu. Matbaa olacak yahut bir matbaa ile anlaşacaksınız falan çok teferruatlı bir işti. Böyle bir işe atılmak

gerçekçi değildi. Fakat benim başıma bir gazete sahibi olma hadisesi geldi. Ben istemediğim halde, durup dururken geldi... 27 Mayıs döneminde ben bir gazetenin neşriyat müdürüydüm. Öncü gazetesinin... Yani genel yayın müdürüydüm... Ziya Tansu diye bir sahibi vardı. Sonradan ünlü on dörtler hadisesi vardır... 27 Mayıs zamanında, askeri müdahaleyi yapan 38 kişiden 14'ü bir grup halindeydiler. Milli Birlik Komitesi'nin aralarında hadise çıktı. 14 kişiyi sürdüler dışarıya... On dörtler hadisesi diye bilinir. Onların da lideri Türkeş idi. O gazeteyi çıkaran da Ziya Tansu diye eski bir gazeteciydi. Ziya Tansu, gazeteyi çıkarırken bana teklif etti... Benim gibi Oktay Ekşi, Nilüfer Yalçın gibi arkadaşlarla birlikte yirmi, otuz kişi bu gazetenin kadrosu içinde toplandık. Güzel de bir gazete çıkardık. Devam edip gidiyoruz... Günün birinde, ihtilal komitesi –Milli Birlik Komitesi adı- birbirine girdi. 38 kişiden 14'ünü yurt dışına çıkardılar. Bizim Ziya Tansu'nun da Türkeş ile ilişkisi vardır diye gazetesine bir şey yapmak istediler. Ziya Tansu'ya dediler ki; sen gazeteyi sat yahut devret! O sırada satın alacak kimse de yok... O şartlar altında gazete satın alınmaz... Biz de çalışanlarız... Çalışanlara teklif ettiler... Yoksa gazetece kapanacak, herkes işsiz kalacaktı... Herkes gazete devam etsin dedi... Aramızdan birisini gazete sahibi olarak belirlemek için görüştük... İki kişinin adı ön plana çıktı... Benimle Nilüfer Yalçın... Geçici bir süreliğine -ortak olarak- gazetenin sahibi olduk. Devamlı olarak değil çünkü sermaye bizde değildi. Bir nevi kayyum gibi o gazeteyi beş, altı ay yönettik. Daha sonra Nilüfer devam ettirdi... Öyle bir gazete sahipliğim oldu. Bu dönemde şunu keşfettim; gazete çıkarmanın iki unsuru var; bir tanesi; sermaye sahibisiniz ve gazetenin kâr etmesi gerekiyor, hem herkese parasını vereceksiniz, hem de kâr edeceksiniz; ikincisi gazetenin iyi çıkması lazım, iyi çıkmak için iyi haberler lazım, masraf etmek lazım, muhabirleri oraya buraya göndermek lazım, yöneticilerden en iyileri seçmek lazım; şimdi bu ikisi birbiriyle çatışıyor zaman zaman... Örneğin Avrupa'nın herhangi bir yerinde bir hadise olmuş; oraya adam gönderelim, haberleri geçsin... Bu gazetenin lehine tabi... Gönderdiğiniz zaman masraf oluyor ve kâr etme olanağınız azalıyor... Ben de, Nilüfer de gazetecilikten geldiğimiz için bu çelişkilere hakimdik. Gazetenin bir de idare müdürü vardı. Onu oraya biz getirmiştik ancak adam bizimle çatışıyordu, “Efendim masraf olur” diye... Anladım ki, bu ikisi bir arada kolay yürümüyor. İnsan ya gazeteci olacak ya da sermayedar olacak... Ama ikisi birbirini anlayacak... Özetle, gazete patronluğunun güç bir iş olduğunu orada anladım. Gazete çıkarmaya yönelmeyi düşünmedim. Fakat bir başka şekilde ajans sahibi oldum. Kurdum daha doğrusu... Anka Ajans'ı... Anka Ajans'ı da gene bir yarı askeri

dönemde oldu. 12 Mart döneminde Akşam gazetesindeydim. Sıkıyönetim zamanı vardı. Sıkıyönetim döneminde eleştirel yazılar yazıyoruz gene... 12 Mart dönemi şu; Meclis falan yerinde kalmış ama hükümet değişmiş ve sıkıyönetim ilan edilmiş. Sıkıyönetimciler idare ediyor memleketi fiilen... Bir hükümet seçmişler fakat asıl onların dediği oluyor. O dönemde Anka Ajans kuruldu, gelişti. Ajans olarak bütün Türk gazetelerine servis yapıyorduk biz. O başarılı oldu... Gazete kadar sermaye gerektirmiyordu... Yani kâğıt, matbaa falan yok, telekslerle haberleri gönderiyorduk. Haber toplamamız önemliydi... Türkiye'deki gazetelerin önemli bir kısmı abone oldular. Ayrıca DPA ve BBC gibi yabancı ajanslarla işbirliği yaptık. Onların haberlerini biz alıyorduk, Anka olarak –onlara da atıfta bulunarak- yayınlıyorduk. Radyo dinlemesi de yapıyorduk... Anka Ajans epey sürdü... 1977'de politikaya geçince ayrıldım. Benden sonra da sürdü...

- Cumhuriyet Türkiye'sinin ilk kadın milletvekillerinden ve ayrıca eğitimci kimliği ile bilinen Fakihe Öymen ile bir akrabalığınız var mı? Siz de hem siyasi, hem de eğitimci kimliği olan bir ailenin içerisinde geliyorsunuz.

Öymen: Yok, soyadı benzerliği. Bir tesadüf sonucu... Ama Fakihe Öymen ve eşi vardı, Fakihe Öymen milletvekiliydi, mesleği eğitimcilikti, eşinin de öyleydi... Benim annem babam da öyleydi... İkisi de eğitimciydi... Benim babam milletvekili olmuştu, Fakihe Hanım da milletvekili olmuştu... Ailece tanışırız, görüşürüz... Sonra oğulları Emir Öymen vardı. O da gazeteciliği seçti. Ama Öymen soyadı tesadüf. Soyadı devrimi sırasında tesadüfen almışlar.

- Sizce gazetecilik hayatınızın en önemli olayı nedir? Ya da siyasi hayatınızın?

Öymen: Gazetecilik hayatımın en önemli dönemleri, en fazla çalıştığım zamanlardır. Özellikle 1970'lerde birkaç işi birden yapıyordum. Bir yandan uluslararası radyolara çalışıyorduk. Başlangıçta oralara muhabir olarak tek başıma çalışıyordum. Sonra Anka Ajans'ı kurunca haber ilişkisi de yaptım. Aynı zamanda Cumhuriyet gazetesinde günlük yazılar yazıyordum. Birinci sayfa yazıları... Bir de hem Cumhuriyet'e, hem de Günaydın'a yazı dizileri yazıyordum. Bütün bu gazetelere baktığımda, nasıl yetiştim diye kendim bile şaşırıyorum. O sırada hapse girdiğim falan da oluyordu... Ajans'ta değerli arkadaşlar vardı. Bir de kardeşim vardı, Örsan Öymen, rahmetli... O da gazeteci idi... Ben ortadan yok olduğum zamanlarda, onlar katkıda bulunuyorlardı. Ve

ajans hep devam etti... Olay olarak, o dönemde biz Türkiye’de büyük akisler yapan bir hadiseyi ortaya çıkardık. Mobilya yolsuzluğu adını taşıyor. Konuyla ilgili Mobilya Dosyası adını taşıyan bir de kitap çıkmıştır. Kitap, Anka’daki arkadaşlarla birlikte – Uğur Mumcu da kadrodaydı- hazırlandı. Uğur Mumcu ile birlikte gazetecilik yapıyorduk. O da benden sonra Cumhuriyet’te yazmaya başladı. Aynı şekilde biz yan yana birinci sayfada köşelerimiz vardı. Orada çalışırken Mobilya Dosyası ile uğraştık. Hem muhabir olarak uğraştık, hem de yazar olarak uğraştık. Mobilya Dosyası, ayrıca başlı başına bir konu... O sırada ihracat yapmak için, yurt dışına mal gönderenlere teşvik primi veriliyor. Yani hangi alanda bizim mal satmaya ihtiyacımız var yahut hangi alanda bol mal var, o alanda dışarıya daha ucuza rekabetçi bir şekilde satabiliriz ama teşvik de görmemiz lazım, her şey öyle ucuza mâl edilemiyor, onun için Merkez Bankası bunları teşvik ediyor. Diyelim ki yüz bin liralık mal satılacak –mobilyalar için olanı söyleyeyim- mobilyalar yüz bin liralık satıldığı zaman, satıldığı yerden alınan para haricinde Merkez Bankası satılan mala göre bir prim veriyor. Yüzde 10-15-25 gibi oranlarda değişiklik gösteriyor. İhracatı teşvik etmek için böyle bir sistem kurmuşlar. Mobilyaya da yüksek bir prim vermişler. Şöyle bir mekanizma kurularak bu aşıyor; Mobilya gönderdim diyorsun bir yere, Bunun için evrak lazım, Bu evrak Merkez Bankası’na götürülerek teşvik primi tahsil ediliyor. Mesela malı Kıbrıs’a gönderiyorsunuz ama ithalatçı da İsviçre’de oturuyor. İsviçre’den mal ısmarlıyor. Onun için de bir para gönderiyor. Malı da Kıbrıs’a göndermeni istiyor. Mal Kıbrıs’a gidiyor... Gönderildiği ispat edildiği takdirde –tetkik ve onay merciinden de geçerek- Merkez Bankası prim ödemesini gerçekleştiriyor. Örneğin, 1 milyonluk lira değerinde bir mal gönderilmesi durumunda yüzde yirmi beş üzerinden prim oranı alırsak 250 bin lira gibi bir ücret de Merkez Bankası’ndan ayrıca tahsil edilebiliyor. Tabi bunun için masraf da ediliyor. Ancak bu masrafları düşürmenin yolu bulunmuş... Mobilya gönderildiği beyan edilerek yerine sunta gönderiliyor. Suntalar sarıldığı zaman mobilya görüntüsü verir. Böylece masraf azaltılıyor. Kontrol aşamasında da bir şekilde geçiriliyor. Suntalar tekneyle yola çıkarılıyor... Ya denize atılıyor ya da bir yere götürülüp bırakılıyor. Netice itibarı ile hiç ihracat yapmadan ya da sunta ihraç ederek, mobilya ihraç etmiş gibi Merkez Bankası’ndan para alınıyor. Hatta daha da ileri gitmişler; bunların hiçbirini yapmayarak –sunta da gitmiyor, suntayı kontrol eden de olmuyor- orada ekspertizlik yapan kişi malların kaliteli olduğuna ve belirtilen yere teslim edildiğine dair rapor hazırlıyor. Epey bir para, bu yolla Merkez Bankası’ndan vergi iadesi gibi alınmış. Alan da Yahya Demirel, o zamanın başbakanının yeğeni. Biz

bunu ortaya çıkardık. Ben, Uğur Mumcu ve ajanstan arkadaşlar, konuyla ilgili görevler üstlendik. Ben, İsviçre ve Lihtenştayn'a gittim. Bir kısım ithalatçıların adresleri orada görünüyordu. Mesela Cenevre'de de görünüyordu. Gittiğim adreslerde metruk binalar vardı. Bürolar yoktu. Bir yerde de belirtilen adres yanlıştı. Bunları Cumhuriyet'te yayınladık. Öbür gazetelere de verdik. Konuyla ilgili bize altı kere dava açtılar. Hem Yahya Demirel açtı, hem de başkaları açtı. Bir de araya Bakan girdi. Bütün bu yazıların Cumhuriyet'te çıktığı için, yazıları toplayıp yeniden redaksiyondan geçirerek kitap yapmaya karar verdik. Mahkemeye de kitabı veririz dedik. Uğur ile beraber girdiğimiz davalarda, kitabı verdik. Hepsinde biz haklı çıktık, davalar düştü. O dönemdeki gazetecilik hayatımın en önemli olayı budur.

- Aktif siyasete katılma fikri sizde nasıl cereyan etti?

Öymen: Ben siyasete biraz meraklıydım zaten. Siyasal Bilgiler'de okuyordum. Birinci sınıfı bitirmek üzere olduğum dönemde gene siyasetle ilgileniyordum. O sırada 1950 Seçimleri oluyordu. 18 yaşındaydım... 14 Mayıs 1950'de seçim oldu. Ben ve birkaç arkadaşım CHP'yi tutuyorduk. Birçok arkadaş da Demokrat Parti'yi tutuyordu. Biz o gece seçim sandıklarını dolaştık. Seçimin ertesi günü partiye üye olduk. Mustafa Kemal Palaoğlu, Hüsni Ertuğrul ve ben... Önce bizi Saime Kadın Ocağı'na göndermek istediler. Çünkü parti merkezine üye olunmuyordu. O zaman ocaklara üye olunuyordu. Birilerinin araya girmesiyle bizi partiye üye yaptılar. Üye olduktan sonra da siyasetin içine girmiş oldum. Bir yandan gazeteciliği sürdürürken CHP, Ankara'da bir gençlik ocağı açmaya karar verdi. Gençlik Ocağı'nda başkan oldum. 1950'lerdeki siyasi partilerin örgüt yapılarını hatırlayalım. Örgütün en alt kademesinde ocaklar var. Şehirlerde, mahallerde, köylerde yeterli sayıda katılımı oluşturulurdu. Kendi aralarında kongrelerini yaparlardı. 5 ile 7 üyeli birer yönetim kurulu ile ocak başkanlarını seçerlerdi. Ya üyelere hâli vakti yerinde olanlardan birinin evinin bir odasını ya da kahvehane tarzı yerleri ocak merkezi haline getirirlerdi. Parti çalışmalarını örgütün daha üst kademelerine bağlı olarak sürdürürlerdi. Bir de üst kademelerde bucaklar vardı. Eski deyimle nahiyeler... Sonra ilçeler, sonra da iller... Hepsinde örgütler vardı... En alt kademe bu ocaklar... Alt kademedeki bu ocaklar (günümüzde yoklar) mahallerin teşkilatları oluyorlardı. En faal de bu ocaklardı. Çünkü halkla doğrudan doğruya temas sağlayabiliyorlardı. Ocakların, particiliğin daha değişik amaçları için de işlevleri olabiliyordu. O sırada partilerin gençlik kolları

kurmaları yasaktı. Yani fiilen kadın kolları, gençlik kolları gibi değil de bu kademeler vardı. Cumhuriyet Halk Partisi, gençlik kolları kuramadığı için üniversitelerin yanında –Ankara ve İstanbul’da- ocak kurma kararı almıştı. Bu ocakların; gençleri üye yapması ve gençlik kolu gibi çalışması düşünülmüştü. Ankara Çankaya Gençlik Ocağı kuruldu. Daha ben başkan olmadan Hukuk Fakültesi ve Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrencileri üye olmaya başlamıştı. Bana başkan olmamı teklif ettiler. Seçim oldu... Seçimde iki kuvvetli aday arasında çekişme var. Bu benim için ilk parti içi seçim tecrübesidir. Nahit ile Nejat adında iki arkadaşım da adaydı. Bana, onlar o kadar iyi değil, sen seçilebilirsin dediler. Beni istediklerini düşünerek adaylığı kabul ettim. Meğerse Nejat’ı kazandırmak istiyorlarmış. Nahit’in taraftarlarının bir kısmının bana oy vermesi ihtimali kuvvetliymiş. Böyle olursa Nahit’in oylarının bir kısmının bana geleceği söylendi. Ama böyle olursa oylar bölünecek, Nejat birinci olacaktı. Yani Nejat’ı kazandırmak için Nahit’i harcatmak üzere beni münasip görmüşler. Ben adaylığımı koydum. Hakikaten Nejat çok az farkla kazandı. Bir kısım oylar da bana geldi. Bu benim için bir yenilgi oldu. Bu seçimler galiba senede bir oluyordu. Ben de öbür seçime ona göre hazırlanarak girdim. Böylece ben seçildim. Gel seni aday yapalım denildiği zaman bir düşünülmesi gerekiyormuş, onu anladım. Bir süre sonra partilerin gençlik kollarını açabilmeleri imkânı doğdu. Buna göre, bütün Türkiye’deki gençlik kollarının bir genel merkezi olacaktı. Cumhuriyet Halk Partisi Gençlik Kolları Genel Merkezi adı olacaktı. Bir nevi yarı özerk bir teşekkül gibi parti gençlik kolları olacaktı. Bunun kurulmasına karar verdiler ve kuruldu. O zaman beni de gençlik kolunun müteşebbis heyetine aldılar. Bülent Ecevit’i de aldılar. O da Ulus gazetesindeydi. Ben de Ulus gazetesindeydim zaten... Az önce bahsettiğim Nahit’i aldılar. Daha başka genç arkadaşlar da vardı. 15 kişi falandık... Suphi Baykam da başkanımızdı. O daha tecrübeli birisiydi zaten... Tıbbiye’yi de bitirmişti... Doktor olmuştu... Biz de yardımcıları olarak genel yönetim kurulunda yer aldık. O zaman iş daha da ciddileşti. 1954 Seçimleri geldi. Seçim döneminde, bizi de seçim propagandası yaptıkları il ve ilçelere götürdüler. Beni de bir yerlere götürmüşlerdi. Kayseri’ye idi galiba... Tabi orada bir şeyler öğreniyorsunuz... Gidip de köyünde anayasanın demokratik olmasının faydalarını falan anlatmaya gerek yok. O zaman tahsil açısından, Türkiye’de okuma-yazma bilmeyenler hâlâ var. Ben daha çocukken, bunları gözlemlemiştim. Babam, Bolu milletvekilliği yaptı. Beni de götürürdü... Babam başkaları ile konuşurken biri gelir, mektubunu okutturur, cevap yazdırırdı... Ben de yapardım. Otuzlu ve kırklı yıllarda durum böyleydi... Ama zaman içerisinde azaldı.

- DP döneminde, CHP bünyesinde ocak başkanlığı dışında, parti içi başka bir idari göreviniz oldu mu?

Öymen: Bucak yönetim kurulu üyeliği yaptım. Ondan sonra Kurucu Meclis üyesi seçildim. 1960'ta 27 Mayıs oldu. Milli Birlik Komitesi, 38'den 23 üyeye düştü. Kurucu Meclis kuracağız dediler. Bu iki meclisli bir sistemdi. Bir Kurucu Meclis, bir de Temsilciler Meclisi vardı. Temsilciler Meclisi'nde siviller yer alacaktı. İllerden, meslek kuruluşlarından seçimle gelecek kimseler olacaktı. Bunlar hep seçilecekti, seçim usullerini içeren bir kanun da çıktı. Kurucu Meclis Kanunu... Hatta iki kanun çıktı. Bir de Temsilciler Meclisi Kanunu... Feyzioğlu hazırladı... Bütün bu üyeler toplandığı zaman 180 kişi falan oluyordu. Bunların on iki üyesi basından alınacaktı. Üçü de Ankara'dan olacaktı. Ben Ankara'daki seçime katıldım. Ankara Gazeteciler Cemiyeti'nin başkanıydım zaten. Seçime katılanlarda gazetecilik teşekküllerinin yönetim kurulu üyeleri idi. Bizim yönetim kurulu, Ankara Gazeteciler Sendikası'nın yönetim kurulu, Ankara Gazeteciler Sendikası Federasyonu yönetim kurulu seçime katıldı. Onlar beni seçtiler. Ayrıca Oktay Ekşi ve İlhami Soysal'ı da seçtiler. Sanırım elliden fazla da Cumhuriyet Halk Partisi'nden katılan vardı. Cumhuriyet Halk Partisi kendi üyelerini kendi seçti, Osman Bölükbaşı'nın Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi de Meclis'e üye oldular, seçildiler. Barolardan, gençlik örgütlerinden falan Temsilciler Meclisi oluştu. Kanunları önce biz görüşüyorduk, komisyonlarımız vardı. Anayasa Komisyonu vardı, en önemli komisyon oydu. Diyelim ki, Anayasa'nın yirmi maddesini görüştük, bu yirmi madde Milli Birlik Komitesi'nin yirmi üç üyeli kuruluna gidiyordu. Onlar da aynı şekilde kabul ederlerse, kanun maddesi geçmiş oluyordu. Onlardan itiraz olursa, bize bir daha geliyordu. Böyle durumlarda ortak toplantı yapılıyordu. Ortak toplantılarda da anlaşılamazsa Genel Kurul'a geliyordu. Böyle bir düzen vardı. Özellikle anayasa çalışmalarında, Temsilciler Meclisi'nin sesi biraz daha fazla çıkıyordu. Biz, Cumhuriyet Halk Partisi üyesi olarak orada değildik. Gazetecilerin temsilcisiydik ama fiilen Cumhuriyet Halk Partisi üyesi olduğumuza göre politika görevi oldu. Ondan sonra da 1977'de milletvekili oldum. 1980'de ihtilal oldu. O bitti... Sonra bir de 1995-1999 arasında milletvekilliğim oldu. 1977'dekinde Grup Başkanvekilliği yaptım. Genel Yönetim Kurulu Üyeliği yaptım. Genel Sekreter Yardımcısı oldum. Ötekinde Grup Başkanvekilliği gibi idari görevler almadım. 1999'da da bırakmıştım, aday olmamıştım ama parti baraj altında kalınca beni de aday gösterenler olmuştu. 8-9 adayla birlikte seçime gittik ve genel başkanlık yaptım.

- Peki, Parlamento Tarihinde 1995-1999 dönemi Milletvekilliğiniz için Grup Başkanvekili olduğunuz yönünde bilgi var.

Öymen: O yanlış. 1977’de ilk kabinede bakanlık yaptım. Turizm ve Tanıtma Bakanlığı... Ama o sonradan güvenoyu alamadı. Dolayısıyla bakanlık da kalmadı. Grup Başkanvekilliğine seçildim. Sonra yeniden kabine kuruldu. Ecevit kurdu... On birler ile birlikte... Bu sırada ben Grup Başkanvekili idim. Bu nedenle kabineye almadı. Siz bu görevi yapın dedi bize... 1995-1999 döneminde böyle bir görevim olmadı.

- Kızılay’daki 555-K olaylarına katıldığınız biliniyor. Burada Menderes’in yakasına yapışma hadisesi var. Hatta Menderes Gazeteci Emin Karakuş’un aracıyla olay yerinden güçlkle uzaklaştırılabiliyor. Cahit Kayra, hatıratında Menderes’in yakasına yapışma hadisesinde sizin de yer aldığınızı iddia ediyor. Tabi hatıratlar her zaman mutlak gerçeği aksettiremeyebiliyor ancak bunun gerçeklik payı nedir?

- Öymen: Bizim yaptığımız 555-K’yı başlatmaktı. Biz bunu başardık. Başarıldıktan sonra polisle karşı karşıya geldik. Polise de teslim olmadık. Yavaş yavaş oradan ayrıldık. Hikmet Çetin ile bu konuyu telefonda görüşmüştüm. Bana o sırada orada olduğunu ve Menderes’in yakasına yapışma gibi bir hadise olmadığını söyledi. Zaten zabitlerde da (Yassıada Zabıtları) böyle bir hadise yer almıyor. Emniyet mensupları bile insanların sadece bağırdığını söylüyorlar. O sırada öyle bir şey görmedik.

- Altan Bey, Umutlar ve İdamlar kitabınızda Kurucu Meclis’te “İkinci Cumhuriyet” söylemi kullanılmasını yadırgadığınızı ifade ediyorsunuz. Tabi bu ifade o dönem için çok kullanılıyor. Ancak meclis zabitlerini incelediğimizde sizin de bir konuşmanızda aynı ifadeyi kullandığınıza rastlıyoruz. Bunu kullanmadaki amacınız neydi? Başka yerlerde de benzer ifadeleriniz oldu mu?

Öymen: Ben de kullandım. Başlangıçta kimse yadırgamadı, o tarafını da düşünmedim ama yöneticiler hep –Cemal Gürsel de dahil- “İkinci Cumhuriyet” söylemini kullanıyordu. Bu hatta, 15 Ekim 1961 tarihinde düzenlenen genel seçimlerde Cumhuriyet gazetesi tarafından “İkinci Cumhuriyet’in Meclis’ini seçiyoruz” kabilinden bir başlıkla birinci sayfada kullanılmıştır. Ama Anayasa değişikliğine bağlı olarak son ana kadar akıllarda kaldı. İkinci Cumhuriyet’in anayasal olarak literatüre

girmediğ iyi oldu. Türkiye’de demokrasinin devamlılığı esas alınmış oldu. Aksi takdirde, 12 Mart dönemi –anayasal değişikliklerden dolayı- “Üçüncü Cumhuriyet”, Evren zamanı “Dördüncü Cumhuriyet”, Özal zamanı “Beşinci Cumhuriyet” olabilirdi... Fazla Cumhuriyet olacaktı. Aslında bu Fransa’dan özentiydi...

- Kurucu Meclis’te anayasa oylamaları sırasına milliyetçilik ilkesinin anayasaya girmesiyle ilgili bir tartışma oluyor. Siz de aksi yönde görüş bildirmişsiniz. Murat Bardakçı’nın Tarihin Arka Odası programında konuk olduğunuz sırada, bu nedenle bazı çevrelerce milliyetçilik karşıtı ve komünistlik gibi suçlamalarla itham edildiğinizi aktarıyorsunuz. Bu konuyu biraz açabilir misiniz? Mesela kimdi bu ithamları yöneltener? Ben Abdülhadi Toplu’nun hatıratında rastladım mesela, benzer bir ifadeye. Konuyla ilgili yazılı doküman var mı?

Öymen: Benim aklımda kalan eski Demokrat Partililerden –sanıyorum Hadi Hüsman idi- birinin kitabında da vardı. O konuşma iki aşamalıydı. Anayasa’ya 1937’de Cumhuriyet Halk Partisi’nin ilkeleri geçmişti. O zaman tek parti vardı. Partiyle devlet fiilen bir arada. Bu süreçte partinin Genel Sekreteri aynı zamanda İçişleri Bakanı oluyor. Partinin valileri de il başkanları oluyor. O denemeden bir süre sonra vazgeçiliyor fakat Atatürk İlkeleri, Anayasa’da kalıyor. Bunların 1961 Anayasası’nda yer alması durumunda, çok partili sistemde bazı sıkıntılar doğurabilir. Örneğin liberal partiler, devletçilikten yana değiller. Liberal görüşü savunuyorlar. 1961’de bu ilkeleri aynen getirmek yanlış olurdu. Genel olarak, Anayasa’nın başlangıç bölümünde ve içeriğinde sosyal devlet ve hukuk devleti sıfatlarının haiz olması gerektiği yönünde yaygın bir kanaat vardı. Milliyetçilik, bazı hallerde negatif anlamlar taşır. Bu lügatlere bakıldığında görülebiliyor. Aşırı milliyetçilik anlamında... Vatandaşlık kavramı, milliyeti ne olursa olsun herkesi kavrar... Milliyetçilik kullanıldığı zaman zıtlasma gibi oluyor... Milliyetçilik konulmasın yönünde benden başkaları da görüş bildirdi... Daha sonra milli devlet konusunda uzlaşmaya varıldı. Temsilciler Meclisi’nde Anayasa’nın o bölümünü Milliyetçilik girmesin tezi ile kabul ettik. Bu, ikinci meclis olan Milli Birlik Komitesi’ne gitti. Onlar, “Milliyetçilik olsun” dediler. Sonra, bize geldi. Bir daha gitti, tartışıldı... Sonra başlangıç bölümüne konularak uzlaşmaya varıldı. Milli söylemi ile konuldu... Bu tartışmalar sırasında ben lügatlerle cevap vermiştim. Lügatlerde aşırı milliyetçilik, ırkçılık gibi karşılıkları var... Birçok lügatten bakarak anlatmışım... Milliyetçilik üzerine tartışmalar günümüzde bile Avrupa’da

devam ediyor... Milli kelimesi üzerine bile ırkçılık anlamına gelir diye tartışmalar var... Bu nedenlerden ötürü kelimelere dikkat etmek önemli...

- 1960'lı yıllarda bir süre Bonn'da Basın Ataşeliği görevi yürütüyorsunuz. Bu süre zarfında partinizle ve siyasetle ilgilenmediğiniz gözlemleniyor. 1961-1977 döneminde aktif siyasette yer almıyorsunuz. Burada parti içerisinde Kemal Satır ve ekibiyle aranızdaki birtakım anlaşmazlıkların payı var mı?

Öymen: O dönem milletvekili olma yaşı otuzda kaldı. Anayasa müzakereleri sırasında bunun tartışmaları oldu. Kurucu Meclis'te Temsilciler Meclisi'ne seçilme yaşı kanun gereği yirmi beş idi. Ama Kurucu Meclis'te, yeni dönem için milletvekili seçilme yaşı otuza çıkarıldı. Biz, yaş sınırının yirmi beş olması gerektiğini savunduk. Bülent Ecevit de bize destek verdi... Reddedilince, biz birkaç kişi –Alev Coşkun da vardı- yeni dönemde milletvekili adayı olamadık... Hâlbuki partimiz bizi aday göstermek istiyordu. Kurucu Meclis vesilesiyle tecrübe de kazanmıştık. O sırada eşim Aysel, Maliye Bakanlığı'ndaki görevi nedeniyle aralıklarla yurt dışı görevlerine tayin ediliyordu. Yurt dışına tayin edilme zamanı da gelmişti... Cenevre ya da Bonn'a gitme ihtimali vardı... Ben de Ulus gazetesinde çalışmayı düşünüyordum. O sırada İsviçre ve Bonn'da basın ataşeliği vazifesi için bir sınav açıldı. Aysel Bonn'a tayin edilmişti, ben de sınava girdim, kazandım. Tayinim Bonn'a çıkacaktı fakat Kurucu Meclis üyeliğim nedeniyle görevimin bitmesi beklendi. Askerlikten sonra memurluğa ilk defa giriyordum. Mebus olamamam ve karımın yurt dışına gitmesi burada etkili oldu. 4-5 sene orada kaldık.

12 Mart sürecinde uçak kaçırma gibi tırnak içerisinde komik bir hadise başınızdan geçiyor. Bu olay nasıl gerçekleşti. Anlatabilir misiniz? Tabi bir de konuyla ilgili sorgulanmaya götürülmeniz esnasında askeri araçta uyuyakalmanız ile ilgili bir anekdot da var. Buna da değinebilirseniz.

Öymen: Ben Almanya'dan 1966'da döndüm. İkinci Dünya Savaşı ve Türkiye ile ilişkileri konulu bir araştırma da yaptım... Araştırmamda Alman kaynaklarını da kullandım... Milliyet gazetesinde 50-60 sayı süren İkinci Dünya Savaşı ve Türkiye konulu bir yazı dizisi hazırladım. Bu sıralarda eski gazetem olan Ulus'tan genel yayın müdürlüğü yapmam konusunda bir teklif geldi. 1966'da bu işe girdim. Bu esnada partiyle de ilişkisiz değilim... Ancak memuriyet dönemlerimde, görevim nedeniyle

parti üyeliğim askıya alınmıştı... Ulus gazetesinden sonra Akşam gazetesine geçtim. Ulus gazetesinden ayrılmam da ayrı bir mesele, parti gazetesi yürütmek kolay değildi... Akşam'da günlük yazılar yazdım. O sırada 12 Mart oldu. Bir yazımdan dolayı sıkıyönetim emriyle Akşam'daki işime son verildi. Yazımda, 12 Mart döneminde kurulan hükümetin bazı bakanların istifa ettirilmesini eleştirmiştim. Askerler, bakanları istifaya mecbur etmişlerdi... Bana, 20 bin lira civarında bir tazminat ödemişlerdi. Anka Ajans'ını bu parayla kurdum. O sıralarda da Deniz Gezmiş'i yakalamışlardı, davası devam ediyordu. Ben, Deniz Gezmiş ile tanışmışım, hatta röportaj da yapmışım. Sağ görüşteki gençlerle de aynı şekilde röportajlarım olmuştu. Türkiye'de gençlik hareketleri üzerine... Deniz Gezmiş, bayağı enteresan birisiydi... Tesadüfen hapisyanede görme fırsatım oldu. Hapishaneye bir başkasını ziyarete gitmişim. Karım tarafından bir akrabam içerideydi... O sırada Deniz Gezmiş ile konuşma imkânı buldum... Tabi bunların daha öncesi de var. Daha öncesinde Amerikalı birilerini kaçırmışlardı. Sonra da adamlardan birisinin karısı hamile olduğu için serbest bıraktılar. İnsani tarafları da vardı, enteresan adamlardı... Hapishanede görüştüğüm sıralarda idam edilmeleri söz konusu değildi... Ama ani bir şekilde idam kararı alındı... Biz de o sıralarda Anka Ajans'tan arkadaşlarla birlikte, Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının idam edilmemesi için bir kampanya başlattık. İstanbul'dan Onat Kutlar geldi. Yaşar Kemal falan da geldi... Onlarla birlikte politikacılardan ziyaret edebileceklerimizin yanına gittik. İsmet Paşa'ya, Meclis'in bunu reddetmesi gerektiğini söyledik. Bu süreçte mahkeme idam cezasını verdi. Biz de, buna karşı bir imza kampanyası başlattık. Bir dilekçe de hazırladık. Dilekçede, idamın gayrimehmeni bir ceza olduğuna, yanlışlığına ve hiçbir faydası olmadığına dikkat çektik. Bu nedenlerden ötürü, dilekçenin altında imzası bulunanlar, idam cezasının önlenmesini istemişlerdi. Meclis'in Dilekçe Komisyonu'na vermek üzere yazdık. Dilekçe Komisyonu'na da verdik. İsmet Paşa'ya falan da verdik. Dilekçeyi tek tek ben götürmüştüm. Cumhurbaşkanı'nın Özel Kalem Müdürü'ne verdim. Meclis Başkanı'na verecektim, ulaşamadım. Bu nedenle Meclis Başkan Vekili'ne verdim. Parti liderlerine ve ulaşabildiğim politikacılara da verdim. Bir de basın toplantısı yaptım. Bir kısım gazeteciler geldi ancak bir tek gazete haberi verdi. İmza sayısı 20-30 bin civarındaydı. Tam sayıyı hatırlamıyorum. Onat Kutlar falan da İstanbul'da çalışmalar yürütmüştü. İdam gerçekleşmeden birkaç gün önce Sofya'ya bir uçak kaçırıldı. Uçak kaçırılanlar, Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının idam edilmemesini istiyorlardı. Kaçırdıkları uçak yolu ile baskı yapmak istediler. Eğer idam gerçekleşirse, uçağı

patlatmak gibi tehditler öne sürmüşlerdi... O adamlar Sofya'da kaldılar... Ama uçak kaçırmanın ortaklarını bulmak amacıyla bir tahkikat açıldı... Onlar da, biz de Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının idam edilmemesini istiyorduk... İmzacıların bir kısmını teker teker topladılar... Birtakım şahitler de buldular... Şahitlerin bazıları arkadaşımızdı ama adamları dövmüşler... Ben kendi hakkımdaki iddiaları sonradan öğrendim. Benim için uçak kaçırma hadisesinde yer aldığıma yönelik ithamlarda bulunmuşlar. Mesela *“Bir Diyarbakırlı Mahmut vardı, Havaalanında çalışıyordu... Kargo servisinde... O hangi uçakta kimlerin uçacağını biliyordu... Ayrıca bir yer hostesi var. Adı da Hostes Leyla... Onunla da uçakla ilgili diğer bilgileri aldılar, planı yaptılar”* gibi iddialar ortaya atmışlar. Benim bir silah kaçakçısı ile röportaj yaptığımı ve uçak kaçırma hadisesinde silahların bu kanal vasıtasıyla temin edildiğine dair ifadelerde bulunmuşlar... Uçakta, İsmet İnönü'nün oğlu Ömer İnönü de vardı... Beni de tek hücrede tutuyorlardı. Orada bir gardiyan vardı, sorgularda da hep yer alırdı. Bunları bana parça parça anlattı. Ben de sorguda gardiyan açığa çıkmasını diye, hakkımdaki suçlamaları bildiğimi belli etmedim. 8-9 gün hücrede kaldım... Ben sonradan Diyarbakırlı Mahmut ve Hostes Leyla isimli kişileri araştırdım. Böyle kimselerin olmadığını tespit ettim. Benim hakkımda iddialarda bulunan kişi, ikinci sorguda iddiasını geri almış. Bunlar hep dayak ve elektrik gibi işkenceyle oluyor... Ben, o sırada bunları öğrendim. Bir astsubay ile er vardı. O sıralarda bunları söylediler. Benimle de iyi geçinmeye çalışıyorlardı. Herhalde gazeteci olduğum için... Bana sorguda uçak meselesini hiç açmadılar. Beni tutuklamalarının sebebi uçak kaçırmaktı ama mütemadiyen imza meselesini sordular. Kimlerden nasıl imza aldınız falan diye sordular... Ben de teferruat vermedim... Gözüm bağlıydı. 3-4 farklı kişinin sesini işittim. Sorgu bitince ayak seslerinden, uzaklaştıklarını anladım. Bulduğum yerde sadece bir kişinin ayak sesi kaldı. Daha sonra gözümü açtı. Bana ifade metnini imzalamam gerektiğini söyledi. Okumadan imzalamayacağımı söyledim. Bana, ne söylediysem aynısını yazdıklarını, suçsuz olduğumun anlaşıldığını ve dışarı çıkacağımı ifade etti. Ne zaman çıkacağımı sordum. Kamuoyuna uçak kaçırma suçunun faili olarak duyurulduğum için bir süre tutuklu kalacağımı söyledi bana. Bunun unutulması gerekiyormuş. Okumadan bir şeyi imzalamamayı kendime adet edinmiştim. Fakat bütün bu süreçler saatler sürdü. Çok yorulmuştum. Salıverilme umudu ile de imzayı attım. Sonra bir ay falan daha içerideydim. Toplam da iki buçuk aya tekabül ediyor. İçerden çıkınca, gazeteleri taradığımda uçağı kaçırmış olarak ilan edildiğimizi gördüm.

- 9 Mart 1971 darbe girişimi gerçekleşseydi devrim konseyi üyesi olduğunuz ve bakan yapılacağınız yönünde bilgiler var. Bu doğru mu?

Öymen: Onu ben de gördüm. Muhsin Batur ve Erol Bilbilik'in kitaplarında rastladım. Bu konudan hiç haberim yoktu. Daha sonra Turizm ve Tanıtma Bakanı oldum ama Ecevit'in kabinesinde oldum. Ben basın ataşeliğini yürüttüğüm sırada, basın-yayın ve turizm işlerine bakıyordum. Dışarıda, bu konuda tecrübem vardı. Eski deyimle tercüme-i halime baktıkları zaman bunlar görünüyordu. Bu süreçte 15 gün de Cemal Madanoğlu davasından dolayı hapiste yatmıştım. Doğan Avcıoğlu ve İlhan Selçuk ile beraber yatmıştık. Kurucu Meclis'te Doğan Avcıoğlu gibi isimlerle beraberdik. Birçok noktada sol tarafı temsil ediyorduk. Kurucu Meclis'te özel mülkiyet ve basın gibi konulardaki çıkışlarımızda bunun örnekleri mevcut... Kurucu Meclis'te sol bir hareket olduğuna yönelik bir durum hâsıl oldu. Doğan Avcıoğlu, Mümtaz Soysal, İlhami Soysal ve daha başka illerden gelen arkadaşlar vardı. Sonradan Yön dergisi kuruldu. Hazırlıklarına ben de katılmıştım. Biz, sol bir hareketin unsurlarıydık. Bonn'a tayinim nedeniyle bu konudaki faaliyetim fazla uzun sürmedi. 5-6 sene Türkiye dışında kaldım. Kendi aralarında böyle konuları konuştuysalar bile benim bu mevzudan haberim yoktu ama Doğan ile olan ahbablığımdan ötürü bazı hazırlıkların olduğuna dair sezgilerim vardı. Bir itirazım da olmamıştı... Doğan solcuydu... Bunu yayın yoluyla yapıyordu. Devrim gazetesini çıkardı. Ondan önce de Yön vardı... O dönem Demirel Hükümeti çok eleştiriliyordu. O dönemde Aysel, Paris'e OECD nezdinde delegasyon olarak tayin olmuştu. Aysel orada olduğu için, ben Ankara'da tek başıma bekâr hayatı yaşıyordum. Akşamları, Doğan ve diğer bazı arkadaşlarla dışarı çıkıyorduk. Arkadaşlığımız iyiydi... Bundan galat olarak beni tuttular. Hakkımda bazı toplantılara katıldığıma yönelik iddialar vardı. Hâlbuki ben o sırada dışarıdaydım... Bu yakınlıklardan mütevellit kabine kurma safhasında bir şekilde benim ismim de neşredilmiş olabilir. Bana, bu konuda âdem-i takip kararı verdiler. Sonra beni aynı davada şahit yaptılar. Ben de şahitlik yaptım. Haberim olmadığını ve beni çağırmadıklarını ifade ettim. Kendi aralarında bir şeyler konuştukları zaman beni çağırıyorlardı. Ben hep ne yaptıklarını merak ediyordum, meğerse böyle planlar yapıyorlarmış. Ben o toplantılarda yer almadım. Sadece bazı emekli subaylarla bir defasında bir lokantada karşılaşmış, sohbet etmiştik... O dönemde Doğan Avcıoğlu ve İlhan Selçuk gibi isimler basın yoluyla eleştirel görüşlerini paylaşıyordu. Ama 9 Mart hadisesi daha çok ordunun içinden gelmişti. Ordunun içinden onları bulup da

danışanlar çoktu. Celil Gürkan falan anılarında anlatıyor. Ordunun içinde bir hazırlık vardı. Tarihsel bir perspektifle bakıldığında; 27 Mayıs olduktan sonra, müdahale girişimleri oluyor, 12 Mart'a giden süreçte de birtakım hadiseler var. Ordunun içinde *"biz bu işi yarım bıraktık"* eğilimi vardı. On dörtler de daha fazla kalmak istiyordu. Askerler, ülkeyi yeterince düzeltemediklerini ve yeniden eskiye doğru döndüğünü düşünüyordu. Bu nedenle ordunun içinde *"bu işi tamamlamak lazım"* eğilimi vardı. İhtilalcilikle suçlananlar arasında, Kara Kuvvetleri Komutanı Faruk Paşa, Muhsin Paşa (Muhsin Batur) ve başka birtakım isimler vardı. Bu kişiler, meseleyi kendi aralarında tartışıyorlardı. Bu tür tartışmalar askerler arasında her zaman olur... Bunu biraz mübalağa ettiler... Bir de Mahir Kaynak bunların arasına girmiş. Cemal Madanoğlu da eski Milli Birlik Komitesi üyesiydi... Sohbet toplantıları oluyordu. Mahir Kaynak, bu sohbetleri istihbarat teşkilatına bildiriyordu. Mahir Kaynak, bu grubun içine girerek *"artık müdahale etmek gerekiyor paşam"* gibi söylemlerde bulunuyor, *"dur bakalım, yaparız"* gibi cevaplar alıyordu. Tabi bunlar ses kaydı alınıyordu, dava sırasında ortaya çıktı. Biraz mübalağalı olarak, bu grubu içeri attılar. O dönemde herkesin *"bu memleketi kurtarmak lazım"* gibi düşünceleri olabiliyordu. Demokrasinin oturmadığından şüphe edenler, devrimin yarım kaldığını düşünenler falan vardı. Böyle sohbetler hep yapılıyordu... Zaten kitaplarda da görülüyor... Baktığınız zaman ilginçtir... O dönemi ben de yazmak istiyorum. Yön dergisi başlı başına bir inceleme konusudur... O sırada Sosyalist Kültür Derneği de kuruluyor... İlhami Soysal, Çetin Altan, İlhan Selçuk Ankara'ya geldiklerinde yemek yerlerken bazen ben de aralarına katılırdım. Biraz birbirleriyle alaycı bile konuşurlardı... Genelde ihtilal sohbetleri olurdu... Çetin çok takılırdı... Bunların sohbetleri genelde çok esprilidir.

- 1977 yılında milletvekili seçilmişsiniz. Sizi, Ecevit aday göstermişti. 1977'de milletvekili adayı gösterilmenizdeki temel etmen nedir? Ecevit'in sizi aday olarak göstermesinde eskiden beri gelen dostluğunuzun veya aile kökleriniz itibariyle CHP'li bir aileden geliyor olmanızın bir rolü oldu mu? Orhan Birgit, hatıratında 1977 seçimleri için, eşinizin adının ön planda olduğunu aktarıyor. Hazine'deki görevi vesilesiyle... Eşiniz Aysel Hanım, ilk kadın Hazine Genel Müdürü. Birgit, kendisinin kulis faaliyetleri neticesinde sizin adınızı Ecevit'e kabul ettirdiğini söylüyor. Bu süreçte sizin veya eşinizin bir dahli oldu mu? Ya da Birgit'in aktardıklarının doğruluk payı nedir?

Öymen: Orhan, bunu sonradan bana söyledi. Aysel de olabilirdi. O dönemde Maliye Bakanlığı'nda Hazine Genel Müdür Yardımcısı idi. En son görevi oydu. Sonra da Hazine Genel Müdürü oldu. Benim milletvekili olmamdan önce, kariyeri dolayısı ile o da milletvekili olabilirdi. Devlet Planlama'dan bir ekonomist almışlardı, onu da alabilirlerdi... Bu durumda, ben Aysel'in önünü kesmiş gibi bir duruma düşmüş oldum. Eşimle bu konu, aramızda hep bir takılma mevzusu olarak kaldı.

- 1977 Seçimleri için seçmene yönelik ne gibi bir seçim çalışması yürütmüştünüz? Ankara'da iki tane ilçede seçim çalışması yürüttüğünüzü biliyoruz. Haymana ve Polatlı'da... Ancak bu dönemlerde genellikle parti genel başkanları bu tür çalışmalarını yürütüyor. Milletvekili adayları o kadar etkin olmuyor.

Öymen: Ben oraları tanıyordum, biliyordum... Benim Eşref Erdem adında beraber çalıştığım bir arkadaşım vardı. Eşref Erdem, Haymanalıydı, politikayla da ilgiliydi. Hatta bir ara milletvekili adayı olmuştu. Onunla beraber dolaşırdık. Orada arkadaşlar da edinmiştim. Bazıları evvelden vardı... Oraların hem yapısına bakıyordum neler yapılabilir tespit ediyordum, hem de dertlerini dinliyordum. Mesela Haymana'nın bazı köylerinde elektrik yoktu. Bunun çözümüyle ilgili projeler ürettim. Ama Meclis'e girdikten sonra mahalli milletvekilliği fazla yapamadım, çünkü grup başkanvekilliği vazifem vardı. Grup Başkanvekillerinin başı çok kalabalık olurdu. Asıl işim partimi müdafaa etmektir. Meclis'te milletvekillerinin sayısal dağılımına dikkat etmek, eksik vekil sayısı bırakmamak, sataşma durumlarında mikrofona giderek cevap vermek, konuşmalar yapmak gibi işlerle meşgul oluyordum. Ama köylere de gene gidiyordum. Cumartesi ve Pazar günleri bu işleri yapıyordum. Ama mahalli politikalara istenen dereceye ulaşmak o kadar kolay değildi. Vaktim olmuyordu... Haymana, Polatlı, Balâ, Şereflikoçhisar, Kırıkkale (o dönem Ankara'nın ilçesiydi), Keskin, Nallıhan gibi ilçelere giderdim. Ankara'nın on dokuz ilçesi vardı... Ama aslen merkezdeki işim çok fazlaydı. Bir de o dönem, Meclis binasında kimsenin milletvekili olarak odası yoktu. Mebuslar, komisyon odasında otururlardı. Komisyon odalarında bir masanın etrafında yirmi dört kişi çalışırdı. Sabahları erken gidildiği takdirde, pek kimse olmazdı ve komisyon odalarında çalışma imkânı olurdu. Seçmenler, Meclis koridorlarındaki sandalyelerde kabul edilirdi. Odası olan birkaç kişi vardı; Meclis Başkan Vekili ve Grup Başkanvekilleri... Ben de Grup Başkanvekili oldum... Meclis Başkan Vekili'nin odasında bulunma şartı yoktu... Meclis'i idare edeceği zaman gelse yeterliydi... Biz

ise her gün orada bulunmak zorundaydık. Çünkü milletvekilleri geliyordu bize... Kimsenin odası olmadığı için, seçmenler Meclis'e girdiklerinde görüşecekleri milletvekilini ararlardı... Meclis toplantı halinde değilken bulunduğu yerde sabit duran sadece Grup Başkanvekilleri oluyordu... Ben ve Hayrettin... Birer de sekreterimiz vardı... O zamanlarda Meclis'e girip de aradığı milletvekilini bulamayanlar bizim odamıza gelirdi. Görüşmek için beklerlerdi. Çok yorucu bir işti... Çünkü iktidardaydık, iktidardan hep bir şeyler istenir... Ama bir yandan da Meclis'te çoğunluğu muhafaza etmekle uğraşırdım...

- 1977-80 dönemi milletvekilliğiniz sırasında sağ sol olayları var. Milletvekillerine yönelik de saldırılar oluyor. Size yönelik bir saldırı girişimi oldu mu?

Öymen: Hatırladığım en önemli olay, Nevşehir il başkanımızı öldürülmesidir. O dönem il ve ilçe başkanları hedefledi. Ben de o sırada partinin Genel Sekreter Yardımcısı idim. Basın ve dış temaslarla ilgili işlerin yanı sıra bir görevim de protokol işleriydi. Protokol denilince, o hale geldi ki, cenazelere gitmek protokol görevi haline geldi. Bir tören denilince, en sık rastladığımız konu cenazelerdi. Tanıdığım insanların ölmesi çok üzüntülü bir durumdu... Partimizin il ve ilçe başkanlarından çok sayıda öldürülenler oluyordu. Partiyi temsilen birisinin cenazelere katılması gerekiyordu. Bir lacivert elbisem vardı, onu giyordim. Yaz aylarıydı, bazı yerleri güneş görmekten kısa zamanda solmuş bir haldeydi. Bir keresinde parti otobüsüyle Kayseri'ye gidiyorduk. Ecevit de vardı... Biz Hükümet'ten ayrıldıktan sonraydı... Kayseri'ye girdiğimizde birden taş yağmuru başladı. Camlar çatlamıştı. Otobüsten inmek durumunda kaldık. O sırada polis de gelmişti. Taş yağmuru durmuştu ama arada bir devam ediyordu... Sonra kurşun sesleri de duyulmaya başladı. Sığınacak yer aradık. İnşaat halinde yarım kalmış bir bina vardı, onun içine girdik... Karanlıktı ve yaylım ateşi başlamıştı. Orada ateşin emniyet mensuplarından mı yahut başka kimselerden mi geldiğini bilmiyorduk. Girdiğimiz yerde, zemin topraktı. Bir kenarda da çukur vardı. Çukura bir arkadaşımız düştü. Kalça kemiği kırılmıştı. Biz orada 4-5 kişiydik. Bazı arkadaşlarımız başka yerlere de gitmişti. Dışarıda kalan bir arkadaşımız da seken bir kurşunun kalçasına isabet etmesi sonucu yaralanmıştı. Başka yaralılarımız da vardı. Ateş açıldığı zaman cenazeyi de bırakıp kaçmışlar... Sonra biraz durulur gibi oldu, biz oradan çıktık... Cenazeyi kaldırdık... Camide cenaze namazını kıldık... Sonra gömülmeye götürülecek... Arada bir polisler gelerek hareket etmememizi söylediler... Bir kısım

arkadaşlarımız –Ecevit başta olmak üzere- Vilayet’e gitmişler. Bize de oraya gidin dediler... Vilayet, güya daha güvenli bir yerdi... Yolda giderken upuzun bir cadde vardı. Vilayet binası karşıdan görünüyordu. Sokaklarda bizden başka kimse yoktu. Etrafta evler vardı, perdeleri açarak bize bakıyorlardı. Amerikan kovboy filmlerindeki iki taraf arası çatışmalarda herkesin bir yere saklandığı an geldi aklıma... Öyle bir hisse kapıldım... Vilayet’e vardığımızda, yukarıya, vali odasına çıktık... Vali odasında Ecevit, Başbakan’ı aramaya çalışıyordu... O sırada Başbakan Demirel’di... Genel Kurmay Başkanı’nı da aramaya çalışıyordu... Vali ile de tartışmalar olmuştu... Sonra görülen lüzum üzerine, bizi ordu mahfeline götürdüler. Yemek yenilen yeri boşaltarak bize tahsis ettiler. Şehirden çıkacaktık ancak oradaki parti örgütümüze mensup kişilere yönelik girişimlerden endişe ettik... Ecevit, Genel Kurmay Başkanı ile görüşmüş. Askeri bir birlik talep etmiş. Birlik gelince, biz çıktık. Ankara’ya akşamüzeri dönmeyi planlarken, gece vakti dönebildik. Bu örneklerden sadece bir tanesi... İl ve ilçe başkanlarımız öldürülüyordu. Bunlar, kasten ve tasarlanarak işlenmiş cinayetlerdi. Ne kadar öldürürsek o kadar başarılıyız gibi bir hale gelmişti. Bir gün partinin genel sekreterine bir telefon gelmiş. Gün Sazak öldürülmüş... Sağdan bu hücumlar geliyordu, onlara karşı silahlanan solcular da vardı... Bunlar bizim partiden değillerdi... İçişleri Bakanı, Mustafa Üstündağ’ı aramış “*sizden de adam öldürmeyi düşünüyorlar*” şeklinde bir istihbari bilgiyi iletmiş... Bu nedenle bana ve Erol Tuncer’e –Hayrettin de vardı galiba- İçişleri Bakanlığı tarafından zorla adamlar verdiler... Adamların birisi evi bekliyor, kapının önünde oturuyor. Öbürü de hep benimle beraber, yakın koruma... Arabada da silahlı adam oluyordu. Şoförün yanında yakın koruma diye verdikleri adam oluyordu. Bazen elinde tüfek oluyordu. Biz iktidardayken de muhalefetteyken de cinayetler oluyordu... Mahalle işgalleri başladı... 1980 senesine iyi şartlar altında girilmedi... Tuhaf geliyor ama böyle durumlara alışmıştık... Gençlere, olaylara karışmamalarını telkin ediyorduk... Aralarında, karşıt görüşlülere “*köpekçiler, kurtçular*” gibi itham edenler oluyordu... Aileleri de olaylar nedeniyle endişeliydi, aralarında bize gelenler vardı... 12 Eylül olduğu gün herkesin telefonu kapanmış, benim telefon kapanmamıştı. Çünkü benim telefonum basın telefonuydu. Milletvekili olunca, telefonları milletvekili telefonu haline getiriyorlardı. Bunun için müracaat etmek gerekiyordu, ben etmemiştim... Çünkü basın telefonuyla milletvekili telefonu aynı tarifeye tabiydi. 12 Eylül olduktan sonra bütün milletvekillerinin telefonlarını kapatmışlardı. Bizim partiden, benimki açık kalmıştı, o yüzden bana telefon ediyorlardı...

- Sizi Turizm ve Tanıtma Bakanı yapan etmen nedir? Mesela niye basınla ya da kültür ile ilgili bir bakanlık değil de Turizm ve Tanıtma Bakanlığı?

Öymen: O dönemde basınla ilgili bir bakanlık yoktu. Basın Yayın Genel Müdürlüğü vardı. Bakanlık görevi kapsamında; ülkeyi tanıtma vardı, Turizm kısmı o... Siyasi tanıtım da görev kapsamındaydı... Ben basın ataşeliği yaparken Turizm işlerine de bakıyordum.

- Bakan olduğunuzu İstanbul'da telefon ile öğrendiğimize dair bir anekdot var. Daha önce bakan olacağınızdan haberiniz yokmuş galiba. Nasıl gelişti bu süreç? Biraz bilgi verebilir misiniz?

Öymen: Benim hakikaten böyle bir düşüncem yoktu. Ecevit'in kabineyi kuracağını da bilmiyordum. İstanbul'da haber ajansları kongresi yapılmıştı. Tarabya Oteli'ndeydi... Başka ülkelerden ajans sahipleri ve yöneticileri katılıyordu. Türkiye'den de ajans sahibi ve yöneticisi olarak ben davetliydim. Bakan olmadan önce, ajans sahibiyken planlanmıştı... Bakan olmadan önce ajansı devretmeye niyetlenmişim ama oradaki arkadaşlarımı da destekliyordum. Katılımcılar arasında arkadaşlarım vardı... 2-3 gün süren bir toplantıydı... Ecevit bana telefon etmiş ama o zaman cep telefonu falan yok malum, evden aramış, telefona Aysel çıkmış, beni bularak bakan olduğumu ve Ankara'ya gitmem gerektiğini söyledi. Sonra başkaları da telefon etti. Müsteşar falandı galiba... Kongre öğle tatilindeydi... Müsaade isteyerek oradan ayrıldım. Ankara'ya gitmek için bilet araştırması yapmaya başladım. Nuri Çolakoğlu geldi aklıma... Nuri Çolakoğlu ile ajansta birlikte çalışıyorduk, dış haberler müdürlüğü yapıyordu... Ona durumu ilettim, ancak İstanbul'da bakanlık personeli varmış. Durumu zaten öğrendikleri için; hem bilet ayrılmış, hem de Tarabya Oteli'nden hava meydanı 45 dakika-1 saat kadar sürüyordu, nasıl gideceğimi düşünüyordum ki, meğerse bakanlık makam aracı varmış, o hazırlanmış... Bakan olunca, her kapının birden açıldığını bu kadar tahmin etmiyordum... Arabaya bindiğimizde şoföre "*oğlum yetişemeyiz, bas gaza*" falan demiştim, "*efendim merak etmeyin*" cevabını vermişti. Şoförün yanında bir de refakatçi vardı... Uçak kalkma saatinde içeri girdik, içeri girince bakan olduğum için her yer açılıyor, doğrudan VIP'e gidiliyor, VIP'den de uçağa kadar arabayla götürdüler. O zaman VIP'den milletvekilleri geçemiyordu, sadece bakanlar geçebiliyordu... Uçağa, 10-15 dakika geç bindim. Yolcuların benim yüzümden bekletildiğini içimden geçirirken, uçakta

beni alkışladılar... Uçak, Ankara'ya indiğinde Bakanlar Kurulu toplantısına nasıl yetişeceğimi düşündüm. Toplantı, öğleden sonraydı... O zaman önceki Bakan, devir teslim yapmayı kabul etmiyordu. Demirel'in bakanı vardı... Nahit Bey idi... Bizim Hükümet'i protesto ediyorlardı, bizim çoğunluğu alacağımız belli değildi... Cumhurbaşkanı'na da kızıyorlardı... Onun için bakanlık görevini devir teslim yapma olanağımız ortadan kalktı. Arabaya binerek, Bakanlar Kurulu toplantısına katıldım. Makama daha sonra gittim.

- Bir, bir buçuk ay gibi kısa bir süre bakanlık makamında kalıyorsunuz. Hükümetin güvenoyu alamamasından dolayı. Bu süreçte bakanlar kurulu toplantıları oluyor. Sizin bakanlığınız esnasında bakanlık göreviniz ile ilgili ne gibi faaliyetleriniz oldu? Bu makamda daha fazla kalsaydınız gerçekleştirmek istediğiniz projeleriniz var mıydı?

Öymen: Benim bakanlığım çok kısaydı, bir-bir buçuk ay kadar sürdü. Güvenoyu alamadık, yeni hükümetin kuruluşuna kadar bakanlığım devam etti. Hatırımda kalan işlerden bir tanesi; Antalya'da Kemer Projesi diye bir proje vardı. Orada, evvelden bazı özel yapılaşmalar olmuş, deniz kenarında... Hâlbuki bir Antalya Turizm Projesi vardı. Projeye göre, oteller ve plajlar yapılması öngörülen yerlere özel evler yapılmış. Onların istimlak edilmesi ve o arsaların öbür projeleri için hazırlanması gerekiyordu. Bunun finansmanı da vardı... Dünya Bankası gibi yerlerden proje kredileri temin edilmişti... Fakat bu kredilerin onaylanması gerekiyormuş. İstimlak ve inşaatlar da bu krediye mukabil başlayacaktı. Eski Bakan'ın Özel Kalem Müdürü görevinde duruyordu. Özel Kalem Müdürü, bana, bir gün içerisinde krediyi onaylamazsak yanacağını ifade etti. Kredi, çok yüksek bir meblağdaydı. O zaman, bizim de dövize oldukça ihtiyacımız var... Demirel'in Milliyetçi Cephe Hükümeti, kendi arasında ihtilafa düştüğü için, imza atmamış... Onay için, iki bakanın imzası eksikti... Birisi bendim, diğeri İmar Bakanı idi... O da Erol Tuncer'di... Bizim partidendi, zaten biz tek parti hükümetiydik... Erol Tuncer'e telefon ederek durumu aktardım, o sırada iki tarafın müsteşarları da anlaşamıyordu... Biz, müsteşarları da alarak bir araya geldik ve imzalanmasını sağladık. Kemer'de otellerin olduğu mıntıka bu şekilde meydana geldi. Bu, benim iyi bir hatıramdır. Orası, özel kimselerin elinde bulunacağına turizme açılması çok iyi oldu... Türkiye'nin o dönemde dövize ihtiyacı vardı. Döviz girmesinin yolu da turizmdi. Bu nedenle turizm gelirlerinin artırılması lazımdı.

Aklımıza turist deyince, Avrupai tarzda insanlar geliyordu. Hâlbuki bizim o sıralarda Avrupa ülkelerindeki işçi sayımız artmıştı. Döviz getirecekleri için, onların da turist konumunda olduğunu düşündüm. Kendi ülkeneye gel benzeri birtakım sloganlar oluşturup, Türklere yönelik bir propaganda sistemi ile kurma çalışmalarını başlattım ama zamanım yetmedi. Fakat sonradan başkaları sürdürdü... Bakanlık, o dönemlerde bazı belediyelere tahsisat ayırıyordu. Ancak tespitlerime göre, bizim partinin olduğu yerlere vermemişler. Partizanlık gütmüşler... Onları düzelttim... Bakan olunca çok fazla tebrik geliyor. Bakanlığın sekreteryası bunları cevaplıyor. Bu tebrikler; başarılar dilerim, çok memnun oldum, çok tebrik ederim tarzında mesajlardı. Bakanlık da; teşekkür ederim, iyi dileklerinizi aldım tarzında cevaplar veriyordu. Bu yöndeki telgraflar çok fazla birikiyordu. Ben akşam eve gitmeden önce, imzasız evrak bırakmak istemezdim. Bu evrakı okurken bir tanesi dikkatimi çekti. Mesajda “*Burada grev var, bizimle hiç ilgilenmiyor bakanlığınız*” falan diye sitem vardı. Bu mesaja sekreteryaya, “*ben de çok teşekkür ederim, selamlar sevgiler*” tarzında bir cevap vermiş. Buna benzer birkaç tane çıkmıştı. Yabancı dilde olanlarda da vardı... Bir de bakan olduğunuz zaman koruma nerede ne yaptığınızı Bakanlık’a bildiriyor. Gizli görüşmeler falan mümkün olmuyor. Bakanlık, Maltepe’de idi. Çankaya’dan çıkıp varana kadar biraz zaman geçiyordu. Koruma, bunu önceden haber veriyordu. Bu nedenle, Bakan geleceği için asansörü yukarı çıkışlara kapatıyorlardı. İnsanlar orada bekliyordu... Bu nedenle, o usulü kaldırdık... Bakan’a gereksiz hoşluklar yapmak için, işin rasyonel tarafını ihmal ediyorlardı... Bakan odaları fena olmuyor ama bizimki yeni kurulmuş bir bakanlık olduğu için apartman dairesiydi. Daha önceki bakan döneminde yapılmıştı. Duş falan vardı... Fazla bir lüksü yoktu... Ben çalışma ortamlarımda diğer odaları ve kimin ne yaptığını merak ederim. Bakanlık bünyesindeki bütün odalar ve yan servislerini dolaştım. Yeni kurulan bakanlık olduğu için başka yerlerde, başka apartmanlarda da birimler vardı... Bayağı değerli ve yetişmiş insanlar olduğunu gördüm. Zaten bir kısmını da önceden tanıyordum. Partizanlık falan yapmadılar... İlk bakanlık izlenimlerim bunlar...

- Ecevit’in azınlık hükümeti güvenoylamasında başarısız olduktan sonra, 2. Milliyetçi Cephe Hükümeti kuruluyor. Daha sonra da Ecevit tekrar yeni bir hükümet kuruyor. Yeni kabineye baktığımızda sizin adınızı göremiyoruz. Sizin tekrar bakanlığa getirilmemenizin sebebi nedir? Grup Başkanvekili olmanızın bir etkisi var mı?

Öymen: Bakanlık olmayınca, Grup Başkanvekilliği seçimi vardı. Meclis'te milletvekillerinin odası yoktu. Meclis Başkan Vekili ile Grup Başkanvekilleri'nin odaları vardı. Ben biraz da bunu da göz önünde tutarak –birkaç kişinin teşvikiyle- aday oldum, kazandım. Grup Başkanvekili olduktan sonra Ecevit, hükümet kurdu. Hayrettin de Grup Başkanvekili idi. Ecevit bizi ayrı ayrı çağırdı. Bana, “*seni hükümete almak istiyordum ama grup başkanvekilliğini iyi götürüyorsun orada olman daha çok işime geliyor*” dedi. Benim de aklımda yeniden bakan olmak gibi bir düşünce yoktu. Önceki Hükümet'in düşürülmesinde ve yeni Hükümet'in kurulmasında bütün konuşmaları biz yapmıştık. Hükümet'in kurulması kolay değildi. On bir kişiyle temaslar kuruldu. Sırat köprüsünden geçer gibi oldu...

Ek-VII: Mehmet Altan Öymen ile 11 Mayıs 2019 Tarihinde Yapılan Röportaj

- 1979 senesinde CHP'nin 12 Eylül'de kapatılmadan önceki son kurultayı toplanıyor. Olağanüstü kurultay... Bu kurultayda, Ecevit sizi GYK listesine alarak parti içerisinde birden yükseltiyor. Genel Sekreter Yardımcılığına kadar da yükseliyorsunuz. Burada Orhan Eyüpoğlu ve Ali Topuz gibi parti içerisindeki kuvvetli isimlerin Ecevit tarafından güçlerini tasfiye etme amacı güdüldüğünü öne süren görüşler var. Bu ne derece doğru ya da bu süreci biraz açıklayabilir misiniz?

Öymen: O seçimde, Genel Yönetim Kurulu'nun oluşturulmasında bir değişiklik oldu. Bunun sebebi, parti içi bazı tartışmalardı. Ecevit'in daha önceden birlikte çalıştığı kişilerden bazıları kendisini eleştirir durumdaydı. Belki kendileri aynı kurulda çalışmak istemiyordu, belki de Ecevit istemiyordu... O zaman partinin en yüksek organı Genel Yönetim Kurulu idi... O Kurultay'da daha farklı isimler Genel Yönetim Kurulu listesinde yer almıştı. Ecevit, bir güvenoyuna başvurmuştu... Güvenmiyorum yönünde sonuç çıkmıştı... Çeşitli alanlarda tartışma konuları vardı...

- 12 Eylül'de darbe günü sokaklarda tanklar var parti liderleri bir gün önceden darbeyi haber alıyor sizin haberiniz var mıydı? Hatta ilk Türkeş öğreniyor. Daha sonra Demirel ve Ecevit de öğreniyor. Hatta Ecevit ilk başta söylenti olduğunu düşünerek ihtimal vermiyor.

Öymen: 12 Eylül'den önce ülkede çatışmalar vardı. Sağ-sol çatışmaları... Kendilerini "Milliyetçi" olarak nitelendiren, ülkücüler ve ülkücü gibi sağ gruplar bir taraftaydı... Ötekiler de solcu diye biliniyordu... Solcuların içinde bizim partide olanlar ve bizim partimizin dışında, daha solcu olanlar vardı, metotları daha sertti... Ama genel çizgiye bakıldığı zaman, bir taraf solda, diğer taraf sağda yer alıyordu... Solun da, sağın da içinde aşırıları vardı... Böyle bir durumda, ordunun içerisinde müdahale yanlısı olanların yer aldığı seziliyordu. Bu, sonradan da anlaşıldı... Cumhurbaşkanı'na, ordu mensuplarının bazı şikâyetleri olduğu biliniyordu. 1979'dan 1980'e geçildiği yılbaşında ordunun bu yönde bir ikazda bulunduğu da varitti... Ordunun yüksek kademesinin şikâyetçi olduğu hissediliyordu fakat bu partiler tarafından dikkate alınmıyordu, önemsenmiyordu. Bu tür söylentiler daha önce de çıkmıştı... Bir seçime gitmek söz konusuydu. Seçimlerden önce, partiler kurultaya giderek kendi iç

seçimlerini yaparlardı. Öbür partiler kongre olarak da kullanabiliyordu... O seçimlerin hazırlıkları başlamıştı. Bizim Genel Yönetim Kurulu da 11 Eylül akşamında, daha çok seçim konuları üzerinde görüşmeler yapılan bir toplantı halindeydi... Gündüz başlamıştı, akşama kadar sürdü... Seçime giden süreçte, Meclis'in tatile girip girmeyeceği meselesi vardı... Biz Genel Yönetim Kurulu'nda bütün bunlarla ilgili genel görüşme yapıyorduk. Seçim işleriyle ilgilenen arkadaşlarımız vardı... Onlar, toplantıdan sonra partide biraz daha kalmışlardı. Ben eve gittim, o sırada Ankara'da bekârdım, çünkü çocuklar İstanbul'a annelerinin yanına gitmişlerdi... Ertesi gün, yani 12 Eylül günü, Ecevit ile birlikte İstanbul'a gidecektik. Ecevit, oradan miting için Trabzon'a geçecekti. Evde, yatmadan önce, Uğur Mumcu bana telefon etti. Askerlerin hareket halinde olduğuna dair bir söylenti olduğunu söyledi. Ne yaptığımı sordu, evde oturduğumu söyleyince olayları beraber takip etmek için evine davet etti. Ben de Uğur Mumcu'ya gittim. Uğur Mumcu, birkaç yere telefon açtı. Askerlerle de görüştü... Siyasetçi olduğum için ben telefon etmek istemedim... Uğur Mumcu "*askerler manevra yapıyorlarmış*" dedi. O gece Uğur Mumcu, beni evinde misafir etmek istedi, zaman zaman birbirimizde kalırdık... Ecevit ile İstanbul'a gideceğimiz için kabul etmedim. Eve geri döndüğümde partimizin Eskişehir Milletvekili bana telefon ederek, parti merkezinin civarındaki sokaklarda askerleri gördüğünü söyledi. Ben biraz şaşırılmışım. Arkasından Ecevit'e telefon ettim. Müdahale söylentileri olduğunu konuştuk. Ecevit, benden konuyla ilgili araştırma yapmamı istedi... Zaten kendisi de araştırıyormuş, Genel Kurmay Başkanı'nı aramış fakat görüşememiş... Ben ise gazetecileri aramıştım. Cüneyt Arcayürek'i aradım, o da böyle söylentiler olduğunu söyledi. Hasan Cemal ile birlikte dışarı çıkmışlar, yollarda askerler görmüşler. Daha sonra partiye telefon ettim, gece bekçisi telefona çıktı, askerlerin partiye geldiğini söyledi... Aralarında bir Binbaşı varmış... Ecevit'e geri telefon ettim, bu sefer cevap vermiyordu, telefonları kapatmışlar. O sırada bütün mebusları kapamıştı... Benimki kapanmamıştı. PTT'ye milletvekili olduğumu deklare etmemiştim, telefonu değiştirmemişim. Basın kartı olmayan, diğer mesleklere mensup milletvekilleri, seçilince, şehirlerarası konuşmalarda falan milletvekilinin öncelik hakkı olduğundan ve ödeme açısından daha müsait olduğundan değiştirirlerdi. Basın kartım dolayısıyla gazetecilere de aynı avantajlı tarifeler uygulandığı için değiştirme ihtiyacı hissetmedim... Askerler müdahale ettikleri zaman milletvekillerinin telefonlarını kapatmışlar. Gazeteci olarak görüldüğüm için, benimki kapanmamış... Dolayısıyla telefon edebiliyordum fakat birçok yerden cevap alamadım...

- 12 Eylül günü neredeydiniz, ne yapıyordunuz?

Öymen: Sabah olunca müdahale olduğu anlaşıldı, televizyondan da açıklanmıştı... O sırada Cüneyt Arcayürek ve Hasan Cemal ile birlikte bizim evde kahvaltı yapmıştık... Müdahalenin hiyerarşik mi yoksa askerler içindeki bir grup tarafından mı yapıldığını öğrenmeye çalıştım. Hiyerarşik olduğu ortaya çıktı, Ecevit de başka bir yerden teyit etmiş. Genel Kurmay Başkanı ve Kuvvet Komutanları televizyonda açıklama yapmışlardı. Bir kısım evlerde televizyon vardı, olamayanlar da radyodan öğrendiler...

- 12 Eylül'den sonra Ecevit'in CHP'den istifasından vazgeçirmek için bir girişiminiz oldu mu? Kendisini ikna etmeye çalıştınız mı?

Öymen: Sonrası şöyle oldu; sabah irtibat kesikti, bir kısım milletvekilleri Dil Okulu'na götürülmüştü. Bizim ev biraz hareketliydi... Ecevit ve Demirel, Hamzakoy'a götürülmüştü... Biz, partinin son Genel Yönetim Kurulu Üyeleri idik... Siyasi partilerin faaliyetlerine yasak konulmuştu... Biz, Ecevit, Hamzakoy'da iken Genel Yönetim Kurulu olarak buluştuk. Genel Yönetim Kurulu'ndan İstanbul Milletvekili İlhan Biber'in Ankara'da parti binasının yakınlarında bir bekâr evi vardı... Ailesi İstanbul'da idi... Siyasi faaliyetler yasaktı ama biz orada toplanmaya başladık. Partinin odacısını da oraya getirdik... Biraz gizli olarak, orayı parti merkezi gibi kullanıyorduk. Kendi aramızda toplantılar yapıyorduk. Orada telefon da vardı... Ecevit çıkana bu böyle devam etti. Ecevit çıkınca, Ecevit'in başkanlığında toplanmaya başladık. O zamana kadar, Mustafa Üstündağ, Genel Başkan'a vekâlet etti... Bülent Bey'e bazı konuları danışma ihtiyacı hissediyorduk, telefon açabiliyorduk ama kontrol altında oluyordu. Bu nedenle gizli konularda bilgi alma imkânımız yoktu... Genel Başkan, çıkarken siyasi faaliyette bulunmayacağına dair teminatla çıktı... Ecevit, o sırada sesini duyurmak istiyordu. Benim teke tek görüştüğüm zamanlar da olmuştu... Gazetelere demeç vermesi yasaktı, verse de gazeteler yayınlamayızdı... Bu yasaklar Genel Başkan olarak kendisine konulduğu için istifa etti. Arayış dergisini çıkarmaya başladı... Bizim partimizde harcırah usulü fazla yoktu, her milletvekilinin de kendine göre masrafları vardı. Meclis'in içinde banka şubeleri oluyordu. Maaşlar üç ayda bir oradan ödeniyordu. Bir de imza atarak avans gibi bir borç alınabiliyordu, maaştan daha sonra kesiliyordu... Benim de borcum birikmişti, telefon masraflarım da vardı... Bu nedenlerden ötürü çalışmak ihtiyacı hissettim. Daha öncesinden Cumhuriyet

yazarıydım. Bana, Cumhuriyet'ten teklif geldi. Benden yazılar alıyorlardı. Seçim dolayısıyla Yunanistan'a gitmişim, seçimi takip ediyordum. O sırada, Genel Yönetim Kurulu ile yaptığımız işlere de devam ediyordum... Türkiye ile telefonda görüşürken Ecevit'in istifasını verdiğini öğrendim. Hemen Türkiye'ye döndüm. Ecevit'i vazgeçirmeye, genel başkan telakki etmeye çalışıyorduk. Biz, Ecevit'e "*Genel Başkan*" diye hitap ediyorduk. Ayrıldığını söyleyerek kabul etmiyordu... Biz, Mustafa Üstündağ'ın genel başkan vekilliğinde kaldık... Üstündağ, kendisine "*Genel Başkan*" olarak hitap edilmesini istemiyordu, Ecevit de aynı şekilde istemiyordu.

- Ecevit'in çıkardığı Arayış dergisinin kadrosunda sizin gibi önemli ve saygın bir gazetecinin adını göremiyoruz. Bu dönemde dergi kadrosunda bulunmayışınızın sebebi dergiye CHP'li havası vermemek için mi?

Öymen: Ecevit, Hamzakoy'dan çıkarken, Genel Başkan olarak siyasi faaliyet yürütmeme şartıyla serbest kalmıştı. Siyasi yasaklar beni de kapsamıştı. O süreçte Cumhuriyet'e girmiştim... Ecevit, bu mecburiyetten kurtulmanın yolunu istifa etmekte bulmuştu... Bu dergi projesi için istifa etmişti... Arayış dergisi böyle başladı... Ecevit düşüncelerini dergi aracılığıyla aktarıyor fakat askeri yönetimde rahatsızlık hissedilince genel bir yasak konuluyor, her kademedeki siyasi parti mensuplarına –ben dahil- siyasi yasak uygulanıyor...

- 87 Referandum sonrası seçimler için SHP'den İstanbul Milletvekiliği teklifi aldığınız ve geri çevirdiğiniz yönünde görüşler var. Üstelik Erdal İnönü ile yakın olduğunuz da biliniyor. Hatta genel başkanlığınız döneminde cumhurbaşkanlığı için kendisini aday göstermek istemişsiniz. Bunun nedeni neydi? Niye geri çevirdiniz?

Öymen: Ben o sırada Cumhuriyet'te yazıyordum. Ondan sonra da Milliyet'e geçtim. Milliyet'te aktif yönetimde yer aldım. Genel Yayın Koordinatörü oldum... Biz, İstanbul'a taşınmıştık. Ecevit, Ankara'da idi. Yeni partilerin kurulması söz konusu değildi, eski partiler de kapalıydı... Ankara'da benim yapacak bir işim kalmamıştı. Gazetecilik faaliyetlerim için de İstanbul'da kalmam gerekiyordu. Gazeteyle de böyle konuşmuştuk. İstanbul'a taşınınca, yeni bir düzen kurmuştuk... Erdal İnönü o zaman, seçimlere katılan bir siyasi partinin başındaydı... Bana böyle bir teklifte bulundu ancak o sırada İstanbul'da kendi düzenimi kurduğum için bir mektupla durumu

anlatarak teklifini geri çevirdiğimi bildirdim. O seçimde, adayları merkezden tayin ediyorlardı ama sonradan seçim yapmaları zarureti oldu. Böyle bir güçlük vardı... Ama benim asıl baştan kabul etmememin sebebi tamamen ailesel ve İstanbul'a gelmiş olmamdı... 1991'deki seçimler için tekrar teklif etti. Mümtaz Soysal'a da teklif etmişti... İkimizi birden Pembe Köşk'e çağırdı, Mümtaz "evet" dedi, ben gene kabul etmedim... O dönemde, yasak kalktığı için kendi imzamlı başyazı yazıyordum. Kendi fikirlerimi açıklayabilmek beni tatmin ediyordu. Gene İstanbul'da oturuyorduk... Sonra, Cumhuriyet Halk Partisi'nin kurulması dönemi başladı. Demirel'in başbakanlığı döneminde, kapatılan siyasi partilerin yeniden açılmasına ilişkin bir yasa teklifi Meclis'e getirilmişti... Buna göre kapatılan siyasi partiler yeniden açılabilirdi... Bu kararı, partiler kapatılmadan önceki son yöneticileri karar verebilecekti. Ayrıca kurultay toplanması ve kararın kurultayda alınması gerekiyordu. Erol Tuncer'in kitabında bunun hikâyesi var. Kanun kapsamında CHP'yi ele alacak olursak; Ecevit partiden ayrılmıştı (ayrılmış olsa da katılması gerekiyordu), Genel Sekreter ölmüştü, Genel Sekreter Yardımcıları da ben, Erol Tuncer falandı, parti kurultayını toplama işi bize kaldı. Kurultay'a katılması gereken eski partililerden bazıları başka partilere geçmişti. Başka partilerde olsalar da o kongre için Cumhuriyet Halk Partisi delegelikleri muhafaza edilecekti... Partinin kurulması durumunda, isterlerse mevcut partilerindeki konumlarını altı ay boyunca muhafaza edebileceklerdi. Kurultayın önünde birkaç seçenek vardı. Bunlardan birisi, o dönem SHP olduğu için partinin kendisini eskiden kalma varlıklarıyla beraber SHP lehine feshetmesiydi. İkincisi, partiyi yeniden kurmak yahut isim değiştirerek bir partiye katılmaktı. SHP veya DSP'ye katılmak gibi... Biz yeniden Cumhuriyet Halk Partisi olarak açılmayı tercih ettik. O zaman biz, üç parti oluyorduk; SHP ve DSP var, SHP'den önce bir de HP vardı, HP ile SODEP birleşti, onlar iki parti olmaktan kurtularak bir parti haline geldiler ama DSP de kurulmuş ve gelişmişti, SHP, DSP derken bir de biz kurulunca üç parti olacaktık, oylar bölünecekti. Bölünmemesi için öbür partilerle konuştuk, Erdal İnönü ve Ecevit ile birleşme görüşmeleri yaptık ama olmadı. Çünkü DSP'yi SHP istemiyordu, SHP'yi de DSP istemiyordu... Yani birlikte olmak istemiyorlardı... Biz de partiyi açarız, açarken hemen birleşme çalışmalarına başlarız diye düşündük... Bunun için Türkiye'nin her tarafında bölge toplantıları yaptık. 1992'nin 9 Eylül günü kurultayı topladık. İki aday grubu vardı; bir tanesi Deniz Baykal ile birlikte, bir tanesi de Erol Tuncer ile birlikte... Deniz Baykal tarafı kazandı ve Cumhuriyet Halk Partisi açıldı... O zamana kadar başka partiye girmemişim... Bu çalışmalar için Aydın

Bey'den izin de almıştım... 1995'te Deniz Baykal, milletvekilliğini bana telefonla teklif etmişti. Ben de kabul ettim... 1999'da aday olmadım... Parti baraj altında kaldı... Dokuz aday falan vardı, ben seçildim, on beş ay kadar sürdürdüm... Sonrasında da yeniden gazetecilik yaptım, halen daha da yapmaktayım...

- Ecevit ile geçmişten gelen bir samimiyetiniz olduğu biliniyor. DSP'de yer almak üzere bir teklif aldınız mı ya da DSP'de yer almak için bir girişiminiz oldu mu? DSP'de yer almamanızın Ecevit'in partiye CHP'li havası vermek istemediğinden kaynaklanmış olabilir mi?

Öymen: Direkt olarak olmadı. 1995'te biz de DSP'de Meclis'e girdik. 1995'te durum şöyleydi; beş parti kazanmıştı, birinci kıl payıyla Refah Partisi'ydi, ikinci ANAP oldu, sonra DYP, DSP dördüncüydü, biz beşinciydik, sonuncuyduk... DSP'nin 70-80 milletvekili vardı, bizim de 50 falandı... Hatta biz DSP ile zaman zaman rakip olduk zaman zaman birbirimizi destekledik. DSP Hükümet'te iken bir yakınlaşma oldu ama birleşme olmadı... 2002 Seçimleri'nden önce DSP'de bir bölünme oldu... 1999 Seçimleri'nde biz kaybederken onların oyu yükseldi, iktidara geldi... 1999'da Ecevit iktidarı oldu ama koalisyon hükümeti... İki tane hükümet kurmuştu, bir tanesi azınlık hükümetiydi, biz onu dışarıdan desteklemiştik...

- 1994 Yerel Seçimleri için SHP'den İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığına aday gösterilme yönünde teklifler aldığınız hatta görüşmeler de yaptığınız biliniyor. Ancak ilerleyen süreçte SHP başka kişilerle de görüşüp aday yoklaması yapıyor. Daha sonra da bilindiği gibi Zülfü Livaneli aday gösteriliyor. Seçimleri de Sayın Recep Tayyip Erdoğan kazanıyor. Bu süreci anlatabilir misiniz? Niye siz aday gösterilmediniz?

Öymen: İstanbul için bir aday arıyorlardı, benim de adım geçti, gazeteler falan yazdı, o zaman gazetelerde rastlamıştım. Belediyecilik ayrı bir işti. O sırada zaten Zülfü'yü tercih etmişlerdi. Ben de Zülfü'yü destekledim. Hatta beraber televizyon yayınları yapmıştık. O seçimlerde aradaki oy farkları azdı, parti sayısı da çoktu... Bu vesileyle şunu da söylemek istiyorum; ben belediye seçimlerinde (önce belediye meclisinin seçilip daha sonra içlerinden birisinin belediye başkanı seçildiği dönemler de başka yerlerde vardır) belediye başkanının doğrudan doğruya halk tarafından seçilmesi durumlarında iki türlü olması gerektiğine inanıyorum, bunları yazmıştım, örneğin

günümüzde cumhurbaşkanlığı için yapılan seçimlerde de yüzde 50'yi bulamayan adaylar seçilemiyor, bunun aynısının belediyeler için de geçerli olması gerektiğini savunuyorum. Fransa'da bunun örneği vardı... Bir makama tek kişi seçiliyorsa, iki tur seçim yapılması, seçmenin iradesini daha iyi yansıtır. O seçimde bu sistem uygulansaydı, İlhan Kesici veya Zülfü Livaneli kazanabilirdi... Tayyip Bey, gene birinci olurdu, ikinci ya Zülfü ya da İlhan Kesici olurdu. Seçim o ikisi arasında olurdu... Belediye seçimlerinde iki tur uygulanması gerektiğini her vesileyle söylüyorum.

- Bir televizyon programında 1995 Seçimlerinde Baykal tarafından aday gösterildiğinizi söylüyorsunuz. Ancak aynı Baykal ile 1992'de CHP'nin yeniden kuruluş sürecinde, kendisini hizipçi olduğu gerekçesiyle genel başkanlık için desteklemiyorsunuz. Buna rağmen sizi niye milletvekilliği için aday göstermişti? Ecevit'in de İstanbul'dan aynı seçimlerde aday olması ve karşısına da sizin rakip olarak gösterilmeniz olabilir mi? 1995'te İstanbul'dan aday gösterilmeniz Ecevit'e karşı öne sürüldüğünüz yönünde görüşler var. Ecevit de aynı dönemde İstanbul'dan aday ve sizin malum uzun süren bir birlikteliğiniz var. Cumhuriyet gazetesinde de bu yönde bir haber var. Bu görüşe katılıyor musunuz?

Öymen: Ben, 1992'de Baykal'ın seçilmesini istemiyordum, Erol'u istiyordum. Bazı gerekçeler vardı... İlişkilerimiz de devam ediyordu... Baykal, bana İstanbul İl Başkanlığı da teklif etmişti ama kabul etmedim. 1995 Seçimleri öncesinde bayağı ısrarlı bir talebi olmuştu. Aday listelerinin Yüksek Seçim Kurulu'na verileceği gün ben İstanbul'da idim. Basın Konseyi yemeği sırasında gece vakti telefonla bir kere daha teklif etti. Ben tereddütte kaldım, Milliyet'te işlerim vardı, Aydın Doğan'a da haber vermemiştim, iş hayatında bu tür emrivakiler pek içime sindirebileceğim durumlar değildi. Aydın Doğan'la görüşmeye çalıştım ama ortada yoktu... O gece ve ertesi sabah başka telefonlar da aldım... Sabah, Aydın Doğan'ın Almanya'da olduğunu öğrenince yanına gittim. Deniz, nezaketen bir nevi izin ister gibi kendisiyle görüşmüş, zaten tahmin de etmiştim... Oradan telefonla kabul ettiğimi ilettim... Gazeteciliği de seviyordum, bir gecede karar verdim... Benim öbür milletvekilliğim de son dakikada olmuştu...

- 1999 seçimleri için niye adaylık koymadınız? Parti tarafından aday gösterilmeme gibi bir durum oldu mu?

Öymen: Hem ön seçim, hem de kontenjan adaylığı vardı. Baykal, bana ve Ali Topuz'a kontenjan adaylığınızı koyun demişti. Fakat kontenjanda kadınlara da yer ayrılmıştı. Bu durumda ya kadınlar olacaktı ya da biz... Ben kadın adayların seçilmesine imkân vermek üzere çekildim... Zaten devam etmek de istemiyordum... Ankara'da oturuyordum, İstanbul'a geldim. İstanbul'da seçim hazırlıklarına katıldım. İstanbul'da seçim çalışmaları için bir merkez kurulmuştu. Orada çalıştım. Parti görevlerime devam ettim. Fakat oy oranımız düşük çıktı.

- Genel Başkan olma fikri sizde nasıl gelişti? Daha önce böyle bir düşünceniz var mıydı?

Öymen: Hayır daha önce böyle bir düşüncem yoktu. Zaten milletvekili adayı da olmamıştım. Gazeteciliği dönmüştüm. Ankara'da milletvekili lojmanlarında oturuyordum, oradan eşyaları toplayarak İstanbul'a dönmüştüm. Orada 8-9 aday oldu. Ben de aralarında anlaşarak bir kişiyi seçsinler istiyordum. Çünkü seçim kaybedilmiş, moral bozukluğu vardı, o sırada seçim yarışı vardı, seçim yarışı bazen yıpratıcı olur malum, bu nedenle birlik havası lazımdı, birini seçsinler telkini yapıyordum. Genel Merkez, bazı il başkanlarından oluşan bir kurul hazırlayarak, adaylığı söz konusu olanları aday olarak düşünülen kimseleri Ankara'ya davet ederek dinliyordu. Bir çeşit söyleşi tarzı zemin yoklaması yapıyorlardı. Böyle bir usul geliştirmişler. Benimle de yaptılar. Bu süreç devam ederken Baykal'ın yeniden aday olması söz konusu oldu... O dönemin gazetelerine bakılırsa görülür... Benimle görüşen kurulda Levent Gök ve Mehmet Bölük vardı; birisi Ankara, diğeri İstanbul İl Başkanı idi... Bana, Baykal'ın adaylık koyması durumunda ne yapacağımı sordular. Aday olursam, devam edeceğimi söyledim. Gazetecilere de aynı yönde açıklama yapmıştım... Kurul, benden aday olmamı istedi, ben de oldum...

- Genel Başkan olurken hedefleriniz ve düşünceleriniz nelerdi?

Öymen: Partinin başından bayağı büyük bir hadise geçtiği için acil durum gibiydi. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti olarak kurulan daha sonra 1923'te Cumhuriyet'i kuran parti, ilk defa kendi kurduğu Meclis'in dışında kalıyordu. 12 Eylül döneminde de olmuştu ama mebus çıkaramamak olarak ilkti... Zor bir dönemdi...

Partiyi toparlamak asıl işti, bir de partinin reforma ihtiyacı vardı. Mesela üye meselesi vardı. Partinin üyesi çok görünüyordu. Hâlbuki bir kısmı fiilen üye değildi. Adı üye ama, parti işleriyle ilgilenmiyorlardı... Parti üyelerinin sayısı, partide olduğu gibi, Anayasa Mahkemeleri'nde de vardır. İkisinden birinde 1 milyon 800 bin, diğerinde 1 milyon 900 bin civarında üyemiz var gibi görünüyordu. Bizim yaptığımız araştırmalara göre, mesela 300 üyemiz görünen bir seçim bölgesinde 50 oy ancak çıkmıştı, oysa en az üye sayısı kadar oy almamız gerekiyordu. Bunun nedeni, parti içi seçimlerde, üyelerin kendisine oy verebileceğini düşündüğü kimseleri üye yapmasıdır. Bunların içinde başka partiler üye olanlar da vardı... Aslında bu usulsüz... Siyasi Partiler Kanunu'na göre bir kişi ancak bir partiye olabilir... Bunu düzelterek bir üyelik reformu yapma düşüncem vardı. Bunu, biz yaptık... Üyelerin 45 gün içinde üyeliklerini yenilemelerini istedik. Gelemeyenler olmuştu, sonradan 45 günü biraz uzatmıştık. Üye sayısı 148 bine düştü... Hepsi partiye bağlılıklarını ispat ettiler... Gençlerin, akademisyenlerin partiye katılımını sağladım... Bazı parti merkezlerine, gençlik büroları, odaları kurdurduk... Partinin gençleşmesi lazımdı... Bilgisayarlar vardı, kültürel faaliyetler yapıyorlardı. İstanbul, İzmir ve Adana'da açmıştık... Halkla Birlikte Çözüm adı altında bir proje geliştirmiştik. Yakup Kepenek yürütüyordu. Bu kapsamda iller ve bölgeler bağlamında toplantılar yapıyorduk. Toplantılara, üniversitelerden ve iş adamlarından da katılanlar oluyordu... Bölgenin ihtiyaçlarını tespit ediyorduk, kalkınma çalışmaları yapıyorduk. Mesela Karadeniz'de fındık, Aydın'da zeytinyağı ticareti ile ilgili konuları ele almıştık. Bunların tutanağı tutuluyordu, kitap haline getirmeyi düşündük, sonradan bastılar, fena da olmadı... Tüzük değişikliğine gitmeye çalıştık. Bu şart olmuştu... Üyelerin, parti içinde yükselme imkânını bulması için kurallar koyulur. Bunlardan en önemlilerinden bir tanesi, parti içi eğitimdi. Seminerler yapılması ve bunlara katılınması, yerel yönetimlere yahut başka partisel konumlara aday olunabilmesi için şart konulmuştu. Ayda bir böyle programlar oluyordu. Katılımcılar için imza atılıyordu... Bunun örnek uygulamaları Almanya'da vardı... İlk günlerimi hatırlıyorum, parti hakikaten büyük bir darbe yemişti. Morallerin yerine gelmesi gerektiğini düşünüyordum... Bir yandan da bütün Türkiye'yi dolaşıyordum... Sonrasında parti öyle bir hale geldi ki, 2002'de Meclis'e iki parti girdi, bir tanesi bizimkiydi. Bunu herkes başka türlü yorumlayabilir, seçimler ben ayrıldıktan sonra olmuştu, Baykal da kendi açısından "*ben geldim diye öyle oldu*" şeklinde yorumlayabilir, tabi Baykal'ın da rolü oldu ama benim dönemimde yapılan çalışmaların da etkisi oldu, anketlerde de açık... Bilecik seçim kampanyası

çok müthiş olmuştu. Biz, Kurultay'da aday olanlar, bir ara birbirimizin elini tutarak havaya kaldırmıştık, Hasan Fehmi, Ertuğrul falan... Birinci Kurultay'da bazı olaylar olmuştu, Parti Meclis'i için ikinci bir kurultay düzenlemiştik. Orada karanfil dağıttırılmışım... Ama Meclis'in dışında kalmamız talihsiz ve kötü bir durumdu... CHP Gönüllüleri Derneği kurulmuştu. CHP'li değillerdi ama CHP'ye gönül vermişlerdi. Sivas Kongresi'nden başlatıldığı zaman partimiz bu sene 100 yaşına giriyor. İkinci kongre olarak da 1927'deki kabul edilir. Birinci, Sivas Kongresi olarak telakki edilir. CHP, 9 Eylül 1923'te kurulduğunda bir genelge vardı, bütün Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerine *"bundan sonra Cumhuriyet Halk Partisi kurulmuştur, siz de onun üyesi sayılıyorsunuz, malınız mülkünüz de CHP'nindir"* anlamında gönderilmişti. Bu açıdan CHP'nin yüzüncü yılını kutlamasında fayda var.

- Dünya geneline baktığımızda CHP kadar köklü ve uzun süre siyaset sahnesinde kalmış parti sayısı oldukça azdır. 4-5 tane...

Öymen: Alman Sosyal Demokrat Partisi var, 1875'i esas almıştır. İşçi Cemiyetleri gibi bazı oluşumları baz alarak, partinin kuruluşunu daha önceye almıştır. Onun ben yüzüncü yıl dönümünü görmüştüm. Marx'tan itibaren bütün önemli isimlerin resimleri vardı... Partinin, Marksist bir tarafı vardı. Bir partinin geleneksel tarafı olması iyi oluyor. İngiliz İşçi Partisi var... Fransız Sosyalistleri, Birinci Dünya Savaşı'ndan biraz daha önceydi... Onlara da bakılırsa 3-4 tane partiden bir tanesidir. Ama Amerika'daki sayılmaz. Çünkü onlarınki tamamen ayrı, başkanlık sistemine göre ve Avrupa partileri gibi bir disiplinleri yoktur... Yüz yıllık partilerden bir tanesiyiz...

- CHP'de Ortanın Solu da önemli bir konu...

Öymen: Ben şöyle görüyorum; CHP, işgal altındaki bir ülkede savaşı kazanmış ve önce devleti kurtarmış. Daha sonra çağdaşlaşma ve demokrasi hamleleri yapmış. Seçimler falan yapıyor ama bugünkü anlamıyla demokrasi o zaman hiçbir yerde yok zaten. İngiltere ve Fransa o dönem için biraz ileri görünüyor ama 1920'lerden sonra diktatöryel rejimler geliyor. Bizimkiler, Osmanlı zamanındaki seçim kanuna ve Kânûn-ı Esâsî'ye dayanarak, seçim yoluyla Meclis'i kuruyorlar. Türkiye'de okuma yazma oranı yüzde üç, dört civarındaydı. Bir eğitim seferberliği başlatılıyor. Sonradan Köy Enstitüleri falan da oluyor ama başlangıçtan itibaren, daha Sakarya Muharebesi sırasında Atatürk, Maarif Kongresi'ni topluyor. Kadınlar da var orada... Atatürk,

savaş zamanında bunların yapılmasının güç olduğunu ama eğitim meselesinin de önemli olduğunu ifade ediyor. Medeni Kanun, kadın hakları gibi konular var... Birinci Meclis, için Türkiye'nin her tarafından insanlar gelmiştir denilir, çok doğru... Yalnız küçük bir eksiği var, Meclis'te kadınlar yoktu... Bu da 1930'dan itibaren tamamlanabiliyor. 1930'da kadınların, belediye meclislerine ve belediye reisliklerine seçilme hakları var. 1934'te de Meclis'e girebilme hakkı elde ediyorlar, 1935'te de giriyorlar. Fransa ve İsviçre'de bile bizden çok sonradır... Aşama aşama merdivenin basamaklarından çıkar gibi yapılıyor bunlar... 1945'te demokrasi geliyor, sonra da sosyal demokrasi geliyor... O da demokrasilerde bunun en gelişmiş şekli...

- 1946'ya kadar da demokrasinin alt yapısı hazırlanma süreci var...

Öymen: Muhalefeti önce kendi içinde yapıyor. Biz ortaokul ve lisedeyken demokrasi bayramı gibi etkinliklerimiz olurdu. Münazaralar falan olurdu... Savaş zamanında Türkiye, Birleşmiş Milletler'e üye oldu. Bunlar, Türkiye'de bayram gibi kutlanırdı o zamanlarda... Vesikaları da var, gazetelerde de vardır... İnsan Hakları Beyanname'si'ni kabul etmek, demokrasinin büyük bir kısmını kabul etmek demekti zaten... Biz, demokrasiyi sevmek zorunda olan bir nesil olarak liseyi bitirdik... Üniversitede de talebe cemiyetleri vardı. Mesela Uğur Mumcu, Hüsamettin Cindoruk falan talebe cemiyetlerinden yetişen insanlar arasındadır.

- Anekdot olarak söylemek gerekirse, ben 1950-1960 arasını, CHP'nin hem muhalefet etmeyi, hem de solculuğu öğrendiği bir dönem olarak nitelendiriyorum. Ortanın Solu'nun da alt yapısı o dönemde hazırlanıyor...

Öymen: Solculuk, sosyal demokrasi gibi söylemler, Kurucu Meclis'te başlamıştı. Bu konudaki imkânlar Anayasa'ya o dönemde geçti... Nazım Hikmet falan yasaktı, Anayasa yürürlüğe girdikten sonra okunmaya başladı...